Duminică 5 Sept. 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 874

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Cum scrie d. profesor D. Nichita

Am publicat în numărul trecut câteva extrase dintr'un discurs al d-lui D. Nichita, profesor și codirector al școlii „M. Kogălniceanu" din Iași.

Extrasele au alarmat lumea profesorală.

Cum este posibil, — și-au zis dascălii, — ca unul dintre noi să fie așa de agramat? Oare citatele nu-s trucate ?

Pentru a spulbera orice nedumeriri, reproducem în extenso discursul ținut de d. Nichita cu ocazia producției școlare a liceului și școlii comerciale „M. Kogălniceanu" — publicat în „Revista Școalelor" (Iași):

„Un fapt nou este în viața voastră școlară, că în afară de zilele naționale, vă găsiți odată pe săptămână uniți, pentru a vă bucura de producțiile ce vi le oferiții unii altora, din prisosul energiei tinerești.

Aici veniți cu strădania orelor sacrificate pentru bunurile spirituale colective. *Rupeți din ființa voastră cele mai alese aptitudini ca să dați colegelor și colegilor voștri, clipe de bucurie.*

In afară de munca în bănci, cu tot cortegiul de emoții și străduinți, care vă formează pentru viață, răspundeți chemării noastre aici, ca și prin veselie și desfătare să vă întregiți personalitatea în creștere.

Acum cât sunteți copii și tineri, cu tot necazul și grija cărții, vă găsiți în cea mai aleasă epocă a vieții.

După cum într'un an o singură dată este primăvară, tot așa și în viața omului, o singură dată este copilăria. Cine nu caută către văzduh să zărească solii primăverii și să audă în cupola cerului fredonând *cocoarele*, sau cine nu așteaptă să-și odihnească trupul în *patul* țesut misterios din miloane de firicele, *înramat cu flori* și să asculte sus pe cracă, glasul profetic al cucului ?

Acest *fior* al naturei *gîlgîe* în ființa voastră, în epoca cînd vă închinați cărții.

Prelungiți tot mai mult acest fior al vieții și nu lasați ca arșița soarelui de vară să pîrguiasă tinerețea înainte de vreme.

Nu lăsați ca fluturii ademenitori se depună ouăle în poticul vieței fragede, ca să nu deveniți fructe viermănoase, ci stați de veghe și orice dușman, orice păcat, care vrea să facă o scorbură în trunchiul vostru, alungați-l cu toată puterea primăverii.

Dacă acest timp *îl veți întrebuința cu sănătate*, toată viața veți fi oameni. Acum sufletul este cald și plin de vlagă, *absorbind* știința și bunele moravuri, după cum pământul în zâmbetul razelor de primăvară, răscolit în brazde negre, îmbrățișeză sământa spre *ai da* viață și putere.

Școlarul harnic sclipește ca plugul în brazda neagră, iar cel leneș stă ca plugul ruginit iarna sub șopron.

Sub cămașa de rugină stă oțelul și numai munca îl desbracă de această necurățenie și îl șlefuiește. Instinctele rele le striviți prin muncă și tot prin muncă sporiți virtuțile.

In această epocă rezolvați problema individualității; acum aduceți ca dar părinților, lacrimi de bucurie, ori de tristeță. Acum *faceți* temelia personalității de mai tîrziu. Acum *stabiliți centrul de gravitate pentru munca grea când veți ajunge oameni.*

Cine își *urzește* ceas cu ceas o *temelie de granit* a vieții *împletită* de virtuți și *încoronată* de voința hotărîtă, poate zice că e stăpânul ființei sale. Forul interior capătă atâta tărie, încât se proectează peste orice faptă cînd veți ajunge mari.

In aceste clipe petrecute laolaltă se socializează bucuriile și dela o personalitate singuratică, ajungeți la raporturi și împletiri sufletești, care vă contopesc într'o colectivitate armonică. Dela individ treceți la societate. Dela copacul singuratic pus la hotar, ca să megieșească două proprietăți, treceți în desimea codrului, unde brațele tuturor arborilor se înfrățesc, își dau mîna unul altuia, așteptând *lumina soarelui să-i străbată adîncimea nopții* de sub ramuri. In această îmbrățișare a vieței colective *codrul tineretului* rezistă ușor furtunilor, care ating numai vârful, leagănă puțin trunchiul, *dar temelia*, care v'o sapați acuma în carte rămâne neclintită.

Gîndiți-vă că vă formați pentru vremuri grele și de aceia *sloboziți ca brazii* în munte, rădăcini tot mai *adânci* și în carte și în moravuri bune și în iubirea de neam ca viforul cel mai grozav, să nu vă desrădăcineze din pământul țării.

Nu aparțineți numai vouă, numai părinților, numai școalei ci și țării.

Am ocolit pământul țării până unde răzbătea în *văzduh* doina ciobanului din munte *pînă unde vitejia străbună* ne-a lăsat martori veșnici cetățile ruinate dela Hotin și până la mare, preserate pe centura Dunării, până în încheitura munților din Țara Moților.

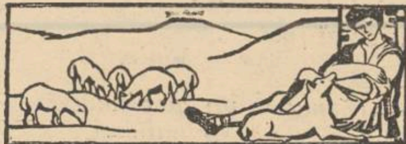
Incinși, nu de ape și de munți, ci de *suflarea românească, națiunea* se găsește la o răspântie mare a istoriei sale și tineretul este singura nădejde a țării. Acum se pun *petrele* la temelia noului stat român și avem datoria și unii și alții să alegem cele mai bune pietre pentru ridicarea noului edificiu.

Copiii născuți în hora unirii dela 1859 și-au făcut datoria aducând patriei lor, neatîrnarea, coroana regală, iar ca răzbunare a tuturor nedreptăților istorice, *ne-a pus* în stăpânirea hotarelor străbune, iar voi *copii* născuți în hora unirei mari dela 1918, să fiți vrednici de-a stăpâni pământul țării, prin muncă, virtute și dreptate".

Autorul acestor năzdrăvănii spune — de pe catedră și în cancelaria liceului — „colidor" și „indentic".

Și totuși el este încă profesor și codirector de liceu — și încă în Iași, „orașul culturii.

AD. LIT.

Tâlharii

M. Zoscenko

Nu știu din ce pricină, dar de câtva timp s'au înmulțit tâlharii. Sar ca iepurii de pretutindeni.

E greu să întâlnești un om care să nu se plângă că i s'a șterpelit ceva.

Și mie mi s'a furat valiza, tocmai când ne apropiam de oraș.

Ce e de făcut cu această calamitate socială? Unde-i leacul? Să le tăiem mânile, tâlharilor ?

Se spune că altă dată, în Finlanda, li se retezau brațele. Dacă prindeau pe unul de ai lor cu mâna în sac — „cik" și du-te, băiete, de te plimbă, fără de labe. De aceea, Finlandejii s'au cumințit. Se spune că nici nu mai au nevoie să încuie casele. Iar dacă un cetățean a pierdut, de pildă, punga pe drum, nimeni n'o ia. Ci o pune, la vedere, pe un stâlp, unde poate să rămână până'n ziua de apoi... niște proști! orice s'ar spune.

Firește, banii îi scot din pungă. Cum să nu-i ia? Altfel nu se poate. Aici, nu mai ajută nimic, chiar dacă li s'ar reteza nu numai mânile, ci și capul. Dar, paguba bănească nu-i o chestie de viață. Să fii mulțumit că rămâne cel puțin portofelul.

Inainte de a ajunge în gară, mi s'a șters geamantanul. Toate boarfele leau luat. Nici măcar mânerul nu l'au lăsat. O mănușă de baie, care nu face doi bani, și pe aia au înhățat-o. Ce nevoie au de această cârpă? Vor arunca-o ticăloșii. Și totuși au plecat cu ea.

Partea principală e că seara s'a așezat lângă mine un călător oarecare.

— Iartă-mă, te rog, — zise,— dar trebue să fii cu mare băgare de seamă. Se spune că pe-aici sunt niște tâlhari foarte îndrăzneți. Ii atacă direct pe pasageri, fără să le pese de nimic.

— Asta, nu mă sperie. Eu îmi pun valiza sub cap. Mă trezesc îndată.

— Nu e vorbă de cap. Hoții de-aici sunt meșteri. Te descalță. Nu se sinchisesc ei de cap.

— Cizmele mele — zic — sunt înguste; nu se scot așa de ușor.

— Du-te dracului, dacă-i așa. Eu team prevenit. Fă cum știi.

După aceasta, am ațipit. Deodată, aproape de stație, simt că mă trage cineva de picior, în întuneric. Zău! era să-mi rupă piciorul. Sar de pe locul meu și-i trag o labă tâlharului. El se zmucește și fuge. Eu după el. Dar nu pot să alerg, fiindcă m'a descălțat pe jumătate.

Incep să țip. Se trezește tot vagonul.

Ce e? — întrebară.

— Erau, cât pe ce, să-mi fure o cizmă.

Incerc să trag cizma și văd că s'a dus geamantanul.

Iar fac tămbălău; și-i percheziționez pe toți călătorii, dar valiza n'o găsesc.

Ajuns în stație, fac plângere.

M'au compătimit, bine înțeles, și au înscris totul.

— Dacă-l prindeți, zic, să-i rupeți mânile.

Mi se răspude zâmbind:

— Bine, o să-i rupem mânile. Deocamdată însă, pune creionul la loc.

Intr'adevăr, nu știu cum s'a întâmplat, dar am luat de pe masa lor creionul de cerneală și l-am băgat în buzunar.

— Degeaba — mi-a zis agentul — facem aicea serviciul de poliție: pasagerii ni-au jefuit, în câteva zile numai. Unul dintre acești ticăloși ne-a șterpelit până și călimara, cu cerneală cu tot.

Am cerut iertare — pentru creion, și-am plecat.

— Nu face — mi-am zis. Dacă începem să le retezăm mânile, o să fie prea mulți invalizi. Mai bine să nu începem, e riscul prea mare...

trad. de F. DIMA

Cronica rimată

Romanța vacanței

Vacanța e-o femee caldă
Cu ochii mari
Cu fața blondă.
E leneșă,
Capricioasă,
Risipitoare, vagabondă...
Ca să obții o întâlnire
E un asediu la Verdun.
Se 'ntâmplă rar ca să consimtă
Așa, din Paște
In Crăciun.
Adesea chiar nici nu răspunde,
Și tot ce-ai face
E în van,
Ca o femee adorată
Te lasă s'o aștepți
Un an.
Și când, în fine,
Ea consimte,
Tu, zăpăcit, timid,
Stângaci,
D'abia ai reușit s'o 'ndupleci
Și-acuma nu știi ce să faci...
Dar cum vacanța
E femee,
Te scoate din încurcătură,
Iți cere să o porți prin lume,
S'o duci la teatru,
In trăsură...
Să pleci cu ea
La băi de mare.
Să pleci la munte, printre brazi.
Sau câte-odată
Este tandră
Și-ți spune dulce: „Lază, azi,
Mai bine stăm aici, în casă,
In dosul storului lăsat,
Să nu ne stinghereasca nimeni,
Să creadă toți că am plecat..."
Ii satisfaci orice capriciu.
Acuma,
Te-ai obicinuit.
Dar într'o bună dimineață
O cauți,
Nu-i!
Te-a părăsit!
Plecând,
Ți-a însemnat în grabă,
Pe-o filă depe calendar:
„Să nu fii supărat pe mine
Că poate viu
La anu' iar."
Și tu,
Cu gândul, la femeea
Cu ochii mari,
Cu farmec nou,
Oftezi,
Te scarpini după ceafă...
...Și iei iar drumul spre birou...

IOAN SECURE

ACTUALITĂȚI ȘTIINȚIFICE

Vitamina C.

In urma analizelor recente, făcute în laboratorul „Institutului Agricol" din Washington, s'a stabilit că sucul de portocale conține vitamina C într'o cantitate de două ori mai mare decât zeama de tomate.

Fiecare din aceste două lichide își pierde într'o mare măsură proporția de vitamine, dacă e depozitată multă vreme înainte de a fi folosit.

Intr'adevăr, s'a dovedit că sucul de portocale, depozitat timp de o noapte, pierde 10% din conținutul vitaminos, chiar dacă e păstrat acoperit într'un refrigerator.

In ceeace privește zeama de tomate, proporția de vitamine se reduce cu aproape 40%, în cazul când e expusă la aer timp de câteva zile.

E recomandabil deci să stoarcem tomatele și sucul de portocale, chiar în momentul când le consumăm.

Somnul plantelor.

Somnul de noapte — sau ceva foarte asemănător cu acest somn — este tot atât de necesar plantelor, ca și omului și animalelor.

Iată concluzia care se poate trage din cercetările făcute de curând la „Smithsonian Institution" din Statele Unite.

Doctorul Earl S. Johnston, profesor la acest așezământ științific, a stabilit că lumina puternică a soarelui ajunge cu timpul să exercite efecte distructive asupra acelor substanțe vitale din interiorul plantei, care provoacă creșterea plantei. Efectul de oprire sau stânjenire a creșterii depinde de durata și intensitatea iluminării, și variază după specia de vegetale.

Unele plante, cum ar fi de pildă floarea soarelui, sunt atât de sensibile sub acest raport, încât manifestă mișcări, care la prima vedere par determinate de o voință conștientă ca aceea a unui animal.

Paradoxal este faptul că procesul de creștere se realizează de multe ori mai repede pe întuneric, după cum au observat adesea numeroși botaniști.

Din aceste experiențe, rezultă că lumina și întunericul joacă roluri complimentare în mecanismul creșterii plantei. Lumina este necesară pentru sinteza lichidului vital indispensabil fenomenului de creștere. Odată realizat acest proces, întunericul devine un factor stimulator mai eficace.

Aplicații noui ale „ochiului electric"

Numărul aplicațiilor practice ale „ochiului electric"—minuscula celulă capabilă să transforme variațiuni de lumină în impulsuri de curent electric — crește necontenit. In noul continent mai ales, invențiunile, bazate pe principiul celulei fotoelectrice, se țin lanț.

Acum ne vine știrea că în Statele Unite s'a pus la punct un procedeu ingenios pentru ascuțirea impecabilă a lamelor de ras, pe cale automată. Lama, al cărei tăiș trece la mașină, primește radiațiile unei puternice surse de lumină, după o direcție care face un anumit unghiu cu muchea ei. O celulă fotoelectrică este astfel dispusă, încât lumina reflectată de o oglindă și transformată în electricitate, este măsurată indirect prin deviația unui galvanometru sensibil, fixând astfel o calibrare ideală și uniformă a tăișului de lamă.

O altă aplicație interesantă a introdus-o acum oficiul poștei engleze, care folosește „ochiul electric" pentru a constata dacă timbrele sunt bine așezate pe anumite scrisori.

Motoare de bucătărie

In Germania se construește acum o serie de mici electromotoare, cu o putere, variind între 1/10 și ½ H. P. și o greutate corespunzătoare de 10—30 kgr.

Aceste motoare sunt destinate scopurilor casnice, mai precis scopurilor culinare, întrucât technica modernă a pătruns până și în bucătăriile noastre. De-acum înainte, gospodinele vor putea îndeplini diferitele operațiuni culinare, cu ajutorul mașinei. Intr'adevăr, micile electromotoare menționate servesc pentru acționarea mașinei de tocat carne, râșniței de cafea, tăiatul pâinii, curățatul cartofilor, curățatul și polisarea cuțitelor și așa mai departe.

După cum vedem, sarcina gospodinei în bucătărie devine din ce în ce mai ușoară și mai plăcută.

Diagnosticul beției.

Un specialist american, doctorul Rolla N. Harger, toxicolog și conducătorul secțiunii de biochimie la facultatea de medicină din Indiana, a brevetat de curând un procedeu practic pentru diagnosticarea diverselor grade de alcoolism.

Sistemul său, experimentat cu succes în practică, nu folosește niciun contact corporal cu pacientul, ci numai aerul expulzat prin respirație.

Metoda se bazează pe faptul că, aproape întotdeauna răsuflarea unui alcoolic conține aceeași proporție de alcool ca și sângele său. Or, se știe de multă vreme că analiza sângelui furnizează un criteriu prețios pentru identificarea diferitelor grade ale beției.

Așa, de exemplu, proporția de 1/1000 de alcool în sânge înseamnează o fază inițială, 5/1000 corespunde unei stări grave, iar 6/1000 poate provoca chiar un delirium tremens.

Echipamentul pentru aplicarea în practică a acestui sistem se reduce la o mică lădiță portativă, cuprinzând trei tuburi, o mică pompă de mână și o mască legată cu o conductă de cauciuc.

Pentru a face examenul unui pacient, masca este aplicată peste gura acestuia, operație care nu e prea neplăcută pentru cel care o suportă. Pompa absoarbe aerul răsuflat într'un tub, care conține o soluție chimică ce-și schimbă colorația după proporția de alcool, cuprinsă în aerul respirat.

Magnetismul deformează metalele.

Doctorul Richard Bozorth, dela societatea „Bel Telephone" din Statele Unite, a stabilit, pe baza a numeroase experiențe, faptul că până și cea mai rezistentă piesă de oțel suferă o ușoară modificare a lungimii, în prezența unui magnet puternic.

Acest fenomen, cunoscut în știință sub numele de „magneto-stricțiune", dă loc la o reducere liniară, numai de câteva milionimi. Totuși, poate fi pus în evidență, cu ajutorul mijloacelor actuale ale științei.

S'a constatat că fierul și nichelul se contractă prin influența magnetică, pe când, dimpotrivă, cobaltul se dilată ușor.

Fenomenul este datorit — după doctorul Bozorth — unei schimbări în forma micilor magneți moleculari, din interiorul metalului. Aceștia, sunt ei înșiși alcătuiți din sute de atomi. Or, în prezența unui magnet puternic, fiecare atom individual tinde să se orienteze după direcția câmpului magnetic.

Grupe de lapte.

Savanții Dujarrec de la Rivière și N. Kosovici au stabilit, printr'o serie de experiențe biochimice, existența mai multor grupe biologice de lapte, la om și la animale. Aceste grupe ar corespunde într'o anumită măsură clasicelor grupe sanguine.

E posibil ca unele turburări constatate la sugaci să fie datorite faptului că în asemenea cazuri copilul consumă un lapte, de origină maternă sau animală, și al cărui grup se deosebește de grupul său sanguin.

Deocamdată se află încă în studiu.

ING. I. S.

Pianul

Teleriștii'și suflă'n palme,
Căci e ger ca în Urali;
Curge-o ploae de sudalme
Dela domnii caporali.

Deh,... instrucția-i cam dură
Și... ai ciorilor gradați
Râd cu mâna peste gură
Când le țipă scurt: — culcați !

In „repaos", de aceea
Să nu degere în frig,
Unul scoate „tabacheea".
Altul ronțăe-un covrig

Iar când vine plutonierul,
Dolofan, mărunt și bont
Și cu-apelul „furierul",
Nimeni nu mai mișc'n front.

Domnul plutonier Melinte
Gras în șold și lat în piepți,
Cu registrul dinainte
Le răcnește vajnic:—„Drepți!"

— Domnul Căpitan Mătase
Ordin la raport mi-a dat
Care pân' la ora șase
Trebue executat !

Ordinul ce mi se dete
E urgent și important :
Care dintre voi, băete,
In „țivil" e muzicant ?

Din careu, în pas gimnastic
Trei soldați es rând pe rând
Iar plutonierul, drastic,
Ii privește, întrebând :

— Dumneata ?...
— Ion Ilie,

Flautist și chitarist.
Am cântat la Eforie.
— Tu ce-ai fost ?...
— Violonist.

— Eu, răspunse un giovine
Cam neras de-o săptămână,
De vreo doi ani și mai bine
Cânt la Opera Română.

— Bravo, spuse iar Melinte,
Oarecum satisfăcut,
Ochii 'ncoa și țineți minte
Bine, ce-aveți de făcut.

Stânga 'mpre... strada Frumoasă,
Fuga-marș la căpitanul
Și-i cărați din hall în casă
Fără să se strice, pianul !...

CEREȚI AZI
la chioșcari, librari și în gări
AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE

cow-boy
indieni
banditi
urmăriri pasionante
enigme obsedante
râs

PASIONANT!

„Detectivul invizibil" și simpatica lui maimuță Jim — au de rezolvat o teribilă problemă:
Frumoasa d-nă Irvine, cu dubla ei existență misterioasă, este ea, „Păianjenul Alb" sau victima acestuia !
CEREȚI AZI
„ROMANELE CAPTIVANTE"
15 Lei — La chioșcari și librari

Panică pe strada Echinoxului

Intr'o zi, un domn cu tașcă poposi pe strada Echinoxului. El venea c'o mașină luxoasă, care stopă la casa cu No. 38. Cât ai clipi din ochi, copiii făcură roată 'mprejurul șofeurului, lelițele eșiră la porți cu mâna streașină la ochi și toată strada se alarmă subit: *a trecut o mașină pe Echinox.*

Acest lucru era într'adevăr un eveniment, pentrucă automobiliștii versați evită de ani de zile această stradă, adevărat cimitir al mașinilor. Desigur, domnul cu tașcă dăduse dovadă de mare curaj, străbătând gropnițele Echinoxului și coborînd aferat la poarta locuinței mele.

— Domnul Gâtej, mă rog... poetul Gâtej, aci locuește?

— Aici, spusei eu politicos și, dacă-mi permiteți, sunt chiar eu în persoană.

— Da? se miră el. Bine, poftiți în cameră. Am o chestiune urgentă cu dvs.

Această zi, a poposirii domnului cu tașcă în camera mea, făcu din mine un nenorocit. Dacă ași fi avut curaj, m'ași fi sinucis. Din ziua aceea fatală, eu, pârlitul, eu coate-goale, eu, cel veșnic în restanță cu rata chiriei, avui — închipuiți-vă! — *anturaj*... L-ați văzut în fotografie pe Maharadjaua de Kapurtala magnatul acela multi-miliardar care se plimbă în lectică escortat de șase negri buzați, care îi fac vânt cu foi de bambus ? Ei bine, eu, minus decorul acesta din 1001 de nopți, fui 24 de ore un fel de maharadja.

Nefasta zi, în care mi-a intrat în casă acel domn, m'a făcut din om, neom. Eu nu mai puteam spune că mă bucur de libertate, deoarece acest bun mi-a fost răpit.

— Totuși, opină Ioanid, libertatea individuală este garantată de Constituție.

— E garantată de dracu să te ia! Nu înțelegi, omule, că eu nu mai puteam trece strada, fără să fiu acostat?

— ??... Cum așa, ziserăm noi.

— Păcat de voi că sunteți tineri, dar tare sunteți proști! Să ne aducă cafele; fără cafele nu scot o vorbă.

Chelnerul se execută prompt (știa ce-i place lui Gâtej) și aduse cafele „stropite" puțin cu rom. Calmat, el continuă:

— Să mergem mai departe... După plecarea domnului cu tașcă, vrui să es în oraș. Trecând prin curte, observai la vecinii mei o neașteptată schimbare. Toți, dar absolut toți vecinii, care până atunci mă ignoraseră complet, îmi făceau plecăciuni ,ba, unii mă salutară cu o curtoazie neobișnuită.

Insuși proprietarul meu, un mocârțan care mă amenința zilnic, se repezi plin de zâmbre, să-mi deschidă portița.

Ii spusei respectuos:

— Știți... pe la cin's'pce... n'am avut acum... dar la cin's'pce precis...

Proprietarul, în loc să boscorodească în urmă-mi, îmi luă mâna, o plesni pe-a sa de-a mea și spuse, în auzul vecinilor:

— Noroc să dea Dumnezeu și la mai mare! Bani să am eu de luat dela Dumneata, *miliardarule*..

Apoi, familiar, mă bătu pe pântece:

— Hoțule... lozu-ăl mare... ehei!...

Neștiind ce să cred, pășii mai departe prin gropnițele Echinoxului. Era, la colț, o fată pe care-o curtam odinioară, dar care mă refuzase net:

— Eu, deși nu sânt romanțioasă, n'o să mă mărit niciodată dup'un poet...

Când să trec colțul, ea mă acostă c'o dragoste ciudat vizibilă și mă pofti în casă. Era ceva nenatural în vocea-i.

— De care dulceață obișnuiți, de caise sau de portocale?

Eu nu preferam nici un fel de dulceață, dar fui silit totuși să înghit o porție destul de respectabilă.

După aceea, unchiul fetei, un celebru inventator fără noroc, îmi propuse, pe dedeparte:

— N'ai vrea să-mi finanțezi noua mea invenție *„parașuta care cade fără să se deschidă"* ?

In aviație, mărturisesc că eram profan. Dar, neavând încotro, îi promisei sprijinul meu financiar.

Fata, privindu-mă languros, mă complimentă: — Imi plac oamenii generoși... Totdeauna poeții a fostără generoși...

Eu, stam ca pe urzici. Nu știu de ce, dar se strânsese lume la poartă, ca la urs. Mahala...

Prin geamul deschis, auzeam convorbirile străzii. O femee în capot multicolor, spunea:

— Am văzut eu cu ochii mei, cum te văd și mă vezi !... Șase milioane, bătuți pe muche... Păi, ce, eu am fost chioară? Nu l-am văzut eu p'ăla din mașină, cum descărca sacii cu bani? I-a numărat în palmă lu' domnu' Gâtej, uite-așa: un milion, două, trei, patru... șase milioane'n cap !

Alta, mai bine informată, replică:

— Să-mi sară ochii din cap, dacă nu i-a numărat hârtii d'alea noi nouțele, de câte cinci mii! Două pachete mari, soro...

Când vrui să plec, observai că-mi era imposibil să trec strada. In fața curții, se plantaseră așa: comandantul de pompieri, care îmi decernă *manu proprio* o diplomă de onoare, pentru nu știu ce merite pompierești; moașa comunală îmi prinse pe piept o medalie strălucitoare, chestorul de poliție se simți îndrituit să-mi strângă mâna, ba, mai mult: oacheșa și romanțioasa mea parteneră, îmi spuse, încet: —Te iubesc!... Cârciumarul din colț se înfipse în fața-mi și făcu o plecăciune magistrală:

— Sunt la ordinele dvs. în ce privește banchetele viitoare. Aveți credit nelimitat. Spuneți-mi, vă rog, ce vă poftește inima și sunt gata să vă servesc...

— Dă-mi o țigare! îi spusei sec.

El îmi umplu tabacherea cu țigări „Macedonia" și spuse omenetului adunat, în șoaptă:

— E tare emoționat... Ce vreți... omul poate înebuni de atâta fericire...

Apoi mie, discret, ca să-mi câștige simpatia:

— Știu... n'aveți mărunțele... p'aici e greu de schimbat hârtii de 5.000... (și-mi strecură 1000 de lei) las'că mi-i dai d-ta...

Băcanul, însuș băcanul meu, căruia îi datoram câteva sute bune de lei și care de multă vreme îmi tăiase creditul, mă pofti ceremonios să-i fac o vizită. El mă scoase de braț din mijlocul mulțimii adunate și mă conduse în casa sa.

— Ești invitatul nostru la masă, *scumpe* domnule Gâtej..

Incă nu mă dumiream bine, dacă sunt pradă unor halucinații, sau, de nu cumva, iau parte la o nebunie colectivă a mahalalei, când sosiră rudele și neamurile lui, adunate par'că la comandă.

Toți mă firitisiră, îmi lăudară calitățile și-mi adresară complimente de care, aproape că roșeam. Băcanul îmi spuse fără 'nconjur, că niciodată n'a avut clienți mai distinși decât mine și că fata lui, Clementina Popescu, știe franțuzește și piano, c'a luat premiul al treilea la concursul de frumusețe și că... să n'am eu nici o grije, că el „aranjează totul".

Mâncai cu poftă nespusă, trufe și pescării scumpe, băui șampanie, iar toți ciocniră în sănătatea mea. Către orele 9 seara, își făcu apariția o delegație a partidului politic dela putere, în cap cu însuși președintele. Ei purtau eșarfe și decorații și, după ce-mi strânseră mâna cu demnitate, președintele activ ținu un toast care se termină cu aceste patetice cuvinte: — „De aceea, domnule Gâtej, vă proclam președinte de onoare, spre binele țării și al neamului!" Iar toată asistența, mă aclamă în picioare: — Hip-hip-hurra!

Vechiul proverb românesc îmi veni în minte: „dă-mi Doamne ce n'am gandit, să mă mir ce m'a găsit!" De câte ori deschideam, însă, gura să spun ceva, băcanul sau rubedeniile, mă întrerupeau:

— Știm noi... ehei... mai modest om ca d-ta cine e?... Așa-i stă bine omului să fie: și poet și miliardar!

Cheful dură până noaptea târziu și, deoarece mă cherchelisem puțin, fui condus de către viitorii mei nași, veri sau cumetri la domiciliu, căci eu nu mai știam pe ce lume mă aflu Ajuns în casă, încuiai ușa cu grije și-mi turnai o găleată de apă rece 'n cap. Intâmplările zilei, îmi dansau în fața ochilor, iar imaginea domnului cu tașcă mi se contură precis, ca o piază-rea, ca o cobe, ca o unică pricină a nenorocirilor mele. Ședeam cu cameră mobilată, iar chiria mea era neplătită. Bagajul meu poetic, consta dintr'o valiză cu rufărie, câteva cărți și o umbrelă.

...Deschisei, ca un hoț, fereastra. Taina nopții mă chema, surâzătoare. Un salt și fui în stradă. Conmahalagiii mei dormeau fericiți, ci numai eu... îmi petrecui această noapte pe o ospitalieră bancă din Cișmigiu, în buzunar c'o hârtie de-o mie, dar năucit de-atâtea întâmplări.

— Și.. ce-ai făcut?

— Buimac, când mă desmeticii, un gardist îmi spuse: Altădată să nu te mai prind p'aici, că-i bucluc!... Găsești destule camere mobilate prin oraș...

— Asta și caut, îi fluturai eu pe sub nas hârtia de o mie...

●

Astfel... se stinse faima mea de miliardar, împreună cu o gloriolă nemeritată.. Tot astfel, două fete rămaseră nemăritate și — iremediabil neconsolate — în strada Echinoxului, precum și un băcan, care mă căuta cu poliția să mă ucidă.

Singur proprietarul meu a descifrat taina omului cu tașcă, dar de rușine a tăcut... Când, a doua zi, dis-de-dimineață, el tocmise muzica militară ca să mă deștepte din somn în cântece plăcute, alămurile răsunară deasurda sub geamul meu. După două tangouri și trei marșuri militare, care-ar fi putut trezi și pe-un hipopotam, proprietarul intrigat, sparse ușa.

Evident, că'n cameră nu era nimeni, iar o foaie albastă îl dumiri complet.

Era o „somațiune prin portărei", o chestie veche... vreo patru mii de lei neplătiți...

In strada Ekinoxului, era din nou liniște.

IULIU LAZAR

Cronica mizantropului

La Voineasa.

Sânt bătrâni, femei în deosebi, care oprindu-și experiența într'anume an al vieții, trăesc apoi numai din amintire. Totul este raportat la câteva date neschimbate, servind de măsură.

A venit la mine o babă șontoroagă din sat care, după ce m'a examinat bine, tremurând din buze, începu să mă descoase:

— Ai venit la aer? Bine-ai făcut! Da' de unde ești ?

— Din București.

— Așa? Dar la Voineasa n'ai fost?

Am căutat în harta minții mele localitatea asta dar n'am găsit-o. Baba părea foarte contrariată.

— Și place-ți aici, ești mulțumit?

Am răspuns afirmativ, dar am observat că nu prea găsesc ce-mi trebue prin sat. Baba aruncă cu mâna o anatemă asupra lui.

— D'apoi că dă-l în plata Domnului. La Voineasa găseai tot ce-ți trebuia. Și câtă chirie îți ia mătușa asta?

— Atât! — am zis eu!

— Valeu! Doamne! La Voineasa eu am primit domni și nu le-am cerut nimic.

Afară începuse să plouă. Eu umblam prin însemnările mele, iar baba se așezase pe prag, dornică de vorbă și căutând prilejuri.

— D'apoi că cu ploaia asta nu vei putea să te plimbi. Așa e pe aici, o zi bună, două plouă. La Voineasa nu se pomenea. Ședeam toată vara pe-afară.

Văzând că am tăcut și nu mai întreține convorbirea, baba după un răstimp, ținu din propriu îndemn acest monolog:

— Păi, bărbatu-meu, Dumnezeu sa-l ierte, c'a murit acum zece ani, lucra în timpul războiului la Voineasa și m'a luat și pe mine. De'ntors mă'ntorceam eu, da' nu m'au lăsat nemții. Oameni buni nemții, chiar că dușmani. Lumea n'avea zahăr, n'avea făină. Eu aveam la Voineasa de toate cele, că-mi dădea un neamț de-l țineam în gazdă. Da' fără plată. Pe urmă dacă s'a termenat războiul ne-am întors acasă, dar ca la Voineasa n'a mai fi. Acolo mâncam de toate că știa lumea găti, nu ca peaici.

— Mătușă — zic eu — aș mânca niște carne de capră. Pe unde găsesc eu?

— Aici nu afli. Să te fi dus la Voineasa, găseai.

Am căutat pe hartă, dar n'a fost chip să descopăr Voineasa. Baba vorbea de localitatea asta ca de o metropolă îngrozitoare. Când să plec baba m'a tras deoparte:

— Dacă te duci la București te rog un lucru. Este pe acolo feciorul uneia din Voineasa pe care am cunoscut-o eu. Să-l întrebi ce mai face, să vezi dacă-și aduce aminte de mine.

— Dar unde stă în București și cum îl cheamă?

— Apoi asta nu știu, da' cercetezi dumneata, trebue să-l știe lumea.

— Dumneata crezi că Bucureștii e ca Scaeți?

Baba mă privi nedumerită apoi îmi spuse convinsă:

— Intrebi, sufletelul meu, care ești din Voineasa?

ARISTARC

Cenzura cărţii în Muntenia sub Regulamentul Organic

Ingrădirea libertăţii de apariţie a cărţii dăinueşte şi la noi dintr'un trecut destul de îndepărtat.

Astfel, după cum ne informează V. A. Urechiă (Istoria Românilor, I, 400), reiese că în Muntenia cenzura cărţii a fost introdusă pentru prima oară spre sfârşitul secolului al XVIII-lea. Domnitorul care îşi leagă numele de această inovaţie draconică este Mihail Şuţu. Şi lucru curios, acesta părea că are „aerul de a protege tipografia", căci, la 29 Fevr. 1784 dădu un hrisov prin care scutea de unele dări pe Stanciu tipograful dela Mitropolie. Tot el însă, numai cu câteva luni mai târziu — 25 Iulie 1784, — veni şi puse stavilă tipăririi cărţilor printr'un pitac adresat „către Prea Sfinţia Sa Părintele Mitropolit", prin care stabileşte categoric:

„...fiind că se cuvine a şti Domnia Mea cele ce se dau în tipariu la tipografia grecească, atât de aici din Bucureşti, cât şi de afară, dăm... în ştire ca de astăzi înainte, făr' de a nu ne arăta Prea Sfinţia Ta întâi, cu anafora, şi făr' de a nu se da voia noastră, să nu se cuteze tipografii, nici vre un Vivlion, nici măcar altfel de scrisoare sau hârtie, veri cum, a da în tipariu..."

Odată cu acest pitac, fu adresat „osebit" un altul asemenea şi către „Chir Filaret" episcopul Romnicului.

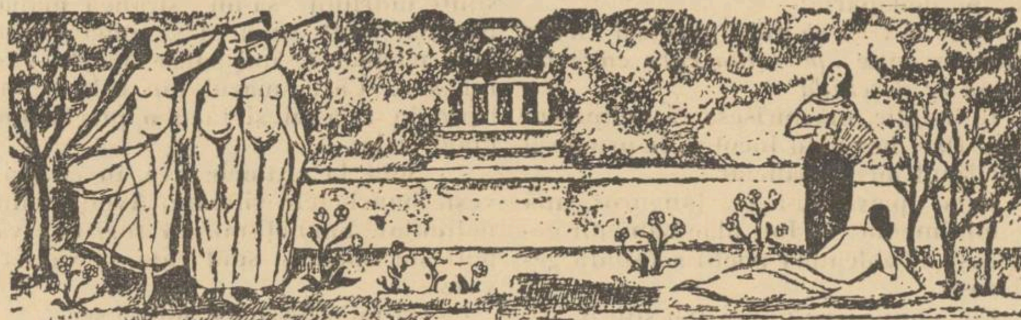
Acestea sunt documentele cari, după V. A. Urechiă, constitue începutul cenzurii cărţilor în Muntenia.

In ceeace ne priveşte ne vom opri asupra unui alt regulament de această natură şi anume asupra unor aşa numite „Măsuri pentru censură" din anul 1833, pe care le reproducem în întregime mai jos.

Această cenzură pare să fie aceea pe care Costache Fach, cu spiritul lui satiric, o ironizează astfel în poezia lui *Ministrul:*

„Un ministru foarte vesel deunăzi m'a'ntâmpinat:
„Ascultă, zise, iubite, censura s'a ridicat!
„Slobod e d'acum tiparul după planul ce-am propus!
„Şi cât m'am silit l-aceasta, o cunoaşte Cel de sus!
„Am făcut proiect cu ponturi, proiect foarte minunat,
„Slobod să fie tiparul, censura s'a ridicat;
„Numai toţi ai Stăpânirii să nu fie supăraţi,
„Precum şi judecătorii şi ceilalţi amploaiaţi,
„Divaniţii iar de obşte, dejurtsfaşii iarăşi toţi,
„De nimeni de cei din slujbă niciodată să nu poţi
„Să scrii ceva despre dânşii, nici de rude, nici de fraţi
„Şi, d'or fi având prieteni, iar să fie respectaţi.
„Poţi să scrii de calicime ca: de proştii reposaţi,
„De femei fără protecţii şi de toţi cei scăpătaţi.
„Slobod deci este tiparul după planul ce-am propus
„Şi cât m'am silit l-aceasta, o cunoaşte Cel de sus!"

Aceste măsuri stârniră proteste şi din partea „neguţătorilor librieri" din vremea aceea din Bucureşti. Astfel aceştia dădură jalbă plângându-se „că când li se aduc cărţi tipărite din „ţări streine, vin într'un car, însoţite „şi cu alte mărfuri, şi numai cu un „chirigiu, iar nu cu om într'adins; şi „fatura să trimite deosebit prin scri„sori sau prin poştie, şi aşa n'are cine „să mărturisească cărţile la graniţă". Totodată ei se mai rugară ca „teancu„rile cu cărţi să treacă prin graniţă şi să vie deadreptul la Carvasara [va„mă], după care vameşii făcând de

„ştire la censură, să meargă Revisorul „a le vedea."

Părea că această jalbă a fost ascultată, căci Sfatul Administrativ de atunci, care avea în competinţa sa cenzura, luând jalba în băgare de seamă, deliberează în jurnalul său din 28 Fevr. 1833: „Şi pentru ca şi scoposul Stăpânirii să se împlinească după duhul pentru care s'a alcătuit censura, dar şi neguţătorilor librieri să li se facă, pre cât se va putea mai mult, înlesnirea întru al lor negoţ, s'au hotărît ca articolile însemnate mai jos de măsurile pentru censură să se alcătuiască cu coprinderea ce se vede..." „Coprinderea" aceasta nu se vede însă decât în proectul acesta, căci în Buletinul oficial No. 47 din 15 Oct. 1833 reapărură aceleaşi „Măsuri pentru censură" publicate în Ianuarie, fără nici un fel de modificare. Probabil că altfel s'ar fi abătut „Stăpânirea" dela „scoposul" ei. Şi acum iată şi acele dispoziţiuni, aşa cum le-am cules din „Suplimentul ecstraordinar" al „Buletinului Gazetei Oficială" No. 1 din 4 Ianuarie 1833:

„Măcar că la luna lui April din anul „trecut s'au fost dat în cunoştinţa „obşti[i] că s'au aşazat o secsie de cen„sură, pe lângă Secretariatu[l] Statu„lui, pohtindu-să vânzătorii de cărţi „şi tipografii a urma regulilor ce s'au „întocmit despre aceasta, iar, spre a „să popri ori ce abatere dintr'aceste „reguli, Secretariatu[l] Statului pu„blică prin Buletinul Oficial rândue„lile ce privesc la această pricină, „care rândueli fieş care în parteş este „dator să le urmeze întocmai, ferin„du-să de a nu călca subt straşnică „răspundere la care să vor supune „cei împotrivă următori.

„Art. 1-iu. Nimeni nu poate să se „neguţătorească cu vânzare de cărţi, „cu tipografie sau litografie, fără a „avea într'adins voe dată dela Stăpâ„nire şi fără a da chezăşuire şi a să „îndatora prin înscris că să va ase„măna întru toate cu rânduelile ce „s'au hotărît.

„Art. 2-lea. Această voe să va da „numai la obraze cu purtări bune, pă„trunse de a lor datorie şi bună cuno„ştinţă de meseria lor.

„Art. 3-lea. La întâmplare de moar„te, moştenitorii obrazului ce va fi „dobândit acea voe şi cari vor da che„zăşuirile cerute, vor putea urma a„semenea neguţătorie sau meserie sau „să dea altuia această voe, dar în„tr'amândouă aceste întâmplări este „de neapărată trebuinţă a să rennoi „acea voe de către Stăpânire.

„Art. 4-lea. Ori ce manuscript, până „a nu să da la tipar sau la litografie, „să va supune comitetului censurii şi „după ce să va cerceta de către acest „comitet, autorul nu va putea face „nici o schimbare fără voea censurei. „Tipograful va fi răspunzător pentru „orice înpotrivă urmare.

„Art. 5-lea. Ori ce carte tipărită, „ori la tipografie sau la litografie, tre„bue să aibă numele autorului său şi „al librierului ce o va vinde; aseme„nea să va pune la titlul cărţii şi nu„mele editorului prin a cărui îngri„jire şi stăruire să tipăreşte, cum şi „numele tipografului.

„Art. 6-lea. Orice carte să va tipări „la tipografie sau la litografie fără să „fie supusă la censură, să vor lua „toate ecsemplarele de către Stăpânire „şi tipograful să va pedepsi cu luarea „înapoi a voei ce i s'au dat de către „Stăpânire.

„Art. 7-lea. Editorul, Autorul şi Ti„pograful sunt datori a depune la Se„cretariatu[l] Statului un ecsemplar „din cartea ce să va tipări cinci la „Biblioteca Naţională dela Sfântul Sa„va din Bucureşti şi vor da [şi la] bi„blioteca şcoalei din Craiova.

„Art. 8-lea. Toate teancurile, lăzile „şi pacheturile ce vor fi cu cărţi tipă„rite, venite din ţări streine, trebue a „le mărturisi la graniţă ca acolo să se „pecetluiască cu plumb şi să le trimită „d'adreptul la carvasaroa centrală a Oraşului Bucureşti sau la cea dela „Craiova.

„Art. 9-lea. Vameşii cei orânduiţi „la graniţă sânt datori: 1-iu) A fi cu „toată luarea aminte ca nici un colet „în care va fi cărţi tipărite să nu „poată trece fără a să pecetlui; 2-lea) „a raporta îndată la vama centrală „din Bucureşti sau din Craiova, ară„tând numele stăpânului acelui colet, „numele cărăuşului, locul de unde vi„ne şi zioa în care au trecut graniţa.

„Art. 10. Coleturile într'acest fel „pecetluite să vor descărca drept la „una din doă vămi ce s'au zis mai sus, „care sânt datoare în douăzeci şi pa„tru de ceasuri să raporteze numai decât la Secretariatul Statului, trimi„ţând tot într'o vreme copie iscălită „de proprietar de catalogul tuturor „cărţilor tipărite ce vor fi în colet.

„Art. 11. Librierii sau proprietarii „cărţilor, după voea ce li se va da, „vor rădica dela vamă coleturile cu „peceţile de plumb ca să le ducă şi să „le depue în magaziile lor, unde să „vor despecetlui în fiinţa revizorului, „carele va adeveri îndată acel cata„log.

„Art. 12. Dacă prin revizuire vor „dovedi că în colet să găsesc cărţi „care nu sânt trecute în catalog, a„tunci acel colet să va face controbant.

„Art. 13. Cărţile ce să trimite cu „tranzit nu vor fi supuse la aceste re„guli ce să ating de înfăţişarea cata„logurilor şi de reveziuirea cărţilor.

„Art. 14. Cărţile cele cu totul po„prite să vor trimite iarăşi peste gra„niţă subt pecetea Secretariatului Sta„tului şi la a lor eşire nu vor fi su„puse la nici o plată de vamă.

„Art. 15. Fieş care neguţător sau li„brier, carele va vinde cărţi din cele „poprite sau va băga în Prinţipat co„leturi cu cărţi tipărite fără să le măr„turisească la graniţă, i să va închide „prăvălia şi îşi va pierde privilegiul „de a mai fi librier.

Iscălit Secretariatul Statului
B. Ştirbeiu.

Cât e de departe regimul comerţului de librărie iş al tipografiei de azi de acela de acum un secol şi ceva. Era pe tunci în vremea cărăuşiei.

GH. I. GEORGESCU

Cronica modei

S'a spus tot ce se poate spune şi mai presus de tot ce se poate închipui, ce se poartă şi cum se poartă şorţurile, culotele, cum dezbracă mai bine şi subliniază mai... smart tot ceiace mai ascunde costumul „bain de soleil". Ne-ar rămânea să mai vorbim, atât cât ne permit salturile temperaturii de la vară la toamnă rece, despre costumele de alpinism, de golf şi de vânătoare, de turism şi de bicicletă.

Bunul gust, de acord de data aceasta cu bunul simţ, cere ca în aceste costume să evităm nota „bogat" şi „nou" la care ţine atât lumea cazinourilor şi a plajelor la modă. Deci să ne impunem ca regulă, în moda acestor sporturi, simplicitatea, raţionalul şi confortabilul. Eleganţa nu-şi are locul decât în accesorii şi în amănunte.

In alpinism încălţămintea ţine locul prim. Ea trebuie să fie largă, făcută la cismar bun din piele impermeabilă, cu talpă foarte groasă, cu cuie şi triconi. Două perechi de ciorapi de lână, una peste alta, iar pentru a menţine pulpa o simplă bandă de tifon sau bande de moletiere impermeabile. Să nu uităm espadrilele maron, care trebuie luate în rucksac, căci sunt minunate pentru stânci şi foarte necesare la odihna piciorului după practica bocancului.

Costumul de alpinism nu cere multă cheltuială: un pantalon de postav gros, strâns pe pulpă şi „matellassé" pe fund şi la genunchi — căci frumuseţea lui e tocmai „peticitul". Jupa sau „suprajupa", cum i se zice, din pânză groasă, culoare ruginie, încrucişată *în spate*, în formă de portofoliu, cu un bluzon asortat, închis în faţă cu „fermeture éclair". Sub acest bluzon, chiar când vremea e bună, mai multe tricouri de grosime diferită.

In sac să avem şi ochelari de zăpadă protejând ochii în părţi, o pomada de culoare închisă, o ploscă cu alcool, multe bucăţi de zahăr şi... prune uscate. Dar mai ales nu uitaţi pioletul. Pentru golf şi vânătoare se permite mai multă fantezie şi eleganţă, deşi ele consacră superioritatea „jupei-culotte". Şi la golf încălţămintea pe primul plan: mocassini în piele groasă de căprioară sau box. Vesta largă, cu pliuri în spate sau cu benzi de „suplex" să dea drumul mişcărilor, şi cele patru buzunare, care-i dau forma clasică, preferată şi în prezent. Stofa: lânuri maron amestecat sau bej, cu bieuri şi butoni de piele. Sub tailleur cât se poate de puţină lingerie: „soutien gorge", o mică culotă de ţesut elastic, ciorap de bumbac sau „sokete" de lână. Suprimăm bereta şi orice altă pălărie, dar nu uităm mănuşile sau mitenele.

Pentru bicicletă costumul e cu atât mai elegant cu cât se apropie de ţinuta masculină, mai ales pe tandem, pe care femeia şi bărbatul trebuie să fie îmbrăcaţi aproape la fel. Fantezia stă în „pull-over". Galbenul, portocaliul şi verdele sunt culorile favorite pentru maron.

BITRIX

Menaj

Scaune cu patine pneumatice, mozaic pe jos, covoare de cauciuc printre mese, uşi capitonate, chelneri fantome, microfoane şi difuzoare ce îşi şoptesc între ele comenzile.

Linişte! Asemănătoare tăcerii codrilor, binefăcătoare ca o bae călduţă, reconfortantă...

Zârrrr!

Sonerie impertinentă, enervantă! Sgomot sălbatec ce sfâşie minunatul calm al refugiului. — Sărmane imbecil! — mormăi Dan învârtindu-se în pat ca să ajungă la soneria deşteptătorului de pe măsuţa de noapte.

Lumina, cernită printr'o uşoară pânză de nouri, se înfiltrează în odae. Lucrurile se conturează vag ca pe un clişeu atunci îmbăiat.

Când sbârnâise clopoţelul, Sofia mişcase doar capul ca şi cum ar fi vrut să-l înşurubeze între perne. In penumbra camerei, părul ei negru, părea un penaj exotic.

Dan se ridică într'un cot şi stărui cu privirea asupra femeii. Nu contempla faţa copilărească odihnindu-se pe podul palmei, nici buzele abia tremurânde ca două petale de bujor în bătaia brizei, ci somnul ei.

Dealungul celor patru ani de căsnicie, atât îi putuse oferi: un somn liniştit. Numai atât! Era enorm de mult după cum mărturisea Sofia în momentele în care pasiunea se împletea cu sinceritatea, jalonând astfel dragostea lor.

Somnul ei liniştit, era dovada unui echilibru sufletesc, semnul unei sănătăţi durabile, plină de o încântare mereu împrospătată. Toate acestea la un loc, preţuiau mai mult decât oricare dar.

●

Se coborî din pat aproape târîndu-se de frică să n'o trezească, îşi luă hainele şi trecu plin încă de somn, în bae.

Işi desfăcu pijamaua. Umplu pumnii făcuţi căuş sub robinet şi apoi aruncă toată apa în piept. Improşcate, picăturile săriră zglobii prin toate ungherele. Câteva căzură pe labele picioarelor, înfiorându-l.

Continuă aşa, agitând braţele, fără exclamaţii, fără interjecţii de satisfacţie.

Trecându-şi prosopul pe ceafă, îşi aminti visul din care îl smulsese deşteptătorul, dar senzaţia neplăcută a acelui moment, se stinsese.

Işi frecă bine pieptul şi braţele cu mişcări repezi şi cadenţate. Cafeaua pusă la rece decuseară, îi înmuie gâtlejul.

Ca să nu-şi piadă calmul, de o săptămână încheiată se chinuia să păstreze intact programul.

Nici inspiraţia spontană pe care o pândea, nici momentul potrivit, nu se iviseră. De câteori încercase să vorbească Sofiei, îl cuprindea o slăbiciune penibilă şi avea impresia că nodul din gât îl asfixia.

Imbrăcat, intră în camera de dormit.

Sprijinind un genunchi în mijlocul patului se aplecă deasupra femeii. Ea îi trecu braţul moale şi fierbinte pe după gât.

— Gata? Intrebă ea somnoroasă.

El nu răspunse. Işi lipi obrazul de buzele ei, apoi se ridică şi eşi din odae fără să mai adauge cuvintele răzleţe cu care încerca altădată să o adoarmă.

— Asta nu poate dura — îşi zise el coborînd treptele. — Azi neapărat, îi spun.

In căsnicia lor niciodată nu se iviseră divergenţe prea serioase; exista totuşi un conflict surd privind raportul lor de forţe. Deşi în aparenţă el era conducătorul, în realitate numai ea conducea.

Leafa lui părea un rest pe lângă suma pe care ea o aducea în casă în fiecare lună.

Autoritatea, aparentă şi aceasta, o avea numai datorită îngăduinţei şi înţelegerii cu care Sofia îl punea în toate ocaziile pe primul plan. Trecând uşurel peste unele scrupule donquişoteşti, situaţia ar fi fost suportabilă, sprijinită cum era de legitime speranţe pentru viitor, dacă n'ar fi căzut din senin pacostea aceasta din urmă.

— Cum aş putea să explic — gândi el aşteptând tramvaiul — Abonamentul pe 5 şi 14, deabia reînoit, nu-i mai slujea deodată, la nimic.

Era într'o Sâmbătă când directorul il chemase la el în cabinet.

— Suntem încântaţi de serviciile dumitale, domnule Stiglea, rezumase directorul cele câteva cuvinte de introducere.

Personal, nu se putea plânge că nu înţelesese din primul moment. Echipat sufleteşte cu toate temerile unui diurnist, se aştepta la aşa ceva oridecâte ori era invitat în cabinetul directorial. Surprins nu era. Aproape se obişnuise cu gândul acesta. Se aşează totuşi pe scaun la invitaţia mieroasă a şefului.

— N'o avea de gând să mă consoleze!

Nu! Poate nici nu se gândise la aşa ceva; era doar prea obişnuit cu asemenea delicate intervenţii.

— Direcţiunea — începu el, plimbându-şi stilomina multicoloră prin faţa bărbiei — constrânsă de criza generală, trebue să facă serioase economii. Capitolul personal — accentuă directorul — a fost şi el comprimat. Printre sacrificaţi — conchise în cele din urmă — eşti şi dumneata.

Schimbând imediat tonul, adăugă cu glasul invariabil autoritar, al directorului profesionist:

— Puteţi trece la casierie să ridicaţi preavizul.

Dan Stiglea se ridicase fără să fi spus vreo vorbă şi se îndreptase sprinten spre uşă.

— Domnule Stiglea!

Directorul întinsese mâna peste birou. Ochii îi sticleau diform în dosul lentilelor. Mai bine l-ar fi lăsat să plece fără această dovadă de omenie de ultimă oră. O singură clipă, o vorbă, un gest, un fapt cât de neînsemnat poate lămuri adevărata stare sufletească în asemenea momente. Primise vestea concedierii, nu-şi explica nici el cum, cu o indiferenţă care putea fi luată foarte uşor drept nepăsare. Când directorul însă, reţinându-i mâna în semn de simpatie, înainte de a-şi lua rămas bun, îi mărturisi oarecum mirat că faţă de ceilalţi situaţia lui era fericită, dacă se poate spune, adăugă în grabă, subliniind totul cu un zâmbet de circumstanţă, ţinând seamă de situaţia îndestulătoare a soţiei.

Eşise trântind uşile.

Ştia deci toată lumea că nevastă-sa cumpăra din banii ei crăvăţile bune pe care le purta; că cele câteva cămăşi de mătase erau surpriza ei de ziua naşterii lui; că batistele sale extravagante erau tot un capriciu al ei; că tot ce era pe el era plătit de nevastă-sa.

Directorul acesta era poate un neruşinat, dar spusese adevărul pe care el îl înconjurase întotdeauna cu precauţie; îl evitase sistematic, îl ignorase cu bună ştiinţă. Flutura doar peste tot în jurul lui, îl putea ceti în ochii fiecărui cunoscut, îl simţea prezent în orice eveniment al căsniciei lor şi el totuşi se încăpăţinase să-l zugrume.

●

Coborî la Regală, traversă bulevardul şi eşi în piaţa teatrului. Aşteptă câtva timp în colţ pe bordura trotuarului, neştiind încotro să apuce.

Se urni ascultându-şi distrat paşii pe asfalt şi intră în primul local deschis. Aici, la masa din colţul stâng, zărise într'o seară trei literaţi care îşi purtau renumele cu indiferenţă. Stăteau la taifas sgomotos. Privirile admirative ale celor care salutau, şoaptele intenţionat amplificate în jurul lor, nu-i stinghereau deloc.

El n'ar fi putut niciodată suporta, calm, atâta atenţie şi astfel de admiraţie concentrată asupra sa. In localuri, pe stradă, la serviciu i se părea că toată lumea îl iscodeşte ca să descopere, indiscretă, gestul neîndemânatec, vorba pripit rostită, stropul de vopsea pe pantaloni, ori pata de cerneală dela degetul arătător.

Se scutură ca şi când ar fi vrut să se trezească. Bău un ceai, două cafele, citi toate gazetele fără ca timpul să se fi scurs în întregime. I se păru că chelnerul îl privea încruntat. Aşteptă să-l vadă îndreptându-se spre el şi vorbindu-i răstit:

— Nu mai liberezi masa, domnule?

Şi doar, aici mai mult ca oriunde, timpul nu avea importanţă.

Chelnerul se ploconi respectos când Dan se ridică.

Rătăci o bună bucată de vreme, până ce — cuprins în forfotul trecătorilor, — îşi dădu seama că surplusul acesta de agitaţie vestea ora prânzului. Se îndreptă spre bulevard. Trei tramvae ticsite îi trecură pe dinainte fără să fi putut prinde măcar un loc pe scară. Aşteptarea aceasta îi schimbă hotărîrea.

Coborî din nou în oraş. Intră în primul restaurant, trecu apoi iar pela cafenea, străbătu pentru a doua oară străzile în neştire. Peregrinarea timizilor ajunşi la vreo răspântie, chinue, neurastenizează, îngroapă afectivitatea liberă şi sănătoasă, — semn al unei intelectualităţi în faşă sau al unei desvoltări bolnăvicioase atât de răspândită, pare o trăsătură caracteristică a vremurilor.

Hoinărind la întâmplare ziua întreagă, nu găsise încă primul cuvânt pe care ar fi trebuit să-l spună Sofiei. Către seară, mai târziu decât ora obişnuită, sună la uşa casei sale.

Ii deschise chiar Sofia.

— Ce-i cu tine? Il întrebă ea îngrijată.

— Sunt obosit. — Şi în adevăr, era obosit.

Trecură îndată la masă. O! senzaţia aceasta! De ani de zile, fastul cu care Sofia servea masa, dădea momentului importanţa unei sărbători. Dacă evenimente dinafară o sdruncinaseră, buna lor dispoziţie revenea întodeauna la masă. Pahare de Baccara care în şocurile lor întâmplătoare lansau tonuri prelungi, melodioase, tacâmuri de argint, farfurii de porţelan străveziu, faţă de masă şi şerveţele discret înflorate, toate albe ca zăpada, nu erau decât un cadru potrivit conţinutului întotdeauna minuţios ales şi pregătit de stăpâna casei. Roza, bucătăreasa, aducea doar la îndeplinire programul cu conştiinciozitatea unei profesioniste deopotrivă ataşată meseriei şi stăpânilor ei. — Din respect pentru tradiţia casei sale, care pretindea numai satisfacţii, deci zâmbet, Dan îşi compuse pe cât îi fu posibil, o mască apropiată.

Cafeaua o luau seara în biroul lor.

El răsfoia gazete şi reviste, ea încheea socotelile şi aranja programul pentru a doua zi. O clipă calmă, rareori tulburată de vreo noutate senzaţională, găsită în ziare. Aprigile lor discuţii din primul an, izvorîte din unghiurile neegale sub care considerau variate subiecte, se diluaseră zi cu zi până când se stinseseră prin omogenitate.

Viaţa lor era o dublă soluţie a aceleaşi probleme. Viaţă fără melodii expresive, dominată însă de o armonie corectă.

●

Dan fuma a treia ţigară.

— Bârrr! Făcu el într'un timp plictisit.

— Ce ai? întrebă Sofia îngrijată, modulându-şi glasul ca să nu pară iscoditoare.

— Eu? Nimic!

Ea continua totuşi să-l privească neîncrezătoare.

— Nu vrei să ieşim în seara asta?

— Nu! Sunt obosit. Apoi după un răstimp: Vrei tu?

— Nu! Nu! Se apără ea — credeam că tu...

Intinzându-şi braţele peste birou, se ridică, zăbovi câteva clipe ca să păturească ziarele şi apoi, trăgându-şi paşii, plecă spre dormitor. Se aşeză pe colţul patului şi rămase aşa cu mânile cruciş pe genunchi.

Sofia trecu pe lângă dânsul spre şifonieră.

Privind cum îşi ondula trupul bine închegat, se încălzi ca la o rază de soare primăvăratecă; dar trupul lui era greoi, capul îi huia de vârtejuri, picioarele îi erau de plumb.

— Femeia aceasta munceşte pentru mine — gândi el — şi deodată, cu toată oboseala se ridică în picioare.

Ea se apropie de el şi îi sărută obrazul fierbinte. Cu mult în urmă, luaseră înţelegere ca pentru supărările fiecăruia în parte să-şi acorde credite reciproce, să nu se tortureze cu întrebări, să rămână încrezători până când zăgazul se va rupe dela sine. Sofia făcu patul, îl ajută să se desbrace şi să-şi pună pijamaua. Aşternutul moale şi curat, îmbibat de levănţică, îndemna la somn prin prospeţime.

— Nimic din toate acestea — gândi revnind la leit-motivul ultimelor întâmplări, — nu e făcut de mine.

Se desbrăcă şi ea în grabă şi veni lângă el, trecându-i braţul pe sub cap.

— Toate acestea — zise el, reluând firul — ţi le datoresc numai ţie.

Ea îl privi cu ochii mari de mirare, dar el nu-i îngădui să vorbească. Se ridică într'un cot.

— Nu sunt bun de nimic. M'a dat afară! Ştii asta?

Femeea rămase liniştită. Faţa ei copilărească deveni îngrijorător de serioasă. Reflecta la un răspuns potrivit sau numai ascundea astfel adevărul.

— Găseşti oriunde — zise ea, după câteva clipe — ceva mai bun decât ai părăsit.

— Găseşti! Găseşti! Uşor de zis, îngână Dan.

— Deocamdată ai nevoe?

Deabia acum, râsul încătuşat, la început, reuşi să-i destindă trăsăturile. Râdea cu hohote. Era sigur că acesta şi numai acesta putea fi răspunsul ei. O privi mirat şi ciudos; ea însă, îi apăsă capul pe pernă.

— De trei ani voiam să mergem la munte şi niciodată n'ai putut să capeţi concediu. In vara asta măcar, s'a împlinit.

— Hi! Hi! Hi! chicoti ea ridicându-se în coate şi genunchi ca un copil pornit pe joacă.

— Hi! Hi! Hi!

Incercă să zâmbească şi el.

Deschise aparatul de radio. O voce biruitoare ţâşni din difuzor.

. . . .

Intr'un timp pleoapele se îngreuiară

Adormind, crâmpee de gânduri îi umblau prin cap.

— Soarta asta sfarămă atâtea vieţi... Cu mine nu-şi îngădue o singură dată măcar să fie violentă.

Ah! Soartă!...

CESAR BUDA

George Drosinis

Angheloiannos*

I.

O oarecare ispravă tâlhărească avusese loc în zilele acelea pe coasta Tesaliei care priveşte spre insula Euboia. Un călugăr, paznicul micului schit Sf. Fecioara, fiind prins şi terorizat îngrozitor de către trei bandiţi, se văzu nevoit să le predea mica s.mă de bani şi odoarele sfinte ale bisericii.

Tâlharii, fugind de o eventuală urmărire din partea autorităţilor turceşti, probabil că aveau să treacă, cu ajutorul vreunei corăbioare, pe malul euboic. Guvernul, afând acestea dela consulul elen din Volos, telegrafiase prefectului şi şefului postului de jandarmi din satul Xilohorion, să ia r ăsurile necesare. Astfel fuseseră trimişi în părţile suspecte aproape toţi jandarmii disponibili şi primarii satelor depe coastă primiră ordinul să organizeze razii nocturne cu ţărani înarmaţi. Dar bandiţii nu părăsiseră Thessalia şi bine au făcut, fiindcă nici nu fuseseră urmăriţi şi nici prinşi n'au fost vreodată.

Intr'una din acele zile, — era Septembrie 1878, — brigadierul Karakitzos, în fruntea a cinci jandarmi veni şi se stabili la noi în sat.

Jandarmii fură împărţiţi de primar pe la conacuri, iar pe brigadier îl invitarăm la noi.

Bine înţeles că tema principală a convorbirii din timpul cinei era despre bandiţi. Şi brigadierul, între două pahare cu vin, povestise diferite întâmplări în legătură cu cariera lui îndelungată şi urmăriri şi ciocniri cu bande de răufăcători.

— Vedeţi tăetura asta! zise el pe când povestea o luptă din Ftiotida, arătându-şi creştetul capului — e dela iataganul lui Karagunis. Dacă nu intervenea la timp un soldat, să-i apuce mâna în momentul când o lăsa cu putere pe capul meu, după meterez, azi nu mai eram în viaţă. Dar, vezi, el era scris să moară şi nu eu. Pe jumătate ameţit, cu ochii plini de sânge, îi dădui o lovitură drept în piept şi se prăvăli ca un bivol pe pietre.

Şi spunea toate astea fără sforţare, cu simplitate şi linişte, ca şi cum ar fi fost vorba de un lucru comun şi fără însemnătate. Peste puţin adăugă:

— Dintre toţi aceşti monştri, dintre toţi aceşti ucigaşi, numai de unul mi-a fost milă, când l-am văzut cum îl aşeza călăul în momentul execuţiei. Mi-am zis atunci: Ce păcat să fie tăiat un cap atât de frumos!

— Era un om aşa de frumos? întrebai.

— Inger! Şi numele lui şi-l luase din cauza frumuseţii lui; îi ziceau Anghelòiannos. Inger la faţă şi drac la inimă. Pe lângă toate păcatele pe care le săvârşise cu sufletul său întunecos, îşi luase pe conştiinţă, cu frumuseţea sa şi o fată necunoscută din Spolàita...

Acum să-mi răsucesc o ţigară şi să vă povestesc cum s'a întâmplat, să vedeţi dacă nu seamănă cu cele ce scriu Europenii în romane şi le prezintă pe scenele din Atena.

Nerăbdători, aruncarăm şervetele pe masă şi ne pironirăm privirile pe gura lui Karakitzos. Dar acesta îşi răsucea alene ţigara şi scoţând din tunică un port-ţigaret mic, de os de pasăre o puse cu atenţiune.

Apoi şi-o aprinse la lampă şi pufuind de mai multe ori şi înghiţind, scoase din nări nouri deşi de fum.

Işi frecă de două-trei ori, cu palma, fruntea care avea urma chipiului şi, în sfârşit, întâlnind privirile noastre curioase, zâmbi şi începu povestirea cu mişcări vioaie de mână.

II.

„Treisprezece ani se împlinesc la 6 Noembrie din seara aceea. Eram jandarm la căpitănia comandamentului din Tzihonia şi detaşat împreună cu casierul, umblam prin sate. Tâlhăria pe atunci îşi ridicase fruntea şi lumea era alarmată; cu câteva zile înainte fusese jefuit la Zapanti un negustor de tutun.

Poterele atacaseră pe jefuitori şi uciseră pe unul din ei, pe Katzikis; se zicea că fusese rănit şi Anghelòiannos, dar n'au putut să-l prindă de viu. Il luaseră tâlharii ceilalţi pe umeri, sau se ascunsese în pădurea de lângă Platanorema? Nimeni nu ştia. Soldaţii îl căutaseră pretutindeni, urmărind dârele de sânge, fiindcă se pusese preţ pe capul lui, două mii de drahme, — dar în zadar, în zadar.

In seara aceea de 6 Noembrie 1865 venisem cu casierul Meletis la Spolaita. Era un frig al dracului; cerul era înourat şi cădea o ploaie fină de zăpadă topită. Trăsesem la casa lui Lambru Ghica, cel dintâi gospodar din sat şi ne uscarăm hainele udate lângă un foc bun, aşteptând cina.

Acolo intră un alt gospodar din sat, un an întreg, fumând într'un ţigări, vasta lui era din Carpenision şi-l cunoşteam puţin. — „Bună seara — Bună seara... Domnule casier, zice, d-ta eşti bine aici; să iau şi eu pe Karakitzos acasă; e dintr'un sat cu nevasta mea, să stăm niţel de vorbă în seara asta, de vreme ce-i în treacăt pe-aici...." Casierul zise: „Karakitzos până mâne dimineaţă n'are nici un serviciu, e liber să facă ce-o vrea".

Când ajunserăm la casa lui, Miltos închise bine uşa şi-mi spuse la ureche:

— Bun noroc te-aduce azi la Spolaita.

— Ce vrei să spui?

— Sst!.. cunosc cuibul lui Angheloiannos. E rănit în partea dreaptă şi tovarăşii săi l-au lăsat singur. Când se va înopta bine, amândoi ne ducem să-l omorîm, ca pe un iepure. Sst!... O mie de drahme la chimir fiecare.

Mi se păru ca şi cum cerul mi se deschise, înaintea ochilor şi puţin a lipsit să-l sărut pe Mitros!.. o mie de drahme pentru punga unui jandarm era ceva, fără să mai vorbim de onoruri şi de grad!

Miltos nu avea băeţi; avea numai o fată, pe Caterina, o fetişcană de 17 ani, frumoasă ca o floare. Coana Miltena era dusă la o cumătră a ei, care suferea de stomac; fata pregătea de mâncare. Dar, să vă spun drept, nici de mâncare, nici de vin nu-mi ardea în seara aceea. Gândul meu era la cele o mie de drahme şi la gradul de caporal.

Pe când luam masa, vorbeam despre afacere, cu precauţiune, ca să nu prindă de veste fata şi să se îngrijoreze de soarta tatălui ei. Dar ea, ca şi cum înţelesese ceva, ne privea la gură cu ochi bizari şi atât era de mişcată, că mânile ei tremurau şi-i scăpă jos un vas de pământ.

Miltos nu luase în seamă asta; eu luasem, — un jandarm trebue să observe toate! Zic lui Miltos:

— Nu trimiteţi fata la culcare? La ce ne trebue?

— Adevărat, zice; Caterina, du-te şi te culcă.

Caterina lăsă capul jos, zise bună seara şi intră în camera de alături şi încuie şi uşa în urma ei.

Timpul trecea încet; mi se păruse un an întreg; fumând într'una ţigări, mă plimbam prin odae în sus şi 'n jos. Miltos, mai liniştit, dormea epureşte, întins pe jos. In cele din urmă ceasul arătă zece jumătate.

— Să mergem, zic lui Miltos.

— Da, să mergem, zise şi el.

Işi luă din cui puşca lui veche şi puse şi-un pistol mic în brâu.

Eu îmi luasem numai carabina, lăsasem baioneta ca să nu facă zgomot şi să se agaţe de tufe sau crengi. La spate, la centură, aveam întotdeauna un mic pistol, cu două ţevi, pe care mi-l dăruise un turist englez — ceva fain!..

Acoperiţi cu mantalele pe cap, eşirăm, încet-încet, pe întuneric. Ploua într'una; nu se auzea altceva, decât ploaia care cădea împroşcând pe acoperişuri şi pe pietre. Miltos mergea înainte, eu îl urmam de-aproape. Urmarăm o potecă, apoi cotirăm în pădure.

Miltos se opri brusc; mă apropiai de el.

— Am ajuns, îmi zise încet la ureche; e vârît aici după pietrele astea mari, în Peştera Lupului. Ne apropiem pitulaţi unul lângă altul cu puştile ridicate. Dacă prinde de veste şi trage el întâi, ne îndreptăm amândoi asupra focului. Dacă nu, trage îndată ce voi trage eu.

După cum a spus, aşa s'a şi întâmplat; ridicai cocoşul puştii, apăsând pe resortul piedicii, ca să nu facă sgomot şi, cu puşca, înainte, urmam pe Miltos. Acesta mergea la dreapta mea cu paşi mici întretăiaţi. Deodată călcă o creangă uscată şi se rupse. Mai înainte de a putea spune lui Miltos că ceva se mişcase în întuneric din cauza zgomotului, bam! aud lângă mine puşca lui, bam! trag şi eu drept înainte.

Miltos, de îndată ce trăsese, se năpusti cu pumnalul. Avea bănuiala că tâlharul putea să rămâe şi să ne atace. Intr'o clipă fusei lângă dânsul. Cu piciorul călcai un corp întins pe jos şi înfăşurat într'o manta ciobănească. Miltos dădea în el orbeşte. Il lovii cu piciorul şi se rostogoli ca un burduf.

— Nu-ţi rugini degeaba cuţitul, îi zic, e un cadavru de-acum.

Ploua într'una. Miltos luase cu el în brâu o torţă de păcură. O aprinse. Eu aşteptam cu piciorul pe cel ucis şi cu pistolul în mână îndreptat spre el. Dacă mişca, îi plantam două gloanţe, — dar morţii nu se mai mişcă, decât dacă se fac vârcolaci.

Miltos, aplecat, apropie facla aprinsă şi ridică mantaua... Maică Precistă! Cadavrul care zăcea în faţa noastră nu era al lui Angheloiannos, — era... era al Caterinei, al fiicei lui! Nenorocitul părinte, cu un muget, ca un bou rănit, căzu pe corpul neînsufleţit şi însângerat; facla se stinse pe pământul umed.

Iar eu nu ştiam pe ce lume mă aflam; cât p'aci să-mi pierd minţile din cap. Impietrisem acolo în picioare, auzind mugetul lui Miltos. Şi deodată, în loc să-i vorbesc, în loc să fac altceva mai cuminte, am plecat ca un nebun. Mult timp cutreeram pădurile, fără să ştiu încotro merg. Pe urmă, începui să-mi revin; mă gândii să merg în sat, să dau de veste. Dar până să găsesc drumul, făcusem ocoluri peste ocoluri în întuneric. In sfârşit zării casele albe depe coasta muntelui şi, jos, râul lucind. Atunci am început să iuţesc pasul; ajung sleit de oboseală. Mă opresc puţin ca să răsuflu, şi apoi trag de două ori cu pistolul în aer şi încep să strig:

— Creştini, ajutor, ajutor!

Lumea toată se sculă în picioare; cânii lătrau.

Povestii ce se întâmplase; vre-o douăzeci-treizeci de oameni luară armele şi dăduse fugă la Peştera Lupului. Eu nu aveam putere să merg cu ei. Miltena auzi de moartea fiicei sale şi căzu trăznită.

Casierul, ceilalţi săteni, adunaţi în jurul meu, vorbeau, strigau. Nimeni nu putea să înţeleagă cum în locul lui Angheloiannos, fusese găsită Caterina, fiica lui Miltos.

III.

Incepea să crape de ziuă, când ajunse cel dintâi, unul dintre băieţii, care alergaseră la Peşteră şi adusese trei veşti, cum că Ecaterina fusese omorîtă de glonţul care îi trecu prin inimă şi avea cinci lovituri de cuţit; că Miltos îşi pierduse minţile şi că prinseră de viu pe Angheloiannos, nu departe de locul unde fusese omorîtă fata lui Miltos.

Peste puţin veniră şi ceilalţi. Au adus pe nenorocita Caterina pe sus şi o lăsară jos în mijlocul odăii. Tâlharul legat, palid din cauza rănii, lăsă capul în jos şi privea corpul neînsufleţit. Ucigaşul acesta, fiara, avea lacrimi în ochi. Când dădură peste el, n'a opus nicio rezistenţă; şi-a lepădat singur armele, şi-a încrucişat mânile şi zise:

— Acum omorîţi-mă, fraţilor!

Altă autoritate în sat nu era; îl predară primarului şi mie. Il întreb:

— Măi, cum se face c'a fost găsită fata aproape de ascunzişul tău?

Imi răspunse desluşit:

— După ce m'au părăsit, rănit, tovarăşii mei, ziceam că am să mor ca un câne în peşteră. Petrecusem o zi şi o noapte fără mâncare şi fără apă; aşteptam moartea să mă scape şi de vreo două-trei ori adusesem pistolul la gură, dar tot mi-a fost frică, — mai bine nu mi-ar fi fost! Deodată, pe neaşteptate, a doua zi dimineaţa aud paşi afară. Am să strig, zic, şi ce-o fi să fie. La vocea mea slabă răspunde speriată o voce de fată. Pe când eu aşteptam moartea să-mi ia sufletul, văd pe Catrina care venea să-mi dea viaţă. La început i-a fost teamă, dar pe urmă a prins curaj; mi-a adus de mâncare, apă, pânză pentru rană, şi, nişte alifie din sat. Venea în fiecare zi să mă vadă, pe când se ducea la stână. I-a fost milă de mine, sărmana! Azi noapte, când am închis ochii, aud semnul Caterinei, două pietre lovindu-se una de alta de trei ori şi iar de trei ori. Mi-am dat seama că aducea veste rea, într'o oră aşa de târzie şi pe o vreme aşa de urîtă. — Pentru Dumnezeu, îmi zise, fugi, că eşti pierdut. Tatăl meu ştie că te afli aici şi are să vie cu un jandarm să te omoare. Să plec? dar cum să plec când nu puteam să-mi târăsc piciorul. Ea mă ridică pe mâni şi mă târî cât putu mai departe de locul unde eram. Se întoarse la peşteră, ca să ia de-acolo tot ce-a fost al meu, ca să nu fie găsit ca indiciu.

Şi pe când îmi spunea acestea banditul rănit cu vocea tremurândă, deodată se deschise uşa şi intră Miltos. Ochii sălbatici, părul zbârlit, barba, mânile, hainele îi erau însângerate de sângele fiicei sale. A fost nebun timp de patru luni. Pe urmă s'a făcut bine, dar i-a rămas pentru totdeauna o melancolie, până când a murit, acum doi ani cu numele Caterinei pe buze. Pe mine m'a ferit Dumnezeu de păcatul pe care l-aş fi avut veşnic pe conştiinţă. Glonţul meu nimerise numai mâneca mantalei.

Traducere din greceşte de
ANTON MISTACHIDE

*) Intâmplare petrecută pela mijlocul secolului trecut (N. Tr.).

Bacalaureat în Târgul L.

Sunt numită în comisia de bacalaureat din Târgul L...

Nu l-am văzut nici pe cărţi ilustrate. Ştiu doar că-i situat într'o regiune bântuită de vânturi şi sărăcită de musca columbacă. Un nume, o întâmplare îmi pricinuesc stări nostlgice.

Locuri necunoscute! Nu ştiu locuri necunoscute. Sunt colţuri despre care am auzit numai; dar le-am populat cu lumea şi amintirile mele şi mi-au devenit astfel familiare, dragi chiar.

L! — De ieri trăeşte pentru mine; dar am mers toată ziua pe străzile lui, iar noaptea l-am cunoscut din dosul ferestrelor. I-am auzit glasurile în ceartă, şuer şi vâjâit şi pocnet de vânt.

Pulberea îmi loveşte şi azi geamurile şi nu mă lasă să ies în drum.

Nu mai am astâmpăr! Vreau să simt pe obraz, pe gât, în păr, arzându-mi ochii, vântul, vântul acela nebun, care să-mi oprească mişcările, înfăşurându-mi strâns rochia pe trup. Vreau să râd, până mi se umple gura de ţărâna răscolită de el.

Simt în mine tăria să ies din drum.

Iulie.

M'am întâlnit în gară cu un prieten vechiu, care aflând unde şi pentru ce mă duc, mi-a spus râzând: Şi zici că n'ai văzut oraşul?

Cum intri, să iei piatra 'n gură, că altfel te pomeneşti cu un bolovan.

Şi să nu te 'mpingă păcatul să trânteşti copiii la bacalaureat, că ciuruită ieşi din oraş, decâ-i mai ajunge să ieşi. Nu, vorbesc serios, nu cred să existe în Ţara Românească urbe mai nenorocită ca asta.

Nu ştiu cât de uşoară mi-era inima când m'am urcat în tren; pasul ce-a sărit peste trepte, l-a făcut însă pe prietenul meu să strige, în timp ce trenul se 'mpingea spre ieşire: „De geaba sări aşa. Eu ştiu ce ştiu. Să zicem că vântul şi musca nu te-or da jos, dar oamenii...

Dar oamenii?

Mi-am simţit inima de plumb (până să ridic valiza în plasă).

Acum însă, ştiu iar că nimeni şi nimic nu-mi poate lua încrederea, nu-mi poate frânge avântul cu care plec la drum.

Soseşte comisia!

Tovarăşii mei de călătorie, şi ei membri în comisii de bacalaureat, vorbesc de examene, elevi şi profesori.

Sunt mulţumită că pot să tac. Simţi bucuria sălbatecă, liberă, a unui evadat ce nu se teme că va fi descoperit, când poţi pentru o clipă să devii un ins, despre care nu se ştie nimic, când ascultând pe alţii reuşeşti să uiţi că trăeşti.

Ai o bucurie tot atât de mare ca atunci când îţi urmăreşti lucid viaţa, o bucurie însă altfel, cum altfel e bucuria ce-o cunoşti trăind pentru a trăi, risipindu-te, iubind, fără să priveşti cu lupa existenţa altora.

Un singur compartiment te face să vezi atâtea aspecte ale sufletului omenesc!

Notez la întâmplare ce-aud.

— Ştii c'au numit-o iar pe baba aia?

— Uite, numai pentru asta ar trebui să se caseze examenul.

Fără fiţuici se face de râs amărâta. Ce să mai ştie să 'ntrebe?

Auzi, d-le, nu se poate comisie de bacalaureat fără A!

Şi-a fost şi la capacitate şi la învăţători! Şi...

— Ai care au mai mult dau năvală.

— Iţi rămâne ceva? Câţi candidaţi ai?

— Cine-e la Istorie?

. . . .

— Păi ăla nu ştie nici cât un elev de curs primar. Arheologia şi Istoria nu fac tocmai acelaş lucru, cum cred d-nii dela Minister.

— Sunt candidaţi foarte puţini la C.

— Câţi copii ai, d-nă N.?

Mă surprind observându-le critic gesturile, privirea, preocupările meschine, care le mişcă sângele, umflându-le vinele la gât, pe frunte.

— Trebue să smulgem răul dela rădăcină!

Piciorul care vroia să accentueze decizia energică a doamnei din faţă, îmi izbeşte dureros tibia.

Nu gem, nu strig. „Bine c'a fost numai atât, putea să fie şi mai rău" spune în cazuri similare amicul meu B., care e un înţelept.

Mă întreb ce priviri le-aruncă şi cum le vorbeşte, această doamnă, copiilor ei, dacă-i are, că elevilor nu-i greu să-mi închipui.

Am oroare de femeile grase (grasele lacome). Atâta untură opreşte bătăile inimii.

Tovarăşele mele sunt amândouă grase. Una e la mijloc de bancă, între mine şi un domn, şi el profesor. Râde mereu. Are un râs de precupeaţă: gâlgâit, umflându-i guşa şi 'nchizându-i pe jumătate ochii: vrea parcă s'atragă muşteriul; sau tare, ţipător, bătându-şi coapsele şi acoperindu-şi apoi sânii cu palma, ca după victorie, a făcut târgul.

— Cobori în L. să luăm o plăcintă?

— Stai, să mă şterg puţin cu puful.

— Fugi, dragă, nu-ţi strica pudra pentru o gară ca asta.

— Ce i-o fi găsit să facă şi aici comisie?

— Păi nu ştii dela Nae Ionescu? „Politicul primează în ţară!"

Hotel C.

Nu m'am simţit niciodată mai singură, mai părăsită, ca 'n camera asta de hotel.

O cameră de hotel, oricum ar fi mobilată şi oricât aş sta 'n ea, îmi rămâne străină. E un loc pustiu, prin care vreau să trec repede, cât mai repede. Camera asta din L., mă 'năbuşe însă. Nu pot suporta mirosul mizeriei.

Am pe pat cearceafuri petecite, o sticlă spartă pe un lavoar cu garnitura incompletă, masă şi scaune jupuite şi pline de praf. Cred însă că am să rămân aici, deşi acum două minute eram convinsă că-mi urc iar boarfele 'n tren. In cel mult alte două minute, văd c'am să 'nchid şi patul, şi lavoarul, şi camera toată, în dulapul cu amintiri şi-o să stau să fac rânduială. Sunt atâtea fleacuri zvârlite în rafturi de-avalma!

O gară ca toate gările...

Am coborît în gară cu mine cuvintele spuse de d-na N. — „Ce i-o fi găsit să facă şi-aici comisie?" — fapt care m'a făcut să privesc fără fantezie locurile.

O gară ca toate gările, impersonală. Cenuşiul e o culoare opacă, fără cuvânt.

Pe peron nu era însă domnişoare care se plimbă vrând să pară c'aşteaptă rude din străinătate; nu era nici şapca roşie a d-lui şef, nici măcar un câne care să pândească resturile svârlite prin fereastra vagonului, de călători prudenţi ce şi-au luat la drum şi merinde. Şi... niciun hamal.

„Bine, frate, dar niciun hamal în gara asta?" Mi-am auzit gândul rostindu-se tare şi m'am certat. Nu-mi iert niciodată nerăbdările şi lipsa de logică a faptelor. Atâtea contradicţii, atâtea ciudăţenii sunt într'un om! De-o viaţă întreagă fac calcule să-mi închid cât mai bine paşii sufletului şi nu pot părăsi obiceiul de a vorbi singură, tare.

Noroc că gara L. era aşa cum era: fără oameni.

O singură trăsură sta lângă trepte.

Am strigat spre ea: liber? şi nu ştiam c'am să strig; dar atunci am simţit clar, că 'ncepe să-mi tremure curajul.

N'am înţeles gestul birjarului (nu înţelegi din primul moment o situaţie pe care n'o poţi privi uşor) şi-am grăbit spre trăsură. Mă suisem de-abinelea; şi când să-mi aşez valijoara — ziceam că lângă mine, pe canapea, dau cu ochii de fund.

Am sărit jos fără s'ating scara.

— Ce faceţi, d-ră? am auzit din urmă. Suiţi că vă duc eu. Nu sunteţi cumva pentru bacalaureat? Tatovici, preşedintele.

Işi rezemase spatele de dreapta trăsurii şi-mi întindea mânile surâzând cu toată gura, o gură enormă cu dinţii negri ca nişte goluri.

Nu era deloc încurajator. M'am urcat totuşi făcând astfel ca primul meu pas în oraşul L., să fie o capitulare.

Caii mergeau greu, îndoindu-şi genunchii, gata să cadă. Sau poate aşa-mi păreau mie, neobişnuită cu drum numai de văi şi dealuri.

Aşi fi vrut să 'ntreb dacă am intrat în oraş, mi-ar fi plăcut să privesc casele sărace şi răzleţe, spânzurate pe muche de deal, doream s'aud mai bine guguştiucul ce mergea 'n rând cu noi, dar vorbea preşedintele şi trebuia să-i arăt că-l ascult.

Dece-or vorbi unii oameni aşa de mult? şi se umflă, se umflă... (poate ca să poată spune: un om de talia mea!")

D. Tatovici primise situaţia de preşedinte într'o urbe atât de săracă, numai fiindcă unul dintre miniştri venise în persoană să-i ceară acest serviciu. Ce putea face? Să refuze? Şi l-ar fi luat în cap pe toată viaţa. Mai sunt şi alte bacalaureate. Fusese numit aproape în toate până atunci. Cunoscuse „o groază de lume".

— Imi place lumea, d-ră! Nu trăiesc decât în lume. Am divorţat de prima nevastă, fiindcă-mi ţinea socoteală: dece mă duc, unde mă tot duc... Am lăsat-o întâiu şi-am plecat în străinătate; pe urmă am dat hârtie de divorţ. Dar m'am însurat iar, fiindcă nu-mi place casa goală. Ec..., d-ră, şi e bine să ai şi copii. D-ta ai copii?

— Nu.

I-am răspuns ca un om civilizat, deşi aveam o pornire nebună să-i astup gura.

Vine furtuna!

— Ia uită-te, măiculiţa mea, că să porneşte vântul! Şi-odată cu biciul, birjarul se plecă întreg înainte proptindu-se ţeapăn pe picioare. Işi gonea caii cu ochii, cu braţele, cu glasul.

— Acuş să porneşte vântul, conaşule. Mai mergem niţel şi mă dau jos s'atârn greutatea la trăsură. Minunea lui D-zeu de vânt!

Trebue să pui pietrele.

Şi eu puteam socoti o minune vântul, ce venise să turbure gândurile simpaticului meu tovarăş; dar n'am mai avut timp să gândesc în vreun fel. Mi-era frică, o frică imensă, ce-mi umplea de tremur sufletul.

Frica de gângănii, de şarpe, de şoareci, ca şi frica de răutatea oamenilor îmi paralizează mişcările, îmi sugrumă şi gândul de-a striga. E o frică meschină, mă umileşte şi mă doboară în acelaş timp. Am însă o bucurie sadică să-mi aţâţ frica plină de ţipăt, şi tremur, plină de viaţă ca entusiasmul. Imi place să văd focul, să m'apropii de el, fiindcă face să simt în mine, ca o nebunie, frica. Am intrat în mare şi m'am lăsat dusă de valuri, fără să ştiu să 'not şi-am gonit barca pe o apă ce n'avea astâmpăr, pentrucă-mi place să-mi aud bătăile repezi şi neregulate ale inimii şi să ţip de groază până nu mai pot respira.

Aşi fi lăsat şi-acuma frica să mi se aşeze pe faţă, să-mi strângă pumnii, să-mi deschidă mari ochii spre negura drumului.

Lângă mine, era însă chipul descompus al preşedintelui. Il striga sufocat birjarului: pune bolovanii, d-le, pune bolovanii! Vrei să ne omori?

Mă prinsese c'o mână de braţ şi cu cealaltă se ţinea strâns de trăsură.

Am pornit din loc cu legănări mai puţine, în mers mai sigur, dar vedeam cum vin spre noi, valuri de vânt cu pietre şi nisip şi i-am cerut voinicului de lângă mine să-mi lase liber braţul, ca să-mi pot apăra capul.

N'am stat s'ascult birjarul, care cunoştea vântul (il „nimerise şi 'n alte dăţi pe drum") şi care-mi spunea să mă linişteşc, „că mă speriasem uite-aşa de geaba", — mi-am acoperit capul cu pătura şi n'am mai vrut să ştiu de nimic. Auzeam totuşi vântul. Venea cu sgomot de apă ce cade şuvoi depe munte şi dă glas ierburilor, şi trimite răzleţe armonii de tunet. Mi se părea că sunt în fund de prăpastie şi de sus, o gloată smintită prăvale peste mine stânci, râzând în hohote. Şi eram parcă o păpuşă de cârpe, aruncată într'o parte şi 'n alta de mişcările unui leagăn lăsat pe mâni de copil.

De-odată însă s'a potolit toată frământarea şi m'a acoperit ceva opac şi greu. Mă 'năbuş! a strigat o spaimă mare în mine. Am tras cu mişcări grăbite pătura şi-am respirat larg.

Pulberea aurită mi-a biciuit ochii. I-am strâns cu nevoia să aflu liniştea. Nu pot însă niciodată să mă odihnesc, când închid ochii.

Domnul preşedinte...

Atunci vin năvală, se-alătură, se suprapun, se luminează, tot felul de tablouri. Am văzut clar o pată roşie pe un ochiu mărit de teamă, o gură deschisă ce-şi arăta dinţi de cenuşă şi mi-am adus aminte că mai e cineva lângă mine. Era într'adevăr lângă mine. Nu-l svârlise vântul. Ii ridicase însă cravata până sus pe guler, îi făcuse hainele albe de praf şi-l pleznise p'ici pe colea, peste nas, pe frunte, pe buze. Incântătorul domn Tatovici uitase de sigur că este un distins preşedinte, la care venise Ministrul în persoană să-l roage să primească numirea într'o comisie de bacalaureat. Işi pipăia mereu nasul, fruntea, buza.

— Şterge d-ta ici, d-ră, că-mi intră prafu 'n răni, de nu-mi mai văd vindecu.

Nu pot suporta să văd sânge. Am senzaţia oribilă că între piele şi şira spinării, pătrunde o mână ce se ridică până sus, până la creer.

Am luat automat batista ce mi-o întindea şi am ridicat mâna spre faţa rănită; dar mi-a fost cu neputinţă s'o ating.

— Iartă-mă, te rog, nu pot.

— Poftim? A... da, da.

Mi-a smuls batista din mână şi-a început să se tamponeze iar.

Mă privea cu ochi răi.

Glasul meu destăinuise că nu-mi era numai groază de sânge, ci şi silă de faţa aceea sgâriată şi grasă?

Până 'n oraş n'a mai zis un cuvânt (se gândea poate la moarte).

Ajunş însă, după ce s'a făcut „gigea" într'o farmacie, m'a condus la hotel, s'a certat cu madama care-mi oferise o cameră de nelocuit, dar îmi cerea un preţ ca pentru punga unui American de-abia sosit în România şi apoi

după ce m'a văzut instalată, mi-a spus că m'aşteaptă în restaurant până cobor, oricât de târziu ar fi.

Am avut toată viaţa sălbătecii de neiertat unui om care din copilărie şi-a câştigat singur existenţa şi a trăit mereu singur, într'o lume străină. Fără tovărăşie, nu îndrăznesc să intru într'un restaurant, unde la mese sunt aproape numai bărbaţi, mai ales când le cântă şi-o ţigancă ce 'nchide un ochiu, „ca să facă pe hoaţa" şi-şi leagănă şoldurile şi-şi scutură umerii, ca femeile fatale de peste ocean.

Am coborît, fiindcă nu mă lăsa foamea în pace, dar doream să-mi aflu însoţitorul. După câteva minute în care ochii au alergat aproape fără să vadă, zicând însă c'au cuprins toată sala, m'am întors să plec.

Grăbeam spre ieşire, cu gând să renunţ la mâncare, când l-am descoperit pe micuţul domn Tatovici. Se ridicase 'n picioare şi-mi făcea semne disperate să viu lângă el.

Era înconjurat de alţi domni. Comisia?

— D. Viermuş, latinist, a prezentat preşedintele, când am fost destul de aproape.

Viermuş „latinistul" m'a privit de sub ochelarii cu ramă de baga, iscoditor ca un adevărat magister şi mi-a spus cu glas gutural, apăsând pe fiecare silabă: „bine-aţi venit la noi!" (am auzit pe urmă că simpaticul tânăr venise cu câteva ore înaintea mea).

Mi-a sărutat mâna ceremonios. L-am lăsat. Puteam să nu-l las?

Mă tenta însă să-i plesnesc cu dosul palmei faţa de clown: O bucăţică de carne ridicată 'n sus, — nasul; un şanţ a cărui punte cu bârne rare descoperea fund şi margini pline de-o apă galbenă şi spumoasă — gura; o mână cu cioturi în locul degetelor — bărbia.

S'a aşezat în faţa mea, lăsându-mi la dreapta pe „d-sa d-nul preşedinte", care nevrând parcă să tăinuiască lupta ce-o purtase cu vântul, îşi păstrase nu numai semnele pe faţă (alea cred că n'au pierit nici azi) ci şi cămaşa şi gulerul pătate de sânge. In stânga, era un alt domn cu ochelari şi alături de el altul, şi acela tot cu ochelari, autentici reprezentanţi ai unui corp deloc simpatizat de şcolari, de părinţi şi de tot felul de profesionişti şi ei foşti elevi.

In timpul mesei, d. preşedinte îmi vorbeşte complice: „Domnul cu ochelari de lângă d-ta e un tip de bădăran; celălalt, mititelul, (adică Viermuş) pare zăpăcit de prezenţa d-tale. Timid săracu. L-or înţelege mâne elevii pe filosoful ăsta? sâsâe ca un prunc".

Nu ştiam cum să fac să nu-l mai ascult. Am avut stângăcia să-i vorbesc cu gura la ureche, ca să-i spun că ar putea fi auzit.

Dela o masă vecină, o familie ne privea insistent. Comenta de sigur aparenta noastră intimitate.

Pretextând oboseala unui drum cu peripeţii, m'am ridicat. Şi sunt aici s'aştept ziua de mâne.

Iulie.

Suntem strânşi în cancelaria liceului aproape toţi membrii comisiei (au mai venit trei). Lângă mine e acum un bărbat de vârstă mijlocie, înalt, bine legat, cu mustaţa mică neagră, ce-i face mai strălucitori dinţii mărunţi şi regulaţi.

— D. profesor de fizico-chimice, prezintă zâmbind cu fălcile strânse, preşedintele.

Un lungan slab ca un dansator de meserie şi galben ca o ploşniţă ce n'a cunoscut o lună bucuria unui ospăţ, mi-a zis bună ziua cu un timbru plăcut de bas. Şi asta mi l-a făcut simpatic.

E mai sănătos cred decât preşedintele, care, seamănă cu toate kgr. lui, a varză prost murată.

Auzind cine are să examineze la franceză, preşedintele şi membrii comisiei aflători eri seară'n restaurant, au hotărît un boicot.

Suna prea cutezător numele de Zimmer pentru urechile unor naţionalişti. Ii văd însă în bună armonie, Zimmer et comp. Parcă are braţul petrecut după gâtul lui Viermuş? Nu se reazimă şi de speteaza scaunului d-lui preşedinte?

Am scris subiectele pentru teze şi mai marele nostru, mi-a spus s'aleg eu trei; (scrisesem opt) dar după ce i le-am indicat, s'a oprit la altele. Credea că ţin la vreunul pentru motive speciale?

Mi-a zâmbit curtenitor şi s'a ridicat. Trebue să intrăm în clase unde ne aşteaptă candidaţii.

Sunt pe catedră şi continui să notez.

Pe uşa deschisă de secretarul liceului, a trecut întâi preşedintele, cu capul pe-un umăr, cu servieta sub braţ, ca un avocat care pledând într'un proces obscur, pe care l-a găsit după multă trudă, vrea să pară mulţimii din sala paşilor pierduţi, un om grăbit, preocupat, cu mult prea multe pe capul lui.

Am vrut să-l urmez, fiindcă eu mă produc în dimineaţa asta; dar mi-a luat-o înainte d. Viermuş urmat de celelalte două perechi de ochelari.

Clasa cu fete

Patru clase, în care candidaţii îşi observă unghiile, (dacă întâmplarea le-ar îndrepta privirea spre mâinile preşedintelui, ar fi jale, fiindcă foile stau cuminţi şi curate încă (de-abia le-am dictat subiectele) patru clase, în care sufletele trăesc fără văl, dându-ţi spectacolul unei lumi întregi cu nestatornicele şi efemerele ei pulsaţii. Sunt în sala cu „Domnişoare".

Capete blonde şi brune strânse cu grijă în panglicuţe, paradă a pudicităţii, spun cu ochii lor strengari ce tremură de nerăbdare, să treacă pragul unei vieţi nouă: „Am muncit peste puterile şi obişninţa mea şi mi-am dispreţuit nevoia să fiu frumoasă. Iată, mi-am legat părul strâns, de sunt ca un tablou fără ramă. Nu mi-am vopsit faţa, chiar dacă ştiam c'o să sufăr că am nasul lucios şi benghiul de pe frunte mărit de soare.

M'am oprit şi rămân în sala cu fete.

Cu hainele îngrijite, curate, cu obrajii rumeni de emoţie, au ceva mai proaspăt, mai sănătos în tinereţea lor.

Nu se-aud decât tocurile ce lovesc surd, mărind tăcerea, în care mişcări de suflet şi lumina ce pătrunde de-afară, trăesc străine.

Pe foile albe, se'nşiruiesc drumuri negre cu ridicări şi coborîri uşoare.

De ce chinul ce-l citesc pe feţele care-şi apleacă fruntea spre hârtie sau şi-o ridică rugător la icoană, mă face să râd? Iar ele mă privesc în fugă, cu coada ochiului. Le par desigur o realitate duşmănoasă şi supărătoare. Cred că nici una nu-mi uită prezenţa, niciuna nu e cu totul prinsă de subiectul ce i-am dat. Cele mai multe tremură şi gem.

Dar cum aş vrea să fiu cu ele! Să desluşesc din amintiri slovele şterse, neînţelese şi să frământ în suflet de copil, nebunii minunate, temeri şi speranţe.

●

Corectez primele teze sosite.

Preşedintele, care se arată excesiv de amabil, îmi aduce rând pe rând alte şi alte teze (sunt pe grupe, după clasele în care au fost aşezaţi candidaţii). Mi le numără lângă mine, atingându-mă din când în când, fără să vrea desigur, cu mâna pe braţ.

E ceva aşa de greoi, aşa de neîngrijit, de unsuros în toată figura lui că-mi face o silă imposibil de tăinuit. Cum n'o simte?

Aş vrea să plec acum chiar. De ce i-am spus-o, când el mă'ngrozea mai mult decât oraşul urît şi neprietenos în care intrasem?

Fiindcă mi-a răspuns că nu-mi permite, el „preşedintele", să părăsesc L., l-am lămurit că mă duceam la rude, pe care nu le văzusem de mult. Imi puteau oferi o cameră, unde să corectez tezele în linişte. Era chiar mai bine să plec.

●

Sunt de eri seară. M'a adus chiar d. preşedinte.

Un deputat care ne-a impus prezenţa lui hotărîtoare de cum am sosit în L., i-a sugerat ideia să vadă târgul nostru; tot n'avea ce face noaptea în oraşul cu examene.

D. preşedinte conştient însă că este o personalitate, s'a decis greu să răspundă: Va merge, dar în cazul că, dacă obosit va trebui să rămână, să accept eu invitaţia d-lui deputat.

Intre două perspective neliniştitoare: să mă duc cu trenul care ajungea târziu în oraşul vecin, făcându-mă poate să dorm la hotel şi cealaltă posibilitate, tovărăşia unui domn prea curtenitor, care mă expunea criticilor unor târgoveţi avizi de senzaţional, am ales pe cea dintâiu.

I-am spus deci preşedintelui, că dacă nu merge şi dânsul cu maşina (să m'audă iar că-i zic dânsul mi-ar spune că nu-mi admite, „dânsul e un cuvânt de batjocură") şi de mi-e mai plăcut s'ajung cu câteva ore mai de vreme în T., mă duc cu trenul.

— Bine, atunci merg şi eu. Avea o bucurie gălăgioasă, vulgară, de mascul ce se crede apreciat. Am primit totuşi să plec cu maşina. Doi bărbaţi care de-abia se cunosc şi vor să-şi pară unul altuia „om serios" dorind în acelaş timp să câştige simpatia unei femei, nu-s de temut dacă se 'ntovărăşesc împreună şi ajungeam cu aproape două ore mai de vreme în T.

Tovărăşie „veselă"

Cu o maşină ce alunecă fără sgomot peste umbre de pomi culcate dealatul drumului, când valuri răcoroase-ţi ating buzele şi fruntea şi când de sus te privesc ochi de lumină care râd la tine, ai vrea să fii încă şi încă, plimbarea. Iţi vine să cânţi şi să chemi toată lumina cu umbrele ei de întunerec, şi toată negura fără lumini şi toată tăcerea plină de şoaptă, şi adierea prelungă a vântului ce-ţi cuprinde cu zeci de braţe capul, şi liniştea ce-ţi mângâie cu vârful degetelor reci fruntea, s'o chemi să pătrundă în tine, până 'n adânc de suflet. Eri însă stând lângă şofer, (acolo-mi plăcuse să mă cuibăresc) chiar dacă-mi venea pe buze cântec din alte seri, din alte drumuri, iar viaţa ce-mi strângea tâmplele îmi tremura nările şi-mi zburlea părul, îmi atingea cu aripă de lumină sufletul, îmbiindu-l la sbor, doream din tot sufletul să zic cât mai curând: am ajuns!

Simpaticii mei tovarăşi îmi cereau insistent să nu mă duc direct acasă. Trebuia să mai rămân cu ei, să le arăt oraşul, eram oarecum gazdă. Preşedintelui îi plăceau petrecerile durând până 'n zori, petreceri în care să se golească multe sticle (nu l-a văzut nimeni beat, dar atunci îşi arăta el temperamentul) „Eu joc şi pe mese" mi-a spus mândru şi hărăind ca un gramofon cu pâlnie ce-a ruginit în pod, a început să cânte: „Mi's mândru că's bănăţean şi că nu's un ardelean."

Il vedeam jucând cu picioarele strâmbe, susţinându-i burta ca pe un cazan pirostriile, îl auzeam şuerând romanţe vechi, strâmbându-şi, ca să zică bine, gura de maimuţă şi mi-era prea multă silă ca să pot râde.

M'au lăsat la poarta rudelor mele. Şi 'n timp ce i-am dat mâna urând tânărului domn Tatovici (cred că are 50 ani) petrecere frumoasă, am văzut clar că-mi câştigasem un duşman.

Se începe oralul

L. — Câteva minute înaintea oralului.

Uitasem privirea plină de ură şi glasul ce-mi strigase aspru: „Marţi se 'ncepe oralul!" Cu tezele corectate, îmi reciteam aprecierile ce le notasem, gândind că-i pot fi de folos preşedintelui, care trebuia să 'nainteze Ministerului un referat. „Se observă, spuneam, că elevii cunosc literatura română din „Istoria literaturii". Prea puţini au citit şi doar în parte operele scriitorilor noştri. Din această cauză, vorbind despre ele, citează titluri făcând adesea confuzii de neiertat.

Compoziţiile fără plan, încărcate de date inutile, vocabularul sărac şi frazele lipsite de un substrat de idei, dovedesc lipsa de cultură şi de maturitate în gândire a candidaţilor, iar la acestea se adaugă un fapt şi mai grav: nu ştiu să scrie româneşte."

Eram aproape mulţumită şi gata să citesc tare ceea ce scrisesem, când am auzit o şoaptă alături de mine.

— Doamnă, vă ofer cartea aceasta. „Culegere de anecdote şi istorioare *pentru copii*", preciza titlul.

Vedeam şi în mâna preşedintelui una şi parcă şi la alţi colegi. — „Vreţi să experimentaţi sur le vif?" l-am întrebat râzând pe autor.

— Nu-i zici nimic, d-le profesor? a intervenit preşedintele. N'ai fost crescut cu atenţie. Băiatul meu n'are decât patru ani, dar peste un an îi dau cheia dela poartă şi-l iau la chef cu mine. Şi-apoi o afla el dela taică-su cum să se poarte cu voi femeile.

Prostia unită cu brutalitatea, mă paralizează. Nu i-am răspuns şi a continuat satisfăcut: Ca să scap de prima nevastă, am stat trei ani plecat din ţară şi-apoi am lăsat-o. Asta de-*al* doilea a învăţat să nu mai spună ce nu-i place şi să vorbească numai când o 'ntreb.

— Adevărat, Dom'le, rău e câteodată însurat. Să stai să spui unde pleci, de unde vii, ce-ai de gând să mai faci... Te-ai însurat, ţi-ai luat belea pe cap.

— Eu mă mir cum te-a luat ea pe d-ta, i-a şuerat ţuguindu-şi gura d-rul Tatovici. (profesorul care vorbise era cel „bădăran").

In tăcerea ce se făcuse în sală, râsul preşedintelui ţipa ca un cotcodăcit de găină bătrână ce se laudă c'a făcut ou.

Un preşedinte „imparţial"

Ne-am aşezat de o jumătate oră la lucru.

D-l Tatovici are o listă de nume, la care doreşte s'adauge neapărat note mari; dar aşa fără să se cunoască. Deputatul i-a făcut zilele şi nopţile vesele. Plimbări cu maşina în câteva oraşe şi la ţară, unde-l aştepta un vin bun, lăutari şi poate libertatea să joace pe mese.

— Ce notă are elevul C. D.? mă întrebă repede, speria'

— Trei.

— Cum d-nă, trei?

— Nu pot să-i dau mai mult, fiindcă şi fiindcă...

— Lasă scenele, doamnă, (Scenele înseamnă argumentarea). Ii dai sau nu-i dai patru, ca să intre la oral?

— Nu.

— Mai departe

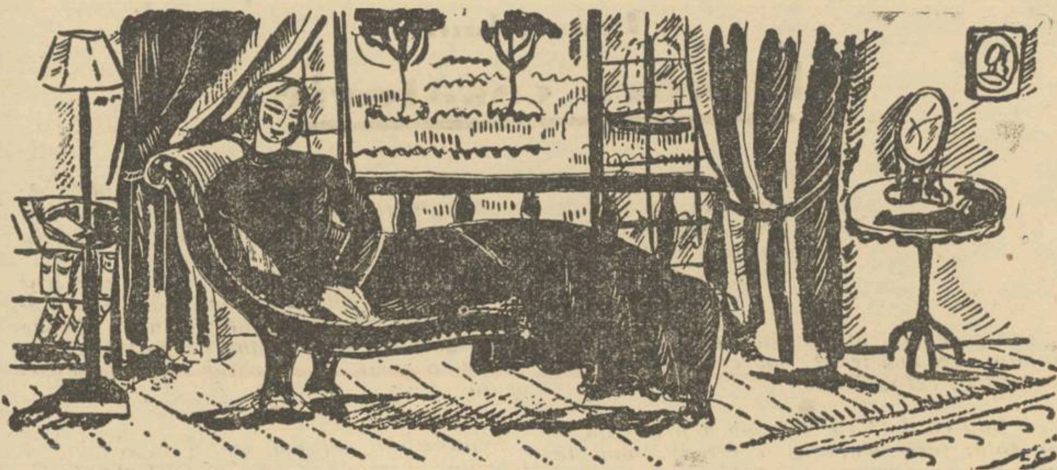
— Cât are la română elevul M. I.?

— Nouă, şi-am adăugat: E singurul care pare că *şi-a ales* subiectul, nu l-a luat la întâmplare, singurul care...

— Ei lasă asta acum.

Imi spun că e prost, că n'are cei 7 ani de-acasă, că risc să mă insulte grosolan azi, că e stupid să mă supăr şi, mai stupid să-i răspund şi totuşi nu mai pot să tac:

— Maniera d-stră nu e potrivită nici cu situaţia d-tră de azi şi nici cu aceea în care vă găsiţi de sigur de

mulţi ani. Şi uitaţi, d-le preşedinte, că'n conferinţe profesorale nu e aplicabilă cenzura.

— Nu-ţi admit, d-ră, să-mi vorbeşti astfel. Eu sunt preşedintele.

— Imi pare rău.

Acestea fiind zise, iar cavalerul Tatovici incântat că i-am cerut iertare, continuăm strigarea notelor.

●

Mi se intâmplă adesea să citesc sau să vorbesc cu mine şi un zgomot ce-l aud afară şi mişcarea din juru-mi să mă uluiască o clipă şi căutând s'o identific să mă simt turburată dându-mi seama că mă găsesc în locuri pe care material nu le-am părăsit deloc.

Se strânseseră tezele şi se fixaseră definitiv notele candidaţilor. Rămăseseră puţini la oral, fapt ce înveselea comisia decizând-o să primească propunerea unuia dintre membri care avea plăcere să meargă pe jos la 2 km. de oraş în păduricea G. O frază a preşedintelui care mă 'nvinuia direct că scutisem de taxă câţiva candidaţi ce cădeau pentru a nu ştiu câta oară, mi-i făcuse iar prezenţi. M'auzeam din nou vorbind: „E aşa de slab, domnule preşedinte! Prost hrănit, nenorocitul, şi în cererea de scutire spune că e orfan. Cine ştie câte lipsuri o fi 'ndurat până să termine liceul".

Iar glasul preşedintelui:

— De ce ceri scutire? Ai căzut de atâtea ori; dece ai căzut? Câţi ani ai? La vârsta d-tale trebue să munceşti să ai bani să-ţi plăteşti taxa. Cine ţi-a plătit-o până acum? Păi până când vrei pomană?

„Decisesem să-l scutească, de ce l-o mai chinui?" Asta ascultam când râsul hârâit al preşedintelui mi-a deschis ochii ca să-i văd dinţii întorşi spre mine şi am înţeles că mă întreabă „mergi?"

— Nu ştiu, i-am răspuns, nu ştiu încă. Dar când am aflat despre ce e vorba, le-am spus hotărît: nu merg.

Lângă mine e profesorul care seamănă cu un dansator. Are o privire inteligentă şi o voce caldă şi-mi cere să zic da.

I-am spus că nu pot merge. L-am mai rugat cred să vorbească mai des, poate reuşeşte să schimbe atmosfera şi-mi pare că i-am spus că n'am întâlnit om grosolan ca preşedintele, că sunt bucuroasă văzând că ei (ceilalţi profesori) au tact, dar nu-i admir. Tactul=şiretenie+laşitate.

Profesorul Viermuş mi-a dat să-mi scriu numele pe o bucăţică de hârtie.

— Să-l scrii întreg, a adăugat cu grijă.

E grafolog, mi-am zis, şi-am semnat ca să nu-l decepţionez.

Nu mi-a comentat însă semnătura (e drept că nici nu l-am întrebat) dar l-am văzut strecurând o hârtiuţă în buzunarul preşedintelui.

●

I-am povestit profesorului de fizică ce-am văzut şi crezând că-i dau nouă şi preţioase informaţii i-am spus că d. Viermuş îi cercetase desigur scrisul preşedintelui, ca să afle că e om deştept.

Mă 'ngrijorează şi mă face să sufăr ceea ce observ azi la mine. Vorbesc ca o femeie de rând: mult prea mult şi aproape tot ce nu trebue. Credeam c'am învăţat „să-mi pun frâu la gură şi lacăt la inimă". Nu ştiu ce am, nu ştiu ce am!

Doi poeţi

— Ce-mi dai să-ţi spun ceva? mă întreabă vecinul meu.

— Prea eşti negustor. Vrei să-mi spui bine; nu vrei, iar bine. N'am ce să-ţi dau.

— Imi pupi mâna?

— Nici în gând măcar, chiar dacă ai avea fustă, faţă zbârcită şi putinţa să te rogi pentru iertarea păcatelor mele.

— Lasă, lasă, nu te face mai catolic decât Papa, o să mi le pupi pe amândouă când ai să auzi vestea. D-l Viermuş e poet. Scrie epigrame şi mi se pare că e şi secretarul particular al preşedintelui care şi el e poet, scrie ode. Şi după o pauză: Ocupaţia lor esenţială este însă colecţionarea de documente. Apoi cu multă indiferenţă: Nu cumva i-ai dat un act semnat de d-ta?

— Un act? Dar n'am semnat niciun act, d-le detectiv. N'am semnat, n'am semnat, repetă gândul. Intr'adevăr n'am semnat niciun act? Nu mai sunt sigură.

●

Instalaţi pe scena unei săli de spectacol, privim înveseliţi parterul şi lojile arhipline. — Un examen de bacalaureat e un eveniment în oraşul L.

Candidaţii stau cu coatele pe masa la care de partea cealaltă sunt aşezaţi pe scaune caşi ale lor, examinatorii. — Nu par a se teme (în comisie sunt patru profesori cu ochelari, iar preşedintele întreabă la două obiecte).

Fata cu gene lungi

Prima în serie e o fată fermecătoare. Are un fel al ei de a-şi pleca ochii şi a surâde, un surâs al genelor, al ochilor de-abia întredeschişi şi al buzei de sus numai, care-şi ridică imperceptibil colţurile.

Am primit câteva rânduri de bileţele ce-mi solicită bunăvoinţa pentru ea. Cred că n'are să fie nevoie. Fata asta, simt că gândeşte şi are şi notă frumoasă la inscris. — „Sensibilă la frumuseţe?" m'am întrebat cu oarecare satisfacţie că mă prind în greşală, dar cu grija să nu greşesc (sunt atâtea atenţii îndreptate spre judecătorii căţăi de pe scenă!)

I-am întins candidatei bileţelele cu întrebări (e un procedeu adoptat de toate comisiile: fum de cinste pentru ochii naivilor).

Mi-a surâs fericită şi m'am surprins iar gândind: bine că ştie. Am luat însă o poză impunătoare ca s'o întreb despre ce-mi va vorbi.

— Societatea din sec. XIX văzută de Alecsandri şi Caragiale.

Graseia arătându-şi dinţii:

— Societatea reiese superficială.

A tăcut.

Aştept.

Tace.

Aştept, aştept, aştept.

Tace.

Ce are? se 'nspăimântă şi tremură pentru ea, gândul meu omenesc. E proastă rău, notează profesoara.

— Ai citit vreo comedie de Alecsandri?

— Coana Chiriţa.

— Care?

— ?

— Şi de Caragiale?

Imi citează trei comedii (cele mai cunoscute) şi drama.

— Din comediile acestea ai cunoscut societatea sec. XIX. Nu-mi poţi spune prin ce se caracterizează?

— !

— Ce comedie ţi-a plăcut mai mult din cele pe care mi le-ai citat?

— „Scrisoarea pierdută" e cea mai reuşită comedie, este o capo-d'operă a literaturii noastre.

— O cunoşti deci?

— Da.

— Poţi să-mi descrii oamenii din ea?

— !

— Spune-mi te rog numele personagiilor.

— Tipătescu, Coana Zoiţica, Frfuridi, ă...

— Ei bine, ce poţi să spui despre ei? Cum ţi se pare Coana Zoiţica?

— E o femeie foarte superficială, în fine... foarte superficială.

— Ce autor ai studiat d-ta?

— Caragiale.

— Caragiale?

I-am pus patru, convinsă că merită doi; dar m'am felicitat că am avut curajul să rămân insensibilă la presiuni şi la... frumuseţe.

Pentrucă nu înţeleg să stau, pentrucă îmi par interesante şi pline de pitoresc întrebări şi răspunsuri, am luat creionul să le notez.

Viermuş e lângă mine. Işi potriveşte ochelarii şi întinde gâtul.

Ce vrea liliacul ăsta?

Il întreb dulce:

— Te uiţi întotdeauna prin ferestrele deschise?

Nu dă semne că 'nţelege. Imi spune însă că se duce să bea un ceai şi mă întreabă dacă merg şi eu.

— Nu, nu merg, mai târziu.

S'a sculat. E lângă uşă.

— Unde pleci? e rândul d-tale chiamă glasul fără surdină al preşedintelui.

O sală plină e întotdeauna dispusă să petreacă.

Viermuş ieşind maiestos spre uşă (e'nalt de un metru douăzeci).

Viermuş tresărind şi oprindu-se la chemarea preşedintelui; Viermuş făcând grăbit îndoitura reglementară în faţa superiorului şi apoi cu paşi mărunţi şi cu gâtul întins înainte venind docil să se aşeze pe scaun, a deslănţuit hohote prelungi de râs.

D-l Viermuş a roşit ca o fecioară jignită de îndrăzneala necuviincioasă a străzii. Şi-a potrivit cu mâni tremurătoare ochelarii şi a pus primele întrebări. Acum ascultă proverbe.

— Cum traduci d-ta: „Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus?"

Elevul întreabă timid traducerea unui cuvânt.

— Se poate? Vocea de actor de melodramă scoate accente mai grave: Se poate? Ia gândeşte-te puţin...ă? Işi pune apoi mâna la gură şi râde. Râd şi candidaţii, râde iar sala. D-l V. e 'ntr'adevăr plin de haz.

— Audaces fortuna juvat!" declamă simpaticul magister. I se traduce, dar nu e mulţumit.

— Dar d-ta nu ştii niciun proverb?

— Mens sana in corpore sano.

— Ooo! ceva mai puţin banal. Asta ştie toată lumea. Altul, te rog.

— Vox populi, vox Dei. Verba volant scripta manent.

— A! asta-i tot?

— Errare humanus est, spune fără să respire, elevul.

— Cum? huma...?

— Humanum, se corectează dibuind candidatul.

— Altul?

— Non multa sed multum.

Preşedintele işi face urechea pâlnie.

— Ar trebui, domnilor, să veniţi cu un caiet de ziceri latineşti.

Viermuş tresare.

— Da, da, continuă celălalt. Atunci sigur aţi ţine minte. Nu ştiţi d-tră? qui scribit bis legit. Să 'nvăţaţi latineşte, băieţi, că'n asta stă cultura unui om, în studiile clasice, adică oricât ai şti de bine altceva, dacă nu ştii bine latineşte şi greaca, nu te poţi numi om cult. Aşa.

S'a întins pe scaun ca pe un „chaise-longue".

Işi ridică piciorul şi mângâe fericit glesna. Se trezeşte însă (e preşedinte într'o comisie de bacalaureat). Şi-şi strânge din nou urechea stângă între degete, îndreptând-o spre ochii înveseliţi ai candidaţilor.

In timp ce mărunţul profesor de latinească urmăreşte răspunsurile elevilor, ascult sala.

In primele rânduri sunt de sigur foşti şi viitori candidaţi la bacalaureat. Mai emoţionaţi decât cei în examen, iau notiţe, se 'nspăimântă când întrebarea li se pare prea grea, comentează.

O doamnă caută răspunsurile într'o carte.

Intr'una din lojile din dreapta, un grup de profesori discută surâzând.

Imi potrivesc bluza; caut să-mi observ gesturile. Nu, — cred că nu se uită spre mine. — Aud clar:

— Domiţian a încheiat o pace ruşinoasă (vorbeşte un candidat cu buze vinete şi ochi temători).

Preşedintele examinează...

— Eu nu cred, îi întoarce cu superioritate preşedintele, dar aşa aţi învăţat, n'aveţi încotro, aşa aţi învăţat. Nu sunteţi d-tră de vină.

— „Romanii au trecut Dunărea...

— Cum se cheamă problema asta sau chestiunea asta? Are un nume.

— ?

— Păi se poate să nu ştii? N'ai auzit d-ta de „continuitatea Romanilor în Dacia"?

Mă rog de colegul din dreapta, profesorul de matematică să-mi spună la ce obiect întreabă preşedintele.

— Cum? „N'ai auzit d-ta de continuitatea Romanilor în Dacia?"

— Cred că e un capitol din Istoria Neamului, destul de important ca să intereseze pe mai mulţi specialişti. Mă întrebam dacă nu cumva preşedintele şi-a adus aminte că n'a chestionat la limba română.

— Gură rea!

Constatarea lui a lovit în plin. Imi spun din nou că bârfesc ca o mahalagioaică şi nu mă pot suferi. Aud totuşi fără să vreau şi (fără să vreau?) notez:

— Ce l-a numit Papa pe Mihai Viteazul?

— Nu pe Mihai, pe Ştefan, îndrăzneşte candidatul.

— Bine, bine, şi lui Ştefan, dar lui Mihai ce i-a scris Papa?

— ?

— Ei, să lăsăm asta. Ce subiect ai la geografie?

— Căi de comunicaţie.

— Subiectul e uşor. Să vedem acum baza. Ei, ce fel de linii sunt: pe apă? pe uscat?

Candidatul spune pe nerăsuflate liniile ferate pe care le cunoaşte.

— Destul. Ce localităţi bogate găseşti în Oltenia?

— Căciulata, Călimăneşti, Govora, Tg. Ocna.

— Bine, bine, foarte bine!

Sala freamătă iar preşedintele satisfăcut, apreciază cu nota 10 pe elevul care a răspuns uimitor de repede la Geografie.

E iarăşi rândul meu. Imi simt inima crispată. Aş vrea să nu uit c'am fost copil, să nu fiu aspră şi fără răbdare, să nu-mi pară nelalocul ei o prostie.

O voce seacă întreabă subiectul.

Eu am întrebat?

— Satira în poezia lui Eminescu.

E singura fată în serie, îmi şopteşte blând gândul; dar priveşte prea îndrăzneţ şi-şi umezeşte mereu buzele cu limba şi stă răzmată şi picior peste picior, observă înăcrită profesoara.

„Cată" spune gândul liber.

„Sentimentală ridiculă" mi-o ceartă profesoara.

— Te-ai gândit, Domnişoară? poţi să-mi vorbeşti.

E altfel vocea asta, observă gândul zâmbind mulţumit; mai puţin sonoră, timidă parcă.

Eleva vorbeşte fără să spună nimic sau cu totul altceva decât ce i-am cerut.

Blândeţea mea devine vizibil voită.

— Se poate, d-ră, să nu cunoşti poezia lui Eminescu?

Pedantă, neînţelegătoare, mustră gândul. Profesoara însă nu vrea s'audă şi 'ntreabă ca să vorbească şi iar întreabă, şi iar vorbeşte.

In faţa mea apare discret un ceas şi un bileţel pe care scrie: „16' la un singur elev".

Preşedinteles'a impacientat.

Candidaţii care urmează au însă subiecte tot atât de necunoscute: „Alexandrescu, Bălcescu şi Alecsandri descrişi de Ghica", Ideea naţională în poezia lui Goga...

Incerc s'adun cu ei amintiri din lecturile făcute mai de mult, în cursul inferior, poate. — Uiţi uneori că elevul ce-l ai în faţă pentru 10 minute n'a venit să 'nveţe dela tine. Simţi nevoia chiar într'un examen să-l faci să iubească o lume care te-a fericit, să trăiască şi el bucuria de a recunoaşte frumosul şi poate să înţeleagă rostul vieţii.

●

Sunt cu Aeneas în ţara Didonei, pătrund apoi cu el în infern. Ascult cu plăcere. Au tradus frumos. Magister Viermuş cere candidatului să cânte ceva. Acesta surâde încurcat.

— Nu ştii nimic din Vergilius?

— Ba da.

— Cântă, cântă, d-le, dacă ştii!

Ultima zi de examen

E ultima zi de examen.

Deşi s'a înserat, sala e tot plină. Se aşteaptă rezultatul final. Sunt şi alte interese în afară de cele ce au trimis pe urmele noastre deputaţii judeţului. E vorba de prestigiul şcoalei (Premiantul intâiu a fost ameninţat de un coleg al lui că-i va lua înainte în examen). E vorba de lupta dintre două grupe de cetăţeni care se iau la întrecere prin copiii lor. (Pentru ceaiuri şi serate e sezon mort).

Din grădina publică se aude muzica şi la răstimpuri, când tace, un glas de femeie oftează prelung în tangouri la modă.

— In anul 1601, spune răspicat candidatul, Mihai Viteazul a semnat în Alba Iulia actul de unire.

— Bine, bine, foarte bine încuviinţează preşedintele.

Dar dece s'au sculat toţi în picioare? Şi fetiţa asta cu zâmbetul încremenit pe buze şi ochii speriaţi şi doctorul militar care stă nemişcat de câteva zile într'un colţ de sală şi cucoana căreia i-a curs sânge din nas. M'am ridicat să privesc lumea din sală. Şi am văzut-o înaintând spre catedră.

Musca, musca! am auzit în juru-mi. Atâta panică pentru o muscă! a surâs superior gândul meu.

Nu mai surâd însă de când l-am văzut pe preşedinte. I s'a umflat buza de jos ca un burete şi s'a răsfrânt peste bărbie.

S'a ridicat cu mişcări nesigure ca un animal rănit. A ieşit afară acoperindu-şi faţa deşi — sunt convinsă — nu mai ştie de lume. M'am ţinut alături de ceilalţi, după el. Eram ca nişte ţigănuşi de pe uliţă care s'agaţă de văiul văduvei, ca să vadă dricul cu mortul.

Am ajuns în camera de deliberare.

— Notele rămân fixate cum au fost puse, mai poate încă spune preşedintele şi-apoi spre mine, vrând parcă să zâmbească: „Am tăcut pân' acum, dar acum te 'ntreb: nu-ţi pare rău de fetiţa ceea?

— Care?

— C.

E vorba de prima candidată, pe care am ascultat-o, de fata pentru care au intervenit trei deputaţi, o serie de ofiţeri superiori, fata care a venit la examen cu familia, l-a invitat şi pe preşedinte la masă, fapt ce-a făcut sgomot; (nişte profesori ziceau că urlă oraşul) în sfârşit, fata fermecătoare căreia îi pusesem patru.

— Imi pare rău că i-am pus, 4, fiindcă am fost forţată să pun 5 altora care n'au răspuns nimic ca şi ea; dar în viaţă se fac atâtea nedreptăţi, încât faptul că i-am dat, fiind prima în cea dintâiu serie — 4 deşi meritase 2, iar altora pentru acelaş fel de a răspunde le-am pus 5, nu-i chiar aşa mare păcat încât să mă mustre conştiinţa până la toamnă, când desigur voiu comite alte păcate la fel. Dar cred că sunteţi de aceeaşi părere, d-le preşedinte. Nu vedeţi? d-tră care aţi fost atât de larg la note şi glumeţ, ca să atenuaţi poate asprimea mea, plecaţi plesnit... de pietre şi înţepat de muscă. Şi eu vedeţi, n'am nimic.

Unde-i e barba? Mă 'ntrebam mereu neputând să-mi mai iau ochii dela buza umflată până mai jos de bărbie. Şi 'n clipa aceea, mi-a fost sincer milă de bietul preşedinte, care numai din cauza Ministrului ce venise la el să-l roage personal, primise să ţină examen de bacalaureat în oraşul L.

●

Caut lumina din suflet cu care plec întotdeauna la drum. A sburat însă ca puful de păpădie împins de buzele vântului. Mă uit s'o prind de pe cer, dar îmi întoarce faţa cernită.

E târziu şi trăsura nu se poate urni din loc. O căruţă stă de-a curmezişul drumului şi negustorul îşi vinde liniştit lubeniţele. Un bărbier săpuneşte de zor pe un bragagiu ce-şi razimă mâna — semn de posesie şi strajă — pe marginea coşului încărcat cu acadele.

Din curţi vin mereu alte şi alte femei, care se suie pe roţile căruţei, încearcă lubeniţele „dacă pârâie", dau cu ele să le spargă fiindcă's scumpe şi se tocmesc şi ţipă.

„Bună ţară, rea tocmeală!" îmi spune râzând un domn, înţelegând desigur că nu venisem anume la spectacol.

Mi-am adus aminte că eram în drum spre gară.

— Ce-i facem, cuconiţă? mă 'ntreabă spăsit birjarul.

— Cât e ceasul?

— S'a dus. (adică trenul).

— Ei atunci să stăm la privelişte.

DONA MONES

Leon Blum

Despre căsătorie

Deşi aceste rânduri ar părea jignitoare, sunt scrise de un bărbat fericit şi dedicate soţiei sale.
L. B.

Cel mai violent va subjuga pe cel mai iubitor; cel mai tenace sau cel mai răbdător va uza pe cel mai slab.

●

O fată cu dotă va ţine sub dependenţa ei pe soţul fără ocupaţie şi sărac; omul de afaceri care realizează frumoase câştiguri îşi va stăpâni soţia care are o avere mică.

●

Femeia, chiar cea mai pacifică, dacă primele încercări de mariaj i-au permis să ia însfârşit cunoştinţă de firea ei originală, să ducă la un oarecare grad de claritate o concepţie de viaţă care îi este proprie, nu va abandona fără rezistenţă câştigul recent al descoperirii ei.

●

După alternative repetate de luptă şi apropiere, unele menaje nu durează decât pentrucă totul are tendinţă să dureze, pentrucă lipsesc ocaziile de a înlocui o stare în care suferi cu o stare mai bună, pentrucă resemnarea rămâne ereditară la multe femei, pentrucă mii de motive de morală burgheză şi religioasă se opun la scandal sau la riscul unei schimbări.

●

In menajele clădite numai pe dorinţă, singurătatea va fi dulce, viaţa socială va provoca certuri continue şi iritante.

●

In căsătoriile de convenienţă, singurătatea în doi plictiseşte; viaţa comună nu poate exista decât prin distracţie, ocupaţie, mişcare.

●

Dacă iubesc amândoi, să se iubească pur şi simplu, fără să trăiască împreună, fără să încerce alt risc decât acela al dragostei. Cohabitaţia nu suportă aceste legături pasionate.

●

Dacă nu iubeşti, să te însori mai târziu, după ce ai căpătat experienţa personală şi experienţa lumii, puterea şi voinţa de a cunoaşte cu adevărat fiinţa pe care ai ales-o, clădind fericirea, fericirea în doi, fericirea faţă de datoriile vieţii comune, fericirea faţă de societate pe o simpatie prudentă, pe cunoaşterea veritabilă a sentimentelor care o compun.

●

Fetele nu se gândesc decât la dragoste, şi numai prin dragoste cred ele că pot calma toată forţa confuză care fierbe în ele.

Toţi amanţii au visat această viaţă ideală, în care capriciile dorinţei să fie regulă, pe care n'ar turbura-o nici orele, nici timpul, nici prietenii, nici banii, nici lumea.

●

Ceiace trebue căutat, ceiace devine, după vârsta pasiunilor, una din cele mai scumpe bucurii ale vieţii, e tocmai să poţi să te arăţi unul faţă de celălalt aşa cum eşti, să nu mai minţi, să nu ascunzi nimic, să nu mai ai nici mister, nici gânduri ascunse, nici pudoare.

●

O intimitate totală a corpurilor nu trebue să aducă neapărat şi o extremă familiaritate a manierelor şi a limbajului.

●

Niciun fel de politeţă nu rezistă la continuitatea indefinită a raporturilor şi la amestecul familiar al tuturor actelor. Femeia cea mai blândă îşi va avea zilele ei de mânie, bărbatul cel mai galant îşi va avea orele lui de brutalitate.

●

Amorul matern umple lacunele, înşeală decepţiile pe care le-a lăsat amorul.

Odata căsătorit, un bărbat poate să înainteze pe drumul pe care a apucat, dar nu aşa uşor poate să-l schimbe. Nu va mai progresa decât pe drumul pe care l-a început în momentul căsătoriei.

In căsătoriile actuale, cel mai puternic capătă libertatea prin adevăr, iar cel mai slab nu-şi poate căpăta libertatea decât prin minciună.

Sinceritatea parţială sau tardivă este mai periculoasă decât minciuna însăşi. Dar sinceritatea constantă şi complectă nu devine posibilă decât atunci când dragostea micşorată a scoborît sub un oarecare grad de exigenţă.

●

Sentimentul cel mai puţin suportabil al femeilor înşelate, e că s'au păstrat intacte, s'au dat pure, bărbatului care azi le trădează. Femeile îşi închipue că virginitatea lor de soţie le conferă un drept special la fidelitate.

●

O femee amorezată acceptă mai uşor ideia de a fi părăsită pentru o pasiune mare decât înşelată pentru un gust trecător.

O femee care n'a cunoscut dragostea decât în căsătorie e îndemnată să conceapă o idee puţin orgolioasă şi exagerată. Işi închipue foarte natural că atât cât durează căsătoria, trebue să dureze şi dragostea. Povestea ei are trei limite: a nu fi iubit încă, a-şi iubi soţul, a-şi închipui că cineva se căsătoreşte pentru totdeauna.

●

Actul sexual care, pentru bărbat, poate să fie independent de orice sentiment, nu e niciodată săvârşit de femee de bunăvoie fără o însoţire sau aprobare sentimentală.

●

In timp ce bărbatul, numai dacă nu o ia înainte, îşi pierde răbdarea şi se plictiseşte, femeia n'are nicio nevoe să participe în dragoste ca să simtă plăcere; funcţia ei naturală este să primească; întotdeauna primeşte dragostea cu plăcere.

●

Instinctul care, la bărbat, se manifestă prin infidelitate activă, se traduce la femee prin cochetărie pasivă. Un bărbat înamorat care simte o dorinţă vie şi scurtă pentru o femee pe care a întâlnit-o întâmplător, pe stradă sau într'un salon, puţin importă, comite o infracţie tot aşa de gravă ca şi femeea care întâmpină şi încurajează, la un alt bărbat decât acela pe care-l iubetşe, expresia dragostei ei.

●

Lipsa de ocupaţie a fetelor este infinită, şi a fi iubită, nu este numai un amuzament, ci şi o ocupaţie.

●

Budgetul unui celibatar nu este budgetul unui menaj. O soţie costă mai scump pe bărbat decât costă fata pe părinţi.

●

Cel mai sigur refugiu este atmosfera călduţă a căminului, siguranţa bunei primiri, plăcerea neîntreruptă a prezenţelor scumpe.

Implinirea dorinţelor unei femei: amantul care să dea plăcerea, soţul care să dea fericirea.

●

Ca să alegi un amant, e suficient să vrei. Dar ca să alegi un soţ, cât de sigură şi liberă ar fi judecata, dacă l-ai avea întâi ca amant!

●

Ca să scoţi la lumină secretele frumoase ale educaţiei sexuale, un amant e preferabil unui profesor de fiziologie.

●

In cele mai multe cazuri, acelaş om, care s'ar revolta la ideea că logodnica lui a avut amanţi, ar prefera, în forul lui interior, să se însoare cu o văduvă sau o divorţată.

●

A nu fi în mod autentic înşelat nu e suficient pentru fericirea unui menaj; şi se cunosc bărbaţi înşelaţi care totuş sunt soţi fericiţi.

●

Postulatul meu nu e decât o ipoteză, care rezolvă problema. Când păcatul va deveni comun, va înceta de-a mai fi un păcat. Din crimă, va deveni un drept.

Două femei

Culcate pe şezlonguri, de pe terasa vilei, cele două prietene privesc gânditoare cerul nopţii de vară. In zare se profilează silueta dantelată a munţilor. Din pădurea alăturată vine puternic miros de brad. Din când în când o maşină străbate în fugă şoseaua din faţă, lăsând în urma-i o scurtă dâră de lumină. Nu se aude alt zgomot decât lătratul monoton al unui câne.

— La ce te gândeşti, Dora, întreabă Ana, privindu-şi curioasă prietena. Poate la flirtul tău de azi. Ai fost de un cinism! Nu, zău, n'ai deloc remuşcări? Biata Valerie! Poate o fi plângând acum... Spune, Dora, îl iubeşti pe Radu? In cazul acesta te-aşi înţelege puţin; altfel e vrednică de dispreţ purtarea ta.

Dora se ridică zâmbind, îşi aprinse tacticos o ţigară, apoi răsturnându-se iarăşi pe şezlong, răspunse veselă:

— Să-l iubesc pe Radu?! Biata mea Ana! Tu crezi că trebue, numaidecât, să iubeşti bărbatul cu care flirtezi? In cazul acesta inima mea ar deveni un blokhaus cu cel puţin o sută apartamente, unde să-mi cuibăresc flirturile. Inţelege, fată dragă, că nu există iubire, aşa cum o descriu romanele idioate, cu care-ţi piezi timpul, în loc să te bucuri de viaţă. Ei, da — nu mai fă gestul acela de superioritate sufletească. Ştiu: „neîmplinita şi dureroasa ta iubire" care te urmăreşte de zece ani, iubire care te împiedecă să priveşti în juru-ţi... Iartă-mă, dragă, dar eu cred că ceiace numeşti tu „iubire nenorocită", nu-i decât o formă a neurasteniei, o idee fixă, o stare nervoasă — rezultat al vieţii anormale pe care o duci — şi care s'ar vindeca de minune în sanatoriul doctorului Paulian!... Să-l iubesc pe Radu! Ce idee!!! Imi trebuia o distracţie în timpul excursiei de azi. Pentru tine a fost deajuns decorul înconjurător: munţii împăduriţi, pârâul zgomotos, turme de oi, copii adunând fragi, etc., etc., — însă mie îmi mai trebuia ceva... Şi fiindcă Radu era singurul bărbat între noi...

— Dar biata Valerie, nevastă-sa, vedeai bine că e geloasă, că suferă?

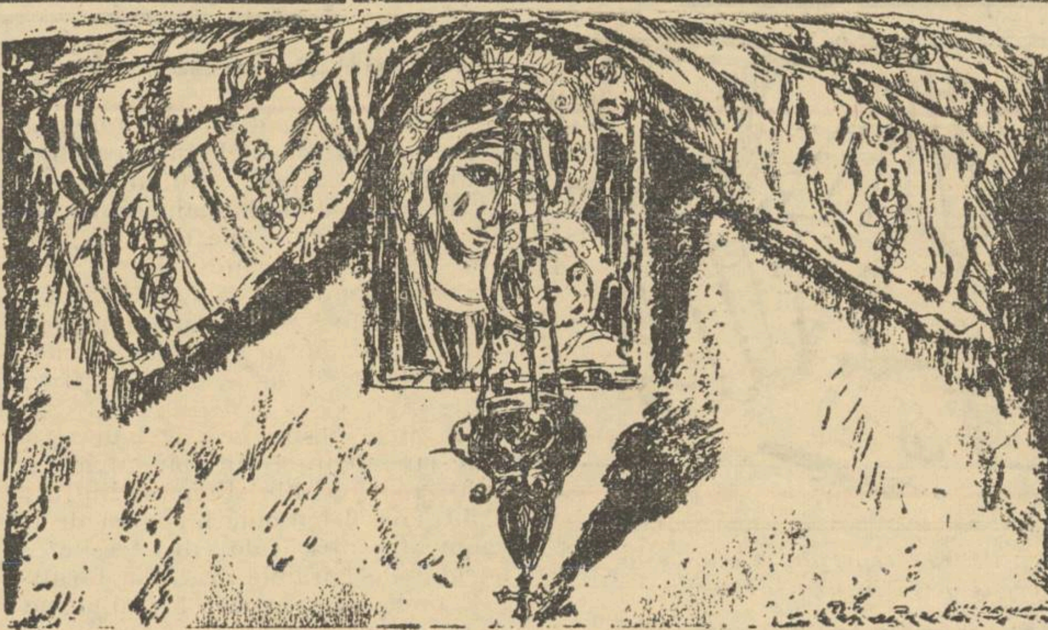
— Cu atât mai rău pentru ea! Dece nu înţelege? Păi tocmai mutra ei suferindă mă excitase — cât priveşte bietul Radu e prea terre à terre!

— Eşti atât de rea, Dora! Pentru a-ţi satisface vanitatea ai fi în stare să distrugi tot. Şi la bărbatul tău nu te gândeşti? N'o să mă faci să cred că toate flirturile tale sfârşesc ca cel de azi. Nu te doare gândul că într'o zi el el ar afla, că în fine îl minţi, îi furi încrederea...

— Am eu grijă să nu afle, fii sigură. Nici nu încerc să te fac să crezi, buna mea Any, că toate flirturile mele sfârşesc ca cel de azi. Când partenerul îmi place cu adevărat, duc jocul până la capăt, aşa cum duc până la capăt o masă bună într'un restaurant — când mă satur de bucătăria de acasă — de unde plec mulţumită, fără remuşcări, fără amintiri chinuitoare. Cât priveşte pe bărbatul meu, poate îţi închipui că la mare, unde se află acum printre sutele de femei goale pe plajă, el stă cu fotografia mea în faţă şi îmi scrie lungi epistole tandre!...

— Aşa dar nu vă iubiţi deloc, şopti Ana. Atunci cum puteţi să mai trăiţi împreună? Eu nu m'aşi fi putut mărita decât cu un om pe care să-l iubesc din tot sufletul şi în ziua în care aş fi aflat că el mă înşeală, sau că eu mă îndrept spre altul, mi-aşi fi strâns — fără zgomot — lucrurile şi aş fi dispărut pentru totdeauna, din calea lui.

— Văd, — zise Dora râzând cu hohote — că tu ai fi fost o soţie ideală,

dar — ce ridicol! — tu ai ajuns la 30 de ani, fără să te măriţi, pe când eu — aşa superficială şi cochetă cum mă ştii — deşi nu-s mai bătrână decât tine — de zece ani port veriga asta în deget. Cât despre principiile tale — mai bine că n'ai încercat realizarea lor. Rămâi cu iluzia că ar fi fost posibilă o asemenea aberaţie. Auzi colo: zece ani să împarţi fiecare zi şi noapte cu un bărbat şi să mai poţi avea pentru el atâta pasiune, încât să nu doreşti altul!?...

— Dar, răspunse Ana parcă cu greu — atunci dece mai trăiţi împreună, dacă e aşa de plictisitor?

— Pentrucă şi cu un altul lucrurile s'ar petrece tot la fel, deci inutil să mai încerc schimbări. Pentrucă timpul ne-a învăţat să ne suportăm unul pe altul, în vederea aceluiaşi scop: grija copiilor. Pentrucă el mi-e asociatul necesar în lupta vieţii — care e mai uşoară în doi — asociat credincios, deoarece urmărim aceleaşi interese. (Nu vorbesc de credinţă sentimentală). Iată pentru ce!

— Bine, Dora. Am înţeles. Dar în toate explicaţiile tale ai uitat un lucru: sufletul!

— Probabil, sentimentala mea fată bătrână, pentru că eu nu am.

In clipa aceia se auzi un geamăt uşor. Dintr'o săritură Dora fu în picioare. Zvârli ţigara şi alergă în camera de unde pornise zgomotul. Ana o urmă. In odăiţa slab luminată, în două pătucuri albe, dormeau copiii Dorei. Aceasta era acum aplecată cu grijă asupra celui mai mic şi îi strângea mânuţa cu atenţie şi teamă.

— Ce i s'a întâmplat? şopti Ana.

— Nu ştiu. Văd că nu are temperatură. O fi visat urît, răspunse încet Dora.

Ana îşi privea, uimită, prietena. Cum se schimbase deodată, femeia asta! O expresie serioasă, de adâncă dragoste şi îngrijorare, i se reflecta pe faţa, parcă îmbătrânită cu câţiva ani. In ochii ei negri — veşnic cu luciri sensuale, — ardea acum o flacără gravă de nesfârşită duioşie.

— Haide, vino afară, îi zise Ana mişcată.

— Nu. Du-te, te rog, singură. Eu rămân lângă Floricel. Trebue să-i pun termometrul. Are o sănătate prea delicată copilul ăsta, mă îngrijorează mult. Azi a alergat atât şi mi-e teamă...

Ana se reintoarse singură pe terasă. Se întinse pe şezlong, dar pacea frumoasei nopţi de munte nu-i linişti gândurile. Ii rămăsese în minte mâna aceia micuţă de copil, pe care Dora o strângea cu atâta drag. Ea nu va strânge niciodată o asemenea mânuţă, în nopţi târzii, când unicu-i tovarăş e doar singurătatea. Idealul de iubire deplină, serioasă, nu i-a adus nici ei nici altuia fericirea. N'a voit să se adapteze vieţii şi viaţa a zvârlit-o din drumu-i. Fuga necruţătoare a timpului nu-i aduce bucuria de a privi creşterea unei fiinţe dragi, ci doar înmulţirea cutelor în jurul ochilor.

Şi, pe când luna se ridică, departe, dintre brazi, în noaptea senină de vară, Ana simte cum i se umezesc obrajii sub picurii lacrimilor, pe care le şterge enervată.

LUCREŢIA DASCALESCU

La isvoarele unui mare fluviu

Abisinia este leagănul Nilului Albastru. Fără ploile din Abisinia, cultura milenară a Egiptului n'ar fi fost posibilă. Din Abisinia, Nilul Albastru aduce mâlul plin de minerale ce fertilizează Egiptul dealungul Nilului.

Vânturile de sud-vest pornite din Atlanticul sudic se lovesc în sborul lor de munţii şi vulcanii din Abisinia. Cu o furie extraordinară norii se revarsă regulat de la jumătatea lui Iunie, schimbând viaţa oamenilor şi a animalelor, transformând caracterul peisagiului.

In timpul celorlalte nouă luni secetoase ale anului albiile Nilului Albastru şi ale fluviului Atbare sunt aproape uscate. Afluenţii sunt înghiţiţi de nisip. Populaţiile din acele ţinuturi au fost silite de această vitregie a naturii să ducă o viaţă nomadă. Ele se stabilesc acolo unde resturile de apă şi umiditate mai îngădue existenţa unor fiinţe vii. Cu cămilele şi caprele lor neamurile de nomazi se adăpostesc în albiile adânci săpate ale fluviilor. Acolo mai este puţină vegetaţie, palmieri sfrijiţi ale căror nuci servesc de hrană. Frunza salcâmilor se dă vitelor ca nutreţ. Acolo se mai ţes rogojini şi se împletesc frânghii din coaja şi frunzele palmierilor. Elementul dătător de viaţă sunt mai ales bălţile rămase de pe timpul când apele erau în plină revărsare. In aceste bălţi crocodilii dorm până când apele cresc din nou. Nenumărate păsări se adapă când răsare şi apune soarele. Toată viaţa pare concentrată în jurul băltoacelor.

Nomazii socotesc timpul după lună şi stele, fatalişti cum sunt, se lasă însă regulat surprinşi de revărsarea apelor ce vine subit, dar la o dată aproape fixă. Cerul e albastru. Deodată se aude tunetul îndepărtat. „El bar" (fluviul), — urlă indigenii şi se grăbesc să plece. In acelaşi timp inginerii din Egipt află pe cale telegrafică de la o oră la alta cât drum a parcurs fluviul renăscut, însă nomazii indolenţi se lasă în fiecare an din nou surprinşi de isbucnirea elementului.

Fluviul cheamă la viaţă o vegetaţie luxuriantă, care se desvoltă în câteva zile. Peisagiul şi-a schimbat cu desăvârşire caracterul.

Ţăranii de pe platourile înalte părăsesc casele lor şi se urcă mai sus, căci potopul creşte şi îi ameninţă şi pe ei. Nicio circulaţie nu e posibilă în timpul ploilor. Caii stau deshămaţi în grajduri, căci nu pot trece prin văile inundate. Oamenii aşteaptă răbdători, căci ştiu din experienţă că potopul nu ţine prea mult. Numai pe jos se pot întreţine legături de la un sat la altul şi chiar cel mai sărac posedă o capă de papirus în care se înveleşte când porneşte la drum.

Nomazii însă nu pot rămâne locului. Pământul sec devine mlăştinos, cămilele alunecă şi se afundă, mii şi mii de insecte periclitează vitele. Ei pleacă grăbiţi urcându-se cât mai sus, şi revin după vreo trei luni când revărsatul apei e pe sfârşite. In Septembrie găsesc o recoltă bogată în locurile însămânţate de ei.

Inundaţii permanente ca în regiunile Nilului Alb din Sudan şi Egipt nu sunt posibile în Abisinia, deoarece prăpăstiile, „canonurile", înghit torenţii de apă.

Astfel Abisinia, depărtată la mii de kilometri de Egipt, este factorul esenţial pentru cultura şi propăşirea acestei ţări.

Se înţelege deci pentru ce motive Englezii atribuie o importanţă aşa de mare Abisiniei şi mai ales părţilor din jurul lacului Tsana de unde isvorăşte Nilul. Veleităţile imperialiste ale altor popoare se explică deasemeni, în afară de bogăţiile minere ce ar avea Abisinia, prin puterea ce o câştigă un stat care comandă izvoarele Nilului.

LSER.

Lina

Maică, nu mai sta cu ochii'n lună,
C'o să-ţi iasă negi, bătu-i-ar focu'...
Iacă, nu ţi s'a brodit norocu'
In pestelca Linei... o nebună!

N'ai stat ca frăţână-tău la vaci,
Te-ai căsnit la carte pân străini
Şi-acum mergi, zănatec, pân ciulini,
Ori ca fata mare după maci.

Nu răsai cu taică-tău, sărmanu'!
Ăla, când s'a slobozit din oaste,
A sucit la unu' două coaste
Să mă ia... Ce ţapăn, ca tufanu'!

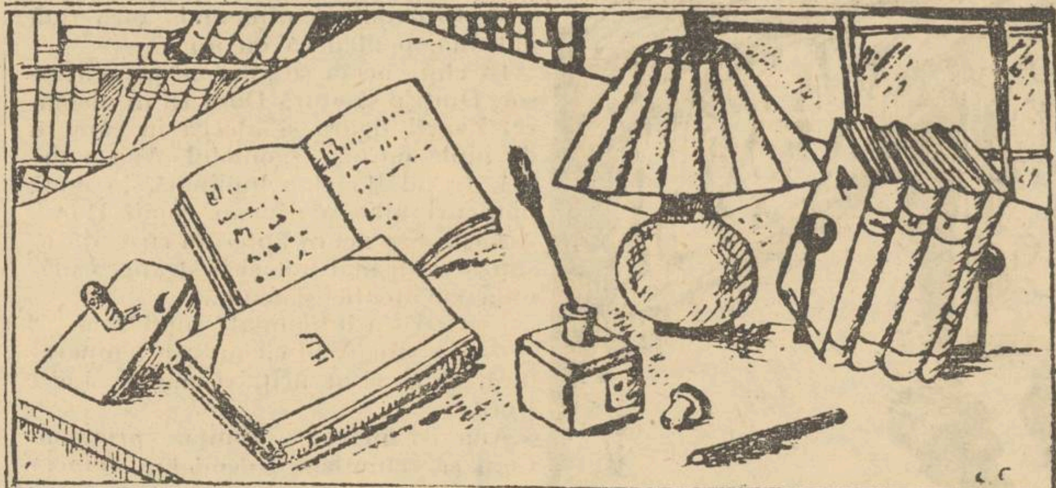
Dă-o ciorii, maică, de muere
Că te-o prăvăli'n mormânt de-a dura
Ce, că are ochii dulci ca mura
Dacă dragostea din ea e fiere!

Noaptea asta ai pojar de boală,
Trageţi, maică, faţa dela geam...
Lasă că pe Lina lui Varlam
Am s'o fierb eu cu toţi dracii'n oală.

M. D. IOANID

Cronica cinematografică

Ultimul tren dela Madrid

A început sezonul. Trei mari cinematografe dau simultan trei filme dintre care două sunt excelente şi al treilea interesant — deşi nu s'a fost realizat tot ce se putea realiza, dat fiind fecunditatea subiectului.

E vorba, în această ultimă producţie, nu de un episod al războiului spaniol, ci de atmosfera generală din Madrid în preajma zilei când trebuia să plece ultimul tren de civili. Este o ambianţă de „gefahrliches Leben" nu aşa cum visase Nietzsche, ci aşa cum mai visează azi — şi exclusiv sub formă de coşmar — acei care au trăit războiul din 1914-1918. Nu este vorba de frica aceea nobilă inerentă actelor de îndrăsneală pe care o predica autorul „Ştiinţei bucuroase", ci un climat de animal urmărit, teroarea surdă a epocilor de suspiciune generală, de „epidemie de trahisonite" — cum numeşte profesorul dela Sorbona Fauconnet acest văzduh moral tulbure unde pluteşte bănuiala şi vinovăţia pentru orşicine.

O mulţime de oameni vor să părăsească Madridul. Pentru asta trebue paşaport şi invoire până în ultimul moment din partea autorităţilor militare care controlează de zece ori hârtiile candidaţilor la această ultimă călătorie. Aceşti candidaţi aparţin celor mai diverse categorii psihologice. Găsim aci talentul cinematografului american de a „diversifica" psihologiile în cadrul comun al unei ambianţe unice. Iată de ce filmul — cum spuneam — era bine conceput, bine pornit, şi chiar bine realizat în detalii, dar... nu pentru toată lumea. Unele personagii sunt magistral tratate. Altele aproape prost de tot. Astfel sunt cei doi tineri subit îndrăgostiţi şi care în zece minute se şi hotărăsc să purceadă la una din acele căsătorii rapide şi frenetice caracteristice vremilor de război. Faptele— sunt juste şi verosimile. Dar actorii le interpretează în mod grosolan şi foiletonesc. In special femeea este insuportabilă şi reaminteşte timpurile de tragi-comică memorie ale teatrului Srdou—Dumas. Este o debutantă — prost dresată şi ne întrebăm mereu ce caută aşa ceva într'un ansamblu american plin cu interpreţi perfecţi.

Spuneam adesea, cu ocazia filmelor de războiu, cât de fotogenic este acest subiect, mai ales din pricina caracterului paroxistic pe care toate faptele vieţii noastre îl învestmântă. Timpul, gonit de moartea proxim posibilă, exasperează cele mai mici impresiuni sufleteşti, deformându-le în direcţia enormului.

Această particularitate este încă şi mai accentuată în războiul civil, cu deosebire când e vorba de un moment hotărîtor al acestuia, de un episod care înseamnă o cotitură nouă a cursului faptelor. Adică tocmai cazul ales de autorii filmului nostru. Iată de ce felicităm pentru această alegere precum şi pentru multe detalii reuşite, şi regretăm că nu s'a pus aceeaş grijă pentru toate.

Dragoste 'n viteză

este una din foarte izbutitele comedii americane uşoare şi spumoase, unde viaţa e privită ca să zicem aşa „de profil". Preistorienii au remarcat că toate desenurile de animale găsite pe pereţii grotelor reprezintă modelul de profil, şi explică această particularitate prin aceea că artistul anonim care le-a făcut a văzut toate aceste dobitoace nu „pozând" ca la fotograf, ci fugind mâncând pământul, ca un brav şi nenorocit „vânat" care se aflau. Profilul e simbolul vitezii, al apercepţiei rapide a unui obiect foarte mobil în spaţiu. De aceea am întrebuinţat acest adverb pentru a designa unele comedii americane unde se zugrăvesc evenimente care fug, fapte ce gonesc, accelerate de circumstanţe speciale.

Aceasta ne ajută să măsurăm toată deosebirea de calitate dintre „comedia uşoară" în genere (căreia, din pricina originii, i se poate spune „de tip parizian") şi comedia uşoară americană. Cea dintâi este psihologic e nulă, şi-i fundată exclusiv pe intrigă, quiproquo-uri şi imbroglio-uri diverse. Cea americană, din potrivă, este plină de psihologie. E chiar bazată în prncipal pe psihologie. Toate detaliile sunt peisagii mentale elocuente. Dacă nu-s scotocite în profunzime, nu-i pentrucă s'a explorat numai suprafaţa, ci pentru că faptele fug, şi aduc altele, pe care ochiul autorului le înţeapă la rându-le, tot în sens—adâncime, dar tot fără putinţa de a lăţi explorarea, şi asta tot pentru că faptele se mişcă cu o viteză nebunească. Această iuţeală specială, de altfel, nu este o jucărie a autorului; viaţa reală are uneori fantezia să se joace astfel, accelerând evenimentele. Este ceeace în filosofie se chiamă aventură, adică o bucată de istorie desprinsă din albia largă a istoriei generale cam cum un satelit se desprinde din astrul originar, după care ispravă prinde a se învârti mult mai iute decât corpul ceresc din care s'a rupt.

Dar să revenim la film. Rareori spectatorul s'a putut amuza în chip frivol şi totuşi serios, în sensul că toate acele fleacuri sunt de o bună calitate artistică, sunt documente omeneşti care dau de gândit, şi nu simple aranjamente anecdotice distractive.

Nu mai vorbesc de Don Ameche şi Ann Sothern, care-s, amândoi, fermecători.

Ispita

Regretăm că nu mai avem loc să vorbim despre un alt film remarcabil, — acesta lucrat mai incet şi în profunzime — şi unde Edward Arnold are o nouă magnifică creaţie. Cetitorul, dacă vrea, poate găsi aceasta analiză în „Le Moment" (numărul de Joi, cu data de Vineri, 3 crt.).

D. I. SUCHIANU

Viaţa teatrală

Teatrul de ansamblu.

Un binevoitor confrate s'a indignat, nu de mult, în coloanele unui cotidian de dimineaţă, asupra faptului că am luat apărarea d-lui Romald Bulfinski, cu ocazia ultimului spectacol al Teatrului Comoedia, când, după cum ştie toată lumea, excelentul nostru cemedian a fost pus să apară pe scenă în ultimul tablou al ultimului act, într'un rol de două sau trei fraze scurte.

Confratele nostru era de bună credinţă, iar intenţiile sale, lăudabile, întrucât, apariţia d-lui Romald Bulfinsky într'un rol episodic îi servea drept argument pentru a dovedi necesitatea teatrului de ansamblu, ultima formulă de realizare scenică a teatrului modern.

Evident teatrul de ansamblu oglindeşte cea mai recentă fază a evoluţiei artei dramatice. Spectacolul înainte de orice, este o lozincă necesară pentru orice director de scenă din vremea de azi, şi am fost întotdeauna primii care să adoptăm şi să încurajăm acest punct de vedere.

Confratele nostru avea cea mai perfectă dreptate când încerca să dovedească necesitatea acestui teatru. Numai că argumentele d-sale erau mai mult sau mai puţin neîntemeiate.

De pildă în ceeace priveşte pe d. Romald Bulfinsky.

Fără discuţiune, vedeta care a terorizat toată producţiunea teatrală a ultimului secol, a dispărut în ziua de azi. Nu numai spectacolul de teatru în sine, cerea imperios această dispariţie, dar însuşi publicul, care a evoluat odată cu arta dramatică. Dispariţia vedetei nu înseamnă însă înlăturarea marelui actor, precum nici întrebuinţarea lui în roluri absolut episodice, cum s'a făcut cu d. Bulfinsky. Când un mare actor joacă un rol atât de şters şi scurt, ca acela pe care l-a interpretat d. Bulfinsky în ultimul spectacol al Teatrului Comoedia, se întâmplă ca întreaga economie a spectacolului să sufere. Un mare actor împrumutând talentul şi personalitatea sa, unui rol episodic, dă acestui rol o importanţă pe care nu o are, rezultatul fiind un complect dezechilibru, care nu ajută cu nimic la omogenitatea spectacolului, ba din contra, dezagregându-l. Sau atunci rolul este atât de mic, atât de neînsemnat, cum a fost acela încredinţat d-lui Bulfinsky, încât este într'adevăr o nesocotire a talentului fiecăruia adăpostit de formula teatrului de ansamblu, la umbra căruia se ascunde doar o simplă afacere comercială, prezenţa pe afiş a „vedetei".

Un actor mare trebue să joace şi roluri mici şi roluri mari, dar atunci când i se încredinţează un rol mic, trebue să i se dea posibilitatea de a contribui cu ceva la omogenitatea spectacolului, şi nu numai cu o simplă prezenţă pe scenă.

Adevăratul teatru de ansamblu presupune înainte de orice, ca *un actor mare, interpretând rolul principal, să nu-l joace în vedetă.* Numai astfel se poate păstra unitatea întregului spectacol, lucru către care tinde în mod principial formula teatrului, de ansamblu.

Să distrugem dintr'un actor mare, orice germene care poate să-l determine să joace în vedetă, dar să păstrăm actorul mare, şi să-l întrebuinţăm acolo unde talentul şi posibilităţile lui il chiamă.

A-l pune pe d. R. Bulfinsky să joace un rol episodic, ca acela pe care-l joacă în „Om de încredere", nu înseamnă a face teatru de echipă, ci pur şi simplu a-şi bate joc de un talent atât de vast şi de variat ca al d-sale.

Dar confratele nostru în căutare de argumente, dă dovadă la un moment dat de o regretabilă uşurinţă, lucru de care, mărturisim, nu l-am fi crezut capabil. Vrând să arate câţi actori mari au făcut din roluri episodice, creaţii nepieritoare — lucru perfect adevărat şi pe care nu l-am putut nega, niciodată, — citează printre altele şi creaţiunea lui Louis Jouvet în „Electra", piesa lui Jean Giraudoux, de care am avut ocazia să vorbim în nenumărate rânduri, chiar în aceste coloane.

Or — şi aici intervine uşurinţa de care vorbeam mai sus—confratele nostru n'a citit probabil „Electra", piesa pe care o citează întru argumentarea celor susţinute de d-sa, fiindcă dacă ar fi citit-o ar fi avut ocazia să vadă că rolul jucat de Louis Jouvet — acel al cerşetorului — nu numai că este un rol principal din punct de vedere l desvoltării intrigii, dar chiar din punct de vedere al textului, iar care, numeric, are cele mai multe replici.

Şi-o fi închipuit confratele nostru, că rolul unui cerşetor, nu poate fi decât episodic. Numai că, în atari cazuri, d-sa era dator să cerceteze, înainte de a afirma cu tărie, cele ce a afirmat.

Am vrut să facem această rectificare, întrucât articolul de care pomenim ni s'a părut lăudabil atât ca fond cât şi ca intenţii. Nu încape nici o îndoială, că teatrul de ansamblu este expresia cea mai justă a teatrului de azi. Doar că acest lucru este o axiomă, şi în consecinţă sforţările confratelui nostru de a o dovedi şi mai cu seamă cu argumente neîntemeiate — ni s'au părut întrucâtva, inutile.

Viitoarea stagiune a Teatrului Naţional

Ne mai despart vreo zece zile până la deschiderea Teatrului Naţional din Bucureşti, şi nu prea ştim mare lucru asupra celor ce se vor reprezenta în cursul acestei stagiuni.

Deschiderea, conform uzanţelor, va fi săvârşită cu o piesă din repertoriul nostru clasic, în speţă „Despot-Vodă" de Alecsandri.

Va urma apoi obişnuita premieră a unei piese din producţiunea shakespeariană. Pentru anul acesta s'a ales „Poveste de iarnă", una din lucrările cele mai curioase ale marelui Will: acţiunea se desfăşoară în timp de 16 ani, morţii reînvie la sfârşitul piesei, în sfârşit cele mai tragice scene sunt urmate de momente de comedie pură, aproape de farsă. Nu ştim cum va fi primită această dramă de publicul nostru. In orice caz, avem încredere în d. Sahighian — unul din îndrăzneţii noştri regizori — căruia i s'a încredinţat punerea în scenă.

Mai apoi, d. Soare Z. Soare va monta tradiţionala piesă din repertoriul contemporan britanic. Faptul de a reprezenta în fiecare an, cel puţin o piesă pur englezească, a ajuns o datorie pentru prima noastră scenă, şi ne întrebăm nedumeriţi, motivele? După „Casa Hervey", şi „Omul şi masca", vom vedea în anul acesta „Cavalcada", binecunoscuta piesă istorică a lui Noel Coward, pe care bucureştenii au avut deja ocazia s'o cunoască, transpusă pe ecran, acum vreo doi ani.

După aceea, nu se mai ştie nimic precis. Se vor căuta desigur câteva succese eftine, care să menţină nivelul încasărilor la o medie ridicată, şi ici colo, se va juca şi câte o piesă românească a unui tânăr autor. Dar mai bine să aşteptăm...

GH. NENIŞIOR

Cartea românească

Cronica literară

Mateiu I. Caragiale, Opere

Am văzut acum câțiva ani în piața Sf. Gheorghe un bărbat care prin înfățișarea lui mi-a atras numaidecât atenția. Era iarnă uscată, cu zăpadă scârțâitoare sub picioare. Bărbatul, cam între 45—50 de ani, era drept, părea solid și osos, dar nu gras. Fusese probabil mai slab și acum prin vârstă căpătase acea demnitate de volum a oamenilor maturi. Fața rasă era contractată, prin lăsarea mușchilor obrajilor în jos, într'o morgă solemnă. Pentru anotimp era învederat insuficient îmbrăcat, deși se părea că nu lipsa ci dorința menținerii unei ținute uniforme determina această alegere. Purta pe cap un melon, așezat rigid ca un semi-țilindru, pe trup un pardesiu sau un demi-palton subțire. Ghetele subțiri, corecte, pare-mi-se încheiate anacronic cu nasturi, călcau deadreptul pe zăpadă. Melonul și demi-paltonul băteau în verdele lucrurilor prea vechi, prea lustruite, deși ținuta omului era de o corectitudine înțepată, de mare gală. Contrastul între acest om ciudat și restul trecătorilor era așa de izbitor, încât m'am gândit pe dată la un boier scăpătat, inadaptabil, la unul din acei aristocrați roși și plini de ceremonii, care înfruntă mucegaiul anilor și pe care Cocteau i-a văzut în jurul împărătesei Eugenia de Montijo. Totuși ceva nu admitea în totul această ipoteză. Deși cu privirea cultă, rafinată, omul era prea rigid în protocolul mersului său ca să fie un aristocrat pur sânge. In lăsarea în jos a fălcilor sale era o afectare rece. Nu puteai să nu te gândești atunci la unul din acei servitori bătrâni de mare aristocrație, ei înșiși cu arbore genealogic dovedind puritatea vocației lor ancilare, dintre acei servitori care sunt luați de vulg drept stăpâni în vreme ce stăpânii prin falsa lor neglijență sunt luați drept servitori, care cer informații asupra caselor în care urmează să se tngajeze ca nu cumva să decadă din treapta lor. Putea fi un majordom în concediu duminical (era chiar Duminică), și atunci verzimea hainelor se explica prin faptul că un astfel de individ, servindu-se de obiceiu de livrea, păstrează cu anii un costum civil.

In urmă am aflat că majordomul era Mateiu I. Caragiale, unul din fiii marelui dramaturg, și atunci firește a trebuit să înlătur ipoteza aristocrației ancilare, ce nu se potrivea biograficește de loc unui om de așa complexitate sufletească și dintr'o familie de puri artiști. Cu tote acestea, impresia de o clipă scotea în evidență o particularitate pe care o întăresc acum știrile postume. Mateiu Caragiale avea snobismul nobilitar, își alcătuia un blason și vâna ordine străine, el care nu era în niciun chip aristocrat. Este adevărat că în familia lui Caragiale, prin alianță, intră un factor boieresc, dar întrucât îl privește, biografia este încă obscură și nu se poate pune temeiu deocamdată decât pe ascendență paternă. Insă aici găsim o ceată întreagă de actori, celebri, care știau numai să se grimeze în boieri. Cu Mateiu Caragiale se petrecea un fenomen de confuzie ereditară caracteristică multor indivizi de pe acest pământ care neputându-și determina arborele genealogic se pierd în ipoteze adânci ca niște visuri nebune. In câmpul intelectualilor s'a petrecut cu fiul lui Caragiale, ceeace s'a mai întâmplat odată în istorie cu Despot Vodă, care nici acela nu era un banal impostor. Sângele lor avea o sursă misterioasă departe în Bizanț, strămoșul putând fi pirat sau mare dregător, ceeace nu-i -totdeauna discordant. Cu un cuvânt Mateiu Caragiale, acest Despot vodă al contemplației, era un vizionar, care dăduse expresie în firea lui acelui turbure zăcământ al sufletelor multor cetățeni din pragul Orientului. In poezii de o factură savantă, cu luciri de email, dar care nu izbutise să pară personale, Mateiu Caragiale căuta înfrigurat strămoșii pe care sângele lui împestrițat îi scotea din felurite epoci. Vedea pe fanariotul indolent și mândru de spița lui:

In trândavă aromeală stă tolănit
grecește
Urmașul lor. Urât e, bondoc, șașiu,
peltic.
El antereu alb poartă, metanii și ișlic.
In puf, în blăni și'n șaluri se'ngrașă
și dospește.
Și gura-i strâmbă numai măscări
bolborosește.

E putred, deși tânăr; sărmanu-a fost
de mic
Crescut pe mâni străine. El joacă din
buric,
Injură, se răsgâe și râde-apoi
prostește.

Il leagănă maneaua, e veșnic beat de
vutcă,
Să'ncalece i-e frică, pe brațe-l duc
la butcă
Dar, el, ce os de Domn e și viță
de-Impărat.

Ades, făr' să-și dea seama, își
mângâie hangerul,
Și când în fața morții odată s'a aflat,
In trântorul becisnic s'a deșteptat
boerul.

Sau mai departe barbarul fără nume alergând pe câmpia acestui pământ:

Sunt seri, spre toamnă, adânci și
strălucite
Ce luminându-mi negura-amintirii
Trezesc în mine suflete-adormite.

Demult, încât cad pradă amăgirii.
Când Cerul pârguit la zări cuprinde
Purpura toată, și toți trandafirii.

Și'n sânge scaldă para ce-l aprinde
De vii văpăi—privind atunci amurgul,
Un dor păgân sălbatic mă încinge, —

Și văd, stăpâne, cum îți arde rugul.

Cele câteva pagini de jurnal în franțuzește, singurele care au putut fi publicate de editor (d. Perpessicius) relevă un om de-un snobism încântător, de-un temperament mahmur, neliniștit, fantastic, însfârșit o personalitate cu atât mai uimitoare cu cât dezechilibrul între părțile sufletului s'a îngroșat mai definitiv. Plimbându-se încet pe străzile Genovei, Mateiu Caragiale examinează blazoanele și îndeosebi acela al familiei Doria-Pamphily. Je songe à la splendeur de ce nom illustre., comme predestiné par son cuphonie". El are la Sionu un mic domeniu. Intr'o bună zi, pavilionul său nobilitar este ridicat asupra casei. „Le 22 aôut de cet an, mon étendard coupé vert jaune a floté pour la prèmiere fois à Sionu".

Dela 14 ani cunoștea toate ordinele și le desena în caietul de fizică. Devenit apoi funcționar public, vânează decorații. „Si des souverains ne sont pas gênés de solliciter des Ordres pourquoi me serais-je géné moi ? Capitaneano m'a même dit qu'à l'enfant qui ne pleure pas, on ne donne pas à têter. Et je me suis mis en campagne". Capătă Sf. Ana clasa II-a, Legiunea de onoare, dar e neliniștit că nu merge înainte: „Si la même chose m'arrivait, avec la Rose-Blanche, la Couronne de Roumanie, le Christ ou l'Etoile polaire, dont j'ai successivement manqué les cravates?" Mateiu Caragiale, puțin cunoscut de public, e nemulțumit cu soarta lui. Probabil celebritatea tatălui îl apasă. Visa lucruri mari, simțea ostilități și se vedea înlăturat de la „une belle carrière normale". Lucru des întâlnit la oameni superiori, Mateiu năzuia bunurile comune. „J'ai été condamné à vivre pauvre, moi qui plus que tout autre, étais né pour être riche et jouir largement et sagacement à la fois de tout ce que la belle civilisation et son confort peuvent offrir. Et pourtant, je n'ai rien fait pour le devenir et lors que j'ai eu l'occasion, je l'ai stupidement manquée". E convins de „superioritatea lui intelectuală, de intuiția, de experiența, de forțele lui latente. De romanul lui e încântat: „il est réellement magnifique". Mateiu Caragiale este un lipsit de voință, auto-analizator, cu atât mai plin de personalitate cu cât e mai liniștit la suprafață.

Romanul *Craii de curtea-veche*, (mai de grabă narațiunea) a avut dela început admiratori fanatici, ceea ce la un examen superficial nu s'ar explica. In tot cazul valoarea particulară a scrierii e vădită, de nu prin altceva, prin personalitatea puternică a omului în direcțiunea mai sus cercetată. Compunerea scrisă de-alungul a mulți ani, deși scurtă, cu mari sforțări mândre și conștiente, este totuși lipsită de compoziție. Substanța întrevăzută n'a fost trasă toată în paginile cărții. Facem cunoștință prin creionări fugitive cu trei „crai", Pașadia, Pantazi și Pirgu, tovarăși nedespărțiți de inimaginabil desfrâu, cei dintâiu doi de structură aristrocratică (în modul particular al lui Mateiu Caragiale) cel de al treilea obscur bucureștean, care va face carieră de parvenit. Apoi într'un scurt capitol Pantazi își povestește trecutul. Asfințitul crailor rezolvă narațiunea prin moartea lui Pașadia, după ce un scurt conflict de dragoste (nedesvoltat) încăerase pe cei trei. Din punct de vedere epic, narațiunea e stângace, târîtă prea mult, chinuită, iar încheierea întunecoasă, cu toate că M. Caragiale e mândru de ea. Rămân caracterele. Este învederat că o experiență strictă, sobră, conduce povestirea, de unde acel sentiment acut de autenticitate care face să trăiască chiar paginile rău desvoltate. „Craii" sunt niște stricați subțiri, amestec de murdărie și sublim, cel puțin cât privește pe Pașadia și Pantazi. Insă insuficient prezentați, oricât de tipici, ei nu pot rămâne, după închiderea cărții, în memoria noastră, numai prin configurația lui personală. Pașadia, Pantazi, Pirgu, feciori de familie sau mahalagii, în definitiv tot o apă. Ei înfățișează câteși trei un mod de existență destul de comună. Limba autorului e bogată, grasă, amestecând elementele culte cu argotul chefliilor („dat în Paște", „brambura", „avea cârlig", „lapoș", „gugușliuc"), căzând până la trivialitate cu îndemânare și zugrăvind mediul select prin combinație: „o ții așa ca gaia mațu, la gard am prins-o, la gard am legat-o. Vous devenez agaçant avec vos Arnateano; mai dă-i... Voyons, il faut être sérieux". Suntem în Bucureștii semibalcanici, semi-occidentali, unde fineța cea mai înaintată se amestecă cu înjurătura și pofta grosolană. Mateiu Caragiale încearcă să zugrăvească și izbutește acea lume românească, să nădăjduim, restrânsă, în care se împerechiază țigănia, lenea sufletească și ascuțimea inteligenții. (Autorul va încerca discret și o explicațiune). Astfel de indivizi au gusturi execrabile. Pirgu umblă „cu o descultă borțoasă în luna a noua", dar desfrâul lui e mai remarcabil sub latura verbală: „a fost di granda, era să fete pe mine"; „La mai mare, solzoșia ta"... al nostru ești. Umbli să-ți lași lapții cu folos. Bre, cum te mai înfigeai în undiță la Musinca, o luaseși pe coarda razachie, cu sacâz dulce, ușor.... Dacă vezi însă că ridică coarda, nu te pierde, ia-o înainte oblu, berbecește, ca până la iarnă să te văz crap îmblănit". Faptele și stilul sunt pitorești, dar în ele însile nu sunt suficiente. Ceeace stânjenește constituirea tabloului este metoda monografică folosită de Mateiu Caragiale, cu calificative date de autor, cu o sumă de caracterizări îngrămădite, care în cele din urmă dau o impresie de prolixitate și sting semnificația faptelor.

Și totuși se desprinde din toată scrierea o savoare ciudată, un aer de puternică originalitate, ceeace și explică admirațiunea prietenilor, care sunt în genere creatori puri, nu critici. Matei Caragiale este și el promotor (și poate cel dintâi) al balcanismului literar, acel amestec gras de expresii măscăroase, de impulsiuni lascive, de conștiință a unei eredități aventuroase și tulburi, totul purificat și văzut de mai sus de o inteligență superioară. Citatul enigmatic din Biblia latină stă alături de „era dat în Paște" într'un amestec fastuos ca o curte turcească. Ion Barbu, inspirându-se din Matei Caragiale a văzut mai cu seamă acest balcanism. Cercetarea anxioasă a credității se descoperă și aci în capitolul cel mai însemnat după autorul însuși. Pantazi își face poemul străfundurilor lui bizantine.

„...sunt grec,... și nobil, mediteranean; cei mai vechi străbuni ce-mi cunosc erau, în suta a șaisprezecea, tâlhari de apă, oameni liberi și cutezători, vânturând după pradă mările în lung și 'n larg, dela Iaffa la Baleare, dela Ragusa la Tripoli. Din Zuani cel roșu, prin doi din fiii săi, purced cele două ramuri ale neamului. Etc.".

Pornirile turburi, expresia murdară ar porni la această lume, după insinuarea autorului, din amestecul sângelui de bază cu sânge țigănesc. Autobiografia lui Pantazi este remarcabilă și în principiul general adevărată istoricește prin acea stranie amestecătură de Orient și Occident. Contrastul din firea lui Pantazi, luxul din casa lui Pașadia alături de înclinarea lui pentru interiorul abject, toate acestea, tratate cu un instinct superior al colorilor, documentează pe acel fanariot din poezia de mai sus, indolent de obicei, mândru pe neașteptate. Mateiu Caragiale este un poet și scrierea lui valorează nu prin ceeace este ci prin ceeace sugeră. Realitatea se transfigurează, devine fantastică și un fel de neliniște de Edgar Poe agită pe aceste secături ale vechii capitale române. E în *Craii de Curtea veche* o mișcare moale, voluptoasă, un farmec indefinit care trăește pe deasupra paginilor. Privită prin ce-ar fi putut să fie, scrierea e ratată, cum ratat e și autorul. Dar Mateiu Caragiale era un ratat superior, mai valabil decât izbutiții, care cu drama vieții lor și cu câteva geniale aruncături reușesc să creeze un monument izolat, turburător, de neimitat.

GH. CALINESCU

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Il était une lyceenne...

Romanul se deschide cu moartea unei mame. Liceanca în chestiune, fiica ei, s'a hotărît să-i scrie romanul vieţii. In acest scop începe să însemneze amintirile, conversaţiile şi reflexiunile în jurul defunctei, într'un jurnal care-i va servi la elaborarea romanului. Fireşte, vin întâi reflexiunile asupra vieţii şi a morţii în general. Ca şi când moartea mamei noastre ne-ar ridica de îndată în sfera contemplaţiei, dincolo de evenimentele care ne vorbesc necurmat de ea.

In astfel de situaţii nu întrebăm nimic şi rămânem împietriţi zile de zile, singuri cu întunericul suferinţei care ne învăluie încet în panica doliului şi a lacrimei amare. Dimpotrivă, eroina e de-adreptul deziluzionată din pricină că mama ei n'a lăsat nicio scrisoare ultimului amant. Acum încep să intre în joc amintirile. Cutare scenă, din copilărie, în care-şi aminteşte cum a surprins-o sărutându-se cu medicul şi prietenul casei. Sau fuga ei cu un amant oarecare şi reîntoarcerea în lacrimi la domiciliul conjugal. Autoarea a rezervat însă cititorilor ceva mai picant decât această simplă înşiruire monotonă, în redarea vieţii amoroase a unei mame de către propria ei fiică, desigur dintr'un rar sentiment de pietate filială. Aşa dar, într'o dimineaţă, când hoinăreau pe străzile periferice ale Budei, mama şi fiica poposesc să ia o gustare la un han. Acolo, în timp ce una devoră un gulaş, cealaltă, mama, se dedă cu totul unui calcul în care predomină cu predilecţie primele trei unităţi ale cifrelor. Totalul aflat e 48, întovărăşit, zice autoarea, de exclamaţia visătoare: „Al cincizecilea va fi poate cel adevărat...". Scurtă conversaţie: Mama aduce vorba de 48 de dineuri, pe când fiica trage concluzia celor 48 de amanţi, la zi.

Apoi literatura aceasta evoluiază pe marea problemă de a se şti dacă defuncta a depăşit efectivul de cincizeci de amanţi şi cine anume o fi fost cel adevărat, ultimul, pentru care ea s'a sinucis. Un domn asistase misterios la înmormântare. Fiica îl urmăreşte, se împrieteneşte cu el, pentrucă ar fi „ultimul". Prietenia aceasta dubioasă ne duce, întocmai ca într'un roman poliţist, fără să spună ceva în restul cărţii.

Intre timp, din viaţa mamei, albia povestirii se mută în viaţa fiicei şi e de crezut că eroina nu o va desminţi. Tatăl cel de cincizeci de ori încornorat se căsătoreşte cu mătuşa copilelor sale; soră-sa mai mare face un raclaj şi se căsătoreşte asemeni, dar nu cu autorul şi până la urmă, toate personagele sunt compromise. Singură eroina, când nu-i în căutarea veşnic ultimului amant, întreabă pe soră-sa cum anume se petrec lucrurile în noaptea nunţii, sau se priveşte goală în oglindă. Carevasăzică, se acomodează reflexiunilor transcendentale. Bine înţeles până îşi ia bacalaureatul — cu succes! — şi termină jurnalul şi, totodată, straşnica documentare de roman.

Acesta e, în substanţă şi fără a ne împiedica de numiri, originalul subiect de roman al Iolandei Foldes, despre a cărei distincţie internaţională am scris mai deunăzi, cu ocazia romanului La rue du chat-qui-pêche.

Jurnalul este absolut „documentar": „M'am gândit mai întâi, scrie liceanca, să consacru un capitol de fiecare om, dar cincizeci de capitole ar fi prea mult, şi apoi nu-i cunosc pe toţi". E vorba de amanţii mamei sale. Peste optzeci de pagini dăm de un amănunt revelator: „Câteodată mă gândesc că voi avea mulţi amanţi. Bărbaţii sunt atât de interesanţi!" După cum vedeţi e un document asupra tradiţiei! Nu-i în discuţie jurnalul unei fete de pension. Nici fenomenul tinereţii noastre, de care s'au ocupat scriitori ca Dostoevski, Allain Fournier, Raymond Radiguet, Jean Cocteau sau Rosamund Lehman. Moravurile au evoluat şi ele de când premiile internaţionale sunt consacrate exclusiv autorilor de scrieri pornografice.

Copiii au, însfârşit, un joc interesant: „Cu X, ne închideam întotdeauna în odaia de bae, distrându-ne cu felurite jocuri foarte urîte. X vroia mereu să-mi desbrac chiloţii şi să mă dau peste cap. Ne jucam deasemeni de a ne spăla unul pe altul ,sau luam dicţionarul enciclopedic şi ne puneam pe căutat cuvinte murdare".

Semnatarul acestei cronici este pentru libertatea artei. A scris în altă parte despre rolul instinctului sexual în geneza amorului, relevând şi explicaţia pe care-o dă psichanaliza, asupra unei tare incestuoase de care am fi cu toţii loviţi prin greşita lichidare a complexului nostru oedipian. N'are măcar pretenţia ca toate mamele să fie exemplare în literatură, pentru motivul că nici în viaţă nu sunt. Şi gustă în deosebi romanul lui Pierre Louys, în care regele Pausole judecă la umbra legendarului cireş şi unde domnişoarele frumoase şi sănătoase umblă în pielea goală.

Scriitorii de azi nu se mai pierd, ca romancierii de altădată, în consideraţiuni asupra moralităţii personajelor. Ba rareori ,apare câte un bătrânel simpatic şi prăfuit, bombănind despre abaterea tineretului dela comandamentele etice către care tindem ideal, şi fiindcă repetă într'una aceleaşi lucruri, e luat „la vale" de noua generaţie luminată a romanului social. Aşa se înţelege de ce regula morală ţine de arta cu tendinţă, pe când violul e artă pentru artă. Deviza eroului care n'a depăşit pe nimeni, face sport, discută pe radicale şi e un prost care se crede buricul pământului, începe cu superbul „Niţel din toate", caracteristic evului politic. Romanul nu are, deaceea, un punct măcar de contact cu arta, precum tinerii îmbrăcaţi cu achelari de soare şi roind pe Calea Victoriei, nu pot pretinde la viaţa adevărată, fiind ei chiar din generaţia care solicită aprig schimbarea la faţă a României.

Libertatea însă nu poate fi concepută ca o schimonosire a noilor teorii ştiinţifice şi cu atât mai puţin libertatea experienţei erotice, lipsită de frumuseţe, dacă pasiunea nu însoţeşte agresivitatea instinctului. Amorul începe odată cu eliberarea sensualităţii prin acest joc afectiv. Intorcându-ne la erotismul pur, încătuşăm, din nou, libertatea pe care-o invocăm, dar în sprijinul unei literaturi ce se opreşte la periferia simţurilor şi în desacord cu arta către care ard, îngemănate, emoţiile trecătoare şi cele fără durată ale existenţii întregi. Il était une lycéenne.., nu-i tot una cu, de pildă, Il était une pervertie..., afară de cazul când autoarea practică literatura în scop terapeutic.

Tehnica romanului, ţinând atenţia cititorului încordată spre finalul acţiunii nu convine jurnalului literar, care e faza latentă a realizării estetice. In a doua parte mai ales, acţiunea se reazămă pe existenţa ultimului amant. Desnodământul logic este însă evitat, căci jurnalul se termină indecis. Probabil că autoarea şi-a dat întrucâtva seama de acest lucru când a accentuat, în titlu, asupra adevăratei eroine.

Nu era păcat dacă o astfel de carte rămânea în vecii vecilor în original. Amanţii o iau razna în roman, ca într'un ciardaş al erotismului. E drept că sunt abia cincizeci la număr şi că „cel adevărat" îl joacă numai până la sinuciderea iubitei sale, care se întâmplă să fie şi mama eroinei. Dar asemenea povestiri duioase nu mai au curs în realitatea contemporană, de unde şi titlul cărţii, puţin voalat pare-se: Il était une lycéenne...

M. CROITORU

Renovatorul romanului cu detectivi

Este vorba de Pierrre Véry, care a scris trei romane în timp de câteva luni: „Les trois Claude", „Goupi Mains-Rouges" şi l'Inspecteur Max", iar în prezent a dat la lumină cel mai bun roman al său „Le thé des vieilles Dames". Succesul acestor romane stă în faptul că Pierre Véry scrie romane mai puţin „poliţiste" şi mai mult romane „de aventuri poliţiste".

Aventuri există pretutindeni şi în orăşelul Criquebec mai mult decât oriunde. Ea se dă pe faţă în b ârfeli, se exprimă în limbajul florilor. „Doamnele bătrâne" din romanul său află prin ajutorul unui fakir toate ticăloşiile care se ascundeau sub aparenţa surâzătoare a lui Criquebec. Leping, care a venit în acest oraş pe urmele unei tragedii false se găseşte, în adevăr, în faţa unei tragedii reale.

Avocatul devine ast-fel detectiv pentru a-şi apăra vinovaţii demascaţi, simbolizând felul în care Véry atinge adevărul sub masca unui paradox. Romanul e numai fantezie dar o fantezie în realism, e graţie şi drăgălăşie, care ating uneori satira şi se apropie în genul său de unul din cei mai feerici desenatori ai Parisului, Jean Effel, căruia îi e dedicat, de alt-fel, romanul.

Ultima scriere a Virginiei Woolf tradusă în limba franceză

Marguerite Yourcenar, scriitoare cunoscută, ea însăşi, dar mai strălucită intelectuală, a dat o traducere foarte bună, cu o introducere care poate fi privită ca o adevărată introducere în opera întreagă a Virginiei Wolf şi în special a operei traduse: „Les vagues" (ed. Kock).

Problema pusă aci de cunoscuta scriitoare engleză, ar fi aceia că eul nostru profund, acel care creiază adevărata identitate a personalităţii noastre reale, se găseşte în câteva imagini monotone, lunecând pe fondul negru al conştiinţii şi dându-ne cu toată monotonia curgerii lor, impresia bogăţiei şi a varietăţii vieţii.

Personagiile romanului, în număr de şase, trei bărbaţi şi trei femei s'au legat în prietenie de pe când erau copii şi au continuat a se interesa unii de alţii toată viaţa, întâlnindu-se în diferite momente ale destinului lor.

De câte ori se întâlnesc sau se gândesc unii la alţii, fiecare începe un monolog interior în care se oglindeşte existenţa autentică a celorlalţi, în curgerea proprie, printr'o serie de viziuni dintre care unele sunt viaţa aceasta trăită, altele viaţa ghicită, presimţită, iar altele pur şi simplu o viaţă visată.

Aceste şase monoloage se întreţes în decursul povestirii, desemnând imaginea completă a celor şase destinuri, sub unghiul de privire al vişării involuntare. Accidentul, evenimentul, ca mariajul unuia dintre personagii, naşterea unui copil, străbat numai povestirea, mirajul care leagă aceste personagii cu legături nedestructibile până la moarte, dar nu fac parte integrantă din el.

Toate aceste şase personagii au, însă, o afecţiune comună un băiat tânăr şi vesel Percival. El nu se realizează nicăeri, nu se exprimă ci numai străbate romanul şi apare mai mult ca simbolul tinereţei. Când pleacă în India şi moare într'un accident toate personagiile îl jelesc ca pe o fiinţă a cărei lipsă o vor resimţi-o pentru vecie.

Figurile acestor personagii se desemnează şi se umbresc eşind în relief cu cât înaintează povestirea. Dar acel ce ne dă oarecum, cheia romanului şi pe aceea a propriului lui suflet este Bernard, povestitor înăscut şi personalitate complexă. Pare că se pregăteşte mereu pentru o poveste lungă, luând mereu note, dar nu termină niciodată povestea începută. Ar fi trebuit să fie scriitor, dar devine om de afaceri, continuând să imagineze povestiri şi să schiţeze fraze şi formule. Insă figura cea mai misterioasă este Rhoda, care trăeşte într'un univers mai profund decât celelalte: o femee stranie care se teme de viaţă şi de oameni. Ea se apropie de sibile şi inspiratoare şi îşi petrece viaţa căutând să pătrundă „nepătrunsul". Intre aceste două fiinţe circulă o serie de alte tipuri. La sfârşitul cărţii Bernard încearcă o concluzie care însă nu e universală: „Suntem noi oare fără sabie, fără arme, incapabili de a da la pământ zidurile după care se găseşte viaţa ocrotită, oamenii aceia care se ascund după perdele, fac copii şi se scoală în fiecare zi mai prinşi, mai compromişi prin cărţile şi tablourile lor?...

„Eu nu caut decât refugiul în prietenie, sau pe lângă propria mea inimă; merg în căutarea a ceva intact printre fragmentele şi sfărâmăturile frazelor, eu pentru care contactul omenesc e totul şi care totuşi nu parvin să-l stabilesc, eu atât de nedesăvârşit şi de slab, atât de inexprimabil singur. In această singurătate rămân definitiv şi pentru totdeauna".

Fiecare din aceste fraze duc departe semnificaţia romanului Virginiei Woolf. Monologurile sunt scăldate într'o poezie inefabilă şi lumea în care ea ne introduce este o lume umană şi misterioasă în acelaş timp şi ale cărei ecouri răsună încă mult după ce am închis cartea.

Is. Sd.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de
„CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanu d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Menu „naţionalist"

Unul din numeroşii „apostoli" ai neamului, care, de când s'a înscăunat hitlerismul antisemit în Germania, au răsărit la noi ca şi ciupercile după ploaie, scrie într'o revistă săptămânală şi desigur „naţionalistă".

„...oricât de mulţi am fi, suntem desbinaţi şi ne mâncăm unii pe alţii..."

Brrr! Iată un menu care provoacă nu numai desgustul, dar şi o gravă intoxicare. Şi cum ar putea să fie altfel, când însuşi apostolul denunţa pe acei pe care îi mănâncă azi, ca pe o adunătură de putreziciuni morale? Martirii autentici se hrănesc, e drept, cu mărăcini, dar nu cu hoituri, iar acei cari se alimentează cu hoituri, fie ele şi morale, poartă alt nume. Dar ce să-i faci, de când chefurile la „Leul şi cârnatul" sfârşesc prost, preferă omul să se hrănească şi cu hoituri...

Bază obiectivă de înţelegere

In aceiaş revistă şi în acelaş articol „apostolul" invită pe toţi luptătorii „naţionalişti" să facă front comun. Revista pe care o oblăduieşte a luptat, pretinde apostolul, pentru „organizarea unitară şi unanim românească"!

„Pentru această idee am luptat eu doi ani prin ziarul Calendarul *alţi doi ani pe teren practic. Pentru a realiza efectiv unirea fragmentelor naţionaliste, iar de ultimii doi ani încoace cristalizând în această revistă* Programul statului etnografic, *ca bază obiectivă de înţelegere".*

Iar ca o dovadă categorică a acestor afirmaţii, în pagina imediat următoare, un alt corifeu din tabăra naţionalistă, este făcut cu ou şi cu oţet. Nu sunt economisite nici un soiu de calificative: „gangster", „tâlhar", „Coroiu", „om care s'a hrănit din produsul alcovurilor, din spasmurile ciocanului lui Găetan, din dosul amoros a lui Goilav", „laşul mizerabil care a primit de la Ghika palme" etc., etc. Aşa, da! O mai obiectivă bază de înţelegere nici că se putea găsi...

„Patronul" şi „băeţii"

In sfârşit, în aceiaş revistă „băeţii" nu contenesc cu laude la adresa „patronului". Unul dintre ei, vorbind despre marele Eminescu, se simte obligat să constate că ne lipseşte lucrarea care să cuprindă o viziune organică şi integrală a lui Eminescu. Zice „băiatul": „Ne trebue deci o sforţare îndrăsneaţă de a judeca personalitatea complexă a lui Eminescu, în duhul românităţii, pentru ca să avem o prezentare critică a lui Eminescu pe măsura geniului său.

Şi această carte ne-o poate da, mai ales, un singur om: d. Nichifor Crainic".

Haide, „sforţează-te" domnule Crainic şi fă voia „băiatului"...

Iar un altul scrie:

„Statul etnocratic conturat de mintea genială a d-lui Prof. Nichifor Crainic".

Minte genială? Un adevărat haos printre puncte cardinale...

Reviste româneşti

Viaţa Basarabiei

anul VI No. 7-8, Iulie August

Această revistă care apare la Chişinău împlineşte un mare gol. In general, provincia de peste Prut, este un ţinut asupra căruia nu s'au revărsat mai niciodată binefacerile guvernanţilor. Drumurile Basarabiei sunt lăsate în voia întâmplării, iar hârtoapele îşi sapă scorburi adânci în trupul acestor drumuri. Cultura este aidoma drumurilor...

De aceia, orice publicaţiune românească este binevenită, cu atât mai mult una din paginile căreia se desprinde gândul bun pentru cultură şi o sumă de colaborări interesante. „Viaţa Basarabiei" este o asemenea publicaţiune. Ultimul număr cuprinde versuri semnate de d-nii Halippa, Victor Eftimiu, A. Cudic, Mihail Boboc etc. şi proză de d-nii Vasile Harea, care semnează un documentat studiu

PAN HALIPPA

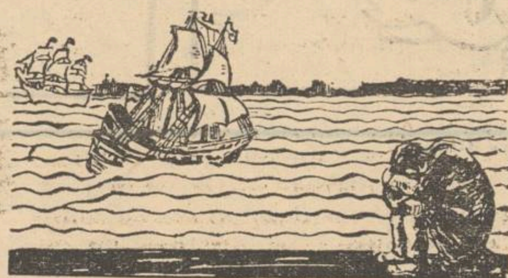
cu privire la concepţia sociologică a d-lui Petre Andrei, care dovedeşte pe lângă o interesantă cultură ştiinţifică şi un original spirit critic, Vasile Ţepordei, un informat biograf şi comentator al poetului Alexie Mateevici, Teodor Vicol, etc. Din bogata „cronică" a revistei, semnalăm rândurile d-lui Costenco despre scriitor, din care cităm pe cele de mai jos, doldora de adevăr.

„Dacă am lua-o dela abecedarul vieţii sociale, am vedea că mijloacele de obiectivare ale simţirilor împărtăşite sunt uneltele societăţii şi nu ale individului: limba, tiparul şi celelalte: vom vedea că scopul care şi-l propune să-l izbândească scriitorul nu poate fi altul decât social".

„Viaţa Basarabiei" este o revistă vie care, o repetăm, împlineşte un mare gol cultural în provincia de peste Prut.

REPORTER, anul V No. 28, se menţine pe aceiaş linie de curaj şi combativitate, aducând în paginile sale pe lângă un bogat material informativ şi colaborarea d-lor Em. Socor, Eug. Relgis, Ion Călugăru, A. Grama, Sergiu Dan, Silvian Iosifescu etc.

ST.

Traduceri din Petöfi

Intr'un volumaş de 48 de pagini d. Mihail I. Pricopie ne dă un mănunchi de admirabile tălmăciri din marele poet maghiar Petöfi. Ceiace au izbutit d-nii Lesnea şi Zaharia Stancu să facă din versurile lui Serghei Esenin, izbuteşte şi d. Pricopie să facă din versurile lui Petöfi: le creiază din nou în spiritul şi rezonanţa limbei noastre. Accentele calde, de vibrantă sensibilitate şi revoltă ale lui Petöfi sunt transpuse într'o strălucită formă românească.

Pentru ilustrarea acestor afirmaţii cităm în întregime poemul de mai jos:

Eu si soarele

S'admire luna cine vrea
Şi să suspine după ea!
Trăiască, ori pe veci să moară,
Nimica nu mă mai înfioară!...

Ci numai tu vei fi al meu,
Tu soare 'ncălzitor mereu!...

Tu-mi eşti a vieţei mulţumire
Şi te doresc la nesfârşire.

De dorul nostru ardem noi
Şi suntem sinceri amândoi.
Căldură, sigur nimeni ştie,
De-i dau eu lui, ori dă el mie.

Voi merge-odată în mormânt...
Dorinţa mea e, soare sfânt,
Si sub pământ să simt de 'ndată
Iubirea ta înflăcărată.

Un ceas pe noapte este dat
Şi morţilor pentru plimbat
Eu de pe-acuma simt fiorul
Că voiu ruga pe Creatorul

Mormântul meu să fie 'nchis
Când luna toarnă'n lume vis,
Dar dacă e lumină'n zare
Să se deschidă'n zi cu soare!

Tâlmăcirile sunt însoţite de o succintă notiţă biografică, prin care se face cunoscută viaţa zbuciumată şi eroică a marelui Petöfi.

Păţania lui Mihail Kogălniceanu

Mihail Kogălniceanu este persoana cea mai des pomenită din istoria noastră contemporană, căci de viaţa lui sunt legate toate evenimentele însemnate din epoca dinnaintea şi după Unirea Principatelor.

Intelectualii îl pomenesc întotdeauna când se prăsnuesc evenimentele mari din epoca noastră, contemporană; elevii în şcoală îi repetă numele în tot timpul lecţiunilor de istorie contemporană; iar ţăranii — când îşi amintesc de împroprietărirea moşilor şi părinţilor.

De altfel Kogălniceau a avut cea mai bogată activitate dintre toţi oamenii noştri de stat.

A fost luptător politic la 1848, apoi la 1859, 1864, 1866 şi 1878. A fost scriitor de seamă, cercetând trecutul nostru istoric prin publicarea vechilor letopiseţi şi cronici. A fost gazetar de seamă şi mai presus de toate a fost orator distins.

Din timpul vieţii lui ni se povesteşte păţania următoare:

După ce Dobrogea a fost încorporată Românici, s'au împroprietărit aici o mulţime de bărbaţi de seamă între care, după cum era natural, se afla şi Kogălniceanu.

Pe atunci împroprietărirea în Dobrogea, unde statul avea moşii întinse, costa 25 de bani, timbrul petiţiei de cererea împroprietăririi.

Mai există şi azi multe moşii pe ai căror proprietari, la început, nu i-au costat decât timbrul petiţiei.

Moşia lui Kogălniceanu era cam la 2 km. depărtare de Mangalia şi era o moşie foarte mare, cu terenul în cea mai mare parte virgin, din lipsă de unelte agricole şi de braţe de muncă.

Kogălniceanu, stăpân pe moşie, mai târziu a colonizat un sat de lipoveni pe ea, dându-i numele de „2 Maiu", în amintirea plebiscitului care a consfinţit lovitura de stat a lui Cuza în 1864.

Mai înainte de a aduce pe lipoveni, Kogălniceanu a încercat pe moşia lui economia creşterii de vite, aducând aci tamaslâcuri de vite mari, turme de oi şi herghelii de cai, după exemplul proprietarilor mocani. Şi lucrurile mergeau de minune, căci era nutreţ din abundenţă.

Pe timpul când îşi stăpânea moşia în pace şi o exploata, după cum arătam mai sus, era şi ministru; şi guvernul, între alte legi, a votat şi pe aceia a oborului de gloabă ca să pună capăt stricăciunilor ce le făceau vitele semănăturilor.

Intâmplător, după votarea acestei legi, Kogălniceanu se afla la moşia Mangalia, ca să se recreeze vara la mare.

Intr'o zi administratorul Neacşu Gavrilă, căci aşa-l chema, îi aduse vestea că i s'au închis vitele la oborul satului Caraşcula, fiind prinse în semănături.

La Caraşcula era notar comunal un oarecare Coman, pe cât de bun băutor, pe atât de straşnic păzitor al legiuirilor.

Neacşu Gavrilă se prezentă notarului, îi spuse cine este şi ceru vitele ministrului. Notarul nici n'a vrut să audă şi a răspuns că, fără plata oborului, ce era cam 5 lei de vită, nu înţelege să le libereze.

Administratorul veni, îi spuse lui Kogălniceanu pricina, iar acesta porunci să-i pue caii la trăsură şi porni la satul cu pricina să-şi libereze vitele.

Cum a ajuns la primărie, s'a dat jos din trăsură, intră înăuntru şi — după ce dete ziua-bună — se aşeză pe un scaun liber ce se întâmplă să fie tocmai la masa primarului.

Notarul care în momentul acela se afla la masa lui, după ce mulţumi la salutarea primită, fără să observe că are în faţă pe ministrul Kogălniceanu, îi atrase atenţia că acela este scaunul primarului şi că nu trebue să se aşeze pe el.

Kogălniceanu, puţin cam jenat, îşi declină calitatea; dar notarul îi răspunse scurt:

„Miniştrii fac legile, ei trebue să se supună mai întâi lor."

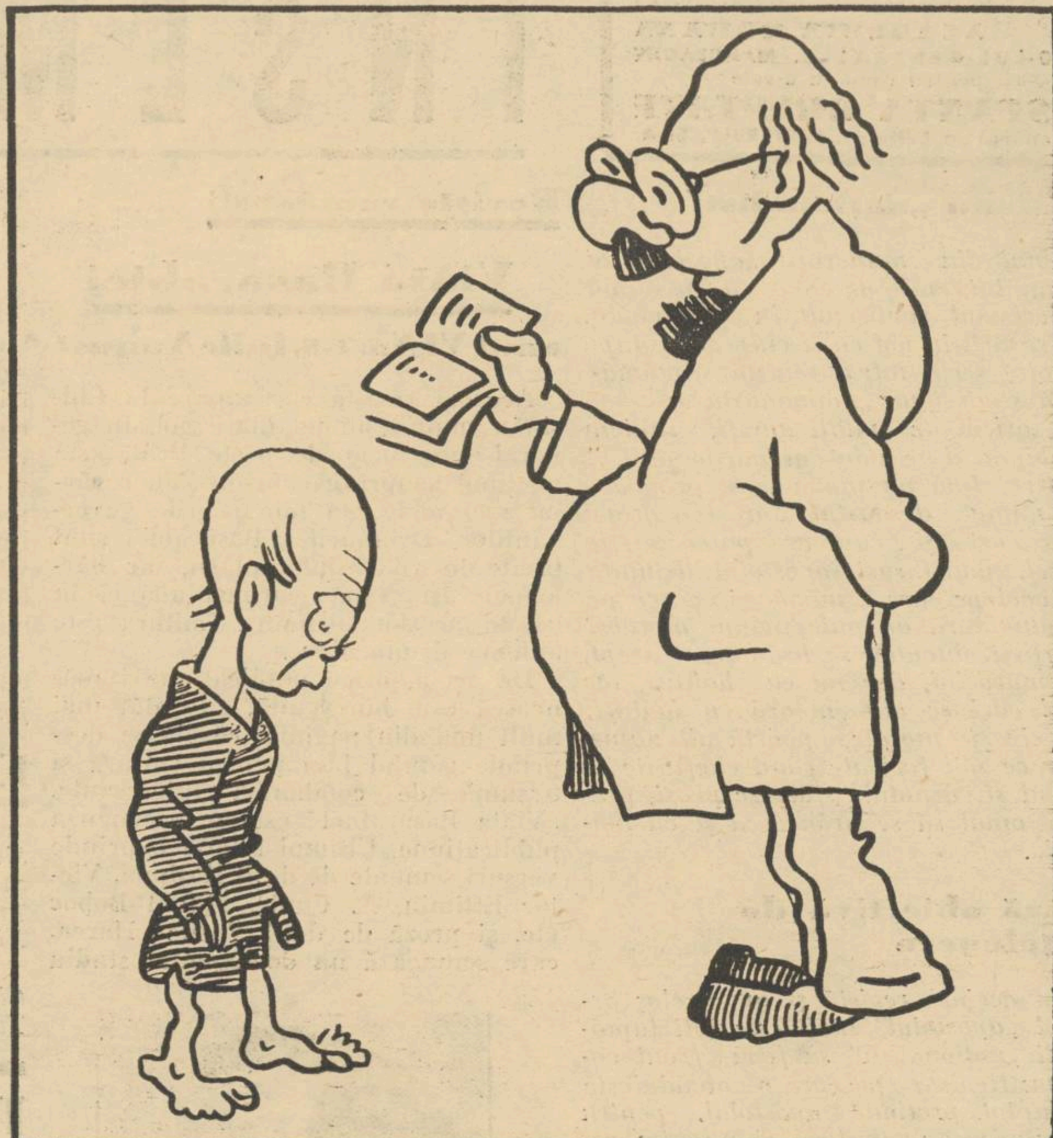
Kogălniceanu ne mai având de dat alt răspuns, plăti oborul, scoase vitele şi — peste câteva zile — când veni zapciul plăşii pe la el... îi dete o răsplată pentru notar şi-l trecu şi pe tabloul decoraţilor.

Aşa ştiau miniştrii pe atunci să se supună legilor şi să răsplătească pe cei ce căutau să le execute.

MIH. POPESCU

„Ce nu face omul pentru o pâine?"

Inceputul anului şcolar...

„Ziaristul"...

Don Juan...

Serenadă...

Desene de Gall

Santander

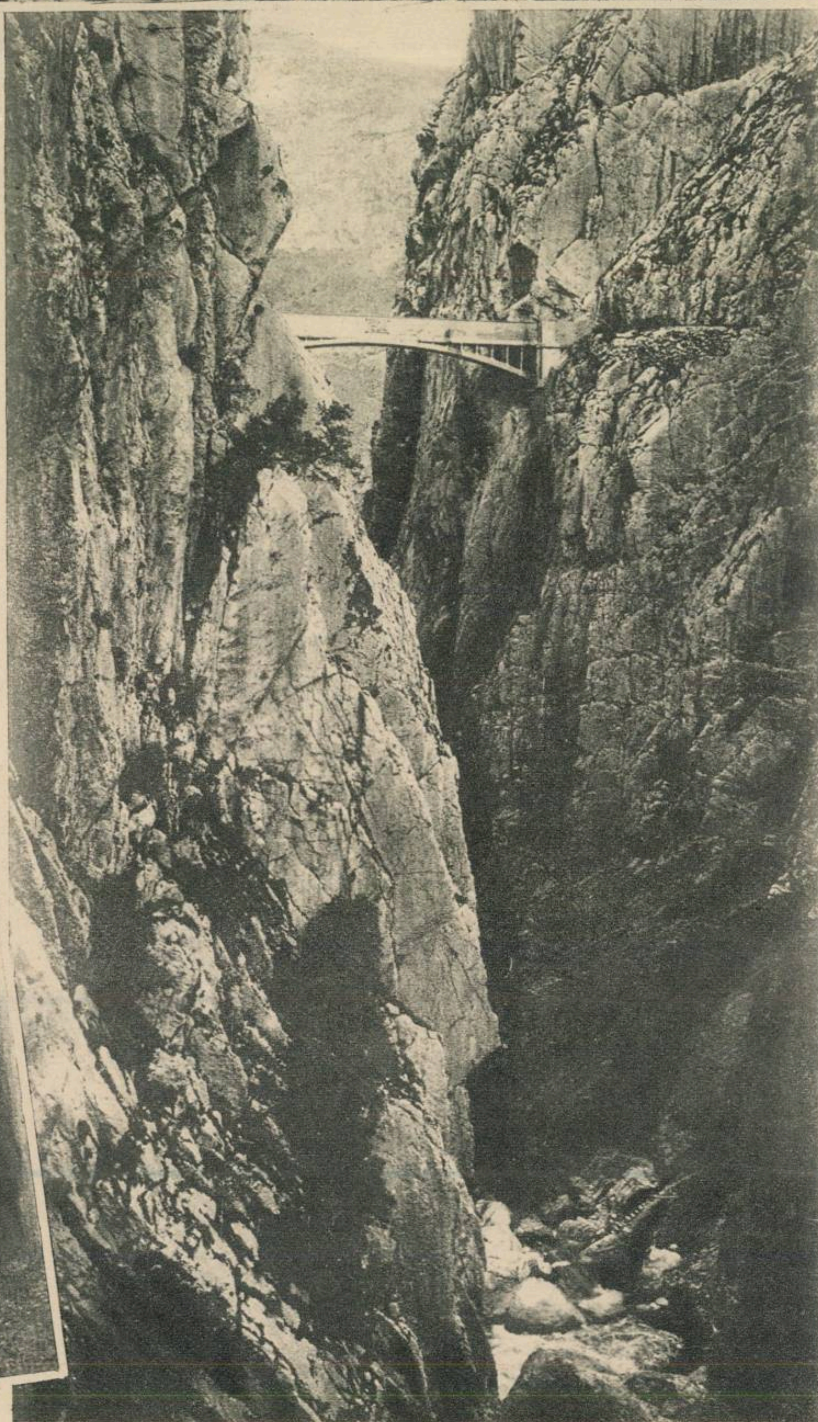

↑Scoala de toreadori

Tipuri din Mogarraz →

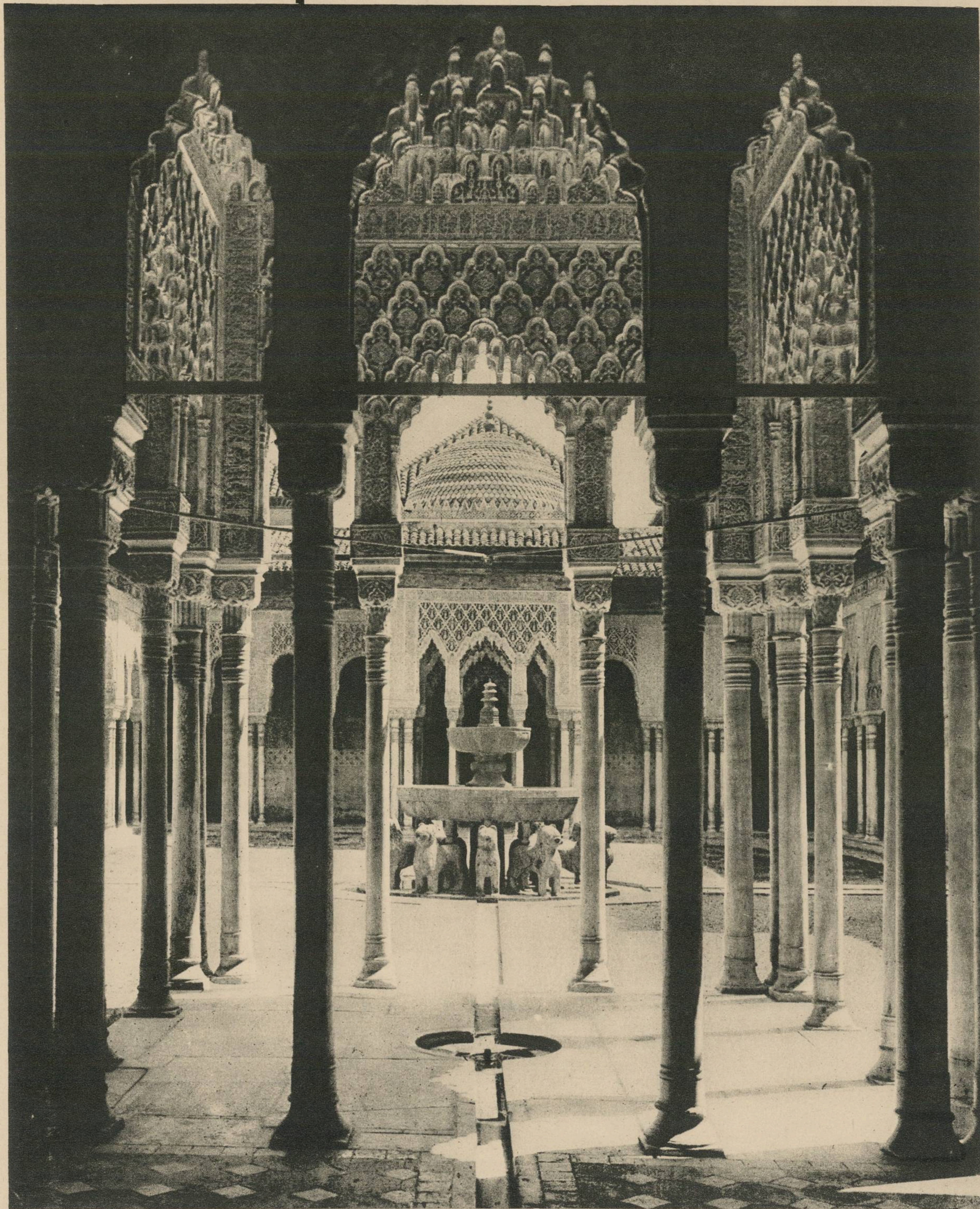

El Chorro →

↑ In mânăstire

Adevĕrul literar
şi artistic

Grenada-Alhambra

Anul XVIII, Seria III-a, No. 874 5 Septembrie 1937 20 Pagini, Lei 5

Adevěrul literar
și artistic

875

Statuia zeitei ocrotirii, Kwannon

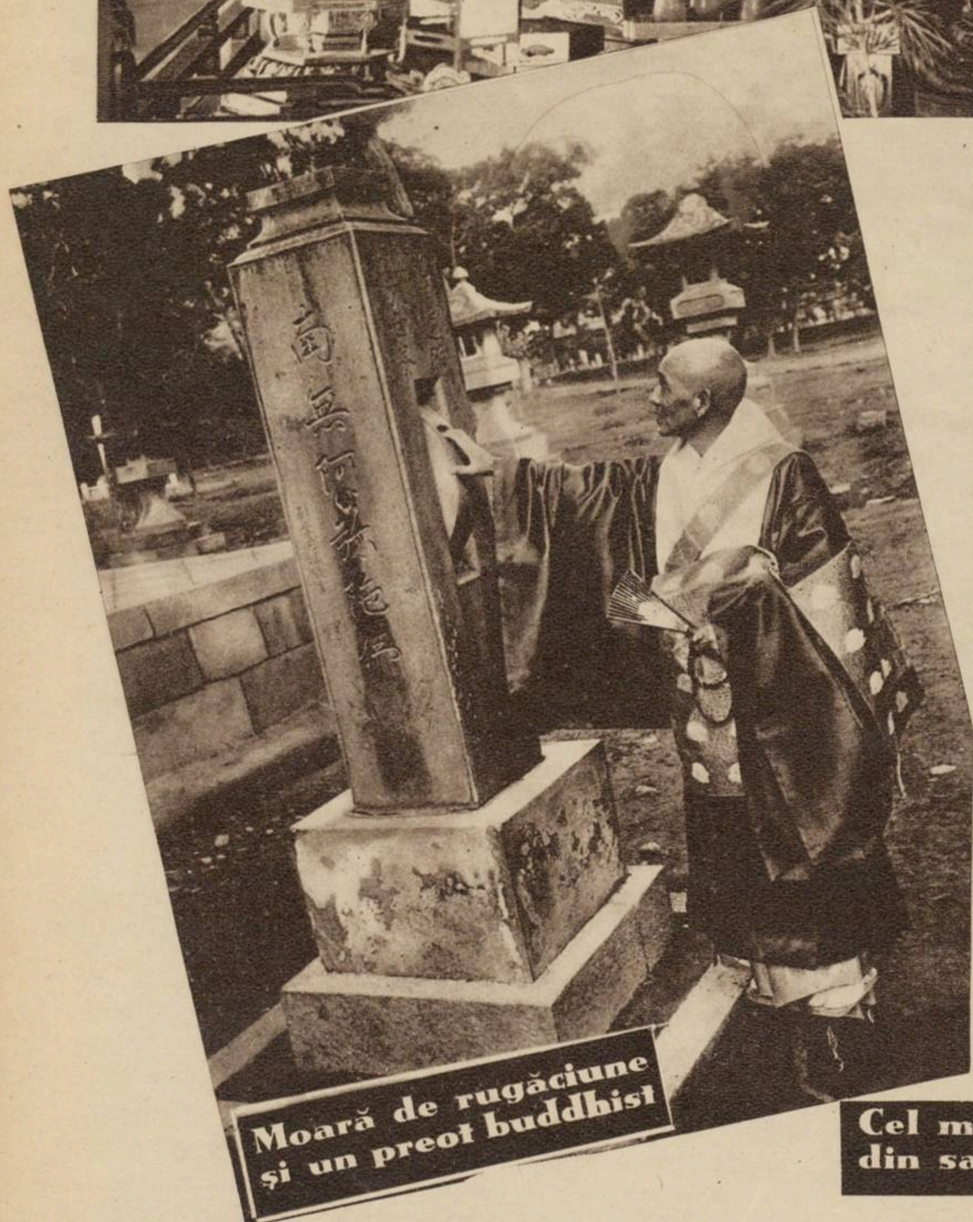
↑ Preoţi shintoişti ↓ Koyasan. Pagode occidentale

Buddha din Beppu

JAPONIA

Moară de rugăciune şi un preot buddhist

Cel mai bătrân din satul Ainu

Duminică 12 Sept. 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 875

Adevěrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Concursul de pasagii

Din cele mai bune răspunsuri primite la concursul de pasagii instituit de revista noastră, publicăm mai jos primele trei. Restul răspunsurilor le vom publica în numărul viitor, odată cu anunțarea rezultatului concursului.

Iată pasagiile indicate de noi:

...Și hribii, așezați pe spete și cu pântecele 'n sus, sfârâiau pe cărbuni; iar măruntul meu călugăr îi presura pe piept cu sare și piper și punea, în această îndeletnicire, atâta măsură și chibzuială și, fără să-și dea sama, așa își țuguia buzele pe linia întinsă a celor două degete cu care-i presura, încât ai fi zis că vrea să-i sărute pe toți, de rând. Din când în când câte un hrib, mai puțin răbdător la usturimea focului, râdica dintr'un șold, pocnea și așezându-se iarăși pe cărbuni, sfârâia înainte...

•

...mulțimea de țărani, furioasă și gălăgioasă, nu se dădea deloc dusă parcă și-ar fi pierdut somnul. Chiotele unei bucurii năpraznice înăbușea trozniturile focului. In lumina roșie oameni viermuiau ca niște umbre fără odihnă, cu glasuri aspre, hârbuite care se topeau într'un sgomot straniu izbucnit parcă din rărunchii pământului... Târziu după miezul nopții coperișul cu căpriori arși se prăbuși peste tavanul etajului. Un nour uriaș de scântei răbufni brusc și se împrăștiă în văzduhul roșu, urmat de un cârd de flăcări proaspete desprinse din mormanul de jăratec. Din sute de piepturi porni ca la-comandă supremă, un urlet prelung de mulțumire. Apoi, ca și când numai acest semn de izbândă deplină l-ar mai fi așteptat, țăranii se risipiră încetul cu încetul. Doar câțiva se încăpățînară a rămânea de teamă să nu se mai întâmple ceva și ei să lipsească. Astfel înspre ziuă curtea se mai liniști de oameni și focul însuși ardea mai potolit și sătul, cu pâlpâiri somnoroase...

•

...Fără îndoială că frunzișul gingaș, și ecourile, și răsuflările pădurii aveau un îndemn, dar și fata, cu înmlădierea-i de ramură și cu privirea-i de șarpe, visase clipa aceasta pe când în blănuri moi o legăna căruța. Cum stăteau alături, deodată oșteanul o cuprinse scurt cu brațul și ea se abătu la pieptul lui. Sta înlănțuită ca o liană de el, și primea cu ochii închiși sărutările lui pătimașe. Un braț o strângea s'o frângă și ea ofta biruită de iubirea furtunoasă a bărbatului și de bolnava ei curiozitate de fecioară.

Răzbătură pe sub mesteceni mai departe în umbră, se făcu pe urma lor tăcere; și tainica bătaie a castorilor iar începu a suna în adâncimi...

•

....Supărările iubirii
Sunt ca ploile cu soare:
Repezi, dar cu cât mai repezi
Cu atât mai trecătoare...

•

....Și pieptul începe să-mi bat?
De sus fluturând a căzut
Pe bancă o foaie uscată,
O frunză din anul trecut...

•

...Septembrie veni cu cer palid și nopți clare cum nu mai fuseseră de multe toamne. Soarele învăluia colinele unduioase ale țării cu lumină ca niciodată blândă, apusurile erau roze ca sideful dinlăuntrul scoicilor, iar sus pe mătasea decolorată a înaltului, se topea alb și ireal, câteodată numai o fulguire de nor, câteodată numai o legănare de funigel, dar de atâtea ori risipit, fumul ghiulelelor.

Era coaptă și bună și îndelungă toamna, ca în amintirea bătrânilor. Să pârguie fructele, să rumenească strugurii, să fiarbă mustul, să ghiftuie hambarele, să duduie morile.

Dar sub cerul acesta clement, fără ploaia și vânturile echinoxului, ceva înfricoșat și hain strângea inima oamenilor ca o pasăre gâtuită.

Când listele de morți deveniră păharul înveninat din fieşte ce dimineață, câte-o femeie se împleticea cu un a! scurt și cu fruntea rezemată de perete, ascunsă sub brațul încovoiat, rămânea stană până când alături nu mai suna nici un vuiet de pași. Acesta era războiul? Cu nevinovată surpriză, ochii întrebau dureros și încă nedumeriți, cerșind un răspuns de amăgire. Iar în locul răspunsului mereu alte comunicate și alte liste de morți...

Primul fragment e din volumul „In munții Neamțului" de Calistrat Hogaș.

Subiectul. In această carte autorul ne povestește o călătorie plină de peripeții prin munții Neamțului însoțit de Pisicuța, un cal mic și slab la înfățișare, dar vioi, ager și priceput. Plecat într'o dimineață frumoasă de vară, din Baia, unde își avea locuința, cu doi desagi plini de merinde și fără alt tovarăș decât calul său, autorul are de întâmpinat multe neajunsuri atât din cauza drumului cât și din cauza merindelor care se terminau prea repede. In multe rânduri a trebuit să-și adune singur hrana de prin păduri, mulțumindu-se cu două sau trei ciuperci și cu o mână de zmeură. A avut noroc de părintele Ghermănuță care, găsindu-l într'o pădure, l-a luat la el la mânăstire și — după ce l-a ospătat bine, — i-a umplut și desagii cu merinde ca să aibă pentru vremuri grele. In urmă, după o pribegie destul de îndelungată, se hotărăște să se întoarcă acasă. Ajutat de doi ciobani dela o stână, el reușește să găsească în fine calea care să-l ducă spre Baia. In drum spre casă, a avut de luptat cu Tazlăul, un râu care se umflase și spumega ca o adevărată cascadă. In urmă ajunge acasă cu desagii goi și foarte obosit, dar ducând cu el imaginea vie a munților Neamțului, acoperiți cu păduri întinse de brad, prin care curg râulețe și cu poieni pline de flori.

•

Al doilea fragment e din romanul „Răscoala" de Liviu Rebreanu.

Subiectul. Acțiunea se petrece în preajma anului 1907.

Cea mai mare parte din moșiile boierilor erau date pe mâinile arendașilor care căutau să câștige cât mai mult. Doar Miron Iuga, vlăstar dintr'o veche familie de boieri munteni, își administra singur moșia sa din jud. Argeș, aproape de satul Amara. Trăind cea mai mare parte din viață printre țărani, îi cunoștea bine, văzând în ei oameni supuși și muncitori

MIHAIL SADOVEANU

când erau conduși de un om energic și priceput, dar leneși și răi când erau lăsați de capul lor. De aceia avea dese discuții cu Grigore, fiul său, care iubea țăranul român, socotindu-l martir și care dese ori cobora în mijlocul satului ascultând păsurile țăranilor și încurajându-i cu un sfat sau un ajutor. El ar fi trăit tot timpul la moșia tatălui său, dar fiind căsătorit cu Nadina, o femee frumoasă, căreia nu-i plăcea să stea la țară, trebuia să locuiască cu ea o parte din timp la București. Deși o iubea mult, totuși, aflând de legăturile de prietenie dintre ea și Paul Brumaru, o silește să ceară divorțul. Bătrânul Miron e neplăcut surprins de hotărîrea fiului său deoarece Nadina îi era simpatică mai ales din cauza moșiei Babaroaga aproape de satul Lespezi, pe care Nadina voia s'o vândă și pe care spera s'o cumpere el. Sătenii din Amara, auzind de aceasta, au cerut să li se vândă lor moșia deoarece n'au deloc pământ. iar boierul Miron afară de moșia dela Amara mai avea una la Ruginoasa.

In primăvara anului 1907, când pământul trebuia lucrat țăranii au refuzat să facă învoială cu boierii spunând că nu vor începe lucrul până nu se va schimba situația. Boierii refuzând să le ușureze traiul, țăranii au început să se agite. Și astfel a venit știrea că țăranii din N. Moldovei s'au răsculat. Zi cu zi răscoala se întindea tot mai mult ajungând în jud. Argeș. Țăranii au dat foc conacelor boierești din Ruginoasa, Lespezi și alte moșii dimprejur. Nadina vine la moșia sa Babaroaga, neștind că țăranii sunt răsculați. Credea că cele spuse la București sunt simple zvonuri. Aici vede cu groază că țăranii sunt foarte îndârjiți contra boierilor. Tocmai când se pregătea să plece, e omorîtă de un țăran. Toată casa e distrusă, hambarele arse, iar grâul și vitele furate. In urmă, țăranii dau foc conacului. Toți boierii și arendașii, văzând furia țăranilor care nu se mai dădeau îndărăt dela nicio nelegiuire, au fugit lăsând averile pradă. Singur bătrânul Miron rămâne la moșia sa. Dar într'o zi țăranii se adună cu toții la conacul boieresc. In zadar Miron Iuga caută să-i liniștească. Ei se reped înfuriați și după ce-l omoară, sparg, distrug, fură și apoi dau foc casei.

Răscoala se întindea din ce în ce mai mult, amenințând orașele.

La București era o fierbere mare; guvernul demisionează iar cel care vine își ia greaua însărcinare să potolească răscoala. Prefectul jud. Argeș împreună cu generalul Dadarlat care era în fruntea unei trupe numeroase de soldați înarmați și cu 6 tunuri, au pornit să restabilească liniștea în satele răsculate. La Amara lupta a fost mai sângeroasă. Timp îndelungat puștile și mitralierele soldaților au secerat din țăranii răsculați, care alergau îngroziți în toate părțile. Când nu se mai văzu nici unul, salvele se liniștesc. In urmă se fac cercetări pentru a se afla capii răscoalei. Toți țăranii sunt bătuți și schingiuiți, iar cei care s'au dovedit a fi instigatori au fost omorîți. In urmă ordinea a fost restabilită. Țăranii au reînceput munca parcă nu s'ar fi întâmplat nimic. Doar temnițele orașelor erau pline de cei răsculați și sute de țărani se odihneau în pământul pe care îl doriseră atât de mult în viață.

Al treilea fragment e din romanul „Neamul Șoimăreștilor" de Mihail Sadoveanu.

Subiectul. Ștefan Tomșa vine cu ajutor dela Turci și Tătari ca să ocupe tronul Moldovei.

După o luptă destul de sângeroasă, l reușește să ia domnia, fiind ajutat le Tudor Șoimaru și Simion Bârnova. udor Șoimaru vrea să se ducă la oimărești, unde își are părinții pe re nu-i mai văzuse de mic copil. In um spre casa părintească el scapă in mâinile cazacilor pe Magda, fiica ierului Stroie, de care se îndrăgo-

(Continuare în pag. 5-a)

Friedrich Hoelderin

Către Parce

Mai dați-mi doar o vară, puternicelor Zâne,
Și-o toamnă, cântecu-mi să-l pârguiască,
Pentruca inima-mi, hrănită din belșug
Cu-acorduri dulci, să moară împăcată!

Un suflet care 'n viață nu și-a 'mplinit dorin,.
Nici în adâncul Orcus nu-și mai găsește-odihnă.
Și totuși, dacă izbutesc cândva
Să cânt poemul sfânt pe care-l vreau,

Atunci, binevenită fii, pace-a lumii umbrelor!
Voios voiu fi chiar dacă acordurile mele
Nu vor veni cu mine 'n adânc; măcar odată
Voiu fi trăit ca zeii, și nu voiu vrea mai mult.

In românește de AL. PHILIPPIDE

ACTUALITĂȚI ȘTIINȚIFICE

Mirosul electric

După „ochiul electric” (celula fotoelectrică), „urechea electrică” (microfonul), iată acum realizate „nasul electric”, și chiar „limba electrică”.

Se pare că specialiștii au reușit să pună la punct un sistem capabil să detecteze , cu ajutorul electricității, atât diferitele mirosuri, precum și variații de senzații gustative.

Procedeul se bazează pe următoarele experiențe: dacă proiectăm, sub o anumită presiune ridicată, un curent de apă, redus în particule mărunte, ca o negură, asupra unei plăci metalice izolate, nu se înregistrează nici o sarcină electrică, atâta vreme cât apa este în stare absolut pură.

Dacă însă, dimpotrivă, introducem în apă o anumită apă mirositoare, electroscopul pune în evidență o sarcină electrică pozitivă, adesea destul de sensibilă, chiar la cele mai mici urme de materie odorantă.

Dealtfel, tot pe aceiași cale se pot recunoaște anumite particularități în structura materiei.

Dacă, în loc să injectăm apa sub formă de negură, o lăsăm că cadă pe placă ca un șuvoiu lichid, placa metalică se încarcă cu electricitate pozitivă.

Adăogând apei felurite substanțe cu diferite gusturi, se observă surprinzătorul fenomen, că sarcina electrică crește sau scade, după cum am introdus în apă o substanță dulce sau amară, sărată sau acră.

Pe baza acestui principiu, se poate ajunge cu timpul, prin perfecționări succesive, la un instrument tot atât de sigur și precis în domeniul gustului și al mirosului, pe cât de infailibil sunt astăzi microfonul și „ochiul electric” pe tărâmul acustic și vizual.

Funcțiunea splinei

Cercetările din ultimul timp au dovedit că splina este unul din organele cele mai importante ale corpului nostru. Totuși, funcțiunea acestei glande a fost prea puțin cunoscută până în prezent. Splina exercită un rol important în circulația sângelui reprezentând un adevărat rezervor al acestui nobil lichid oridecâteori inima nu primeşte destul sânge.

Savantul german, profesorul Schliephake din Giessel, a reușit să izoleze substanța secretată de splină, substanță pe care a numit-o „protlen”.

Prin numeroase experiențe, aplicate la om și la animale, Schliephake a dovedit că acest produs de secrețiune exercită o influență considerabilă atât asupra sistemului nervos, cât și asupra stomacului și secrețiunei gastrice. Această din urmă funcțiune e îndeplinită ca o acțiune regulatoare, micșorează sau mărește aciditatea sucului gastric, după nevoile organismului.

Splina mai are și un rol regulator al sângelui, pe care-l purifică, și-i dozează conținutul în clor. Schliephake a obținut chiar pe această cale rezultate remarcabile în câteva cazuri de hemofilie.

Prostlenul exercită, pe lângă o acțiune bactericidă, un efect de distrugere a globulelor de sânge, îmbătrânite și inutile, ceiace constitue un mijloc de apărare a organismului, mai ales în eventuale infecțiuni.

După cum vedem, splina nu este numai un rezervor de sânge, așa cum s'a crezut multă vreme, ci un adevărat regulator al mașinei omenești.

CEREȚI AZI
la chioșcari, librari și în gări

cow-boy
indieni
bandiți
urmăriri pasionante
enigme obsedante
râs

Cum vede pisica pe întuneric

Savantul american, d-rul Charles S. Bridman, dela Universitatea din Rochester, a studiat mai deaproape mecanismul care permite pisicii să vadă pe întuneric.

El a constatat că acest animal poate să vadă chiar la o intensitate luminoasă egală cu un sfert din aceia necesară ochiului omenesc pentru a distinge lucrurile de prinprejur.

Această facultate specială se explică prin suprafața considerabilă a pupilei la pisică. Mărită la maximum, această pupilă are un diametru de două ori mai mare decât acela al pupilei ochiului omenesc. Totuși, pisica nu poate deosebi, atât de bine ca noi, variațiile de lumină.

Noui lentile optice

Din Statele Unite ne vine știrea că grație sforțărilor specialiștilor, s'a reușit să se pună la punct mașini speciale capabile să confecționeze lentile gata polisate, care pot fi montate imediat la ochelari, camere fotografice și binocluri.

Aceste lentile sunt realizate dintr'un nou material plastic și transparent. Ele sunt incasabile. Au o greutate de două ori mai mică decât obicinuitele lentile de sticlă și prezintă anumite proprietăți optice superioare.

Noul procedeu are avantajul că ne scutește de operațiunile de polisare, atât de lungi și costisitoare.

ING. I. S.

Cronica șahului

Olimpiada de Sah dela Stockholm

Anul acesta olimpiada de șah a fost organizată de Suedia cu participarea următoarelor state: America, Argentina, Belgia, Danemarca, Anglia, Estonia, Finlanda, Olanda, Islanda, Italia, Jugoslavia, Letonia, Lituania, Norvegia, Polonia, Scoția, Suedia, Cehoslovacia și Ungaria. In total au fost 19 state.

Olimpiada a fost câștigată și de această dată — pentru a patra oară — de echipa formidabilă a *Statelor Unite*, care au prezeneștri: Sam, Reshevski, Reuben Fine, Isac eștri: Sam Reshevski, Reuben Fine, Isac Kasdan, Frank Marshall și Isr. Horowitz.

Urmează *Ungaria* cu Lilienthal, Szabo, Andrei Steiner, Havasi și Vajda, apoi *Polonia* cu dr. S. Tartakower, Najdorf, P. Friedman, Appel și Regedzinski, *Argentina* cu L. Piazzini, J. Bolbochan, R. Grau, C. E. Guimard și I. Pleci. Numai puțin neașteptat e rezultatul *Olandei* care în afară de campionul lumii dr. Max Euwe nu dispunea de forțe deosebite: Landau, Prins, V. Scheltinger și A. de Groot au făcut însă minuni sub conducerea campionului lumii.

Celelalte echipe au fost formate din:

Cehoslovacia: Salo Flohr, J. Foltys, E. Zinner, J. Pelikan și Zitta.

Estonia: Paul Keres, P. Schmidt, Rand, Turn și Friedemann.

Lituania: V. Mikenas, Vaitonis, Lutzkis, Abramavicius și Vistaneckis.

Suedia: G. Stahlberg, Lundin, Stoltz, Danielsson, E. Jonsson.

Jugoslavia: V. Pirc, P. Trifunovici, B. Kostici, Broeder.

Letonia: K. Petrow, F. Apscheneek, M. Mazgailis, M. Endzelius, K. Ozols.

Finlanda: T. Gauffin, E. Book, I. Solin, T. Salo, K. Ojamen.

Anglia: Sir G. A. Thomas, C. H. Alexander, Milner-Barry, H. Golombek, G. Wheatcroft.

Danemarca: J. Enevoldsen, E. Sorensen, C. Paulsen, J. Petersen, O. Larsen.

Italia: V. Castaldi, M. Riello, M. Napolitano, G. Staldi, Marchiz Rosseli del Turco.

Belgia: A. Dunkelblum, A. O. Kelli, A. Boer, M. Defosse.

Islanda: E. Gilfer, J. Gudmandsson, A. Asgersson, B. Moller, S. Peturson.

Scoția: J. M. Aitken, J. Montgomerie, G. Page, P. Reid, S. C. Permie.

Norvegia: S. Herseth, O. Kavlie-Jorgensen, A. Gulbrandsen, K. Salbu, H. Christoffersen.

Regretabilă a fost lipsa României totuși explicabilă din cauza dezorganizării grupărilor noastre șahiste.

Să sperăm că până'n în 1938 România va organiza și olimpiada așa cum s'a anunțat la congresul Federației Internaționale de șah (F. I. D. E.) la Stockholm.

Iată și rezultatul final al concursului:

Statele Unite 54½, Ungaria 48½, Argentina și Polonia 47, Cehoslovacia 45, Olanda 43, Estonia și Lituania 41½, Jugoslavia 40, Suedia 38½, Letonia 37½, Anglia și Finlanda 34, Italia 26½, Danemarca 25½, Islanda 23, Belgia 22½, Norvegia 19½, Scoția 14.

In campionatul femenin s'a clasificat întâia d-ra *Vera Mencik*-Cehoslovacia cu 14 puncte.

Mai jos publicăm și o senzațională înfrângere a campionului lumii.

Dr. Max Euwe — A. Lilienthal

1. d2—d4, Cg8—f6 2. c2—c4, e7—e6 3. Cb1—c3, Nf8—b4 4. Dd1—c2, Cb8—c6 5. Cg1—f3, d7—d6 6. a2—a3, Nb4×c3+ 7. Dc2×c3, Dd8—e7 8. b2—b4, a7—a5? (O greșală strategică, magistral exploatată de campionul lumii. Mutarea teoretică este 8... e6—e5) 9. b4—b5, Cc6—b8 10. g2—g3, O—O 11. Nf1—g2, a5—a4 12. O—O, Tf8—e8 13. Nc1—b2, Cb8—d7 14. Tf1—d1, e6—e5 15. d4×e5, d6×e5 16. Dc3—b4! Negrul amenință să egaleze cu e4 și Cc5. Albul împiedică acest lucru cu puternica mutare de Damă. Negrul nu poate schimba Damele, căci s'ar pierde pionul a4) 16... e5—e4 17. Db4×e7, Te8×e7 18. Cf3—g5, e4—e3, 19. Nb2×f6, e3×f2+ 20. Rg1×f2, g7×f6 21. Cg5—e4, Rg8—g7 22. Ce4—c3, Cd7—c5 23. Cc3—d5, Te7—d7 24. h2—h4, Ta8—b8 25, Ta1—c1. (Albul n'ar fi obținut mult cu 25. b6 de ex. 25... c6 26. Cc7, Ta5 și Negrul se putea apăra) 25.... b7—b6 26. Cd5—b4, Td7×d1, 27. Tc1×d1, Nc8—g4 28. Td1—d4, h7—h5 (această mutare slăbește pionul) 29. Cb4—a6, Tb8—e8 30. Ca6×c5, b6×c5 31. Td4—e4 (31. Td2! era de preferat. Acum Negrul obține șanse bune) 31... Ng4—e6 32. Te4—e3, Te8—b8 33. Te3—c3, Rg7—g6 34. Ng2—c6, Rg6—f5 35. Nc6—f3, Rf5—e5 36. e2—e3, Tb8—d8 37. Rf2—e2, Td8—h8 38. Tc3—c1, Th8—g8 39. Re2—f2, Tg8—d8 (Albul amenința cu Nd1) 40. Tc1—d1, Td8×d1 (In criză de timp Negrul n'a putut calcula urmările lui Td6) 41. Nf3×d1, Ne6×c4 42. Nd1×a4, Nc4—d3 43. Rf2—e1, Re5—d5 44. Na4—d1, Nd3—g6 45. Nd1—e2, c5—c4 46. Re1—d2, Rd5—c5 47. Rd2—c2, Rc5×b5 48. Ne2×c4+, Rb5—a4 49. Rc3—b2, f6—f5 50. Nc4—d3, f7—f6 51. Nd3—c4 (După cinci ore de joc partida s'a întrerupt aici.) 51.... Ra4—a5 52. Rb2—b3, Ra5—b6 53. Rb3—b4, c7—c5+ 54. Rb4—c3, Rb6—c7 55. Ne4—g8, Rc7—d6 56. a3—a4, Ng6—e8 57. Rc3—b3 (Mai simplu era a4—a5) 57.... Ne8—c6 58. Ng8—h7, Rd6—e5 59. Nh7—g6, Re5—e4 60. Ng6×h5, Re4×e3 61. a4—a5, Nc6—d5+ 62. Rb3—c3, f5—f4 63. g3×f4, Re3×f4 64. a5—a6, f6—f5 (La 64... Rg3 ar fi câștigat 65. a7, Rxh4 66. Nf7, Nb7 67. Rc4) 65. a6—a7. Rf4—e5 66. Nh8—f7, Nd5—b7 67. h4—h5. f5—f4 68 h5—h6, Re5—f6 69. h6—h7, Rf6—g7 70. Rc3—c4. f4—f3 71. Nf7—d5 ?? (Cu 71. Nf7—g6 partida era imediat câștigată.) 71... f3—f2 și Albul cedează.

●

Revista Română de Șah de sub conducerea d-lui *Mihail Sadoveanu*, care este în al XIII-lea an de apariție și-a mutat în luna August sediul la București. Este a patra etapă, și ultima din viața acestei reviste. Fondată în Mai 1925 la Soroca de către inginerul Ianovcic ea apare în acešt oraș până în luna Mai 1927 când se mută la Iași sub direcția d-lui *Mihail Sadoveanu* și redacția d-lor *Aurel Lernovici, Anatole Ianovcic* și *Andrei Winkler* și din Ianuarie 1930 pân'n Septembrie 1931 numai sub redacția tânărului farmacist *Milu Augustștein*.

Forțată de împrejurări critice revista își suspendă apariția în Septembrie 1931 până în Iulie 1933 când reapare la Brăila din inițiativa d-lor Milu Augutstein și Constantin Menciu cu sprijinul d-lui D. C. Radacovici. Cei patru ani de apariție la Brăila au fost cei mai străluciți din cei 13 ani de apariție și aceasta datorită în cea mai mare parte lui Constantin Menciu care a adus-o la nivelul de azi.

La București Revista Română de Șah apare sub redacția d-lor *Milu Augutstein, ing. Anatole F. Ianovcic, Av. Emil Landau și Alexandru Portocală Novaci.* Adresa e la d-l *Av. Em. Landau str. Col. Orero No. 20 Telefon 4.30.85.* Abonamentul a rămas acelaș: 300 lei pe an, 150 lei pe 6 luni.

AUREL LERNOVICI

Mărunte

In Editura „Cultura Românească” a apărut „Poezia lui Al. T. Stamatiad”, *note critice și bibliografice de* **Dem. Bassarabeanu.**

Cereți

„Detectivul invizibil“ și simpatica lui maimuțică Jim — au de rezolvat o teribilă problemă:

Frumoasa d-nă Irvine, cu dubla ei existență misterioasă, este ea, „Păianjenul Alb“ sau victima acestuia?

CEREȚI AZI
„Romanele Captivante“
15 LEI — La chioșcari și librari

Concursul de pasagii

(Urmare din pag. 3-a)

ştește. Ajuns acasă, el află că partea de pământ care era lucrată de săteni în folosul lor a fost luată pe nedrept de boierul Stroie. Tudor se duce la Vodă Tomșa care face dreptate. Deși Domnitorul fusese foarte drept, totuși, fiindcă se purtase aspru cu boierii, aceștia complotau contra lui, vrând să-l aducă la tron pe Alexandru, fiul fostului domnitor. Printre partizanii lui Alexandru era și boierul Stroie care, refugiat cu familia în Polonia, strânge o armată numeroasă, fiind ajutat și de boierii care trădaseră pe Vodă Tomșa. Vine în Moldova unde are loc o luptă sângeroasă din care ese biruitor Alexandru. Dar nici acesta n'a domnit mult, căci Turcii și

LIVIU REBREANU

Tătarii au năvălit în țară și l-au gonit. Tomșa Ștefan și-a reluat domnia de astă dată mult mai liniștită. Iar Tudor, deși purta încă în suflet icoana domniței Magda, se căsătorește cu Anița, o țărancă din satul său.

●

Primele versuri constitue un fragment din „Catrene" de G. Topîrceanu din „Balade vesele și triste".

Subiectul. In odăița sa poetul e vizitat dese ori de iubita sa, o fată cu ochii și părul negru care, deși nu e tocmai curajoasă totuși, spunea că l-ar urma oriunde, chiar și în război. Dese ori ei se ceartă, dar fata se reîntoarce repede, căci supărările iubirii sunt trecătoare cași ploile de vară.

●

Celelalte versuri sunt un fragment din „Cântec" de G. Topîrceanu din „Balade vesele și triste".

Subiectul. — In această poezie poetul ne povestește cum într'o zi s'a dus singur în parcul în care obișnuia să se plimbe cu iubita lui. Dar aleele erau pline de zăpadă, iar un pom plângea cu foi uscate — foi din anul trecut — pe banca pe care stăteau ei de obicei.

●

Ultimul fragment e din romanul „Intunecare" de Cezar Petrescu.

Subiectul. Radu Comșa, secretarul avocatului Alexandru Vardaru, se îndrăgostește de Luminița, fiica acestuia cu care se logodește mai târziu. Izbucnind războiul în anul 1918 el intră în liniile de bătaie, cu toate stăruințele logodnicei sale care voia să-l reție la Iași. Dar aici e groaznic mutilat de o schije.

Reîntors, el aduce trista veste a morții lui Mihail, nepotul lui Alexandru Vardaru și strică logodna, nevrând să devie o povară pentru Luminița pe care o iubea mult. El se retrage la țară, locuind împreună cu sora sa. Luminița se căsătorește și în scurt timp are un copil.

Intr'un târziu ea se întâlnește cu Radu Comșa la Constanța. El e zguduit de această întâlnire și dându-și seama de situația lui, reamintindu-și toate visurile sale spulberate, se omoară aruncându-se în mare.

MARIA CABAȘ
str. gl. Magheru 58
București

No. 1. — Și hribii... Pasaj din volumul „Prin munții Neamțului", al lui Calistrat Hogaș, nuvela „Părintele Ghermănuță", în care, cași în celelalte: „Floricica" și „Părintele Iovinade", acțiunea ocupă locul de frunte, lăsându-se surprinsă în fiecare imprechere de cuvinte. Autorul, îndrăgostit de pitoresc și sălbatic și un vrednic cercetător al cărărilor de munte, cele cu tăinuite ademeniri de umbră și răcoare de sub întunericul bolților de ramuri, cutreeră cu „pisicuța" drumuri neumblate, iscodește schituri și uneori, răpindu-i dela liniștea monahală, ademenește călugări la sfat și voe bună. Dar asta numai pentru un drum, ori pentru un popas de o noapte, căci — odată cu zorile — se deșteaptă în el drumețul îndrăgostit de înălțimi și de singurătate, și calea întreruptă se înnoadă din nou... — în alt volum... spre alte culmi și alte zări, asemenea unui firicel de apă de munte, când încălcat de vreun bolovan ori de un trunchi de copac răsturnat, când chihotind nepăsător în lumina soarelui.

No. 2. — Mulțimea de țărani... fragment din „Răscoala" d-lui Liviu Rebreanu, vol. II, pag. 207. Cap. XI: „Petre Petre".

Răscoala e strigătul omului legat de pământ, după pământul pe care îl muncește, pe care se naște, își trudește viața și moare, dar care, printr'o ciudată orânduire socială, nu-i aparține. Ideia, dăltuită magistrat în „Ion" se continuă și aici, dar sub o altă formă, parcă risipită în masse pentru ca îmbogățită să se închege dominatoare și crudă ca un destin, să miște cu nepăsare de furtună oameni și așezări, să ude de sânge pământul.

Fapt istoric și ideologie desăvârșit împletite, „Răscoala" își țese existența de capo-d'operă în lumea realităților exacte, având grija să-și aleagă eroi puternici ca să nu pară striviți de măreția și absurdul întâmplărilor.

No. 3. — Fără îndoială... fragment din volumul „Neamul Șoimăreștilor" al d-lui Mihail Sadoveanu, cap. XI, „Codrul și tinerețele", pag. 94.

O carte minunată care se poate reciti de mai multe ori fără să-și piardă nimic din căldura sufletească ce o simți desprinzându-se din ea și învăluindu-te dela primele rânduri. Peste câteva pagini aspre din „Istoria Moldovei", pagini în care chipul voevodului Ștefan Tomșa apare mai mult încruntat decât senin, peste țesătura de intrigi dela Curtea Polonă și josnica politică de speculă a Porții Otomane, peste bătălii cu valuri de sânge, se înalță jurământul de credință și de înfrățire a trei viteji: înțeleptul Bârnovă, Tudor Șoimaru și Cantemir-Bei, frați de sânge, uniți, dacă nu prin același grai și aceiași credință, dar prin aceiași plămadă sufletească superioară, cu care Ziditorul i-a hărăzit pe toți trei... basm străbun al unui neam de răzăși și de viteji... țesătură de vrajă a unui vis de dragoste, iată „Neamul Șoimăreștilor" cel de acum trei sute de ani, scris la umbra unei prisăci...

No. 4 și 5. — Versuri din poeziile „Catrene" și „Cântec", — cântec trist după cum a fost anunțat dela început, din primul vers: „Un vis al iubirii trecute", — ambele din „Balade vesele și triste" a lui Topîrceanu.

Aș fi vrut, înainte de a pomeni de versurile lui, să-mi fie îngăduit să-mi șterg o lacrimă, — pioasă ofrandă — pentru cel care-a plecat atât de timpuriu în lumea celorlalți, dar care va trăi vecinic în rimele-i cu aspect, adeseaori, săltăreț dar cu adânci și duioase rezonanțe.

No. 6. — Septembrie veni... fragment din „Intunecare", romanul d-lui Cezar Petrescu, Vol. I, pag. 165, Cap. V: „Avuzul cu pești japonezi".

Am citit ambele volume cu mulți ani în urmă, dar fragmentul mile-a evocat ca pe un zvon dureros, auzit cândva din afara sau din năuntrul meu, adunat și închis în nu știu ce ocniță de suflet. Frescă socială a neastâmpărului ce premerge războiul mondial.

„Intunecare" va rămâne generațiilor viitoare piatră de hotar pentru conștiințele ce se vor forma; închegare psihologică nouă în care oamenii și viața de după războ își pot afla noi înțelesuri.

Complexă, bogată în personagii, — figuri și caractere, — în întâmplări obișnuite și date istorice, „Intunecare", după cum o arată și numele, își trăește viața tumultoasă în umbra unei tânguiri, a unei mâhniri pe care, fiecare din noi ne-am găsit-o în adânc. Ca să o poți citi și înțelege, simți nevoia să fii singur, pentru a nu fi obligat să dai cuiva socoteală despre adânca părere de rău ce te cuprinde, atunci când ai întors coperta peste ultima pagină.

CEZAR PETRESCU

MARIETTE POPESCU
Str. Eufrosin Poteca 36
București

Primul pasaj e extras din nuvela *„Părintele Ghermănuță"* a lui *Calistrat Hogaș* publicată în ciclul „In munții Neamțului", unde autorul își povestește impresiile și întâmplările sale de călătorie, în munți. Monahul Ghermănuță, care trezește o profundă admirație scriitorului prin pietatea lui, desvăluie, după o masă copioasă și un vin bun, prin bârfirea confraților și a castei sale, toată falsitatea și netrebnicia pe care era capabil s'o ascundă sub rasa și comanacul lui cernit.

Al doilea pasaj e din romanul *„Răscoala"* al d-lui *L. Rebreanu*, în care autorul continuând fresca romanului social, începută cu „Ion" și folosindu-se, în parte, de aceleași personagii, ne înfățișează epoca și tragedia răzmeriței țărănești din 1907.

Cel de al treilea, e sfârșitul capit. XII: codrul și tinerețele din *„Neamul Șoimăreștilor"*, al d-lui *M. Sadoveanu*, roman istoric, cu subiectul din vremea lui Tomșa, în a cărui slujbă se pune eroul Tudor Șoimaru cu toată răzeșimea din ținutul Orheiului. Ura acestuia contra boierului D-tre Orheianu, moștenită dela părinți, sporită de refuzul fetei acestuia, ajunge la culme în momentul când Ștefan Tomșa e răsturnat din scaun, de Poloni și

G. TOPIRCEANU

înlocuit cu Alex. Movilă. Tudor Șoimaru omoară pe boier și-i dă foc curții.

Versurile sunt extrase din volumul: *Balade vesele și triste* a regretatului *Topîrceanu* și anume din poezia *„Cântece"* în care poetul se înduioșează la revederea locurilor pe unde a cutreerat cu iubita lui și din *„Catrene"*.

Iar ultimul pasaj e începutul capitolului „Havuzul cu pești japonezi" din romanul *„Intunecare"* al d-lui *Cezar Petrescu*, pe care fecundul nostru prozator, prezentându-ne desagregarea morală a eroului Radu Comșa, ne desvăluie drama generației care a purtat războiul, generație care întoarsă depe front, nu a mai putut relua viața de unde o lăsase.

LUCIA VASILIU
studentă
Calea Moșilor 167
București IV.

Pentru securitatea colectivă

„Negociațiuni occidentale și interese românești" *este titlul unui prea interesant articol de politică externă, semnat de d. Const. Vișoianu în ultimul număr al Vieții Românești (August-Septembrie), din care, pentru a exemplifica justețea tezelor adoptate de autorul articolului, desprindem următoarele rânduri:*

„Statele europene au putut constata deasemenea că securitatea nici uneia din ele nu este izolată și că nu se poate sprijini decât pe garanții colective. Legăturile de fapt, pe care viața modernă le-a stabilit între state, cuprind în ele fatalitățile generalizării conflictelor; contra cărora nimeni nu se poate apăra printr'o politică de neutralitate. Această periodică revenire la ideia unor negociațiuni colective dovedește că nicio Mare Putere nu poate funda politica sa externă pe o poziție de izolare. Iar pentru statele mai mici nu există decât calea unei progresive atârnări de o Putere Mare, la care conduce neîndoios o politică de neutralitate, sau aceia a unei independențe politice prin participarea la un sistem mai general de înțelegere internațională. Ințelegerile acestea se fac chiar fără voia micilor state și este mult mai bine să te afli în ele, decât, rămânând în afară, să faci obiectul unor compensațiuni străine."

Articolul însă trebue citit în întregime.

Cartea românească

Cronica literară

Tudor Plop-Ulmanu, Liviu Deleanu, Ion. I. Popa, Silvia Bucur, Virgil Treboniu, Poezii

Numărul acelora care publică versuri în edituri personale este considerabil dovadă a elanului liric în generaţia de azi. După cum o culegere publicată în editură cunoscută nu e prin definiţie bună, tot astfel putem să ne aşteptăm la lucruri interesante de la aceşti poeţi independenţi. Totuş, cine n'a îndrăznit sau n'a izbutit să ofere versurile unei edituri consacrate, poate cădea cu mai multă probabilitate în categoria acelor poeţi care nu şi-au controlat printr'o judecată critică efectul obiectiv al liricei lor. Acesta e dar în genere cusurul debutanţilor izolaţi: o inspiraţie adesea interesantă, dar dezordonată, umflată, într'un cuvânt nesigură.

D. Tudor Plop-Ulmanu tipărind la Cernăuţi aparţine vasăzică şcoalei de acolo, care e reprezentată printr'un număr mare de poeţi, printre care amintesc pe d. Mircea Streinul. Toţi sunt caracterizaţi printr'un misticism nebulos şi printr'o expresie groasă ca fumul de tămâe, excesiv fragrantă. Modelele de predilecţie sunt Tudor Arghezi şi Lucian Blaga, însă alambicaţi, chintesenţiaţi. Ceeace trebue încă vindecat în această poezie este cantitatea şi tendinţa exagerată către simbolul obscur. Cât despre invenţia de idei poetice, ea este negreşit bogată. Aşa de pildă d. Plop-Ulmanu găseşte un raport misterios între meseria de funcţionar c. f. r. a tatălui şi activitatea sa poetică:

A stihului tren manevrează
pe liniile misterioase
ale sângelui meu.
Mecanicul e Dumnezeu.
Ideea, acarul lucid,
Etc.

Nu e aici o simplă paralelă, ceeace ar fi umoristic, ci o simbolizare a unei ordine de realităţi prin alta, o generalizare grozavă, de unde fireşte şi impresiunea de lucru silit.

Poetul reacţionează în faţa vieţii cu o frenezie extraordinară, tradusă aci prin senzualitate, aci pintr'o mistică aprinsă. Faţă de Lucia, poetul devine carnivor:

Lângă lascivele-ţi picioare,
desfăşurat-am ale poftelor adânci
covoare...

Dar am să-ţi sfâşiu rochiile de carne
ale trupului tău cald şi mare
să dau de suflet!

Dimpotrivă Afania îi apare ca o fiinţă de o castitate glacială:

O conduc prin noapte la bal pe
Afania,
ţinând-o de ţurţurii subţiri de ghiaţă
ai degetelor sale,
prin târgul de lemn, cenuşiu, prăvălit.

D. Tudor Plop-Ulmanu are deocamdată, în *Frunză elegiacă*, (mi-l închipui foarte tânăr) mai mult frenezii decât adevărate sentimente, mai mult invenţii decât imagini poetice. Insă totul dovedeşte o putere de viaţă care e promiţătoare.

Ceasul de veghe, culegerea d-lui Liviu Deleanu vine cu preocupări umanitare, cu simpatia pentru mineri, lucrători, croitorese, vagabonzi. Materia nu trebue să sperie. D. Deleanu o tratează cu foarte multă îndemânare în stilul lui Aron Cotruş sau mai degrabă al d-lui Tudor Arghezi:

Precum şi codrii plini de hoţi
l'aveau în frunte pe Jianu,
mă îndrăgeau dulăii toţi,
eu, fruntea lor,
liviu deleanu.

Nimic nu e reprobabil în poezia d-lui Liviu Deleanu, dimpotrivă găsim în ea sensibilitate, imagini. Lipseşte încă o consecvenţă a stilului. Ceva neprecizat, fără cachet încenuşează totul. Iată însă două strofe sobre, mişcătoare:

S'a împlinit şi sfertul meu; —
până la douăzeci şi cinci
am făcut cuib în inimă, mereu
altor Ilene şi altor Catinci.

Acum din cucută şi mătrăgună,
ca'ntr'un basm ce se curmă,
numai pe tine, tovarăşă bună,
te-am ales să rămâi cea din urmă.

D. Ion I. Popa tipăreşte *Flacăra albă* la Sibiu, unde viaţa culturală este vai, cu toate sforţările câtorva tineri intelectuali, precum d. Al. Dima, foarte redusă. Sunt poezii cu mult sentiment, însă într'o formă cam vetustă, mergând până la Eminescu:

Imbătate de pornirea
Firului strălucitor,
Vanitatea şi durerea
Sufletului muritor.

Se pornesc pe căi trudite
Spre un soare dus de vânt.
Pasul vremii săvârşite
Se loveşte de pământ.

D-ra Silvia Bucur din Craiova ne dă în colecţia *Linia nouă* nişte *poeme* (în proză) *fără titlu*. Genul e foarte primejdios prin hibriditatea lui. Evident cine nu vrea să versifice urmăreşte să adaoge şi unele meditaţiuni laterale. Aşa face şi autoarea:

„Cătuşe de silogisme ridică raţiunea, prinzând în ele rostul vieţii şi croind din prejudecăţi drumul ei, cheamă trupul s'o urmeze.

„Inaltă sufletul, altarul sentimentelor, îmbălsămând cu iluzii de viaţă, aprinde în depărtare scânteia unui ideal şi netezeşte cu speranţe calea spre sfârşit."

Ideile acestea nu pot fi decât banale, dar expresia lor e confuză. Sunt însă şi imagini lăudabile în mica broşură a d-rei Bucur:

„O fată s'a ridicat în vârfuri şi-a rezemat coatele pe gardul meu şi priveşte râzând în grădina mea. Nu, e un corcoduş ce a înflorit la vecin..."

E de neînchipuit câtă activitate poetică are îndărătul său d. Virgil Treboniu, un autor desigur celor mai mulţi necunoscut. E un fost seminarist. Impreună cu un prieten Grigore Ancu, care a murit, a scris dela 1930 încoace, *Legea poeziei pure, Ars poetica, poem simfonic, etc.* şi singur un număr neînchipuit de volumaşe. Am înaintea mea producţia din ultimii doi ani: *Bucur, Au doborît un uriaş, Camee, Ceasul de amiază, Frumuseţea zilelor, Anotimpuri în tăcere, Luminătorul din ape, Zeiţa cu podoaba de aur*, totul tipărit modest în tipografii obscure. Se poate ghici din lectura acestor opuri o existenţă mişcată, sbuciumată, o experienţă nu lipsită de mici tragedii necunoscute, cum este ghicita moarte a prietenului Ancu:

In urma coşciugului tău era 14 August, o zi...
Cine o va însemna pentru studii literare târzii?
Sau dăruită pământului, ca o flacără de seară,
Aşa a fost moartea ta de uşoară,
Şi pumnul de tămâie care te-a învestmântat
Oare l-ai luat?

In orice caz opera d-lui Treboniu este cu mult superioară aceleia pe care te-ai aştepta s'o găseşti în nişte broşuri modeste scrise în condiţiuni neprielnice înaltelor activităţi intelectuale. Fireşte înlăturăm din capul locului două încercări de poem lung *Bucur* şi *Au doborît un uriaş*, întâia tratând despre întemeierea Capitalei şi a doua despre Mihai Viteazul. Cu drept cuvânt ne-am aştepta ca aceste încercări să fie ridicole (cine mai mânueşte azi acest gen?) şi totuş nu sunt, ba dimpotrivă câteo sugestie fericită se ridică pe ici pe colo:

Ce ştiri mai ai, Bucur?
Că săracii noştri au început să se sfăşuiască
In dragoste acoperă apa cu piatră
Şi câinii ciobăneşti numai latră.
Şi cine poate spune ce s'o mai ridica peste tine.

Poetul face probabil aluzie la planşeul de beton de peste Dâmboviţa. E oricum ingenios să reînviezi pe legendarul Bucur şi să-l sperii cu piatra care acoperă râul. Factura versurilor d-lui Treboniu nu este originală, însă te izbeşte un aer de sinceritate deplină, caşicând ar fi de prisos orice artificiu. Câteodată însă pătrunde un parfum arhaic:

Ţăranii te uitară, sunt spirite de-atunci,
Şi pentru năsălie venit-a din Kevee
Aceiaşi mari călugări ce i-au cântat lui Gelon
După înţepenirea săgeţii în trecut.

Iată şi un apocalips:

Semn ceresc: soarele s'a întunecat şi-a gemut,
Aşa trebuie să fi fost de mult...
Şi s'a făcut tăcere cât o jumătate de ceas
Şi suflet în inimă n'a mai rămas.

Şi s'a tămâiat cerul, apa şi pământul,
De s'a sbătut viclenia în moarte
Şi săgeata îngerului nu era departe...

Şi s'a deschis cea dintâi carte!

Şi alt înger tămâie oglinda cerului
Şi fu aruncat pe pământ şi se făcu noapte:
Iarba verde arse, arborii ţărnei se'parte
Şi se 'nchină lumina gândului...

Şi foc mare făcu apa sânge,
Văd copilul Evei cum plânge,
A ajuns flămând lângă apele cele bogate,
Lângă turmele cele grase pentru mare amărăciune.

In *Luminătorul din ape* poetul se arată influenţat de d. T. Arghezi:

Cine străjue în răspântii până mâine,
Că miroase mâna grea de fum?

E o înrâurire primejdioasă care din cauza unui fond de cultură comun, poate duce la paştişă.

G. CALINESCU

Sergiu Dumitrescu

„Parada surdo mu-ţilor" (Edit. „Librăria Academică"), ediţia a II-a.

Genul încercat de d. Sergiu Dumitrescu în romanul său „Parada surdo-muţilor" este dintre cele mai dificile. El nu e un gen modern, ci un gen din epoca lui Thomas Morus şi Swift, mai aproape de ei decât de Voltaire.

Se simte sub biciuirea stigmatizării sale, o senzibilitate foarte iritabilă, bufoneria sa este în mare parte tristă, neposedând calităţi literare care să creeze amuzamentul, ca de pildă romanele picareşti în genul lui „Good Compamdus" al lui J. B. Priestley. In Germania putem cita pe „Fabien" de Erich Kaestner, în Franţa „Les Hommes de bonne volonté", al lui Jules Romains, în America trilogia lui Dos Passos: Manhaten, „42 ud Parallel" şi „1919". Dar Dos Passos dă aventurilor sale un curs tragic, pe când adevăratul autor picaresc maestrul neîntrecut Lasage rămâne senin şi vesel, dela început până la sfârşit, în capo d'opera genului care a fost şi rămâne Gil Blas.

Nu suntem convinşi de sinceritatea autorului, d. Sergiu Dumitrescu în sentimentele exprimate, nici nu presimţim viitorul său şi a genului preconizat. Este însă în scrierea sa o dorinţă de renovare, de lărgire o orizontului literar şi a îmbrăţişa viaţa în toate aspectele sale care e foarte simpatică. E de asemenea în intenţia sa de a face, ca din orice roman picaresc, centrul de interes al romanului în oglinda societăţii pe care o prezintă, ca un fel de istoric concentrat al epocii noastre, iar personagiile nu trăesc prin ele însăşi ci numai ca reflexe ale actelor şi gesturilor milioanelor de contimporani ai săi.

Poate că asemenea romane nu sunt decât răsfrângerea conştiinţii prea ascuţită a turburării şi prodigioasei diversităţi a lumii. Pentru astfel de romane se cere o experienţă foarte bogată şi multe puncte de contact cu societatea, un amestec strâns cu omenirea şi viaţa laolaltă cu poporul. Mai mult, pare că s'ar cere ceva gust pentru vagabondaj şi un suflet tare spre a privi cu destul sânge rece ceiace e de multe ori peste măsură de penibil şi dureros în ipocrizia pe care o întâmpină.

Nu ştim dacă autorul, d. Sergiu Dumitrescu, iubeşte în destul viaţa spre a o suporta aşa cum este şi a o reda „în straele bufonului" fără a o lua prea în tragic, ceiace e o condiţiune a genului.

Dar avem atât de puţine încercări de talent pe acest teren, încât nu putem primi decât cu simpatie cartea d-lui S. Dumitrescu.

Iz. Sd.

„Război"

e titlul noului volum de poezii, ce va apare în cursul lunei Septembrie, a tânărului poet D. Corbea, cunoscut din „Sânge de ţăran", prefaţat de d. Demostene Botez.

Puşcăriaşii*

Ioan Dulău,, zis Foanta, zis Marchizul, stă pe peron între cei doi poliţişti, privind spre vagon la fereastra în care e încadrat chipul palid al fetei. Ochii ei speriaţi, mari, negri, arzători, exprimă acum cea mai mare nedumerire; gura i-a rămas întredeschisă şi buza de jos îi tremură cumplit.

Dulău o priveşte învingător, muşcându-şi în colţul gurii un surâs drăcesc. Şi în timp ce trenul se urneşte cu scrâşnet metalic pe şine, el simte tot mai aproape, în dreapta sa, silueta masivă a lui Sgorcea. Pe la spate, poliţistul îl ţine încleştat de braţ; vrea să fie totuşi sigur că preda nu-i va scăpa. Dar Ioan Dulău e hotărât să nu fugă; s'au învoit doar, şi el nu va fugi. Când poliţiştii au năvălit în vagon, el înţelese ce va urma, şi ca să-i previe, s'a sculat frumos şi i-a urmat pe culoar. In treacăt însă, încet, le-a murmurat: „Fără gălăgie, că spun tot; să-i tacă clonţul ăluia".

Comisarul, binevoitor, l-a rugat pe păgubaşul care făcea spume la gură să tacă. Astfel înţeleşi cu toţii, hoţ, victimă şi poliţiştii, au coborât din vagon.

E un obiceiu bine cunoscut, că atunci când un hoţ dibuit se predă de bună voie copoilor, fără să mai caute să fugă, aceştia nu mai atrag prin nimic luarea aminte a mulţimii. Fără să mai facă tărăboiu ei îşi conduc prada la braţ ca pe o veche cunoştinţă.

In ce priveşte apoi întâmplarea de faţă, s'a potrivit ca hoţul şi comisarul să fie într'adevăr cunoştinţe vechi. De aceea, străbătând culuarul strimt, Ioan Dulău, zis şi Marchizul, poate pentru că se îmbrăca totdeauna ca un fante scos din cutie, i-a şoptit celui care-i curmase firul libertăţii: „Nene Sgorceo, te rog, să aşteptăm pe peron până pleacă trenul. Fă-mi hatârul ăsta că spun tot".

Fie că a avut inimă bună şi l-a lăsat, aşa, de filotimie, fie că voia să mai prindă ceva, poliţistul i-a făcut pe voie.

Acum, Dulău priveşte surâzător pe sub pălărie, la chipul palid, încadrat în fereastra vagonului, ce se depărtează tot mai mult. El îşi mestecă în colţul gurii surâsul drăcesc pe când mâna poliţistului, ca un cleşte de fier, pe la spate, îl strânge tot mai tare de braţ.

Şi când trenul şi chipul palid s'au mistuit în nourul de abur, el s'a întors deodată şi a pornit urmat de ceilalţi. A intrat pe uşa oficiului poliţienesc, cu sufletul uşurat. De acum, ce-o urma, nu mai are nici o însemnătate pentru el. Ştia ce ştia şi în tainiţa ascunsă a sufletului, tot mai păstrează parcă o parte din surâsul drăcesc de odinioară.

— Mi-a furat tot ce aveam la mine, domnule comisar. M'a jefuit hoţul — se jelui păgubaşul. Dă-mi banii, tâlharule, banii mei... Dulău îi aruncă o privire plină de dispreţ. E de mirare — gândi el — cum un om în toată firea se poate boci ca o muiere după nişte bani. Se cunoaşte că ăsta nu e nobil... Ce atâta vorbă pentru un portofel !..

Fu trezit de vocea mieroasă a lui Sgorcea.

— Ei!... zi, căzuşi iar, Marchizule ?

— Iar, nene Sgorceo... Intâmplarea.

— Intâmplare!... Obicei mă, obiceiul tău. De când te cunosc eu... scoate portofelul. Apoi către păgubaş: Poftiţi, vă rog, alături, instrucţia e secretă. Dulău simţi că se apropie clipa. Un tremur îi stăpânea genunchii. Se propti însă bărbăteşte pe picioare.

— Nene Sgorceo, poţi să începi.

Dar poliţistul nu prinse înţelesul cuvintelor. El ştia numai că pusese mâna, din nou, pe cel mai temut hoţ de trenuri, aşteptat pe toate liniile, de haite de poliţişti. Avusese norocul să-i pice lui, plocon, adus de grasul călător, care se văita cu glasul răguşit. A doua zi iar vor apărea în gazete reportagii cu titluri groase şi fotografia „isteţului poliţist". Afară de asta el mai conta, nădăjduia întrucâtva şi în generozitatea clientului — adică a păgubaşului..

Dar Dulău rămase nemişcat în mijlocul odăii. Poliţistului îi venea să-l strângă în braţe, să-l sărute de bucurie. Avansarea era şi ea pe aproape. Nu-i puţin lucru să pui laba pe Dulău, zis Foanfa, zis Marchizul!...

— Ia dă, tu, portofelul încoace, puiule.

Dar Dulău se gândea acum la chipul încadrat în fereastra vagonului de a treia, la trenul care şuiera în depărtare.

— Mă n'auzi ?

— Da domnule comisar.

— Portofelul..

— Nu-l am... te-am minţit... caută-mă... Şi cu o mişcare îşi desfăcu paltonul, haina şi vesta.

Urmă o clipă de tăcere. Dulău aştepta resemnat cu fălcile încleştate os. Se porni deodată o ploaie torenţială de palme, o grindină de pumni. Un torent năvalnic de lovituri peste faţă, în cap, în coaste. Un ropot deslănţuit cu furie dar pe care Marchizul îl înfruntă bărbăteşte. Se simţea învăluit în ceva cald, purtat pe sus de o mână nevăzută, apoi trântit şi iar prins şi iar izbit. Apoi iar ceva cald îl încleştă în braţe, până când, stâlcit, cu încheeturile desfăcute se pomeni într'un colţ. Dulău rămase nemişcat, acolo; dintr'un punct înfipt în conştiinţa sa ţâşneau parcă într'una văpăi roşii în cercuri concentrice — o piatră svârlită în apă şi apoi, rotogoale împrejur, tot mai mari, tot mai mari... Din miezul său cerebral scăpă primul fir de gând: „fata, trenul, fumul"; peste imagini se suprapuse senzaţia sonoră: „şuerul prelung al locomotivei, plescăitul palmelor"..

Sgorcea răsuflă înfundat, se şterse de sudoare... înjură, Stâlcit, Marchizul se gândeşte: prima bătae a trecut cu bine. Asta dă anapoda cu podul palmei, cu sfârcul degetelor, cu pumnul, cum îi vine la îndemână. Ala — şi gândul îi sbură la Durac— dă de jos în sus, cu nodul pumnilor, îndesat în fălci. Inchise ochii. Ce-mi pasă... să mă văd odată acolo ca să scap mai repede.

Se pomeni în duba ce urca dealul Văcăreştilor.

Acelaş deal, acciaşi poartă, acelaş portar.

Un svon de glasuri înăbuşite, împânzi închisoarea. A venit Marchizul, băeţi. A căzut iar la hârdău. Ştiu că a dat lovitură grasă: două sute de mii dela un negustor borţos.

Puşcăriaşii vărgaţi şoptesc prin colţuri. Dar Dulău ştie ce ştie şi tace posomorât.

Iar Durac, ca un paianjen, aşteaptă. Intre ei doi, înţelegerea a fost de mult făcută, din ajunul liberării lui Dulău. La prima lovitură, se asigură banii şi se angajează un avocat bun. Durac trebuie să scape cât mai eftin. Are doar în spate o crimă. Victima e încă în spital cu o tăietură dibăcită între coaste, — perfidă şi adâncă tăietură. Albanezul se încăpăţânează să nu-l lase în casieria fabricii, unde spiritul născocitor al lui Durac plănuise o nouă lovitură. Asta l-a costat pe spărgător, libertatea. Dar el nu e degeaba şeful lui Dulău, el are autoritate. „Cum ieşi, dai o lovitură în plin. Auzi mă? Caută în trenurile rapide, vagoanele restaurante, compartimentele de a întâia, acolo sunt mahării.

Dulău îşi cunoştea bine meseria. Elegant, distins, — nu degeaba i se spunea Marchizul — dăduse lovitură de maestru. Durac citise ziarele şi se bucurase grozav. Două sute de mii!... Cu suma asta, un avocat meşter te scapă de puşcărie, chiar dacă crapă Albanezul. Are gazeta ascunsă cu grije în căptuşeala tichiei. „Indrăsneţul furt din rapidul „Dacia" — Un negustor jefuit de două sute de mii lei. — Autorul furtului e cunoscutul hoţ Ioan Dulău, zis Marchizul. — El a isbutit să dosească suma".

Dar Dulău întârzie să se arate. Cine ştie, poate că aşteaptă clipa cea mai potrivită ca să poată vorbi în voe, singuri, nestingheriţi. „Auzi, două sute de mii! Al dracului Marchiz! Au de ce să-l pismuiască borfaşii. E o sumă bunicică. Dulău a dat cea mai dibace lovitură din toată cariera". Durac îşi pileşte cu eleganţă unghiile. Faimoasa lui pilă de care nu se desparte niciodată, dar pe care nu i-a zărit-o nici un gardian, sclipeşte în soare. Să fie un avocat bun să cunoască bine speţa şi să-i încurce pe judecători urât de tot.

Scapă sigur cu cel mult doi ani. E un fleac de nimic pe lângă cei zece ani pe care-i i-ar da cu un apărător din oficiu. „Ai dracului ăştia din oficiu !... Parcă-i văd cum morfotesc vorbele în gură ca pe călţi: „Onorata instanţă să binevoiască a aprecia că acuzatul e tânăr şi să aplice cu indulgenţă legea". Auzi apărare!... Ia să le fi strecurat pachetul cu hârtii de bancă pe sub mână! Le-ar fi mers gura ca o morişcă. Niciodată ăl din oficiu nu m'a scos cu mai puţin de trei luni.

— Dulău !... Glasul sugrumat al lui Durac a fost mai mult un mârâit sălbatec, scăpat printre dinţi. Dulău a rămas cu pasul în aer. S'a oprit în mijlocul curţii, a cugetat puţin şi apoi s'a apropiat şovăelnic de tovarăş. In clipa aceia crezu că zidurile închisorii se strâng tot mai mult pe lângă el. Cum ar fi fugit!... Genunchii însă îi tremurau şi acum, ca în ziua când se afla la poliţia gării, în faţa lui Sgorcea. Se înţepeni iar pe picioare şi păşi cu bărbăţie până lângă zid. Intâlnirea n'a fost deloc plăcută. Durac înţelese dintr'o dată totul. Cu pila îşi descărcă o parte din nervi, în grija migăloasă ce o punea în curăţitul unghiilor. Amândoi îşi scrutară unul altuia gândurile.

— Cât a fost?

— Două sute de mii. Răspunsul îl isbi pe Durac ca o buturugă drept în faţă.

— Unde i-ai asigurat? — Cu pila contura încet marginea ovală a unghiei. Cu urechea ciulită aştepta încordat răspunsul. Al dracului — se gândi Dulău — tot nu i-au găsit-o. Il trage mereu pe sfoară pe gardieni. La drept vorbind, pila asta, cu marginea tăioasă ca de brici, mai serveşte şi la altceva, nu numai la pilitul unghiilor. Norocul lui e că ştie să o ascundă dibaci între foile tălpilor dela bocanci. Apoi hotărît cu capul în sus:

— Nu-i rost acum, banii i-am plasat.

— Ce?

— „Ce?"

— I-am dat... — şi-i fu greu să sfârşească fraza.

O rază de soare scăpără în lama de oţel. Altă rază se aprinse în ochiul verde al lui Durac, ca un fulger de ură.

— Mă laşi mesa, atunci? Ai început să strângi bani albi pentru zile negre?... Pungaş de buzunare cu livret la Casa de economii. Bine"... — rânji el batjocoritor.

Pe Dulău râsul ăsta rece, aspru îl făcu să se sbârlească. Un ţurţur de ghiaţă i se prelinse ca un fior, pe ceafă, în jos, pe şira spinării.

— Durac, frate-meu, crede-mă n'am dosit banii. Jur...

— Să crape mâţa?

— Să crape...

Ei, al dracului — se gândi Durac — s'a jurat. Asta nu se jură pe mă-sa nici pentru toată lumea... Atunci?

— Atunci?...

— I-am dat unei fete... Acum Durac înţelese restul.

— Atunci o târfă? — şi cei doi pumni inodaţi, răbufniră înăbuşit sub fălci. Dulău se rezemă de zid şi apoi, moale, se strânse încet, se mototoli cârpă şi căzu jos.

Dintr'un colţ al gurii un fir de arnici roşu se prelinse pe bărbie. Dulău zâmbea, zâmbea drăceşte, aşa cum zâmbise la plecarea trenului din gară.

Ştie el ce ştie!... Adică ce crezuse Durac, că-şi asigurase grosul pentru el? Doar se înţeleseseră bine amândoi. Nu jurase el pe viaţă bătrânei? Nu ştie oare cât ţine la bătrână?... şi că n'ar fi călcat pentru nimic în lume jurământul? Ei dar întâmplarea a vrut s'o întâlnească pe fată. Gândul lunecă iar la compartimentul de clasa treia din Rapidul Dacia.

De mult pornise trenul din staţie. Imbrăcat elegant, cu statura impunătoare, Dulău cerceta pe rând compartimentele, căutându-şi cu ochii o pradă. Trecând spre restaurant, străbătu vagonul de clasa treia. Intr'un compartiment, singură, o fată palidă cu ochii mari. El se prelinse pe culuarul îngust, spre vagoanele luxoase. Se aşeză la masă în restaurant şi ceru o cafea. Pe când sorbea băutura ochiul ager căuta. Privirea i se opri asupra unui domn corpolent, un negustor provincial plecat după afaceri. Când se făcu controlul biletelor, află că grasul călătoreşte departe, iar când îşi plăti consumaţia, acesta trânti pe masă un portofel doldora de hârtii albastre. Lui Dulău îi bătea acum inima în ritmul trepidant al roţilor.

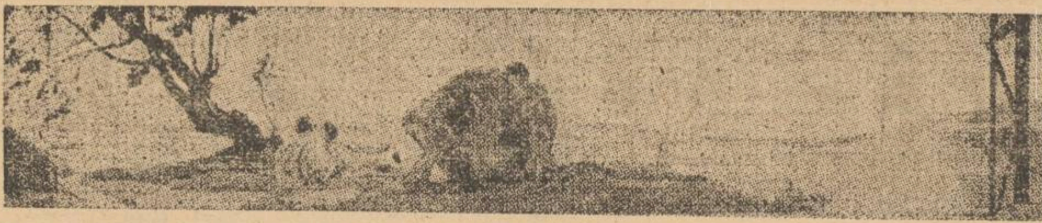
Ieşi pe culoar.

Din ceiace învăţase în „meserie" el ştia că nu trebuie să stea prea mult sub privirile victimei.

In compartimentul său, fata palidă muşca dintr'un măr. Lui îi păru atât de nefericită!.. La drept vorbind, nici nu-l interesa. O privi distrat cum îşi înfige cu foame dinţii în măr. Şi deodată, fără să ştie cum, se gândi la vremurile când fără un ban în buzunar, trecea prin faţa vitrinelor cu delicatese. A văzut odată acolo nişte mere mari, frumoase, care i-au umplut gura de apă, pe când în burtă într'un gol haotic, se sbuciuma foamea lui. Inzestrat cu o intuiţie de care el însuşi nu-şi da seama, Dulău înţelese că fata asta slabă, sărăcăcios îmbrăcată, trebuie să fie o biată lucrătoare. Nu părea să aibă mai mult de 16 ani. Trăsăturile feţii erau de o distincţie impunătoare; părul negru, des, ochii mari, arzători; iar gura frumos tăiată, palidă, contrasta cu roşeaţa uşoară ce-i voala obrajii. Mâncase mărul, fata, şi acum, cuminte, sta lângă geam, privind cum se desfăşoară panglica peisajului de afară. In colţul ei nu cuprindea nici jumătate din locul ce i se cuvenea, aşa era de mică la trup. Deasupra, în plasă, un cufăraş de lemn îi trăda sărăcia.

Desigur, sub raport profesional, ea nu prezenta pentru Dulău nici un interes. El însă se gândi că ar putea să-şi petreacă aci mai puţin observat, timpul până la eşirea domnului cel gras din vagonul restaurant. Dulău lucrează cu metodă. Aşa s'a hotărît să

* Din volumul „Funeralii naţionale" care va apare în editura „Adevĕrul".

intre în vorbă cu ea. A fost simplu, mai simplu decât crezuse. Ceiace l-a surprins a fost tonul sincer cu care i-a vorbit fata. Spunea lucrurile pe faţă, fără nici o ocolire şi-l privea în ochi cu ochii ei blânzi de copil.

„Mă duc la Toria, la Sanatoriu, fiindcă am oftică. Am lucrat într'o tipografie doi ani şi m'am îmbolnăvit. Mama crede că o să mă fac bine. Am bani să plătesc o lună întreţinerea la sanatoriu şi biletul de tren la întoarcere. Dacă n'ai bani de întors nu te primeşte acolo. A fost tare greu până am făcut rost. De când a murit tata, mama mea lucrează prin case. E foarte frumoasă şi e tânără, că s'a măritat la şaisprezece ani. Tatăl meu o bătea în fiecare zi. Se întoarcea beat acasă şi o bătea... Şi pe mine mă bătea, dar mai puţin. Juca la cărţi şi pierdea. Şi atunci de necaz ne bătea pe amândouă. Intr'o zi tata a murit. I-a făcut autopsie, avea apă la plămâni. Mai târziu eu m'am dus să lucrez la o tipografie; mama a găsit de lucru la câteva case; spală şi coase cu ziua. Câte odată aduce de acolo, când se întoarce seara, lucruri bune de mâncare. Odată a adus un cozonac întreg şi o jumătate de sticlă cu vin. Când am răcit şi am început să tuşesc, mama a plâns. Intr'o zi m'a dus la policlinică. Asta a fost după ce am scuipat sânge. Doctorii i-au spus că dacă nu mă trimite să stau un an la aer, o să mor. De atunci plângea în fiecare seară când se întorcea acasă. Dar bani tot nu aveam. Odată s'a plâns unchiului cucoanei la care spăla. El i-a spus că o aşteaptă în cameră la el. Mama s'a supărat şi în noaptea aia am plâns amândouă până dimineaţa. I se roşiseră ochii şi se trăsese la faţă. Mie mi-a părut rău... E tare frumoasă mama mea şi are corp subţire ca de copil; când dorm cu ea îmi place s'o strâng în braţe. E aşa caldă. Am înţeles eu că acum câteva zile, domnul cel bătrân a dormit şi el cu ea. După aceia i-a dat banii din care mi-a cumpărat biletul de tren. Cu restul o să plătesc întreţinerea pe o lună la sanatoriu. Ea m'a dus la gară şi când a plecat trenul plângea. Plângea fiindcă ştia bine că nu o să-mi mai poată trimite bani. Domnul cel bătrân nu-i mai dă dacă nu se duce iar la el. Şi mama s'a jurat că nu se mai duce"...

Marchizul asculta frământându-şi un zâmbet în colţul gurii. Nu părea deloc mişcat de tot ce auzise. In gând închipuia însă un plan drăcesc. Şi cu planul ăsta în cap eşi iar pe culuar. In vagonul de întâia cercetă cu grije compartimentele. Corpolentul înfundat în perne, îşi morfotea ţigara de foi cu gânduri încâlcite. Era singur...

Acum e acum, Marchizule!...

Intră, se aşeză şi-şi aprinse şi el o ţigare. Pe pieptul umflat al călătorului, portofelul îşi trăda existenţa, printr'un fel de gâlcă greu de trecut cu vederea. Trenul gonea nebun, pe când roatele îşi cântau cântecul metalic, monoton şi plicticos. Intr'o astfel de împrejurare un om gras şi pe de-asupra şi sătul, adoarme repede.

Din nou inima hoţului începu să bată în ritmul roţilor. Tac-tac-tac-tac-tac-tac, tac-tac-tac... De ce o fi şuierat locomotiva? A... tunelul... foarte bine.. prilejul e cât se poate de nimerit. El îşi frecă nervos degetele în buzunar. Trebuie să lucreze cu băgare de seamă. Este cea dintâi lovitură pe care o dă de când a fost eliberat. Numai de n'ar da greş. Ei... asta-i!... Ce ai învăţat odată, nu mai uiţi. Priveşte bine locul buzunarului şi pieptul gras. Dincolo de căptuşeală se ascunde prada. O mişcare dibace şi portofelul o să-şi schimbe repede stăpânul.

Intuneric.

Ca o fâlfâire de aripă, mâna a plutit prin întuneric. Lama de ras tae încet, harnică... tae haina, tae căptuşeala, tae cu spor. Se aude aşa, ca un ronţăit de şoarece, un sgomot abia simţit... Se cască o gură neagră şi ca o mângăere de catifea degetele meştere dibuesc locul, scot afară prada.

Atât...

Când, aburit, plin de funingine, trenul ieşi de sub tunel şi când lumina pătrunse iar în compartiment, Marchizul cerea chelnerului din vagonul restaurant, un plic.

Apoi ieşi.

Puse toate biletele de bancă acolo, lipi marginea gumată şi svârli portofelul afară, pe fereastră. In compartimentul de a treia, reculeasă după emoţia încercată la trecerea prin tunel, fata părea că-l aşteaptă.

Abia acum Marchizul simţea că e mişcat. Se aşeză însă în faţa ei silindu-se să pară cât mai liniştit. Dracul să mă ia — gândi el — dacă ţi odinioară m'aşi fi bălăbănit aşa"... — şi privi înciudat la mâinile care îi tremurau cumplit.

Fata zâmbea.

— Ţi-a fost frică? — o întrebă el.

— M'am gândit la dumneata. De ce n'ai stat aci? El băgă repede mâna în buzunar şi scoase plicul dolofan. Din nou inima începu să-i bată în ritmul roţilor.

— Am fost să-ţi aduc ceva, uite. Eu o să cobor în curând.. poate la prima staţie. Ia plicul... o să ai nevoie de el...

Chipul palid zâmbi.

— Pentru mine?

— Pentru... tine. Ţine, ia-l şi pune-l în geantă. Sau, lasă, stai mai bine să ţi-l pun eu în cufăr. Vezi să nu-l desfaci până la sanatoriu...

Fata iar zâmbi.

— Mi-ai dat un cadou?

— Da. Păstrează-l, eu sunt bogat... Iţi pare bine? Da?

Ea râse din toată inima.

— Dumneata eşti cavaler?

— Cum?

— Cavaler?...

Acum şi Marchizul râdea din toată inima. Ii luă mâinile în mâinile sale şi le simţi umede şi ferbinţi. Pe obrajii ei febra depusese două săruturi rose. Are nevoie de îngrijire — îşi spuse el. Şi dintr'odată se posomorî.

— Să stai cât mai mult în sanatoriu. Auzi?

Dac'oi avea bani...

— Las'c'o să ai...

— Dulău se gândi la plicul pus în cufăraş şi surâse în colţul gurii.

Trenul gâfâia. Iar un tunel, iar se făcu întuneric. Mânuţele umede se înfipseră în mânile sale.

— Ţi-e frică? — şi se aplecă spre ea. Deodată mânuţele fugiră ca două păsări speriate. Apoi el le simţi strânse împrejurul gâtului pe când două buze mici fierbinţi îi flutrară pe obraz. obraz.

Trenul înainta voiniceşte prin tunel. Şi când ieşi biruitor la lumină, mai şueră odată, apoi, pufăind năpraznic, se năpusti spre staţia pitulată la poalele unui deal. Apoi se înţepeni pe roţi, scrâşnind din măselele de oţel şi se opri. Locomotiva oftă adânc, prin toate supapele. Aproape în acelaş timp, isbucni undeva un ropot de voci. Şi deodată în cadrul uşii apăru masivă silueta lui Sgorcea.

Un haos se produse în toată fiinţa lui Dulău. Ce nebune gânduri se sbat sub ţeasta înfierbântată. Ce svâcniri înfundate simte în inimă? Işi ridică cu greu capul. Unde e? In tren?... In gară?... Ba nu, ba nu, e la închisoare. Dar trenul? Care tren?... Il doare tot trupul...

Se întinse pe patul de scânduri şi mădularele îi trozniră din încheeturi. Cum a ajuns în dormitor? A.... da.... l-au adus puşcăriaşii după ce l-au stropit cu apă. Cămaşa îi e udă... Şi părul îi este ud... Durac?

In cealaltă parte a dormitorului, dacă numeri zece puşcăriaşi la rând, dai de el. In colţul său întunecos, pândeşte răbdător, ca un paianjen.... Ca un paianjen stă el agăţat de gândul său. Şi pe când pleoapele obosite ale lui Dulău cad iar grele, în ochii verzi ai lui Durac scapără o lumină ciudată.

Puşcăria doarme. Pasul gardianului măsoară cadenţat timpul...

Şi deodată dimineaţa ţâşneşte de sub geana orizontului.

Se deşteaptă cetatea făcătorilor de rele.

Un svon se ţese, de colo-colo, printre puşcăriaşi. Dormitoarele s'au golit şi ieşiţi din mirosul greu, afară, ei sorb aerul rece al dimineţii. Numai Dulău a rămas înăuntru, întins pe scândură, cu o floare roşie, sub gât : o tăietură adâncă şi perfidă.

— La omorît pe Marchizul, mă.

— Pe Dulău?

— Pe Dulău... să vedeţi al dracului, cum râde... râde mort Marchizul. Păcat de el ! Tocmai acum când asigurase grosul...

Intr'un colţ, Durac şterge cu îngrijire câteva fire roşii de pe pila de unghii. O rază de soare străluce în lama de oţel...

MARIN IORDA

Cronica fantezistă

Viermii

Domnul Dagobert după fiecare ploaie ieşea în curte şi începea să râcăie pământul. Se îmbrăca de obiceiu pentru această operaţiune cu o pelerină largă, din acelea cum se văd în filme că poartă artiştii pictori, în cap îşi punea un soiu de bonet ca o creastă, iar în picioare nişte ghete speciale cu ţinte ascuţite, aceasta fiindcă domnul Dagobert după ploaie râcăia pământul nu cu vreun beţişor sau cu degetele ci cu piciorul. De departe astfel învestmântat cu pelerină largă şi fâlfăind ca nişte aripi, cu bonetul ca o creastă şi cu ghetele râcăind pământul ud, făcea impresia unei găini uriaşe. Mai lipsea cotcodăcitul ca această impresie să fie desăvârşită. De altfel sunt oameni care poartă în înfăţişarea lor nu ştiu ce dominantă asemănare cu un animal oare care.

Unii au obrazul lung şi dreptunhiughiular. Seamănă teribil acest obraz cu un cap de cal. Când individul deschide gura d'abia aştepţi să necheze. Alţii, au nasul cocârjat şi ochii sticloşi de parc'ar fi o cobe. In sfârşit alţii au înfăţişare de păsări domestice: merg ţanţoşi ca nişte cocoşi sau seamănă cu găinile. D. Dagobert semăna cu o găină moţată. Mai ales, când după ploaie începea să râcăie pământul, învestmântat aşa cum l-am arătat mai sus. Desigur că această îndeletnicire a d-lui Dagobert a trebuit să stârnească printre vecini un aflux de curiozitate. Aproape că nimeni nu mai avea linişte. Orice bucurie era urzicată de întrebarea: „Dece oare d. Dagobert râcăie pământul?" Răspunsul a putut să-l dea madam Otilia, care are în gardul de lemn care desparte curtea d-lui Dagobert de a dumneaei un ochiu prin care priveşte. Inchipuiţi-vă: d. Dagobert căuta viermi. Râcăia pământul cu piciorul, apoi când găsea unul, îl punea în cutia de tinichea vopsită verde, pe care o purta pe şold şi pe care o avea de când era copil şi mergea după fluturi. Ei, să ştii că d. Dagobert este pescar amator, şi-au zis vecinii şi strânge viermii să-i pună momeală în capătul undiţii. Bine, bine, dar un pescar, fie el şi numai amator, tot se duce când şi când la pescuit, iar dumnealui n'a fost văzut niciodată să meargă la iaz. Ce să fie la mijloc? Ce-o fi făcând cu viermii?

Fireşte, când s'a ştiut că d. Dagobert, căuta în pământul ud de ploaie viermii şi că totuşi nu este pescar şi nici om de ştiinţă nu este, atunci curiozitatea vecinilor a rupt orice stăvilar. Astfel, într'o noapte, după ce d. Dagobert, râcăise pământul udat de o ploaie torenţială, madam Otilia şi cu d. Oscar băcanul, au sărit gardul şi au privit printre jaluzele: d. Dagobert prăjea viermii în tigaie, cu untdelemn şi lămâie şi apoi îi mânca. Ptiu, bată-l nevoia să-l bată. Auzi, să mănânce viermi. Da, îi savura, îi înghiţea ca pe nişte macaroane. Apoi ca să nu i se aplece de prea mare poftă, îşi turna un pahar de vin pe care îl sorbea pe îndelete. Lucrul însă nu era curat. Cine a mai pomenit să se desfete cu viermi? Ori d. Dagobert nu era în toate minţile, dar din vorba lui nu se putea afla aşa ceva, ori era mai degrabă un fermecător. Da, da să ştii că asta e: d. Dagobert era fermecător, altcum ce i-ar veni să se hrănească tocmai cu viermi. Şi faima de fermecător a d-lui Dagobert a prins să galopeze prin ţinut ca un armăsar nărăvaş. Oamenii au început să se teamă de el.

Când îl vedeau, îi fugeau din cale. Până într'o bună zi l-au reclamat la jandarmi. Şeful de post l-a adus la interogator, străjuit de doi oameni. Chestiunea însă nu era prea simplă, fiindcă nu i se putea imputa d-lui Dagobert altceva decât că mănâncă viermi, iar această poftă nu putea fi calificată vrăjitorie şi nici un text de lege nu o pedepsea. Cazul fiind mai complicat, mai ales că d. Dagobert refuza să vorbească, fu trimes la oraş. Oamenii din târg nu voiau cu nici un chip să-l reprimească în mijlocul lor.

La oraş stârni o vâlvă grozavă. Ziarele începură să vorbească despre isprăvile sale, iar reporterii veniră chiar din America să descrie pe mâncătorul de viermi, care refuza totuşi să facă vreo declaraţie. In cele din urmă i-au dat drumul. N'aveau ce să-i facă. Şi numai atunci d. Dagobert adună pe reporteri la o masă şi le ţinu următorul logos:

— „Domnii mei, o lume întreagă, datorită zelului dvs. profesional, se agită azi să afle dece mă hrănesc cu viermi. Răspunsul este totuşi foarte simplu, ca un al doilea ou a lui Columb: este singurul mijloc de a-mi lua o revanşă asupra morţii. Când voiu fi hoit, viermii vor pătrunde prin crăpăturile raclei şi vor năvăli să mă roadă. E mijlocul lor de viaţă. Să fie auxiliarii descompunerii definitive. Ce mai ospăţ vor face ei din mine? Ei bine, acum îi mănânc eu, fiindcă destul mă vor mânca ei pe mine. Ii prăjesc în untdelemn, torn zeamă de lămâie şi-i savurez. Sunt delicioşi!"

Cu aceste cuvinte d. Dagobert şi-a încheiat declaraţiile. Se spune însă că de-atunci viermii au devenit un aliment de lux ca racii, scoicile şi melcii.

Ii mănâncă toată lumea „bine". Au ajuns 2.000 zumpfi kilogramul...

ŞTEFAN TITA

SCRISORI CĂTRE PRIETENI

I

Vechiul meu prieten

Aş vrea să mai stau de vorbă cu tine, cum stăteam odinioară, cercetând gândul ochilor tăi, scăpărători de viaţă, ascultând vorbele tale sincere, înţelepte, din care respira o mireasmă ca de flori de câmp-învietoare.

Mi-e dor de căldura acestei bucurii.

Acuma când soarta mi le-a restrâns, şi nu-mi oferă decât puţine rare bucurii.

Am iubit mult viaţa, omenirea şi totuşi prieteni adevăraţi, aşa de puţini.

Poate pentrucă n'am găsit la prietenii mei măsura iubirii mele. Ataşarea blândă, devotată, a două suflete care se aseamănă în toate fără umbra diferenţei de caracter, moravuri şi obiceiuri, care nemulţumesc şi întunecă iubirile cele mai frumoase...

Nimeni n'a înţeles ardoarea sufletului meu, înamorat de armonia ideală a vieţii, cu oroare de patimi mărunte, porniri nefireşti, care turbură limpezimea sfântă a ei.

Imi spuneai odată — vezi, mai bine de treizeci de ani am ţinut minte ce mi-ai spus odată — că, în creaţiunile mele literare, nu există nici o femeie rea. Şi caracterele bărbaţilor sunt prea blânde. Oamenii sunt mult mai răi, mai perfizi. decum îi zugrăveşc eu.

Se poate, în scrierile mele din tinereţe, când viaţa mea era grădină înflorită şi numai din această feerie sorbeam încântarea, poezia inspiraţiei mele. Lumea închipuită era numai bunătate şi frumuseţe. Mai târziu, când peste feeria minunată a visurilor, s'a aşternut zăpada cu viscole, fiorul îngheţului m'a pătruns — şi în lupta cu moartea am început să văd altfel lumea. Am cunoscut şi oameni răi. Călăii fioroşi ai armoniei. Pe aceştia nu i-am zugrăvit încă?... Se poate.

Şi poate că niciodată nu-i voi putea zugrăvi. Căci duşmanii care mi-au eşit în cale, în grădina minunată a fanteziei mele, ca şerpii veninoşi — cu sâsâitul lor sinistru — au ucis inspiraţia divină a sufletului meu. Şi poate că niciodată, nimic frumos nu voi mai putea să scriu... Iar lucruri urîte nu vreau să spun.

●

Tu îmi eşiseşi în cale ca o rază de soare. Tânăr, frumos şi puternic, ca însăşi primăvara...

Eram după o mare decepţie. Murise o speranţă mândră şi primeam în fiecare zi câte o lovitură a celor mai temeinice. Crude lovituri, cu prevestiri sinistre zguduiau temelia vieţii mele.

Vegheam la patul unui copil, cel din urmă, cel mai scump dintre copiii mei, bolnav. Doctorul care îl căutase declara neîndurat, că deacuma, n'are ce să-i mai facă; toate sunt în zadar, copilul meu are să moară!

Multe sunt durerile omenirii. Mi se pare că au trecut toate prin inima mea: dureri trupeşti şi sufleteşti, umiliri şi decepţii, aşteptări înfrigurate şi grozavul chin al dorurilor ucise...

Dar nimic n'a scos din sufletul meu ţipătul disperării. Să moară Sandu?... Nu, nu! Asta întrecea puterile mele. Unde să alerg, ce să fac? Cum să întorc pasul sorţii şi să alung grozava nenorocire? Viaţa copilului meu cum să o scap?

Numai o mamă, care şi-a iubit şi şi-a pierdut copilul poate să înţeleagă disperarea mea.

Copilul e speranţa, e viitorul. In el se reînoiesc, se grămădesc toate aspiraţiile, ca într'un suprem refugiu al vieţii. Epava scumpă pe care o prinzi din valuri şi o strângi în braţe. E mângâerea dulce, farmecul înseninării, al odihnei, al resemnării. Copilul e nemurirea sufletului, e sublima promisiune a lumii de apoi.

Şi lumea aceasta supremă se prăbuşea, se pierdea pentru mine. Imi frângeam mânile, durerea gemea, urla în pieptul meu.

Veni o vecină prietenă, tânără farmacistă.

— Vai, cum se poate. Sănducu, copilul acela robust, plin de viaţă? Nu se poate.

— E pierdut, — gem eu. — Nu mai poate fi salvat. A declarat doctorul, specialist în boli de copii, profesor universitar. Are amândoi plămânii aprinşi în focare, infectaţi, nu poate suporta criza... Mâine va muri.

— Ştiu eu pe cineva care are să ţi-l scape.

Farmacista eşi, fără să-mi mai dea bună seara. Peste jumătate de ceas, se intoarse, însoţită de acel cineva care avea să-mi scape copilul.

Erai tu. Devenit din clipa aceia un zeu pentru mine.

CONSTANŢA HODOŞ şi ION GORUN

Cu câtă încordare pândeam expresia feţei tale, pe când îl ascultai, mânile tale viguroase care ridicau delicat trupşorul de şease ani. Ai cerut ventuze, şi ai pus în aplicare ştiinţa veacurilor, luminată de geniul tău activ şi energic.

M'ai trimis să mă culc, căci eram istovită şi ai veghiat singur.

In zori, când am deschis ochii, după două ceasuri de somn adânc, copilul dormea liniştit. De pe obrăjorii lui drăguţi dispăruseră trandafirii roşii ai morţii. Era salvat.

Niciodată nu voi uita ce rază de bucurie frumoasă îţi lumina faţa, ochii, zâmbetul şi cu ce linişte nobilă ai calmat expanziunea mea nebună.

— Nu, Doamnă, nu mi-am făcut decât datoria. Şi sunt foarte fericit că am putut s'o fac.

M'am ridicat de jos, unde căzusem îngenunchiată la picioarele tale, ca înaintea unei divinităţi. Şi te-am privit în faţă. Ce om!

De atunci, mai bine ca treizeci de ani, te admir, te stimez şi îţi sunt cea mai devotată prietenă. De atunci, ai rămas, pentru mine, icoana vie a omului tare, cu misterioase puteri, care poate să facă minuni, dacă vrea.

Noi, femeile, iubim cu exaltare pe oamenii frumoşi, îi îmbrăţişăm pe poeţii visători, suferim cu cei melancolici, gata la orice sacrificiu pentru ei: deplin stăpânite nu suntem decât de cei puternici. Numai lor ne predăm cu tot sufletul, căci numai ei ştiu să ne ocrotească, punând eroismul, pavăză slăbiciunii noastre.

Dacă toţi bărbaţii ar avea virtutea ta, nu s'ar fi născut ideia emancipării feminine. Şi eu n'aş sta iarăş, tremurând, îndoliată, în faţa sorţii mele, cu sufletul tot aşa de sfâşiat, ca atunci când îmi era copilul în gura morţii...

Acuma el e mare, sănătos, voinic. Dar e departe — departe... S'a dus din cuibul dragostei mele de mamă...

Tovarăşul vieţii mele s'a dus şi el — şi mai departe, vai, pentru totdeauna. Singură în toată casa mare, plină de amintiri, iubire şi fericire, lupte, iluzii şi dezamăgiri, epave scumpe şi triste care se lovesc de un suflet viu, în care nu poate să intre renunţarea, gândul morţii, fără înviere...

Singură! Părăsită fără o rază de iubire! Poţi tu cuprinde câtă durere e în vaerul acesta?

De ce să mă reazăm? Cu ce să umplu golul care s'a făcut în jurul meu?

. . . .

Aşi vrea să mai stau de vorbă cu tine, cum stăteam odinioară: prieteni buni spunându-ţi păsurile vieţii, spoveditoare şi tu duhovnic înţelept să-mi dai poveţe: ca odinioară.

— Să nu te rezemi niciodată pe altul, căci ar putea să te lase şi atunci?

Atunci îţi aduni propriile puteri şi nu cazi în prăpastie.

— Să nu-ţi faci iluzii! Să nu crezi că oamenii sunt aşa cum îi zugrăveşti tu în romanele tale. Lumea e rea.

Atunci pentru cine scriu eu? Dacă lumea e rea, oamenii perfizi, mici la suflet, cine să înţeleagă, să primească cântarea ce-mi isvorîse din inimă, în grădina însorită a tinereţii mele, şi se înălţa ca un imn la ceruri, ca o rugăciune pentru cei buni şi iubitori, cu milă şi dor de vindecare a pământului, plin de rătăciri şi dureri...

Atunci tot ce plămădise mintea şi sufletul meu, în ardoarea acestui dor, — va muri, — cum era să moară copilul meu drag, căzut pe mâna unui om aspru, fără suflet, — şi eu voi cădea în prăpastia slăbiciunii mele...

Căci, vezi, nu pot trăi fără iluzia primenirii acesteia, cum n'ar putea trăi ciocârlia fără răsăritul soarelui. Imi trebue lumea aceasta bună ca aerul, ca apa, ca pânea cea de toate zilele. O chem, o creiez, şi nu vreau să cred că ea nu există nicăeri.

De aceia te chem, vechi prieten, din pilda vieţii tale de apostol solitar, să prind putere. Cu renunţare la bucurii, plăceri mărunte, la iubirile calde care se pot stinge pentru purure a slăvire a marelui *adevăr*, care trăeşte în martiriu, sufere, se resfrânge, dar moare. Indură chinuri negrăite, se sbuciumă în mizerie şi hulă, dar luminează, departe, eternitatea.

Cu vechie prietenie,

II

Prea sfântul meu prieten,

Stăteam fără puteri ridicată de pe masa de operaţie, pe patul meu de suferinţă, la spitalul Colţea.

Simţeam cum sângele îngheaţă în mine şi viaţa mă părăseşte. Voi muri — îmi ziceam — şi îmi părea rău, aveam simţirea avarului care se îneacă, se dă la fund cu comoara asupra lui şi regretă nu atât viaţa cât comoara care se va pierde cu el...

Dar eu nu am fost avară, am risipit în larg viaţa, am iubit-o cu toate durerile şi decepţiile ei. Am iubit *taina* mare a ei, comorile ei ascunse în care nu cred aceia care o dispreţuiesc şi nu ştiu să le cerceteze.

Simţeam sfâşierea regretului îndoit, căci până acum gândul morţii nu intrase în sufletul meu. Mi se părea că voi trăi un veac — o veşnicie! Cum, prin ce minune voi cuceri această nemurire, nu mă întrebam. Un talisman era ascuns în pieptul meu, acolo lângă inimă, invulnerabil, nemuritor... Şi acuma totuşi trebuia să mor. Vedeam condamnarea în ochii celor ce mă îngrijeau, în felul neglijent al tratamentului; parcă era o sfidare a râvnei mele de viaţă.

La 70 de ani! mai cer operaţie, radium, cură chinuitoare pentru câţiva ani de viaţă!

Le-am îndurat pe toate, cu ochii închişi, cu pumnii strânşi, cu inima svâcnind de dorul acelor câţiva ani. Unu, doi, doar atât să mai pot împărţi dragilor mei, talismanul din sân...

Şi iată-mă acum întoarsă dela Cluj unde am primit în institutul Medical — creiat pentru grozava mea boală — de unul dintre aceia care cred în taina mea, botezul credinţei, dacă nu în vindecare, cel puţin într'un binecuvântat repaos.

Mă aşez la măsuţa mea de scris părăsită de mai bine de un an şi continu aceste confesiuni.

Nu vreau să mor, fără mărturisirea păcatelor, a iubirilor mele cele mari. „Mult ai iubit mult ţi se va ierta", a zis Isus Magdalenei.

Cea dintâi mare iubire a mea ai fost tu. Ai ştiut vreodată?

Desigur ai bănuit. Dar n'ai ştiut că sub farmecul ochilor tăi albaştri am aşteptat patru ani să-mi spui cuvântul scump, — pe care niciodată nu l'ai spus. Pentru ce? Am înţeles, — fiindcă voiai să fii ceiace ai devenit. Un om sfânt, închinat Bisericii. Se spunea că în copilărie ai fost bolnav de tifos, foarte grav. Mama-ta plângea cu hohot la căpătâiul tău. Apoi s'a dus în Biserică — şi căzută în genunchi în faţa mântuitorului — L-a implorat să te scape. Şi i-a jurat „că de vei scăpa, te va da Lui". Şi acum tu, care iubeai foarte mult pe mama ta, nu voiai să o faci sperjură. Ţi-a intrat în suflet jurământul ei, te pregăteai pentru viaţa austeră de călugăr.

Dar în ochii tăi, în zâmbetul vorbei tale, era atâta vrajă dulce, atât de ademenitoare, încât nicio clipă, nu te-am crezut. Iţi plăcea dansul, vinul, cântecele de amor, şi sorbeai cu atâta nesaţ viaţa pământească încât nu te puteam închipui într'o mânăstire închinat postului şi rugăciunii pentru totdeauna.

Te vedeam zilnic. Zilnic îmi spuneai că sunt frumoasă, cuminte şi...

Să nu te măriţi cu un om prost că n'are să te înţeleagă!

Voiam să te întreb; Dar tu mă înţelegi? dar nu te-am întrebat. Te priveam doar emoţionată cu rezerva ce se impunea în vremea aceia fetiţelor de familie bine crescute. Să nu fi înţeles tu privirea mea care îţi vorbea aşa de clar? Nu cred. Dar aveai un prieten care mă iubea.

Şi prietenul acela, caşi miracolul rugăciunii mamei către Isus, îţi scăpase viaţa. V'aţi dus împreună să vă scăldaţi în Mureş. El ştia să înoate, tu nu. Te-a luat o vultoare, — şi el te-a salvat de înnec.

Şi acuma, tu credeai că eşti dator să-l protejezi în iubirea lui pentru mine. Intr'o zi, când era disperat de refuzul meu, ai alergat la mine revoltat, cu arma smulsă din mâna lui.

— Vezi ce faci? îmi spuneai ţâşnind de mânie. Pentru ce-l aduci la disperare, pentru ce nu-l iubeşti?

Eu te priveam înmărmurită.

— Pentru ce? Dar asta e o cruzime! ceva de neînţeles. E tânăr, inteligent, de viitor şi te iubeşte nebun...

Pentru ce nu-l iubeşti?

Tăceam şi te priveam înecată de un strigăt care voia să izbucnească din pieptul meu — fiindcă te iubesc pe tine!

Nu vezi, nu simţi?...

Dar n'am zis nimic. Am tăcut şi am înăbuşit în mine cea mai ferbinte simţire din câte a fost cuprins în bogata lui viaţă sufletul meu. La nici una dintre iubirile mele de mai târziu n'am mai regăsit frumuseţea, lumina, îndemnul pur, fără alt gând, decât instinctul unei aţâţări blânde, radioase de bucuria fericirii pe care

(Urmare în pag. 10-a)

o sorbeam din armonia sufletului tău, care semăna cu al meu.

In viața mea n'am avut o epocă mai fericită decât aceia când am trăit la Arad, în apropierea ta, în strânsă prietenie, însoțită de tine la ședințele publice ale Sinodului Eparhial, unde sus, pe galerie, în șoapte, îmi tălmăceai rostul organizației noastre bisericeşti. Mie, copilă de 16 ani, tu tânăr de 24, un dascăl savant și o elevă pioasă, ascultam cu răsuflarea oprită, entuziastele-ți cuvinte. „Mai presus de toate suntem datori să ne iubim limba şi națiunea, poporul nostru sărman, care a suferit cumplit de veacuri. Lumina, călăuza lui este biserica".

Crescută în cultul național din munții apuseni, eram pătrunsă de învățătura ta. Totuşi mi se părea că din religia și biserica ta mai lipseşte ceva...

Dar tu veneai cu mine și la petreceri, la nunți, la serbările din pădurița și din pădurea mare, dansai, glumeai, vorbeai cu mine, numai cu mine par-că nici nu ar mai fi fost altă fată în jurul tău. De ce? dacă nu mă iubeai de ce mi-ai lăsat iluzia, speranța că odată și odată te voi putea cuceri?

Făceam atâtea cuceriri! Eram plină de viață, exuberantă. Intr'o vreme număram 12 tineri şi bărbați mai în vârstă adoratori şi pretendenți la mâna mea.

Mama mândră și fericită că are fată atât de căutată, îi așeza pe listă după rang și situație. Firește, eu trăiam în lumea romanelor sentimentale pe care le citeam cu nesaț întoarsă acasă la țară sub nucul din grădină... Şi mă gândeam la tine. Nimeni nu avea glasul, zâmbetul, ochii tăi, sufletul tău.

M'am întors la Arad, să te regăsesc. Intr'o seară ne plimbam singuri în pădurită, şi ne-am oprit la marginea lacului.

— Priveşte, — mi-ai zis, — ce frumos se oglindeşte cerul în apa limpede! Sus e cer, şi jos e cer... Şi în inima noastră e tot cer.

Iarăşi mă năvăli o nebunie, să te cuprind în brațe și să-ți spun: Da, da, e cer — cer e în inima mea!

E cerul cu toate florile pământului, cu toate splendorile primăverii. Şi e al tău întreg, cerul acesta!...

Dar tu ai început să recitezi o poezie. Simțind poate mişcarea mea, te-ai depărtat un pas vorbindu-mi despre frumusețea poetică a nopții.

Peste câteva zile ai plecat în Germania pentru a studia filozofia.

Eu m'am măritat, după cel dintâi care m'a cerut. Mama disperase cu mine. Era ultimul pe lista ei.

Şi n'aşi putea să spun, câtă repercursiune a avut asupra sorții mele această înfrângere a celei dintâi mari iubiri. Cum se desprinde o petricică dela temelie și muntele se prăvale. Şi un viermuleț se furişează la rădăcina pomului şi toate fructele cad la pământ, fără deplina lor desvoltare în razele soarelui.

Eu am rămas o descurajată, o timidă, pentru toată viața mea. Destinul a prăvălit muntele asupra mea şi viermii mi-au ros fructele frumoase.

Dar ce ți le spun toate acestea, acuma, la sfârșitul vieții? Ce poate să trezească în sufletul tău, mărturisirea târzie a dragostei mele din tinerețe?

Indiferență, dispreţul, poate, pe care îl simțim întotdeauna pentru lucruri care nu ne pot folosi la nimic, care?

Tu nu te-ai gândit niciodată, în lunga ta viață la mine? N'ai regretat niciodată acel isvor de simțiri îmbelşugate care zăceau ascunse în tinerețea mea sfioasă, inconştientă, rămasă dezorientată, fără călăuză în viață?

Un prieten mi-a spus că te-ai uitat odată cu jind la unul din frumoşii mei copii, şi ai oftat:

— Dacă mă însuram cu ea, ar fi fost copiii mei.

Te-ai gândit dar totuşi, că s'ar fi putut, să fie, copiii mei, copiii tăi. Dragostea ta, sufletul, viața lor, continuarea vieții tale, nemurirea, sublima viață eternă a sufletului nostru! O ce frumos te-ai gândit, o clipă!

Dar n'ai crezut *în faptă*, în *adevărul* acestei nemuriri. Basmele sunt mai frumoase. Cuvântul inaripat, împodobit cu imagini te-a vrăjit și ai voit să fii un *supra-om*, sărman muritor. Un apostol. Nici soț, nici tată: Să ajuți omenirea întreagă, cu puterea tuturor iubirilor, să-ți împlinești chemarea, fără alte preocupări egoiste. Totul pentru Națiune, pentru poporul tău. Aşa ai vrut.

Şi acum stai obosit pe tronul tău de Principe al Bisericii. In ochii tăi frumoşi e o durere tot aşa de vie precum fusese strălucirea bucuriei de viață. Şi îmi spui, că:

— România mare e mai încătuşată azi de cum era înainte de scumpa unire, pentru care mamele și-au jertfit fii, iar noi tot sufletul nostru.

Biserica ta stă pustie în fața năvălirilor păgâne de senzatii şi distracții rafinate. Un realism feroce a cuprins lumea nouă, dornică de plăcerea simțurilor. Cuvântul tău de mântuitor, răsună între ziduri reci, nu mai sunt minuni, nu mai sunt zei, căci voi care străduiți întruparea lor tot n'ați înțeles încă marele adevăr, regenerator al omenirii.

Voi propovăduiți pacea între oameni dar nu găsiți calea cea adevărată, căci ei sunt totuşi răsvrătiți. Voi propovăduiți *iubirea*, dar ce fel de iubire? Iubirea de semenii voştri, iubirea de părinți, de frați, de patrie şi neam, iubirea de religie, de Biserică, de Dumnezeu, iubirea de omenie, de cinste, de datorie şi tot felul de iubiri. Dar nu spuneți nimic, n'o cultivați îndestul, ba o disprețuiți chiar, numind-o o nebunie, *iubirea creatoare de viață*, iubirea cea mare a tot cuprinzătoare a două inimi care se înțeleg, două suflete care se aseamănă şi sunt sortite să perpetueze omenirea.

Căsătoriile se fac astăzi din interes.

Şi sunt tot mai puțini copiii cu ochi luminoşi, cu frunțile strălucitoare de geniu despre care se zicea: „E copil din dragoste".

Lumea e plină de oameni mediocri, şi moderni, în a căror suflet nu poate intra cuvântul vostru, căci nu au înțelegere pentru el. In mintea lor e întunericul egoismului, al îngâmfării şi nu-i pătrunsă de frumusețea şi poezia eternă a înălțimii divinului creator. Lipseşte din inimi lumina iubirii adevărate. Numai geniile omenirii au ştiut să vadă, să simtă adevărul şi să îndrumeze lumea pe căile mântuitorului. Cei născuți şi hrăniți din zămislirea marei iubiri.

N'o disprețuiți apostoli ai lumii noui, întindeți spre ea amândouă mânile binecuvântătoare şi slăviți căldura ei roditoare ca a soarelui ceresc. Căci numai ea, ajutată, cultivată din palat până în colibă va reda omenirii rătăcite raiul pierdut de unde cu atâta cruzime au fost isgoniți Adam şi Eva, de un Arhanghel neînțelegător.

Propovăduiți marea iubire pe care n'a înțeles-o atunci, în toată splendoarea ei, nici mica ta prietenă de odinioară.

CONSTANȚA HODOŞ

Leon Blum

Despre căsătorie

La 20 de ani, copilul deformează femeia, la 30 de ani o conservă, şi la 40 de ani cred că o întinereşte.

●

Dela începutul căsătoriei, ambiția, interesul trebue să fie în viața conjugală unul din elementele sigure de înțelegere, ca una din condițiunile de fericire.

Ca să se căsătorească, orice ființă cu bun simț trebue să aştepte să se simtă în stare matrimonială. Dacă anii trec fără să ia cunoştință că a ajuns la această stare, să nu se căsătorească.

Douăzeci de ani de la moartea lui Calistrat Hogaş

De vorbă cu d-ra Sidonie Hogas fiica marelui scriitor si păstrătoarea manuscriselor lui

In Piatra-Neamț locueşte d-ra Sidonie Hogaş — păstrătoarea tuturor manuscriselor rămase de la defunctul său părinte, scriitorul Calistrat Hogaş.

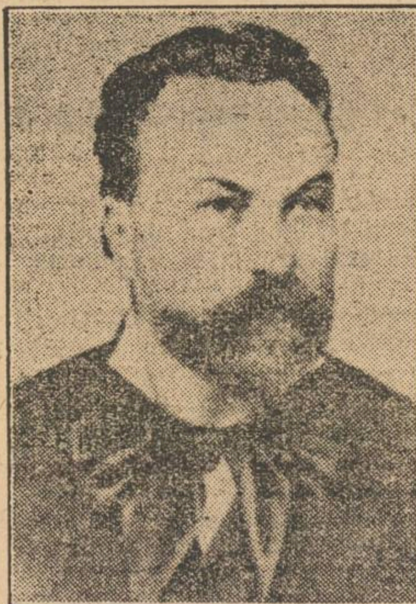
Deoarece pregăteşte de mult un volum cu amintiri despre tatăl d-sale, care se va intitula *Tataia*, i-am cerut unele lămuriri în legătură cu acest volum şi cu cel al postumelor conului Calistrat.

In strada Iordanului

Am găsit-o în locuința părintească, destul de veche, cu odăi mari, pline cu felurite suveniruri familiale.

Aci alăturea, în strada Iordanului, într'o căsuță mică de tot, cu ceardac, adumbrită de copaci, înconjurată de flori, Hogaş se odihnea în vacanțele mari de munca lui de profesor pe care o exercita în ultimii ani la Iaşi, la diverse licee (Militar, Internat, etc.), iar odată ieşit la pensie în 1912, — a venit să locuiască definitiv.

Războiul l-a găsit aicea. Primele bombe ale inamicului au căzut în curtea lui.

C. Hogaş

Bolnav de enfizem pulmonar, amărît de ştirile rele de pe front, a plecat la Roman la una dintre fiice, — Cecilia, — şi în 28 August 1917 a murit în brațele celeilalte fiice Sidonie, ultima rugăminte fiind să nu-l lase aicea — ci să-l ducă la Piatra.

Dorința aceasta i s'a îndeplinit întocmai.

In ziua de 7 Octombrie 1917 — un car tras de patru boi a dus rămăşițele lui pământeşti dela gara Pietrei spre cimitirul *Eternitatea*, unde au venit după câțiva ani să-l întâlnească soția sa Elena şi fiica sa Cecilia.

Doarme somnul cel de veci, sub paza Bistriței argintii, a munților falnici şi, din depărtare, a masivului Ceahlău.

Despre voluml „Tataina"

— Pregătesc de mult, începe d-ra Sidonie, un volum de amintiri despre tatăl meu, amintiri pioase scrise din suflet, astfel cum l-am cunoscut, cum l-am văzut.

Doresc să-l prezint cum era într'adevăr, cu calitățile şi cu defectele lui inerente oricărei ființe omeneşti.

Am căutat să fiu cât se poate de obiectivă.

„Să nu vorbesc nimic despre mine. In schimb numai despre dânsul.

De când m'am născut şi până la ultimele sale clipe ale vieții, am fost alăturea de dânsul.

A închis ochii pentru totdeauna în brațele mele. Mie mi-a spus ultimele vorbe, ultimele rugăminți pe care le-am respectat, conform dorinței lui.

Nu fac literatură

Nu am făcut literatură în aceste pagini — nu ştiu ce e aceia a scrie literar, ori a face cărți literare.

De altfel şi tatăl meu nu făcea literatură.

A scris din îndemnul lui, din pornirea lui lăuntrică, fiindcă avea ceva de spus contimporanilor lui.

Atât.

Il voi tipări cred, singură...

Nu pot să precizez data când va apărea. Voesc să-l tipăresc, pe contul meu, singură.

Să-l scot sub controlul meu, să nu se strecoare greşeli. Voi adăuga la amintirile mele unele scrisori pe care le păstrez, din care tata va putea fi mai bine cunoscut.

Voi intercala unele fotografii necesare pentru complectarea celor scrise de mine...

Despre manuscrisele conului Calistrat

Manuscrisele sunt în păstrarea mea. In gândul meu, e intenția să scot un al treilea volum din *Amintiri dintr'o călătorie*, care să cuprindă cele netipărite încă în volume ca bunăoară: Coana Marieta, La Pângărați, Gheorghe Panu. Aceste două din urmă tipărite în *Viața Românească* — anul 1910 — osebit de un material care complectează pe cele două volume anterioare.

Aş pune aicea conferințele pe care le-a ținut tata şi ar forma volumul al treilea.

Manuscrisele sunt foarte greu de descifrat. Hogas are un scris aproape ilizibil. Trebue să fi familiarizat cu felul lui de-a scrie, ca să poți citi textul original...

„Mă întrebați dacă n'a lăsat şi însemnări despre ascensiunile făcute pe Ceahlău.

„Da. A urcat de multe ori Ceahlăul.

„A început să descrie drumul făcut până la munte şi unele rânduri, despre urcuş — dar nu e terminat... Sunt pagini interesante, dar necomplecte...

„Tataia" va fi o carte sinceră

„Tataia" va fi o carte sinceră, mai ales dreaptă...

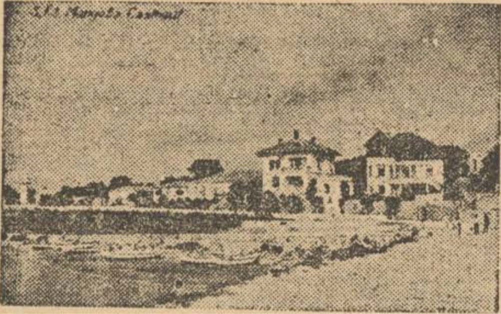
Una din cunoscutele mele ştiind că lucrez la această carte, m'a întrebat foarte serios „dacă voi descrie şi defectele lui Hogaş ori îl voi proslăvi numai?"

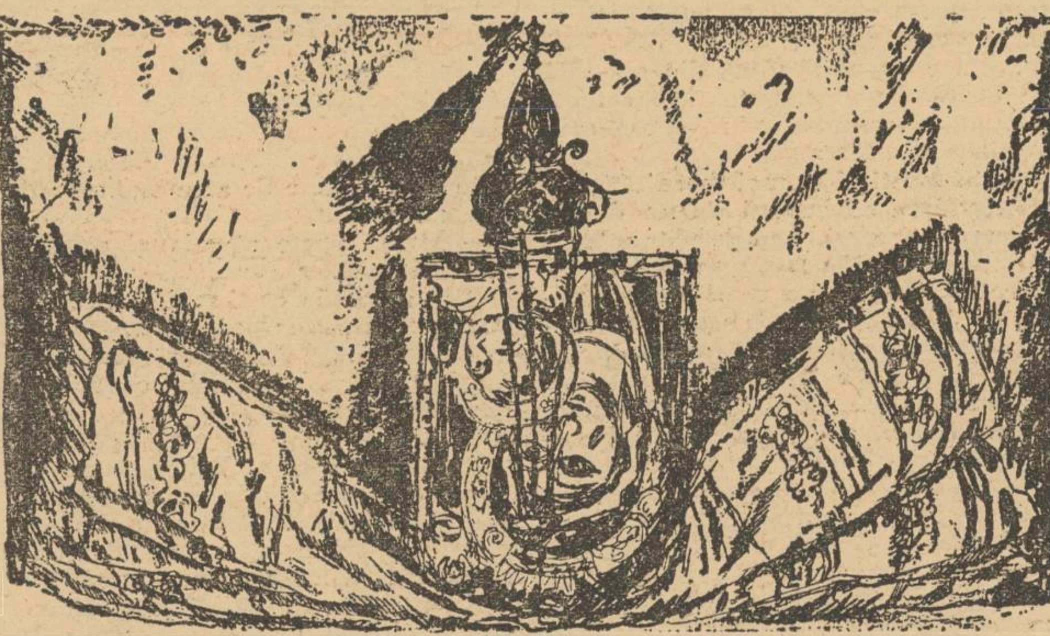
Ei bine, vă declar că va fi o operă sinceră, adevărată, arătându-l astfel cum a fost. Cred că spunând adevărul şi numai adevărul, cartea mea va folosi generațiunilor care se ridică şi celor mai vechi, care au sorbit scrisul şi l-au admirat atât", — termină d-ra Sidonie Hogaş interesantele sale declarații.

M. A. RENERT

MANGALIA ROMÂNEASCĂ DE ERI ŞI AZI

Inapoiată stăpânirii româneşti, pe care o părăsise din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân (1386—1418), când a fost răpită de Turci, Mangalia, sau în

limba turcă „Man-kali" (cetatea mândră), avu din nou prilejul să facă cunoştinţă şi să se bucure de binefacerile civilizaţiei europene.

Cu aşezare la mare, într'un loc minunat, înconjurată de ţinuturi fertile, ea a atras chiar dela început, privirile Românilor şi în special a „mocanilor" ce cutreerau întreaga Dobroge, chiar şi în timpul stăpânirii turceşti.

Mocanii au observat chiar dela început, că aici la Mangalia găsesc tot ceiace le trebue economiei lor: ţinuturi întinse pentru păşunatul oilor, căutate de populaţia turcească şi tătărească, destul de numeroasă aici; câmpii întinse, bune pentru semănături, necesare ca nureţ vitelor, iar prisosul bun pentru export.

Mai mult, aveau aici şi un punct minunat pentru export, căci Mangalia era port vestit, încă din epoca veche.

Din această pricină „mocanii" şi-au îndreptat privirile spre Mangalia şi au început să vină familii după familii cumpărând moşiile proprietarilor turci, care începuseră să se retragă la Constantinopole.

Cele dintâiu familii de mocani care au descălicat la Mangalia, au fost a lui Niţă Coman şi a lui Gheorghe Aldea, apoi ale lui Paraipan, Stoia, Roşculeţ şi Ghiţă Popa.

Gheorghe Aldea a cumpărat moşia Mangalia dela bogătaşul Ahmet Abdulach, pe preţ de 70.000 de piaştri, preţ destul de frumos pentru vremurile acelea, când Turcii îşi vindeau proprietăţile pe nimica toată. Dreptul de proprietate îl dădeau Turcii pe o oaie. Sau cum se spunea pe atunci: un berbec, un tapici.

Odată stăpâni pe moşii mocanii s'au stabilit în Mangalia unde şi-au ridicat locuinţe frumoase şi încăpătoare, care se pot vedea până în ziua de astăzi.

Toate familiile de mocani venite la Mangalia, în afară de familia Roşculeţ, s'au ocupat numai cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Singură familia Roşculeţ s'a ocupat cu înfrumuseţarea oraşului, unde — ajungând conducători — au trasat străzi largi şi drepte, plantate pe margine. Au înfiinţat o grădină publică şi au căutat să ridice oraşul din punct de vedere estetic, dând mare atenţie aşezării lui precum şi isvoarelor cu ape sulfuroase de lângă oraş.

Primul Roşculeţ a fost multă vreme perceptor şi apoi primar, iar un altul a fost preotul ortodoxilor, popa Roşculeţ. Actualul primar este tot un Roşculeţ, nenea Nae Roşculeţ, cum îi spun localnicii.

Nae Roşculeţ cu studii alese de drept a renunţat la alte oraşe mai mari şi s'a aşezat la Mangalia, unde face advocătură şi este şi primar. Lui Nae Roşculeţ i se datoreşte luminarea oraşului cu electricitate şi tot el are de gând să aducă apa de pucioasă în oraş fie pentru băut, fie pentru băi, căci izvoarele sunt la distanţă cam de 2 km.

Oraş de seamă, încât musulmanii dobrogeni spuneau că dacă nu se pot duce la Mecca, cum le recomandă Coranul, apoi pot merge cu acelaş folos cel puţin la Mangalia, — aici au fost mai multe moschei şi un tribunal turcesc, care s'a mutat la Bazargic.

Dintru început Românii au înfiinţat două şcoale primare, una de băeţi şi alta de fete, precum şi o parohie ortodoxă, pentru înfiinţarea căreia au luptat mocanii.

Primul preot a fost *„popa Claru"*, cum îi spuneau cei vechi, apoi Roşculeţ.

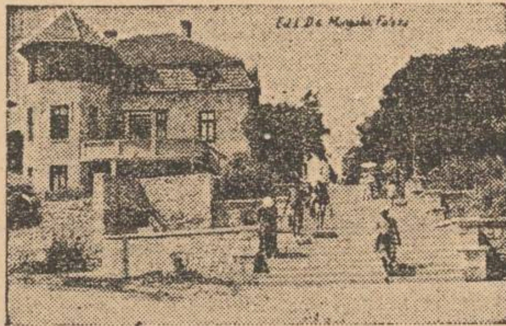
Biserica românească era foarte simplă şi mocanilor nu le plăcea. De aceia Stoia a luptat din răsputeri şi lui i se datoreşte ridicarea actualei biserici româneşti, cel mai frumos monument public din Mangalia.

Celelalte religiuni au rămas în urmă. Azi nu mai sunt decât două moschei, dintre care numai într'una se oficiază. Iar biserica grecească a rămas mult în urmă.

Ca pioni ai culturii aici au fost cei din vechiul regat, muntenii şi moldovenii.

Se pomeneşte de învăţătorul Condrea, apoi de Bujorescu, Pantazi, Teodorescu, iar în prezent este Stegaru, moldovean de neam, care funcţionează de aproape 23 de ani.

Dăscăliţele au fost reprezentate prin d-na Brătianu, apoi Bujorescu, iar azi d-na Fusaru.

In privinţa organizaţiei administrative se pomeneşte numele Zapciului Zadig, muntean, care a reuşit să introducă ordine şi cinste în administraţie.

A ajunge să dai ochii cu Zadig, pentru vreo călcare de lege, era pentru ei cea mai mare groază.

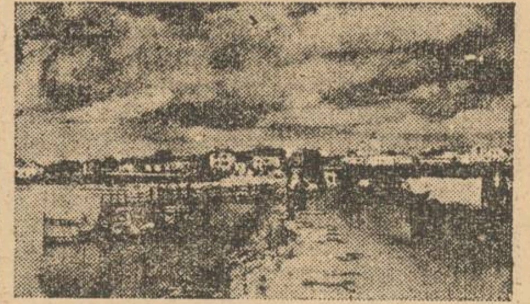
Zadig, prin străşnicia lui, a reuşit să hotărască şi să stabilească drumurile comunale şi judeţene, care — ca în ori ce loc de şes — erau la bunul plac al trecătorilor.

Tot Zadig a impus respectul legilor votate, introducând pedepse aspre pentru cei ce îndrăsneau să le calce.

Intr'un ţinut şi un oraş cu populaţia cea mai eteroglotă, căci aici erau: Turci, Tătari, Armeni, Greci, Bulgari, Găgăuţi, Germani, Lipoveni, etc., cei care au adus şi menţinut *românismul economic, ca de altfel în toată Dobrogea au fost mocanii, iar cultura şi administraţia au introdus-o şi au făcut-o să prospereze Românii din vechiul regat.*

Azi Mangalia, — datorită plajei sale foarte frumoase şi mării care este aici liniştită, fiind mărginită într'un golf, precum şi apelor sulfuroase, — a luat un avânt din ce în ce mai mare. Şi dacă va fi legată şi de o cale ferată, va ajunge cu drept cuvânt una din perlele Mării Negre, rivalizând prin aşezare chiar cu luxoasa Mamaia.

In ultimul timp s'au ridicat pe ţărmul mării vile din ce în ce mai frumoase înzestrate cu tot confortul modern.

Sunt cam la cincizeci de vile care de care mai cochete şi mai bine înzestrate.

Populaţia actuală se ridică la 3000 de locuitori, eteroglo̦ţi, cu o populaţie şcolară de 450 de băeţi şi fete, împărţiţi în două şcoale primare.

Aici este reşedinţa plăşii Mangalia, precum şi o judecătorie rurală.

Datorită conducătorilor care au ştiut să atragă atenţia guvernanţilor, împroprietărind pe mulţi din ei, Mangalia românească va fi un punct de seamă pentru recreaţie şi întărire în special al copiilor, căci se găsesc aici şi două sanatorii pentru copii, unul al Statului C. T. C. şi altul al Crucii Roşii a copiilor.

Aceasta a fost Mangalia de eri şi este Mangalia de azi, românească.

MIH. POPESCU

Oscar Wilde

Binefăcătorul*)

Era noapte şi El era singur.

Şi El văzu în depărtare zidurile unei cetăţi şi porni spre cetate.

Şi când se-apropie, auzi—răsunând în mijlocul cetăţii — paşii bucuriei şi râsul fericirii şi sgomotul nenumăratelor lăute. Şi El bătu în poartă şi unul din păzitori Ii deschise.

Şi privirea-I se opri pe o casă care era de marmoră şi ai cărei stâlpi erau de asemenea de marmoră. Aceşti stâlpi erau îmbrăţişaţi de ghirlande, şi atât afară cât şi înăuntru ardeau torţe de cedru. Şi El intră în casă.

Şi după ce trecu prin sala de agată şi prin sala de matostat şi ajunse în marea sală a ospăţului, El văzu întins — pe un divan de purpură — un om a cărui frunte era încununată de roze roşii şi ale cărui buze erau roşii de vin.

Şi El se-apropie de cel culcat, şi atingându-l pe umăr, îi zise: — De ce duci o astfel de viaţă ?"

Şi tânărul se 'ntoarse, îl recunoscu, şi răspunse: — Odinioară eram un lepros şi tu m'ai vindecat. Ce altă viaţă ai vrea să trăiesc ?"

Şi El ieşi din casă şi porni din nou pe stradă.

Şi după câtva timp, văzu o femee cu faţa fardată, cu rochia multicoloră şi cu picioarele împodobite de mărgăritare. In urma ei păşea—încet ca un vânător — un tânăr îmbrăcat cu o mantie în două colori. In clipa când tânărul o ajunse, chipul femeii fu asemenea chipului strălucitor al unui idol, şi ochii tânărului se aprinseră de dorinţi.

Şi El îi urmări încet, şi atingând mâna tânărului, îi zise: — „De ce te uiţi cu ochi aşa de pătimaşi la această femee ?"

Şi tânărul se 'ntoarse, îl recunoscu, şi răspunse: — Odinioară eram orb şi tu mi-ai dat vederea. Ce altceva ai vrea să privesc ?"

Şi El, grăbind pasul, se-apropie atunci de femee, şi atingându-i rochia multicoloră, îi zise: — N'ai găsit un alt drum pe care să umbli, decât drumul păcatului ?"

Şi femeia se 'ntoarse, îl recunoscu, şi râzând, îi răspunse: — „Mi-ai iertat păcatele, iar drumul pe care umblu e atât de plăcut!"

Şi El ieşi din cetate.

Şi după ce ieşi din cetate, văzu în marginea drumului un tânăr care plângea.

Şi El se-apropie de tânăr, şi mângâindu-i buclele lungi, îi zise: — De ce plângi ?"

Şi tânărul îşi ridică privirile, îl recunoscu, şi răspunse:—Eram mort şi tu m'ai înviat din morţi. Ce-aş putea altceva să fac decât să plâng".

Trad. de AL. T. STAMATIAD

1) Din volumul de traduceri: *Pagini din Oscar Wilde* care va apărea la toamnă în Ed. C. Românească.

Curaj civic

Orașul era în fierbere, iar gazetele opoziționiste, pline de proteste contra guvernării. Titlurile nu variau decât ca literă. Incolo, toate cereau imperios debarcarea acelora „care ar trebui țintuiți la stâlpul infamiei". Pe străzi, pâlcuri-pâlcuri de cetățeni discutau aprins despre „noua fărădelege comisă de acei care, etc., etc.".

Pâinea se scumpise, gazul se scumpise, iar chibriturile, „după ce că conțineau numai 20 de bețe, și-alea aveau capul de mămăligă, de te mirai pe ce dai banii!"

Atmosfera era — după părerea gazetelor de-un leu bucata — „irascibilă și explodantă". Te puteai, mă rog, aștepta la orice... De multă vreme, bodegile din centru nu fuseseră atât de populate iar la orice masă ai fi tras cu urechea, n'ai fi auzit decât acelaș refren, devenit obsesie, dar rostit pe un ton imperativ, ce nu desmințea curajul civic al bucureștenilor:

— Guvernul trebue să plece!

Omul nostru, Șeful de birou cl. II-a Popescu P. Petre, sosi acasă, la prânz, foarte turburat. Gustă din ciorbă și trânti lingura, roșu de revoltă:

— Auzi, nevastă! 9 lei o pâine, 5 lei kilogramul de gaz și-o cutie de chibrituri cu 20 de bețe, 3 lei!!! E un scandal nemaipomenit cu guvernul ăsta! Iși bate joc de noi și de sudoarea noastră, care, la urma urmei, noi suntem axa Statului! Cine plătește impozite? Noi, funcționarii de Stat. Cine suportă curbele și scăderile? Noi, funcționarii de Stat. Cine subscrie forțat la Imprumutul de refacere? Noi, funcționarii de Stat! Atunci, de ce mă rog dumitale, să ne pue și alte biruri, indirecte, în spinare? Ce suntem noi? Proști?... Ce, trăim pe vremea bașbujucilor lui Papură-Vodă?

Nevasta, emoționată la culme, îi servi compot, minunându-se totuși, în sinea ei, de acest duminical acces de curaj civic, dar mândră în acelaș timp că omul ei știe să reacționeze în fața problemelor sociale, nu ca vecinul de alături, Ionescu I. Ioan, un motolog care știe numai să se 'mbete...

După masă, omul nostru se culcă, iar după aceasta o săptămână se scurse în liniște, cu aceleași eterne lucrări de Cadastru, cu semnarea în condică și cu avansurile cerșite dela casierie. Duminica însă, afișe mari chemau „tot ce e conștient în această țară" la marea întrunire cetățenească din sala Dacia ca să protesteze vehement în „chestiunile vitale care ne sunt batjocorite de un guvern parazitar".

Omul nostru se sculă de dimineață morocănos, dar cu un nebănuit surplus de energie. In ajun, făcuse o chitanță de 1000 de lei, pe care casierul general, om al guvernului, i-o înapoie cu apostila: *Conform ordinelor, avansurile sunt suspendate.*

Ceru servitoarei să-i aducă toate ziarele de-un leu și, după ce această presă îl informă complet, spuse soției sale:

— La vremuri mari, fapte mari! Mă aștepți cu masa pela 2½.

Ajuns în oraș, Șeful de birou dela Cadastru observă că spiritele erau agitate și că trebue să se îndrepte neapărat și chiar acum spre Dacia, căci altminteri rișca să nu găsească nici un scaun liber. Cum în el ferbeau și se concretizau dureri profund cetățenești, grăbi pașii spre locul întrunirii.

In ușe, tot prieteni de-ai săi: un pensionar dela Culte, un actor fără angajament și-o veche cunoștință din copilărie, un agent electoral, hârșit în politică și combativ nevoe mare. Acesta îl primi cu brațele deschise și, oferindu-i un scaun pe scenă, făcu un semn clacei organizate, prezentându-l:

— Fiul poporului, copilul nostru al tuturora, domnul Șef de Birou Popescu P. Petre, vine să-și unească protestul său cu-al nostru!

„Fiul poporului" călcă din greșeală pe picioarele prezidentului, dar recăpătându-și echilibrul, răspunse ovațiunilor unanime:

— Să trăiți și la mai mare!...

Intrunirea se bucură de un deplin și meritat succes. Fură desbătute toate doleanțele cetățenești, guvernul fu înfierat în strigăte de Huo! iar la sfârșit, drept încoronare, fu semnată o moțiune, ca un document protestator și ca o chezășie a izbânzii. Prezidentul citea tocmai: ...„iar dacă acest guvern nu vrea să plece de bună voe, noi considerăm rămânerea sa mai departe, drept o insolență!..." când, omul nostru se ridică demn și, pătruns de cel mai autentic „curaj civic", întrerupse pe orator:

— Nu, domnule Președinte, — exlamă el, iluminat de-o flacără divină, — noi, exponenții revoltei populare, vă rugăm să înlocuiți cuvântul *insolență* prin *porcărie!* Trebue să fim drastici și poporul care, etc., etc...

Nicicând, sala Dacia n'a răsunat de ecoul atâtor aplauze; iar mulțimea, risipită pe străzi, nu vorbea decât de omul nostru, devenit subit tribun al poporului și mandatar al protestării colective.

La ciorbă, nevasta îl întrebă:

— Ei, cum a fost?...

La care, omul nostru răspunse lăsând lingura din mână:

— Extraordinar, Angelo... am semnat o moțiune drastică... știi... curajul civic care...

Datorită poate emoției sau, nu știm căror alte cauze, șeful nostru de birou se 'mbolnăvi fără motiv, în după amiaza întrunirii. Cataplasme reci la inimă și hapuri de aspirină, îi fură administrate de grijulia sa soție, dar aceste leacuri se dovediră fără rezultat.

In timpul nopții, fu nevoe de intervenția unui medic.

Tensiunea arterială era mult avansată iar el, Popescu P. Petre, prins de ferbințeala celor 39 de grade, repeta mecanic:

— Nu insolență, porcărie!...

Apoi, holbând ochii plini de groază asupra celor din jur, îi întreba, fără nădejde de răspuns:

— Ce-am făcut, ce-am făcut?...

Adormi lin, în cap cu întrebări îndoelnice și stătu sub cataplasme trei zile încheiate în casă „din motive de sănătate". A patra zi, întremat dar totuși slăbit, se duse la birou. Dosarele cu hărți topometrice și cartoanele cu diverse lucrări, îi părură străine. Insuși casierul general îi zâmbi acru, cu înțeles... Pare că și colegii îl priveau chiorâș. Unul mai ales, Georgescu G. Gheorghe, care umbla să-i ia postul, îl complimentă cu o mină suspectă:

— Vă simțiți mai bine acum?

Lucră ca pe ghimpi până la ora programului; iar seara, acasă, în fața ciorbei, din nou gândul său se întunecă și lăsă lingura din mână. Dete fuga la președintele întrunirii, dar acesta era plecat. Căută să 'ntâlnească pe bătrânul pensionar dela Culte, dar acesta nu se arătă. Agentul electoral era în turneu prin județ și numai actorul cel lipsit de angajament, îl felicită în ușa clubului:

— Moțiunea s'a votat în ședință plenară. Cred că-i face praf! Mai ales chestia ceia cu *insolența* s'a notat în Proces-Verbal: „Cetățeanul Popescu P. Petre, șef de birou cl. II în Direcția Cadastrului cere cu vehemență ca să se înlocuiască cuvântul „insolență" prin acela de „porcărie" iar zbirii poporului să ia aminte!"

Omul nostru dormi o noapte populată de vedenii negre. Se vedea dat afară, cu chiria neplătită, cu mobila vândută la mezat, șomer... Remușcări amare i se 'nfigeau în creer: cum a putut el, funcționar public, să se arate atât de îndrăsneț față de stăpânii autorizați? Mai răbdă o zi. Pe seară, făcu o vizită acasă Președintelui și, pe ocolite, îl întrebă, dacă nu se poate ca... înainte de a se înainta moțiunea...

— Vroiai poate să adaugi ceva și mai drastic?...

— Nu... adică... aș fi vrut să vă rog... știți... eu... nu s'ar putea ca...

— Moțiunea a fost înaintată azi dimineață. Dar n'avea nici o grije, îi dărâmăm la sigur! Am trimis-o și la gazete...

Omului nostru i se 'nfipse un cui în inimă. Spre surprinderea bunei sale soții, el nu mâncă nimic și, a doua zi la orele 11 fix, se duse în audiență la Secretarul General. Vroia, pe cât posibil, să atenueze efectele moțiunii, care-ar fi dus, fără doar și poate, la inevitabila cădere a guvernului!

In cabinetul Secretarului General, o forfotă de lume; un nesfârșit du-te-vino de solicitatori, oameni politici și cucoane. Mai ales cucoane. Omul nostru așteptă docil, pe scaun, până să-i vină rândul, dar observă uimit că, ori decâte ori vroia să intre, ușierul introducea câte-o altă cucoană. Ba, la orele 1, acesta îi spuse:

— Ce mai aștepți? Audiențele s'au terminat.

A doua și-a treia zi, suferi noi umilințe, deoarece Secretarul G-ral era în conferință. Ca să-și poată spune păsul, el luă o hotărîre eroică: îl urmări cu o mașină, dar acesta lua masa în oraș în ziua ceia. Il pândi când intră la frizer, se dete bine pe lângă calfe și află astfel că d. Secretar General e din Giurgiu și că stă la un hotel cu o amantă. Nu isbuti totuși să-i vorbească, portarul declarându-i net că d-sa nu primește decât la Minister.

Insfârșit, după două săptămâni de alergătură, îl prinse liber. Deschise ușa cu demnitate și făcu o plecăciune mult respectuoasă d-lui Secretar G-ral care, tocmai în acel moment, era cufundat în citirea gazetelor străine:

— Domnul?...

— Eu, — zise omul nostru... să vedeți... știți... cu chestia ceia... cu moțiunea.

Inaltul demnitar, se prefăcu a nu înțelege și-i spuse scurt:

— Bine, veniți mâine!

Popescu P. Petre simți c'o să se 'mbolnăvească de inimă rea. Reveni însă și'n ziua următoare, pentru că ținea neapărat să-i lămurească d-lui Secretar General chestia cu moțiunea. Vroia, adică, să-i spue, că el a semnat-o așa... din întâmplare, iar nicidecum Doamne ferește, cu gânduri dușmane contra guvernului! El e om de caracter și totdeauna a votat cu partidul dela putere... In privința asta, să nu existe nici măcar o umbră de îndoială! Curaj civic are cât poftești, dar nu vrea el ca d. Secretar G-l să creadă că un om de ordine ca dânsul ar fi capabil să crăcnească contra Stăpânirii. Asta nu, nici în ruptul capului!...

Clipa cea grea, se apropia. Ușierul rosti sacramental:

— Poftiți, vă rog!

Omul nostru, fără a se împletici în covor, păși iar spre Domnul Secretar General. Făcu o plecăciune mult mai vizibilă, surâse dulceag și rosti din nou:

— Respectele mele, să trăiți... știți... eu... cu moțiunea...

D. Secretar G-l se 'ncruntă și-l privi aspru. Omul nostru însă nu se dete bătut:

— Pe onoarea mea că semnătura mi-a fost smulsă prin teroare! Eu...

Domnul Secretar G-l făcu o mină mai indulgentă.

— Dumneata, mi se pare c'ai mai fost pe aici de vreo două ori...

— Nu de două ori, rectifică Popescu, de 13 ori, să trăiți, pentru chestia cu moțiunea...

— Bine, — spuse demnitarul. — Dar unde faci serviciu dumneata?...

— La Cadastru, să trăiți... Biroul B. Secția împăduririlor.

— Și... în timp ce d-ta lipsești, cum merge serviciul d-tale? Aud...? Cum?... Brambura! Iei bani dela Stat fără să prestezi realmente nici o muncă? Cum adică? Iți bați joc de banii Statului? Aud? In loc să stai la slujbă și să lucrezi, umblii pe drumuri? Cum?

Omul nostru, Popescu P. Petre, se zăpăci complet. Auzi însă, destul de lămurit, verdictul:

— Cu astfel de funcționari, n'avem ce face. Dela întâi ești licențiat. Statul n'are nevoe de paraziți.

La cimitirul Ghencea, mâine are loc înmormântarea lui Popescu P. Petre.

„Comitetul cetățenesc" a comandat o coroană superbă cu panglică, a cărei inscripție vorbește dela sine:

Marelui tribun al poporului, care a dat dovadă de cel mai nestrămutat curaj civic.

IULIU LAZAR

Spiritism

Atmosferă încărcată:
Medium, mese fără cue
Spirite cari întârzie
Sau nu vor să se supuie
Unchiul și-a uitat aorta,
Febrele și reumtismul;
Pân' și Marișka, servanta,
Stă să „vadă"... spiritismul.

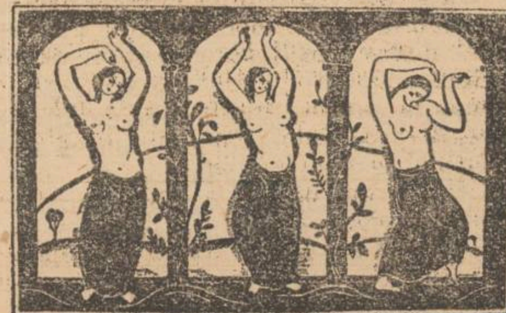
Unii, spiritiști de vară,
Au accese mistice:
Se agită, fac în aer
Semne cabalistice...
Alții, increduli din fire,
Dau din umeri și se 'ntreabă
— Ce-i cu spiritismul ăsta,
Că eu nu pricep nici boabă?

Au chemat, prin vrăji savante,
Spiritul lui Tutankhamen
Și-a venit o scolăriță
Corigentă la examen.
L-au chemat pe Bonaparte
Pe Hajdeu și alți o mie,
Insă-acești iluștrii oameni
N'au catadixit să vie.

Gazda, ultra-spiritistă,
— O coniță „dardulie"
Face o experiență
Prin dublă telepatie.
Și 'n misterul ce 'nconjoara
Asistența din salon,
Gazda spiritistă, face
Ochii mari către plafon:

— „Spirite și duh statornic
Din Egipt și Kama-Yata!
Să ne dovedești puterea-ți
Adu-mi-l din Rai pe tata!"
... Și, în liniștea deplină,
Am rămas cu toți convinși:
A venit tatăl coniței
Insă... au venit trei inși!

JUL

Cocoşul lui moş Alecu

Am văzut eu mulţi cocoşi în viaţa mea, dar cocoş ca al lui moş Alecu, controlorul dela primărie, n'am văzut niciodată. Toată ziua şi toată noaptea nu-i mai tăcea pliscul.

Parc'ar fi vrut să dea examen la conservator, aşa încerca gamele: când sus, când jos, când pe gard, când în pragul uşii.

Ziua, ca ziua; dar noaptea, în loc să cânte şi el, ca... toată lumea, de trei ori, o ţinea, ca Ivan cu fluerul, până dimineaţa.

Mă mir cum îl răbdau găinile, căci mie îmi scosese peri albi.

Eram într'un oraş de munte, în gazdă la moş Alecu Tomescu, un om de toată isprava.

Mă mutasem la el, după îndemnul prietenului Bică Şerpoianu, secretarul general al primăriei.

Mi-l lăudase cu cele mai calde cuvinte ce le cunoştea (şi cunoştea aşa de multe bunul meu prieten), dorind să ne facă amândorura câte un serviciu: mie ca să stau într'o casă liniştită şi lui moş Alecu, subalternul lui, o mie de lei în plus peste leafă.

Atmosfera plăcută ce-o găsii acolo, îndreptăţea în totul recomandaţia lui Bică.

Cameră bună, curte odihnitoare şi — mai presus de toate — două inimi rupte din sânul lui Dumnezeu: el şi doamna.

Obosit de drumuri şi de nelipsitele pahare de vin ce-au însăilat primele zile ale întâlnirii cu prietenul (bravul urmaş al lui popa Şerpoianu cu care, pe vremuri, aşteptam pastrama în calea turburelului dela Valea Botii). somnul buştean ce-l apucam, din când în când, mă făcea să cred că, în sfârşit, aici mă voi putea reface.

Dar, se vede treaba, că aşa am fost eu ursit în viaţă să am totdeauna ceva care mă roade şi nu-mi dă pace.

După ce s'au terminat paharele, a început... cocoşul.

In întâia noapte l-am auzit pe la trei, a doua noapte, pe la două şi apoi, decum mă aşezam în pat.

Cucurigu şi cucurigu până la ziuă.

La început mi-am pus vată 'n urechi, apoi perna 'n cap şi pe urmă... n'aveam ce să mai pun. De altfel chiar dacă mi-aş fi pus şi patul, tot îl auzeam. Avea o voce spartă care, însoţită de bătăile din aripi, îţi făcea impresia unui vraf de farfurii căzute ţăndări pe lespezi.

Şi cânta, al dracului, chiar lângă fereastra mea, ca şi când eu, din toată casa, ar fi trebuit să mă scol cel dintâi.

Ordonanţa, din bucătărie, aproape că nici nu-l auzea.

Cât despre proprietar, nici vorbă. Rupt din mijlocul satului, cântecul cocoşului îi potolea nostalgia.

Azi aşa, mâne-aşa, neurastenia prinse să-mi bată la uşă.

Noaptea stingeam lampa, o aprindeam la loc, vream să citesc ceva fără să pot, îmi dădeam cu pumnii 'n cap, degeaba: somnul nu voia să vină, sau când eram gata să lunec în braţele lui... cucuriguuu, mai tare ca de obiceiu. Dimineaţa plecam la seriviciu buimac, făceam treaba în bobote şi noaptea... concert.

Orătania, simţind — probabil — că-mi place „muzica", îşi făcea de cap din zi în zi mai rău.

Până şi o otrăvită de găină îl secunda adesea cu „clonc-clonc"-ul ei. Dracul a mai văzut aşa ceva? Să cânte găina noaptea?! Răbdarea mea ajungând la culme, într'o noapte mă pomenii că cercetez cu ochii rezistenţa cârligului dela lampă.

Nu se mai putea. Trebuia să iau o hotărîre oarecare.

A doua zi, chiar, îi spusei proprietarului să tae cocoşul explicându-i, cum putui, neajunsurile ce mi le făcea.

Proprietarul, crezând că e un simplu capriciu al meu, nu dădu atenţie dorinţei şi-mi promise c'o să-l tae... la prima sărbătoare ce venea.

Sărbătoarea, însă, trecu şi „audiţia muzicală" îşi făcea înainte ravagiile. După amestecul ei în timpul somnului, culmea culmilor, veni amestecul în mâncare.

Cucurigului obişnuit îi adăugă un şir de „ă" coborînd, pe care canalia îl potrivea, câte-odată, când înghiţeam îmbucătura:

— Cucurigu — ăăăă!

Mi se punea nodu'n gât şi mi se ridica stomacul la gură.

Nu se mai putea trăi în casa aceia.

I-o comunicai şi lui Bică şi amândoi puserăm chiar chestiunea de încredere: ori eu, ori cocoşul.

Moş Alecu, săracul, ar fi vrut el; dar cucoana m'a vrut şi pe mine şi pe cocoş. Ce era de făcut? Să mă mut, nu mai găseam casă; să rămân, „muream de viu" — vorba lui Bică.

Intr'o seară când — după o încurcătură cu nenea Jenică Adreani (alt prieten) la ziua onomastică a ajutorului de primar, ne proptisem pe la mine ca să... punem capacul băuturii, cel din urmă îmi dădu o idee bună pentru un moment, dar fără rezultat în cele din urmă: să fac şi eu pe cocoşul noaptea la geamul lor.

Ideea părîndu-mi-se năstruşnică, mă dusei cu Bică afară şi, în dreptul ferestrei proprietarului, imitarăm vreo cinci minute vocea cocoşului.

Eu eram cu „cucurigu" şi Bică, cu „ăăăă".

Cucurigul meu era cum era, dar când dădea drumul Bică la o porţie de „ăăăă", icneam şi eu din toate mădularele. Mai ales că băusem atâta în timpul zilei.

Cât a ţinut cheful până la ziuă — din oră 'n oră, repetarăm la acelaş geam... serenada.

Mi-aduc aminte că la urmă de tot, am făcut toţi trei, pe trei voci — care pe unde a apucat — pe „ăăăă" cu.... întreg efectul lui. A doua zi, ca şi când nu se 'ntâmplase nimic.

Proprietarilor le plăceau cocoşii, chiar când erau... beţi.

Aproape mă resemnasem în iadul în care intrasem, când — într'o zi — ordonanţa veni cu salvarea: să-l gâtuie.

— Lăsaţi, domnule maior, că-i sucesc eu şurubul.

— Dar dacă te prinde, mă fac de râs.

— Nu mă prinde. Ii învârtesc gâtul, noaptea, puţin câte puţin şi în trei zile-i gata.

— Bine, Ioane, omoară-l cum ştii! rcstii eu cu accentul celui mai teribil inchizitor.

In prima noapte, după sentinţa capitală, îi auzii glasul, parcă, mai încet şi, după trei zile, moş Alecu mă anunţă zâmbind:

— Vi s'a împlinit gândul. Azi tai cocoşul; i s'a cam înverzit creasta şi mi-e teamă să nu moară. Fac un pilaf din el; dacă doriţi, vă poftesc la masă.

Gândul de a-mi mânca propria victimă, mă făcu să refuz invitaţia.

Dorita linişte promitea să-mi intre pe fereastră, dar... oroare!

In dimineaţa ce urmă execuţiei, cântau în curte... trei cocoşi. Trei, nu unul. Mă ştersei la ochi, crezând că-i o halucinaţie — şi... văzui tot trei.

Ce se întâmplase? Cocoşii din vecini, simţind lipsa adversarului, năpădiseră pe bietele găini.

Şi în dimineaţa aceea, dacă ar fi fost cineva sculat, ar fi văzut un om în cămaşă şi un soldat, încălţat numai cu un bocanc, alergând pe stradă şi aruncând cu pietre după trei cocoşi ce fugeau împiedicându-se în pinteni. Şi dacă, după ce şi-ar fi făcut cruce, ar fi tras cu ochiul — aburit de somn — spre poarta lui moş Alecu, ar fi văzut, cu siguranţă, o găină înfuriată cloncănind şi sgâriind cu piciorul nervoasă.

Probabil, partenera „muzicantului" defunct.

MIRCEA MARC

Lordul Kitchener şi calea ferată dealungul Nilului

La Omdurman, localitate din Sudan avu loc la 2 Septembrie 1899 o bătălie decisivă pentru soarta imperiului colonial englez din Africa. Trupele engleze şi egiptene înzestrate cu arme moderne şi comandate de Lordul Kitchener învinseră armata dervişilor care răsculase Sudanul contra dominaţiei albe. Era timp să se isprăvească cu aceşti rebeli, care câteva decenii stăpâniseră imensul ţinut al Sudanului, bătuseră trupele egiptene, uciseseră câţiva ofiţeri englezi, secătuiseră ţara, decimaseră populaţia reducând în douăzeci de ani numărul locuitorilor de la 8 mil. la 2 mil. Singurii beneficiari fuseseră capii rebelilor, „Mahdi-ul", falşul urmaş al lui Mahomed, succesorul acestuia Califa şi acei ce roiau în jurul lor. Anglia, care întotdeauna era şovăitoare, când era vorba de a porni la o acţiune hotărîtoare, se decise la o acţiune radicală abia după ce Italienii fură bătuţi la Adua de Negusul Menilek. Puterile europene erau ameninţate de o coaliţie a negrilor, momentul era critic. Nilul, marele fecundator al Egiptului, ajuns sub protecţia Angliei, trebuia curăţat de toate elementele răsvrătite. Pe cât de nehotărîţi se arătaseră englezii timp de două decenii, pe atât de prompt şi energic procedară acum. Acţiunea militară precum şi consolidarea ţinuturilor pacificate e legată pe veci de numele Lordului Kitchener. Era un om impunător, elegant, puţin accesibil, foarte puţin influenţabil. Era mai mult singur, avea puţini prieteni, care însă îl apreciau aproape pătimaş. Işi petrecuse o parte din viaţă în Orient şi spera să-şi închee zilele retras în grădina vilei sale din Assuan, la care ţinea mult. In 1916 o mină germană îi curmă zilele în timpul unei călătorii pe mare în Rusia.

Pentru a aduce planul său la îndeplinire, Kitchener se gândi înainte de toate la înfiinţarea unei căi ferate în Sudan dealungul Nilului, care deocamdată avea de scop transportul şi aprovizionarea trupelor. Experţii din Londra găsiră că planul său e o curată nebunie, însă Kitchener nu se lăsă turburat şi îşi văzu de treabă.

Construirea unei căi ferate pe Nil în secolul trecut, nu se poate asemăna cu vre-o întreprindere similară din zilele noastre. Nu se putea spune că o cât de neînsemnată împrejurare locală favoriza un astfel de proect.

Inainte de toate trebuiau educaţi soldaţii egipteni şi sudanezi, totul depindea de perseverenţă şi tărie de caracter. iar Lordul Kitchener ştia prea bine cum se lasă descurajaţi Orientalii de cea mai mică adversitate. Batalionul său de pionieri strâns din toate neamurile Africei de Nord învăţa toate în timpul lucrului, punerea traverselor, fixarea şinelor, telegrafia Morse şi altele.

Din moment ce şinele erau puse pe o distanţă se puteau aduce pe ele trupe, aprovizionare, şi apa, care e un articol rar, în acele regiuni. Hărţi nu prea existau, telegrafia fără fir şi radio nu erau încă inventate, Nilul nu e navigabil în multe părţi din cauza cataractelor, expediţionarii lui Kitchener înaintau numai cu compas şi se orientau după stele. Inginerii avansau cu vreo zece kilometri, apoi urma o trupă pentru săpatul drumului, în urmă alta pentru punerea şinelor. Trenul alimentat cu cărbuni din Liverpool şi încărcat cu provizii de apă pufăi în dosul lor. La fiece pas erau ameninţaţi să fie atacaţi prin surprindere de rebeli.

Kitchener era considerat ca un vrăjitor la indigeni. Trenul îi înspăimânta mai mult decât trupele. Avea şi o atracţie magică asupra sălbaticilor. Bolnavii fură aduşi pentru a atinge locomotiva.

După bătălia decisivă rebelii înfrânţi se risipiră şi nu opuseră decât o slabă rezistenţă, Califul lor fu la urmă prins şi în apropierea insulei pe Nil, lângă Khartum, (capitala Sudanului) de unde pornise mişcarea el fu executat, şezând pe un covor cu suita lui şi privind în faţa morţii cu un fatalism oriental.

Două steaguri marcară victoria. Cel egiptean alături de cel englez, semn al Condominiului anglo-egiptian, care datează de atunci.

LSER.

Poşta redacţiei

Manuscrisele de mai jos — notate prin iniţialele autorilor — neîndeplinind condiţiile, nu pot fi publicale.

Bucureşti: *D. I. I.; D. P.; P. P.; P. Gh.; Ş. G.; R. A. S.; R. V.; N. S.; B.; A. C.; M. V.; M. O.; S.; D. I. D.; I. I.*
Dârste: *Z. G. B.*
Bubuşi: *O. M.*
Bonţida: *A. P.*
Moşcăuţi: *B. I.*
Călăraşi: *E. C.*
Iaşi: *L. S. L.*
Fălticeni: *C. S.*
Cârlibaba: *Jak.*
Crăeşti-Covurlui: *O. C.*
Oradea: *H. C.*
Găvanele-Buzău: *C. S.*
Ludeşti-Dâmboviţa: *L. Gh. P.*
Briceva: *J. T.; I. B.*
Bacău: *Ş. T.*
Vaslui: *S. C. M.*

„Destulă vorbă"

In hebdomodarul naţionalist în care *un poet îşi închipue că stă de vorbă cu „fraţii latini dela revista* Capitolium *din Roma", un alt redactor, convertit proaspăt la „doctrină", exclamă pe patru coloane şi subliniat:* „Destulă vorbă!"

Vorba ceia, dacă fraţii dela revista din Bucureşti, găsesc să exclame chiar în aceiaş pagină „Destulă vorbă!", *apoi ce să se aştepte dela cei de la revista* Capitolium *din Roma...*

Cronica cinematografică

Peste mediocritatea generală a filmelor din această săptămână, se ridică o lucrare de o rară valoare, o lucrare care a plăcut majorității spectatorilor, pe mulți din ei chiar entuziasmându-i. Titlul acestei producțiuni e „Ispita" și are ca interpreți principali pe Edward Arnold, Joel Mac Crea și Frances Farmer. Fără îndoială, nici acest film n'a scăpat de acele fraze scurte și pejorative pe care unii spectatori le pronunță disprețuitor, fraze în care figurează cuvântul „idiot" care ar fi mult mai la locul lui în fraza noastră decât a lor.

Am consacrat în ziarul „Le Moment" o întreagă cronică acestui film, în care atrăgeam atenția asupra următoarelor trei lucruri:

Personajul principal, un self-made-man din epoca eroică a capitalismului american, ne este prezentat „înconjurat cu fapte tipice", iar nu făcând, el, aceste fapte. Este așezat în mijlocul unor forțe naturale deslănțuite și totuși dominate, — în mijlocul unei exploatări de păduri virgine, în mijlocul unei catastrofe organizate de mâna omului; în mijlocul — cum spuneam — a unei „stihii dirijate". Și este un spectacol unic ca grandoare și originalitate.

Mai explicam, apoi, cum aceiași actriță, Frances Farmer, joacă două roluri, pe acel al mamei și al fiicei, și prin ce mijloace ingenioase s'a știut să se diversifice cele două personagii.

In sfârșit, semnalam o scenă de o foarte savuroasă absurditate psihologică aparentă: o femee care are un acces sincer de afecțiune, de tandreță, făcut, sută la sută, din răutate condensată.

Filmul însă are și alte lucruri demne de remarcat.

Unul din ele e realizarea plastică a unui amor fals, a unui amor dela început pornit greșit. Un bărbat de vre-o patruzeci și opt de ani, încă foarte seducător, are „le coup de foudre" pentru o fată de optsprezece, fiica femeii pe care o iubise, o părăsise și o făcuse prin asta să moară de supărare. Omul nostru are fire de cuceritor, și-i obicinuit să capete ce dorește. In împrejurări normale, nimic nu-i rezistă. Decât tocmai, împrejurările nu-s normale. Fata nu-l poate considera ca pe un eventual amant. Adică nu-l poate considera imediat așa. Calitatea lui de prieten al tatălui ei, despre care, decând era ea fetiță de doi ani, auzise vorbindu-se, îl îmbracă într'o haină diferită, haină care, desigur, se poate scoate, cu timpul, căci cel ce fusese, în cursul anilor, învestmântat cu dânsa, avea tot ce-i trebuia pentru a seduce o femee, mai ales o fată tânără. Aceste amoruri, cu douăzeci de ani diferență de vârstă, sunt foarte frequente. Există chiar unele cu diferențe de treizeci. Dramaturgul parizian Porto Riche, la aproape șaizeci de ani, a fost iubit nebunește de o fată de douăzeci, miraculos de frumoasă, și care a lăsat tot, ca să-l urmeze. Decât, în asemenea împrejurări, operația seducțiunii are loc într'un chip foarte special, prin manevre lente de încercuire sentimentală progresivă, adică exact metoda pe care eroul nostru nu a întrebuințat-o.

El procedează ca de obiceiu, prin atacuri directe și nerăbdătoare, așa cum făcuse — și-i reușise — o viață întreagă. Iată de ce tot ce face este fals, tot ce încearcă este gafă. O atmosferă de acțiune sistematic ratată, un climat de ineficacitate îi învăluie toate faptele. El simte această defectuozitate de funcționare, sufere de pe urma ei, se simte stânjenit, dar merge totuși mai departe, căci firea lui de cuceritor deprins cu izbânzile nu se poate rompta acum, la bătrânețe. Și spectatorul are atunci, pe lângă priveliștea despre care vorbeam (aceia de „lovituri în gol") și priveliștea unei neliniști permanente, unei neîncetate „perpeliri" — dacă mi se permite acest cuvânt de stil familiar. Eroul nostru „fierbe", nu-și găsește locul; fiecare din acțiunile sale este minată de virus-ul neastâmpărului și căutării infructuoase. Este în deosebi o scenă când fata dispare din bal (la o garden-party dată de el) și când el o caută dealunvederea unui prieten, după douăzeci gul grădinilor, odăilor și etajelor. Pașii lui, mersul lui, făcut din fraze, ca frazele unei melodii unde în loc de note avem mișcări ambulatorii; drumul lui de-alungul mulțimii indiferente este cel mai emoționant poem al neliniștii și al căutării, exprimat pur cinematograficește.

Un alt interesant moment este revederea unui prieten, după douăzeci de ani; a unui prieten foarte bun și fidel, un suedez naiv și de treabă care, acum douăzeci de ani, avea amuzantul obiceiu, oridecâte ori îl vedea pe amicul lui, să-i sară în brațe și să se suie pe el ca într'un pom. Când, după douăzeci de ani de despărțire îl revede, suedezul (bătrân de 65 de ani), nu se poate abține de a striga un „yiiap" ca altă dată, și-și calează picioarele ca pentru săritura tradițională. Il vedem venind. Il vedem anticipat svârcolindu-se. Dar.... picioarele nu mai pleacă. Și atunci „ni se taie" și ale noastre. Simțim în mușchii propriilor noastre picioare împotrivirea, refuzul de serviciu; și-i unul din cele mai directe, mai pătrunzătoare evocări ale sentimentului bătrâneții. Ceva sfâșietor, care ne face subit să ne gândim că și copilul nostru care are acum trei ani va purta baston, va suferi de reumatisme și de regretul timpului scurs...

Personajul cel tânăr, fiul eroului, este un lungan deșirat, naiv, energic, generos și delicios de stângaciu în toate mișcările sale. E vrednic de urmărit cum ne este el prezentat. N'are în fond decât două scene mai lungi. Celelalte prezentări țin câte 5—10 secunde fiecare, just cât trebue ca să-l vedem cât e de înduioșător de lung. Pe urmă, deodată intră în acțiune, ca — mă rog — apăsător al onoarei familiei. Se duce la fată să-i facă morală pentru că-l scoate din minți pe tată-său. Fata, auzind asta, indignată, îl cârpește. El, gentleman, încasează palma, dar își continuă predica. Ea, îl re-cârpește. Atunci, gentlemanul își pierde cumpătul, și-i arde și el fetei o palmă. După care se grăbește a adăoga: „Spune-mi că nu-i adevărat tot ce am zis, și te voi crede". Este în toate acestea un amestec de parfumuri, toate așa de suave, încât dau subit sinteza primăverii.

E foarte interesant psihologicește cum fata, la început, este cochetă cu tomnatecul ei adorator. Și asta oarecum conștient, de vreme ce declară vară-sii că vrea să vie ceva mai târziu, pentru ca el s'o aștepte, și să se enerveze, și prin asta să țină și mai mult la ea, și prin asta s'o ajute să meargă la Chicago să învețe la școală. Mai târziu, ea nu mai e cochetă, și chiar se înfricoșează de acțiunile îndatoritoare ale lui. De ce? Foarte simplu. Odinioară, era perfect inocentă. Acuma știe. Și se ferește. Nu-și poate nimeni închipui la ce îndrăzneli uluitoare în ordinea erotică poate da naștere inocența. In filmul nostru ni se arată, negru pe alb, această bravură scandaloasă legată de adevărata puritate.

„Ispita", este dintre filmele care dau mai multă plăcere la revedere decât la vedere. Fiecare clipă este un „gag", un detaliu grav și răscolitor. Și unicul nostru regret este că, vorbind de acest film, n'am parvenit a-l lăuda în deajuns.

D. I. SUCHIANU

Viața teatrală

„Omul cu mârțoaga" la Paris

După ce a cunocut un răsunător succes în România, la Praga și la Berlin, „Omul cu mârțoaga", apreciata piesă a d-lui G. Ciprian, a suferit o categorică înfrângere la Paris, pe scena Teatrului des Mathurins, în interpretarea lui George Pitoeff și Lucienne Bogaert.

Arta dramatică cunoaște două feluri de căderi: cele răsunătoare, cu scandaluri, bătăi, fluerături; ceiace adeseori echivalează cu o consacrare, și cele liniștite, cu o presă indiferentă, uneori miloasă, care mor încetul cu încetul, nelăsând nimănui vreo amintire plăcută sau dezagreabilă. Evident pentru un autor dramatic, căderile potolite sunt adevărate catastrofe. Nu este un secret pentru nimeni, — și nu avem dece să ne ascundem sub degete, — că „Omul cu mârțoaga" a căzut la Paris, într'un mod calm, fără niciun comentariu, cu câteva cronici amabile într'o presă care ocazional a vrut să fie indulgentă. Cu alte cuvinte, a fost ceiace se cheamă, o cădere liniștită. Intr'un foileton, nu de mult apărut în ziarul „Adevĕrul", d. Victor Eftimiu care asistase la repetiția generală, ne destăinuia indiferența cu care a fost primită piesa d-lui Ciprian de publicul parizian. Am urmărit și noi, cronicele apărute în presa franceză. Toate erau scrise pe un ton de bunăvoință, izvorîtă dintr'o elementară bună creștere față de un autor latin și aliat. Dar n'am găsit nicăeri, cea mai mică înțelegere a piesei, sau cel puțin vreo indignare hotărîtă sau violentă. Parcă toți cronicarii se învoiseră să nu constate căderea „Omului cu mârțoaga", sau s'o decreteze, mulțumindu-se s'o lase în plata Domnului, știind bine dinainte, cât de scurtă îi va fi cariera și cât de repede se va șterge din memoria spectatorilor.

A fost deci o cădere categorică.

Lucrul însă nu trebue să ne întristeze. „Omul cu mârțoaga", piesa pe care toți bucureștenii, amatori de teatru, o cunosc și o apreciază, nu a eșit cu nimic, micșorată în urma insuccesului dela Paris. Piesa d-lui G. Ciprian și-a făurit singură, în decursul anilor, un certificat de valoare, pe care nimeni nu i-l poate contesta. Faptul de a fi căzut la Paris nu înseamnă absolut nimic. N'ar fi prima capodoperă care să fi suferit vreo înfrângere. Istoria artei dramatice, cunoaște dimpotrivă exemple multiple și semnificative.

Dacă „Omul cu mârțoaga" a avut o categorică înfrângere la Paris, aceasta nu se datorește credem noi, textului, ci spectacolului realizat de Pitoeff.

George Pitoeff este un mare regisor și un mare actor. Ceiace nu l-a împiedicat însă să cunoască și el, în decursul carierii sale bogate, numeroase insuccese.

Orice om de teatru poate să greșească la un moment dat. S'a întâmplat, din nenorocire pentru noi, ca George Pitoeff să fi greșit tocmai în momentul când punea în scenă și interpreta „Omul cu mârțoaga". Dealtfel — și aceasta constitue un argument prețios în favoarea celor ce susținem — în ultima vreme Georges Pitoeff a fost într'o serie neagră. Căderile au urmat căderilor, în stagiunea 1936-1937, a soților Pitoeff, cea din urmă fiind „Omul cu mârțoaga". E destul să amintim că înaintea piesei d-lui Ciprian, „Romeo și Julietta", pusă în scenă de George Pitoeff și interpretată de el și Ludmilia Pitoeff, a avut doar *trei reprezentații*, înregistrându-se astfel una din cele mai răsunătoare căderi, din repertoriul shakespearian.

Nimeni nu contestă valoarea nemuritoarei opere a lui Shakespeare. Totuși ea a căzut, fiindcă a fost prost realizată din punct de vedere scenic.

Acelaș lucru s'a întâmplat desigur și cu „Omul cu mârțoaga". N'avem deci motive să ne întristăm, și cu atât mai mult d. G. Ciprian, care rămâne cel mai valoros actor dramatic român contemporan.

Cu siguranță, că odată și odată, „Chirică arhivarul", întocmai ca în aventura lui de pe scenă, va trece victorios, după ce a fost batjocorit de toți, stâlpul sosirei, și va fi consacrat atunci în ochii spectatorilor parizieni.

Teatre permanente

Publicul bucureștean nu va avea să se plângă în viitoarea stagiune: nouă teatre permanente îi vor solicita prezența.

După o îndelungată criză, a cărei cauze au fost multiple și variate, dar nicidecum soluționate, se pare să vremuri mult mai bune se arată la orizontul mișcării noastre teatrale.

Pentru un oraș cu populația Bucureștiului, numărul celor nouă teatre care vor funcționa în viitoarea stagiune, n'ar trebui să ne mire. Totuși, publicul nostru de teatru, fiind extrem de redus, se poate pune întrebarea, dacă aceste nouă teatre vor găsi suficienți spectatori pentru a rezista o stagiune întreagă. Directorii vor trebui deci să întocmească repertoriul cu mare grijă. Nicio întreprindere comercială nu dă faliment mai ușor, decât o companie de teatru care nu-și cunoaște interesul.

Care vor fi aceste nouă teatre? Să le enumărăm pe rând.

Vom avea mai întâi Teatrul Național din București, la care se adaugă un studio, proaspăt înființat de d. Paul Prodan, și a cărui viitoare activitate a și început să suscite felurite și tendențioase comentarii. Ne-am exprimat aci, la timp, bucuria de a vedea creat, însfârșit un studio al Teatrului Național, dar am făcut și oarecare rezerve asupra modului cum se va înțelege, conducerea acestui studio. In preajma stagiunei care se deschide, nu avem altceva mai bun de făcut, decât să-i așteptăm realizările, și să le comentăm apoi.

In al doilea rând, trebue situat Teatrul Regina Maria, condus de valorosul triumvirat Bulandra, Maximilian, Storin. Compania de pe cheiu, cea mai veche companie particulară de teatru din România, ne va da desigur multe prilejuri să o vorbim de bine, și de aci înainte.

Vin apoi cele trei teatre ale d-lui Sică Alexandrescu: Comoedia, Vesel și noul născut „Liber", în sala Teatrului Majestic. D-l Sică Alexandrescu tinde să ocupe din ce în ce mai mult, un loc de frunte în mișcarea dramatică românească. Și suntem recunoscători și așteptăm cu multă nerăbdare să culegem roadele unei atari activități. Dar, nu s'a angajat d. Sică Alexandrescu, într'o sarcină care să-i întreacă mijloacele? Să te îngrijești de trei teatre, în mod simultan, să le întocmești repertoriul și să-i găsești interpreții, nu e cam mult? Dorim bucuros d-lui Sică Alexandrescu, să iasă triumfător, pe toată linia.

Vom avea deasemeni Teatrul Alhambra-Excelsior, unde d-nii N. Constantinescu și N. Vlădoianu, ne-au obișnuit cu realizări uneori excepționale, și tradiționala stagiune de iarnă a companiei d-lui C. Tănase.

In sfârșit, d. Ionel Țăranu, în cocheta sală a fostului Teatru Alhambra, actualmente „Modern", va întocmi un repertoriu ușor, vesel, așa cum adeseori, d-sa știe să-l aleagă.

Iată deci nouă teatre, cu o activitate permanentă, care-și vor ridica simultan cortina, odată cu începutul viitoarei stagiuni.

Să le urăm tuturor: noroc.

GH. NENIȘIOR

Prin Mica Publicitate

de Pamela Hansford-Jhonson

Când i-a murit nevasta, Messer Battle s'a găsit, cu adevărat, fără nici un rost. Nu se aştepta să-i lipsească atât, căci era o femee hărţăgoasă, meschină şi sgârcită, care nu iubea nimic şi pe nimeni. Dar, după ce a pus'o în pământ, în ziua cea mai umedă din cei zece ani petrecuţi împreună, întorcându-se acasă, se întreba nedumerit ce trebuie să facă de acum înainte.

Când trăia Kate îi dădea întotdeauna ceva de făcut, ceva de executat, o luptă sau o evadare de la impozite, o mică tragere pe sfoară, la foaia săptămânală ce venea dela percepţie.

De şase luni trăia o viaţă nesfârşit de monotonă. Venea acasă seara cercetând tăcerea întunerecului. Dimineaţa îşi pregătea singur prânzul, citea ziarul de două ori şi asculta radio la nesfârşit... De la o vreme simţi că trebue ori să se recăsătorească ori să plece de pe această lume.

Dar nu se pricepea de loc în afaceri de căsătorie şi nu se dumirea cum să-şi găsească o nevastă. Pe Kate nu o găsise el, ea îl găsise pe el, pusese mâna pe dânsul şi cât ai bate din palme îl şi luase de soţ. Faţă de Messer Battle, fetele de serviciu erau totdeauna răuvoitoare, nu-i zâmbiau şi nu-şi puneau, pentru el, nici măcar două degete de panglică mai mult la fundele de sub genunchii lor aspri şi noduroşi. La biroul lui nu era nici o dactilografă, şi în casa în care-şi avea locuinţa nu era nici o portăreasă sau vre-o doamnă proprietară. Pe de altă parte ar fi preferat să moară mai degrabă de cât să se adreseze la vre-o femee de trotoar. Nu doar că s'ar fi spăimântat de misterul lor, ci mai mult pentru că-şi închipuia cum trebuie să râdă şi să-şi bată joc între ele pe socoteala lui, după aceia... Ştia că nu are nici „un vino 'ncoace", mărunt la statură, gălbigios la faţă, iar cât despre păr nici el singur nu putea avea pretenţia că ar avea.

Ce putea deci să ofere unei femei?...O casă confortabilă... bine, dar un venit destul de mic dar sigur şi... o inimă iubitoare, o soartă ca a lui... Câte femei nu se căsătoriseră mai rău decât astfel!

Messer Battle socoti că trebuie să găsească, deci, mijlocul de a-şi căpăta nevastă.

Pentru ori ce împrejurare, începu a se pregăti în propria lui persoană. Îşi peric dinţii, îşi răsuci mustaţa, se îmbăie seara mai des. Petrecu mai mult timp răsfoind ilustratele, citi mai multe ştiri, ca să aibă subiect de conversaţie. În timpul acesta dădu şi un anunţ la mica publicitate din „The Matchmaker". Il costase patru shillingi şi doi penny şi suna astfel:

„Gentlemen, în vârstă de patruzeci şi patru de ani, gusturi simple, muzical, modest, venit 200 lire p. a. abstinent, doreşte întâlnire în vederea căsătoriei, cu doamnă în vârstă, nu sub treizeci şi cinci de ani, ocupaţie sau venit nu obligator. Fotografia candidatului la cerere".

Ziua în care anunţul a apărut în ziar a fost o zi grozavă pentru dânsul. Se gândea că nu ar fi trebuit să se expună astfel la jocul cine ştie cărei aventuriere, că o să încapă pe mâna vreunei megere scârboase, o să-şi bată joc de el, o să se afle cine e autorul anunţului şi cunoscuţii o să-şi bată joc de el şi o să fie vai de viaţa lui. Apoi cum să poată răspunde la miile de cereri ce-i vor fi adresate?...îşi închipuia că va fi hărţuit din mii de părţi. Nu primi însă de cât un singur răspuns.

„Scumpe Domnule, mă interesează propunerea d-tale. Sunt o doamnă distinsă, în vârstă de treizeci şi şapte de ani, aparenţă plăcută, venit cincizeci lire p. a. Sunt singură şi nădăjduesc că vom avea multe potriviri între noi. Cânt puţin la piano şi mi s'a spus că am glas de operă. Imi place să citesc, sunt veselă şi curată. Sunt deosebit de gospodină, ştiu să gătesc şi să lucrez. Sper că-mi vei trimite fotografia în vederea unei întâlniri. A d-tale Dulcia Ryan".

„P. S. Ştiu şi ceva franceză, pictez aquarele foarte apreciate de cei ce mă cunosc" (1) (2) sunt blondă, cu o pielită măslinie şi ochi mari şi negri. Statura: un metru şaptezeci fără pantofi"...

Meser Battle a fost încântat, se'nţelege. Cu cât se gândea la Dulcia cu atât îi plăcea mai mult. Şi-o închipuia şezând în fotoliu cosând, zâmbind, ciripind franţuzeşte şi trudindu-se să-l înveţe şi pe el niţel. Era cam nemulţumit numai de statura sa. O să-i ceară să poarte tocuri foarte nalte. Din seria de fotografii făcute mai de mult alese şi trimise trei dintre cele mai bune.

Când s'a întors de la poştă a găsit altă scrisoare de la Dulcia, prin care îi cerea să se întâlnească Lunea următoare seara, la opt şi jumătate, la cafeneaua „Delta" în Wadley, High Street. Va fi îmbrăcată în bej cu un guler de vulpe şi o pălărie de culoare neagră. Un post scriptum: „Ai să fii atât de amabil să fii exact la întâlnire? Nu pot suferi să aştept într'o piaţă publică. Sunt îngrozită când vin bărbaţii şi-mi adresează vorba. E ceva atât de plicticos, nu e aşa?"

Meser Battle abia se putea ţine locului atât de excitat era. Se gândea cât de drăguţă trebuie să fie ca să se ţină bărbaţii de ea şi să caute să-i vorbească! Reciti prima ei scrisoare a nu ştiu câtea oară: „aparenţă plăcută". Şi-o închipuia sveltă şi drăguţă, ca pozele de pe reclamele de săpun de baie, puţin strengăriţă ca femeile de pe continent. Intr'un cuvânt se simţea îndrăgostit de ea. Incepu să scuture de zor praful de pe fotoliul pe care va avea să se aşeze „ea" când va veni să stea în căminul lor. Noaptea săruta perina pe care avea să-şi reazime ea obrajii.

Vineri şi Sâmbătă a fost o vreme să nu scoţi un câine afară ceaţă groasă, zloată groaznică. N'o să mai sosească niciodată oare „Lunea" mult aşteptată...

Dar când a sosit „Luni", l'a cuprins o spaimă şi o mare tristeţă. La birou n'a fost bun de nimic. A făcut nişte greşeli atât de boacăne, încât şeful i-a vorbit ameninţător. Dar aducându-şi aminte de fericirea cu care s'a gândit la ceva aşa de drăgăelaş ca vorbele şi prezenţa lui Dulcia în casa sa, i-a venit inima la loc.

După ceaiul de la cinci a făcut o baie, şi-a spălat părul şi l'a ondulat uşor, apoi şi-a pus o haină care-i venea cel mai bine. La opt a fost la cafeneaua Delta. Când a intrat în vestibul a zărit-o ascunzându-se după un stâlp, lângă bufet. A trebuit să facă o mare sforţare pentru a rămânea stăpân pe sine şi să-şi potolească bătăile inimii şi sângele care îi zvâcnea în vine.

Era atât de frumoasă! Părul care-i zbura în bucle, de sub pălărioara mică neagră, era bălaiu ca untul, iar chipul îi era atât de gingaş şi fraged încât Messer Battle se înfioră la gândul că ar putea într'o zi să-i ţină braţul după grumazul ei delicat (avea şi pălărie neagră? Pălărie neagră, fără îndoială, dar astâmpără-te inimă!).

Ea bătea podeaua cu piciorul nerăbdătoare, strângând, graţios, eşarfa de culoarea biscuitului, peste piept. „Atât de măruntică", îşi zise Messer Battle, „că ar încăpea numai bine în pumnii mei ca într'o cupă". Când s'a îndreptat spre ea inima îi palpita ca o foaie de hârtie purtată de capătul unei sfori. Erau oare negri ochii ei? Pare că erau albaştri. Poate că din cauza luminii...

Frica îi dispăru cu totul. Indreptându-se curajos spre ea, îşi scoase pălăria „Sunteţi, de sigur, miss Ryan, nu-i aşa?" Eu sunt Messer G. A. Battle. Pe Dumnezeul meu... nu m'aşteptam să fiţi nici pe jumătate atât de frumoasă... atât...

Dar, spre uimirea sa, privirea tinerei deveni de ghiaţă, pe când faţa i se împurpură de la gât până la frunte. O minută îl fixă, apoi deodată se îndreptă spre uşa cu geamuri de la stradă, şi eşi.

Lui i s'a părut că a scos un strigăt... E posibil să fi fost o nebunie. Să se fi înebunit oare el însuşi, cu gândurile lui nesăbuite nopţile aceste din urmă, spre a fi apoi umilit astfel în faţa acestei mulţimi, în mijlocul acestei cuşti cu papagali, care e „thee roomul" londonez?!

Picioarele i se muiară. Incercă cu băgare de seamă să vadă dacă mai poate merge şi găsind că poate destul de bine, se întoarse cu eleganţă şi intră în restaurant. Ducă-se Dulcia în fundul iadului! N'ar mai putea da ochi cu ea, nu ar mai avea puterea să-şi stăpânească nervii şi să împiedice glasul să-i tremure. O chelneriţă făcu să-i sclipească dinţii, într'un zâmbet.

— „O cafea neagră, mică"!

Pe când sorbea din ceaşcă, împietri văzând pe Dulcia venind pe urmele lui în vestibul. Lăsă să-l caute, până s'o osteni şi s'o duce acasă la ea. Intâmplarea aceasta groaznică, a fost de sigur un semn, din iad sau cer: „N'o să capeţi nevastă pe asemene căi, Battle! Nici o nădejde. Las'o în plata lui Dumnezeu bătrânule, şi du-te acasă!"

Dar îşi dădu seama că n'o să îndrăznească să părăsească restaurantul vreo oră, până ce nu se va plictisi ea de aşteptat. Dar ce drăguţă este! Atâta linişte, atât brun amestecat cu aur, atâtea talente artistice, linguistice, n'o să mai întâlnească niciodată.

Totuşi, prin intuiţia vreunui al şaselea simţ, bănui că este observat. Părul scurt la ceafă i se zbârli de groază. Simţea că fiecare, fiecare sorbitură din ceaşca de cafea, erau urmărite. Stăpânindu-şi groaza nervoasă, se uită în juru-i. La masa din faţa lui şedeau un bărbat şi o fată. Fata era tocmai aceea către care se adresare atât de neferecit mai înainte...

Meser Battle avu senzaţia limpede că devine mai mic. Numai un deget, îşi zicea el, şi voi fi atât de mic încât să mă pitesc după ceaşcă. Dar nu apucă să-şi termine gândul când se şi pomeni cu un găligan de flăcău, cu chip de mops şi neglijent îmbrăcat, lângă masa.

— „Ia'n ascultă, Domnule, zise el, ce gând infernal te-a împins să te dai în vorbă cu nevastă-mea?"

In sala plină murmur şi ecouri de glasuri, Messer Battle îşi deosebi propria lui voce piţigăială, bâiguind şi abia auzindu-se, poftind flăcăul să stea jos. Nu voia scene, of Doamne! mai ales nu voia scene în local public!

Tânărul trase cu zgomot un scaun şi se trânti pe el. Ii ceru numele, domnului Battler, care scoase din carnetul de buzunar o carte de vizită şi i-o întinse având însă grija să-şi ascundă numele său şi pe acel al firmei unde lucra. Işi auzi iarăşi aceeaşi voce piţigăiată şi stranie bâlbâind o lămurire ...o simplă greşală... venise aci să-şi întâlnească o verişoară din Kenya.. n'o văzuse de când avea părul în miţe... că o codiţă de purcel... o greşală care, în definitiv, nu e atât de gravă.., poate fi iertată... oricine ar putea-o comite.... iată cartea mea de vizită, cercetaţi...

Omul se uită ţintă la el şi la cartea de vizită. La un moment i se păru lui Besser Battle că era gata să i-o zmulgă din mână, să se asigure dacă e adevărat... Apoi se răsgândi, se sculă de pe scaun şi sforăi ca şi când ar fi vrut să-şi împrăştie bruma de îndoială ce-i mai rămăsese, apoi zise: „Bine. Fie, cred pe cuvânt data aceasta, dar altă dată fii cu capul deschis, căci dacă te mai prind odată... te fac praf. Auzi?"

Dar înainte de a putea răspunde, Messer Battle se găsi iar singur la masa lui. Lăcrămile îi tremurau la marginea pleoapelor, gata să curgă. Observă lângă ceaşca lui o mână care tremura. Era chiar mâna lui şi o recunoscu pentru că eşea din mâneca hainei sale, pe care ştia că o cumpărase el. Dar acum îndrăznea şi mai puţin să plece din cafenea.

I se părea că n'o să aibă nici odată îndrăzneala să se mişte de pe scaun. Abia într'un târziu începu a desluşi scaune şi mese şi a-şi ridica ochii spre lumini, simţind un confort cald în faţa ceştei de cafea rece.

După câteva minute, fata şi bărbatul se ridicară şi plecară. Şi mai bine! Meser Battle se simţi uşurat.

Abia acum observă banda orchestrei, diseurii în hainele lor de ceremonie şi pianistul încercând triluri şi arpegii. Şeful de orchestră îşi ridică bagheta, pianistul mâinile şi orchestra izbucni într'o lungă lamentare ţigănească. Toc mai în clipa aceia Messer Battle zări o femee în bej, cu părul ca gălbenuşul oului eşind de sub o beretă neagră şi căzând în faţa ei vopsită ca un ou de Paşti. Ii văzu cei şaizeci de ani scrişi în cutele dela ceafă. Ii văzu obrajii scofâlciţi, ochii lăcrimoşi şi ordurosi, văzu ciorapii suciţi pe oasele noduroase, vopseaua adunată în creţurile gurii prăbuşite...

Văzu cum îi sticleau ochii pândind pe la mese ca ochii unei pisici urmărind o pasere şi auzi în acelaş timp şi scârţâitul muzicii, ca un cârâit izbucnit la ivirea ei.

De data aceasta, Messer Battle, nu se mai simţi devenind mic, mic, dimpotrivă se simţi că creşte, creşte, înălţându-se cât un turn. Acum ar fi vrut ca ceaşca lui să atingă tavanul şi să-i apere ca un zid. „Ea" nu trebuia să ajungă până la el, după cum nu ar fi putut ajunge la statuia de pe monumentul lui Albert. Panica, totuşi îi goni sângele de pe obraz inima îi bătea rar şi pe înfundate, pare că o îmbrâncea să plece „Du-te, Du-te, pentru Dumnezeu!" Dar ea nu o auzea. Ochii îi străluceau pe aceiaşi faţă, cu privirea din ce în ce mai ascuţită de asasină. Se apropia din ce în ce de Messer Beattle, până ce cu o privire de nedescriptibilă bucurie sălbatică îi puse ghiara pe umăr.

Doamne, Dumnezeule, cum să fac să scap de ea?!

— „Nu cumva eşti dumneata, d-l Batile. Nu?!... Te cunosc după fotografiile drăguţe... Dumneta? da, Dumnetale.

Stătea în aşteptare bătând tactul muzicii cu tocul pantofului.

Atunci miile de îngeri, care stau de strajă pe treptele cerului, au venit în ajutorul lui Messer Battle. Cu lucirile lor de aur, ei au pătruns în creerul său, cu aripile lor l'au acoperit cu lacrimile lor de milă pentru cel slab şi înfricoşat, i-au dat puterea să crească şi să se întărească în faţa primejdiei.

Messer Battle primi harul lor. Ştia acum ce are de făcut. Plin de încredere şi mândrie, intră în rol ca Garrik sau Coquelin, ridicându-se cu atitudinea lor de pe scena veacurilor, încreţind puţin fruntea şi sprincenele îşi puse pălăria pe capul său pleşuv. In acelaş timp şeful de orchestră făcu un semn scurt şi puternic, muzica încetă, bagheta se lăsă în jos.

— „Poftim, Madam?!.. zise Messer Battle. M'aţi luat drept altă cineva!...

din englezeşte de Is. Sd.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viață de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Aldous Huxley în limba franceză

Jules Costier a tradus din limba engleză în limba franceză noul roman al lui Aldous Huxley: „Eiless in Gaza". Termenul „Paix dans la profondeur" cu care se intitulează traducerea franceză nu este un echivalent al titlului englez și nu are nici o legătură cu conținutul romanului. Ideia din care s'a inspirat romanul este ingenioasă. Aldous Huxley în dezvoltarea evenimentelor, nu ține seamă de timp. Astfel în capitolul prim, 30 August 1936, Athony Beavis răsfoește un album cu fotografii de familie. El este personajul prim din roman, e în vârstă de 42 de ani, în album găsește fotografia mamei sale care a murit de mult, de pe când el era mic și fotografia lui Mary Amberely, iubita lui de pe când avea 20 de ani. E surprins de Hellen Ledwige fiica acesteia și metresa sa în prezent, la care însă el ține foarte puțin. In capitolul II începe jurnalul lui Athony Beavis sociolog amator, în care cititorul e pus în curent cu teoriile sale. Capitolul III, 30 August 1933. Reflecțiile tânărului Beavis asupra dezordinei memoriei și caracterul dubios al lumii prezente, pe când își face siesta pe o terasă în tovărășia lui Hellen Ledwige, pe tearasa unei vile din provincie. Cap. IV, 6 Noembrie 1902. Inmormântarea mamei lui Athony. Cap. V, 8 Decembrie 1926. Un epizod din copilăria lui Hellen Amberly și a surorii sale Joyce. Și-așa mai departe.

S'ar părea că un roman scris astfel e imposibil de citit, căci trebuie să fie foarte încurcat. In realitate cititorul se deprinde foarte repede cu acest fel de a se scrie și chiar este vrăjit de el și îi place. El înțelege mai lesne un caracter pe care-l întâlnește de mai multe ori în situații diferite sau paralele, la intervale mai mari de timp. E o impresie de sinteză umană mult mai puternică decât acea ce se desprinde dintr'o desfășurare chronologică: în „Middlenasch" de George Eliot, sau în „Guerre et Paix" de Tolstoi, „A la Recherche du temps perdu" de Proust.

Dar A. Huxley cere ca acest nou fel de povestire să aibă un înțeles filosofic și să se prezinte ca un roman complect, adică să cuprindă în el restituirea aproape complectă a micelor distracțiuni sau evenimente fiziologice care hotărăsc tonul plăcut sau displăcut al vieții de la o zi la alta. In realitate Huxley a căutat, atât în „Point et Contre Point", cât și în „Eyless in Gaza" să împace două puncte de vedere ce par opuse în literatură. Anume: manifestarea omului în momente tragice care pun în evidență, dintr'o dată, toate stările sale de conștiință într'o tensiune extremă, ca și pe aceia a omului în viața cotidiană, fără accidente, dar din care se desprinde ceia ce e latent și nedesăvârșit. Adică felul de a trata subiectul din „Phèdre", „Hamlet", „Le Père Goriot" etc., cu acel din „Ulysse", „A la Recherche du temps perdu", „Les Vagues", etc. Micile detalii pe care le întrebuințează Huxley în tratarea subiectelor sale, dau o incomparabilă verosimilitate literaturii sale, cu atât mai mult cu cât personagiile din toate romanele lui Aldous Huxley seamănă în chip frapant cu modelele lor din viața reală și ne apar ca niște ființe cu existență proprie, nedeformate de imaginație și amintire. Pe lângă această observație exactă și reproducere fidelă a unor personagii reale, „Eyless in Gaza" e plină de evenimente tragice: un avort, o amputație, decăderea unei femei încântătoare din cauza morfinomaniei, iar apoi, ca și în realitate, totul continuă și după dramă.

Erotismul joacă bine înțeles un rol important, dar nici sub forma glumeață și cam scabroasă din vremea trecută, nici sub forma de „sentiment vag și stupid", ci sub forma unei senzualități lucide și brutale a unei descărcări („catharois") care ar împiedica deformările prin excesul de scrupul, teroarea de contactul sexual, etc.

Meritul acestei cărți este acela de a da o impresie de realitate și de experiență bogată, foarte rar întâlnită la alți literați, apoi câteva caractere studiate atât de complect pe cât e posibil și două sau trei scene unice ca putere și tratare, „penibil de mișcătoare".

Is. Sd.

Maurice Donnay Mes Débuts a Paris (souvenirs)

Maurice Donay continuă să înșire amintirile din care altădată ne-a oferit un prim volum. Sunt amintirile vremurilor de debut la Paris, când, de abia ieșit de pe băncile Școalei Centrale și atras mai mult de poesie decât de austera matematică, autorul abandonează tabla logaritmilor pentru tabla faimosului cabaret Chat noir, unde „gentilhomme-ul" Salis grupa cea mai strălucită companie de cântăreți și de artiști. Montmartre era pe atunci capitala spiritului parizian.

La prima vedere, tânărul evadat este adoptat ca un frate cadet de către acești virtuoși ai fantaziei care se numesc Alphonse Allais, Jules Jouy, Vincent Hyspa. Este o viață de boem pe care Maurice Donay ne-o descrie într'o atmosferă de nepăsare înaripată, de unde lipsește invidia și gelozia. Toată lumea fraternizează în dragostea versului, în entuziasm și veselie. Fiecare își urmează drumul său, fără a căuta să-l tae pe acela al vecinului. Sunt amintirile unor vremuri pe care nu le umbrea nici o amenințare de război, nici de revoluție.

In jurul lui Montmartre, Maurice Donnay, în aceste pagini surâzătoare, pe care le luminează soarele primăverii și a tinerii sale celebrități, evocă întreg Parisul jurnalismului, a literelor și a artelor.

Belphegoriștii

In memoriile sale din seria a doua, începând a fi publicate în „Nouvelles Revue de France" 1937, August 1, sub titlul de un „Régulier dans le Siècle", Julien Benda își propune să găsească, pentru societatea mondenă și literară, descrisă de el în „Belphégor", aceiași unitate de plan ca acea propusă de clasificația naturaliștilor pentru formele animale în infinita lor diversitate. In acest scop autorul caută să ajungă până la caracterele esențiale și veșnice sub ideile politice și religioase din epoca de după „Afacerea Dreyfus".

Unul din aceste caractere era tendința generală a spiritelor de a nu se preocupa decât de specificul individual, de nuanțele personalității, care scapă din cadrul rigid al clasabilului. Omul preferat, omul mare pentru acea epocă era Sainte Beuve, pe când Taine era disprețuit și le inspira oroare.

Acest cult al individualității a fost inspirat epocii sale de Barrés și odată cu el s'a introdus patima în locul obiectivității intelectuale, care poate fi pasionată în cercetările sale, dar niciodată pătimașă.

De aci tăgăduirea unei concepții a criteriului, care definește rassa morală după un caracter „esențial" adică un caracter de la care pleacă toate consecințele în mod logic și dă aparență de coherență lucrurilor. Pentru acea epocă orice comportare umană trebuia să fie incoherentă, nelogică și contradictorie, ba chiar neintelectuală. Spiritele erau în răzvrătire față de „determinismul psihologic". Aceasta exprima Bergson când statua că în fondul operei oricărui cugetător este o idee foarte simplă pe care el a căutat să o exprime toată viața fără să parvie.

Alt caracter al acestei epoci a fost cultul îngrijorării, refuzul de a se pronunța hotărît asupra părții în care era dreptatea sau nedreptatea. Aceasta nu numai în politică dar chiar și în filosofie. Toată lumea trăia pe dibuite, fără a se hotărî dacă sunt, de pildă, de dreapta ori de stânga, gata în orice clipă a lua direcție cu totul opusă, după tot felul de compromisuri și concesii făcute când într'o parte, când în alta. Este clar și limpede totuși că sunt două tendințe morale, care intră în luptă în momentele de criză, trăgând o linie de demarcație bine desemnată între ele, linia care se îndoaie și se pierde în „minciuna vieții curente". In timpurile noastre criza aceasta este în stare permanentă: afacerea italo-abisiniană, mișcările de dreapta, opoziție între fasciști și democrați, războiul civil din Spania, atâtea afaceri „Dreyfus" în permanență care silesc pe cele două „rase morale" să se pronunțe deslușit și categoric.

Această stare de suflet de după Afacerea Dreyfus se oglindește în două case spirituale, care sunt: „Pages Libres", în camera de dindos a unei prăvălii din Rue de Sorbone și „Cahiers de la quinzaine", care ocupa camera din față a aceleiași prăvălii.

Personalul era alcătuit din Charles Guieysse, fiul unui ministru de justiție, fost ofițer de artilerie care demisionase în timpul Afacerii, indignat de atitudinea camarazilor săi, secretarul său Maurice Kahn, și doi funcționari, dintre care unul înscris în partidul socialist.

Revista aceasta care a murit puțin timp după ce s'a născut, a fost expresia credinții că omul nu este josnic și nu poate fi socotit ca lucrând mereu numai din calcule rușinoase. Fondatorul ei rămas în mintea tuturor celor ce l'au cunoscut, căci a murit curând după războiu, în care s'a purtat admirabil, ca un om plin de candoare și de credință în lumea literaților, deși nu era literat.

„Cahiers de la Quinzaine" ținea ședințe Joia sub auspiciile lui Sorel, pe când Peguy se primbla prin cameră împungând cu câte o observație discuțiile. Aceste ședințe au fost „un jeu de massacre" pentru tot ce era metodă, demonstrație, rigoare în raționament, respectul faptelor, personificate în special în imaginea Sorbonei pe deoparte, pe de alta proclamarea supremației „intuiției", a „iluminismului" și a tot ce nu putea fi verificat. Astfel s'a născut „cultul satanic al zeflemelei", voința de a-i da valoarea de argument, care au pregătit acel spirit anti-intelectualist care era spiritul lui Péguy, dospeala în care a germinat și a crescut monstrul politic al fascismului și al nazismului.

Fără îndoială prin asaltul lor impotriva cultului erudiției strîmte și a „fișci", ei au adus servicii spiritului Au fost poate folositori și prin denunțarea josnicei exploatări a Afacerei Dreyfus de către politicianii ce se serveau de ea pentru scopuri personale, în numele intelectualismului. Prin reacțiunea lor împotriva unui pacifism cu orice preț au adus desi*gur servicii Franței, asupra căreia plana ghiara națiunilor de pradă. Dar în acelaș timp au dat loviturile cele mai teribile rațiunii și moralei elementare, introducând „morala de bandă" și acea dogmă a suveranității scopului, pentru care orice mijloc e bun și pentru care zice cu drept cuvânt Benda ei vor fi priviți ca adevărați răufăcători în istoria spirituală.*

Is. Sd.

Cronica mizantropului

La doctor

In odaia de consultație a doctorului intră un bătrân însoțit de o pereche tânără. Probabil fată și ginere.

— Domnule doctor, nu se simte bine! — definește tânăra boala.

— Dar ce are? — întrebă doctorul curios ca un profan.

— Nununu dddorm! — lămurește bătrânul.

— Să vedem!

Doctorul aduce pe bătrân lângă sine, într'un loc întunecos, trage un bec mic dintr'un cuiu, îl înfige brusc în ochii pacientului. Apoi îl pune să scoată limba afară și s'o țină întinsă bine. Bătrânul pare foarte jignit de aceste purtări și aruncă fulgere de mânie către cei doi tineri. Doctorul îl întinde apoi pe o canapea de mușama, îi pipăe viscerele, îl înțeapă cu un ac de gămălie pe pulpele picioarelor întrebându-l dacă simte.

— Câți ani ai? inteabă doctorul.

Bătrânului nu-i convine să spună și se face că n'aude.

— Șaizeci și șapte! — notifică bărbatul.

Doctorul îl întreabă acum pe bătrân cât face 5+8, 9+7, 5×5, în ce țară ne aflăm, cine este Regele țării, cine a domnit înainte, îl pune apoi să iscălească și privește atent scrisul.

Bătrânul vexat protestează:

— Cccrezi căcăcă m'am rrramolit?

Doctorul nu se tulbură:

— De când aveți această dificultate la vorbire?

— Uuuunde vevevezi dudududumneata căcăcă am difificultăți?

Toți, exceptând bătrânul care e furios, râd.

Acum doctorul pune pe bătrân să-și scoată cămașa și-și așează urechea dealungul spinării lui costelive.

— Zi 33! — comandă el.

— Cccum? — întreabă uluit bătrânul.

— Zi după mine trei-zeci-și-trei. Așa. 33.

— 33.

— 33.

— 33.

— Fumezi?

— Da.

— Mai... ești galant?

— Aceasta nu te privește pepepe dumneata!

Doctorul râde și arată spre tineri că a terminat.

— Ce are, domnule doctor? — întreabă îngrijorată fata.

— N'are nimic! Vârsta. Să-i dați ceai de tei.

Și doctorul îi împinge politicos și viguros pe ușă afară, așa încât bătrânul nu poate să-și soarbă bine cămașa în pantaloni și strigă: Cine-i la rând?

ARISTARC

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

Mihail Kogălniceanu

In ziua de 6 Septembrie s'au împlinit o sută douăzeci de ani dela naşterea lui Mihail Kogălniceanu.

Presa reacţionară a dezlănţuit o aşa zisă ofensivă culturală, căutând să prezinte sub o falsă lumină istorică marile figuri ale poporului nostru, nu în scopul de a continua linia de luptă progresistă trasată de înaintaşi, ci — denaturând istoria — să lase oarecari aparenţe de tradiţie şi continuitate, pentruca împiedicarea desvoltării normale pe calea progresului şi înăbuşirea oricăror năzuinţi de îmbunătăţire a soartei poporului să devină mai uşoare. Este ceiace se încearcă şi cu M. Kogălniceanu. Dintr'un Kogălniceanu luptător pentru drepturile poporului — libertate, pământ şi participarea efectivă la conducerea treburilor statului — în presa reacţionară vedem un Kogălniceanu „precursor" al obscurantismului şi un duşman al progresului.

Datoria noastră este să veghem în permanenţă, apărându-ne patrimoniul cultural.

Mihail Kogălniceanu s'a născut în Iaşi la 6 Septembrie 1817. Primele noţiuni de învăţătură le-a căpătat în casa părintească, apoi a fost dat la dascălul maramureşan Gherman Vida. După aceasta a trecut la institutul francezului G. C. Foure, unde a învăţat limbile franceză, greacă şi germană. In 1831 este mutat la institutul Miroslava. Plecând în Franţa pentru continuarea studiilor, este înscris la colegiul comunal din Lunéville. Pentru caracterizarea deosebirii de mediu şi a preocupărilor care aveau să-i călăuzească de aici încolo viaţa, este interesant de notat că, ajuns în Franţa, el informează pe ai săi că „aici tot îi slobod; fieşte om îi craiu şi poate să vorbească şi să scrie orice îi va plăcea, fără ca să fie oprit". Pentru consideraţii politice, Kogălniceanu, împreună cu fiul domnitorului Sturdza, este mutat la Berlin, unde-şi desăvârşeşte învăţătura şi porneşte — încă de pe atunci — o campanie de cercetare şi cunoaştere a trecutului nostru, publicând o serie de articole şi studii în publicaţiile germane de specialitate.

Temperamentul său de luptător însă nu l-a lăsat să rămână departe de ţara sa, unde-l aştepta un vast câmp de activitate.

Economiceşte, principatele române intraseră de multă vreme pe făgaşul unor prefaceri adânci, care marcau trecerea dela o economie naturală la una capitalistă. Se aştepta doar ca şi în domeniul politic să se opereze corespunzătoarea schimbare, prin consolidarea poziţiilor politice a clasei noi isvorîte. Forma politică pe care o reclama noua clasă era democraţia. Se cerea un stat unitar, naţional şi independent.

Intors în ţară şi pornit la o temeinică cercetare a trecutului poporului, Kogălniceanu, în toată activitatea pe care o desfăşură, întruchipează aspiraţiile clasei pe care o ridicase istoria la suprafaţa vieţii sociale şi politice, aspiraţii care — în acel moment — corespundeau aspiraţiilor întregului popor. Concepţiile sale istorice îşi au isvorul în acest complex de împrejurări sociale. In istorie Kogălniceanu vede o armă politică: „Trebuinţa istoriei patriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea driturilor noastre împotriva naţiilor străine."

Regimul democratic necesitat de vremurile noi avea nevoe de o justificare solidă. Este ceiace încearcă să facă istoricul Kogălniceanu, prin reconstituirea vechiului constituţionalism românesc, care — după el — a fost democratic, în „obiceiul pământului" cuprinzându-se şi participarea poporului la guvernare.

Una din marile inovaţii introduse de Kogălniceanu în istorie este ideia că poporul are rolul decisiv în istorie. Asupra acestei inovaţii iată ce ne spune el: „Până acum toţi acei ce s'au îndeletnicit cu istoria naţională, n'au avut în privire decât biografia Domnilor, nepomenind nimica de popor, isvorul a tuturor mişcărilor şi isprăvelor, şi fără care stăpânitorii n'ar fi nimică. Mă voi sili să mă feresc de această greşală de căpetenie..." Massa

MIHAIL KOGĂLNICEANU

nu este numai aceia care decide în istorie. Ea este producătoarea şi deţinătoarea valorilor culturale care ne diferenţiază de alte ppooare.

Chiar armă istorică fiind, sau pentrucă este, istoria nu trebue să fie falşificată. Adevărul est acela care trebue să stea strajă în cercetarea oricărui fapt istoric. „Fără să vroiesc sau să mă pot pune mai sus, sau măcar deopotrivă cu alţii, socot că nu-mi veţi luoa reu încredinţarea ce vă dau că reul şi minciuna nu vor găsi niciodată în mine un apărător, şi că totdeauna mă voi sili a vă spune adevărul, caracterul principal al istoriei."

Aceleaşi preocupări se văd şi în celelalte domenii din activitatea multilaterală al lui Kogălniceanu. Ca om de cultură, ca literat, Kogălniceanu îşi îndreaptă faţa numai către popor spre a-l ridica prin cultură şi a-l chema să contribue la naţionalizarea culturii.

Dacă — în linii mari — acestea sunt trăsăturile caracteristice ale lui Kogălniceanu ca istoric şi om de cultură, rămâne de vorbit despre Kogălniceanu om politic şi bărbat de stat. Şi aici este domeniul în care Kogălniceanu şi-a dat o contribuţie care a determinat — de multe ori hotărîtor — asupra sensului pe care l-a avut desvoltarea statului român dela începutul închegării sale ca stat unitar.

Luptător pentru unirea principatelor înainte şi în timpul convenţiei, luptător pentru unire în sânul divanurilor adhoc, Kogălniceanu nu s'a deosebit prin aceasta de cei mai înfocaţi conservatori. Unirea principatelor era revendicarea care întărea speranţele tuturor categoriilor sociale din Principate, fie în păstrarea privilegiilor dacă e vorba de boerime, fie în desfiinţarea acestor privilegii dacă e vorba de ţărănime. Acolo unde începe însă deosebirea este tocmai chestia acestor privilegii. Când pătrunde în divanul ad-hoc glasul ţărănimii care cerea desfiinţarfea boerescului, Kogălniceanu se face interpretul acestor revendicări. Este prima furtună care ameninţă însăşi ideia de unire.

Odată unirea înfăptuită, Kogălniceanu ajunge şi conducător politic sub domnia lui Cuza-Vodă, pornind la înfăptuirea reformelor fără de care nu va putea fi concepută aşezarea nouă a statului. Se ridică însă deţinătorii privilegiilor. Kogălniceanu nu şovăe şi reformele sunt trecute prin lovitură de stat. „De mai înainte, D-lor, vă spun şi vă declar cu toată francheţa, că sunt pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor, — spunea el în 1861, — sunt pentru împroprietărirea lor. In îmbunătăţirea soartei ţăranilor văd tot viitorul ţării mele, văd fundarea naţionalităţii române. Câtă vreme ţăranii vor fi sub jug, cât ei vor fi consideraţi numai ca nişte maşine bune de produs grâu şi popuşoiu, până când ei nu vor fi lipiţi către ţară prin drituri şi avere, până când, într'un cuvânt, ei nu vor fi cetăţeni, noi nu avem naţie."

Kogălniceanu a scos ţărănimea de sub jugul robiei. Evoluţia ulterioară a soartei ţăranilor, din cauze pe care nu e locul să le discutăm, a mers însă iarăşi în rău. Prefacerile sociale şi politice pentru care a luptat Kogălniceanu n'au ajuns la desăvârşire. Regimul democratic nu este încă un regim real democratic. Soarta ţăranilor şi a celorlalte categorii de muncitori este din nou grea. Libertăţile din nou răpite sau ameninţate. Iată de ce trebue să spunem că idealurile pentru care a luptat Kogălniceanu sunt cât se poate de actuale în ceasul de faţă. Luptătorii pentru binele poporului trebue să şi le însuşească şi să le prefacă în realităţi.

Este ceiace trebue să ne rămână în minte şi în suflet, când comemorăm 120 de ani dela naşterea lui Kogălniceanu.

ALEX. ANTOHI

Viaţa Românească

Din clipa în care conducătorii revistei „Viaţa Românească" şi-au luat sarcina grea a asigurării unei apariţii regulate a revistei, cu fiecare număr nou dăruit cetitorilor, bătrâna revistă, cu rădăcini atât de adânci şi sănătoase în cultura noastră, dovedeşte din ce în ce mai mult că ştie să răspundă necesităţilor culturale ale actualului moment istoric.

Prin problemele pe care le ridică şi prin punctul de vedere pe care-l susţine în dezbaterea lor, care e punctul de vedere corespunzător intereselor de viaţă ale poporului nostru, „Viaţa Românească" se ridică la nivelul unei reviste occidentale.

Ultimul număr (August-Septembrie), în afară de partea literară, unde întâlnim nume consacrate — Lucia Mantu, Demostene Botez, G. Călinescu, Al. O. Teodoreanu, Al. Philippide, etc. — cuprinde şi o bogată cronică de interpretare a diferitelor aspecte din mişcarea noastră cultural-politică, precum şi o parte de informaţie şi critică literară.

Miscellanea e aceiaşi pe care o cunoaştem dela începuturile revistei, adaptată — bine înţeles — la problemele pe care le ridică, vremurile de azi

Memorialiştii

Memoriile sunt scrieri, cu totul moderne. Cei vechi nu le-au cunoscut sub forma în care ni le prezintă un Jean-Jacques Rousseau, un Chateaubriand sau un Ernest Renan, modele consacrate, adică sub forma unui tratat, în care autorul îşi expune istoria formării sale sufleteşti. Au fost cel puţin câteva urme de memorii în „Confesiunile sfântului Augustin". Evul mediu nu are asemenea confesiuni. Montaigne, chiar dacă expune istoria formării spirituale, nu face din ea fondul scrierii sale, Rety e om politic, iar d-na de Caylus nu ar fi vorbit cu nici un preţ de aventurile inimii sale, de sentimentele ei intime. Genul datează din ajunul Revoluţiei şi nu e de mirare, zice Julien Benda că el a fost creiat de un om din popor care l-a dus la perfecţie de la prima încercare, de Jean Jacques Rousseau. Cei ce au crezut că Jean Jacques Rousseau trebuia trimis în judecata tribunalelor pentru povestirile sale ruşinoase şi cinismul cu care le expunea uită că scopul acestor memorii este cunoaşterea naturii celui ce scrie şi că cititorul nu trebuie să urmărească decât această cunoaştere, fie că îi place sau nu.

Aceiaşi greşeală o comite şi Sainte Beuve în critica „Memoriile de dincolo de mormânt" ale lui Chateaubriand. El îi impută egoismul, orgoliul de sine, setea de onoruri, plictiseala sa fără de leac, cu alte cuvinte osândeşte tot felul lui de a fi, pe când în realitate nu ar fi trebuit decât să-l constate. El a fost în adevăr una din cele mai pronunţate naturi „nihiliste", şi era de ajuns ca Sainte Beuve să o constate din memoriile lui René. Ceiace e ciudat, constată Julien Benda, că ori ce am crede despre caracterul acestor doi scriitori, ori cum l'am verifica, tot aceste confesiuni, care-l exprimă, sunt scrierile ce se citesc „mereu", din toată opera lor.

Fie dintr'o cauză sau alta, aceşti doi „reporteri" ai vieţii lor proprii, cum îi numeşte Benda, au găsit viaţa dureroasă şi o mărturisesc, iar mărturisirea aceasta place omului din toate vremurile, îl interesează.

Al treilea memorialist, de o savoare cu totul aparte, Ernest Renan, e tot un om eşit din popor. El însă a găsit că viaţa e „o plimbare încântătoare prin realitate", căci adevărata lui Religie a fost ştiinţa şi obiectivitatea metodei sale. La el nici urmă de indecenţă, pentru că acest om din popor şi-a păstrat pudoarea sufletului său de preot, intrată până'n măduva oaselor. „Aventura feminină" nu ţine nici un loc în memoriile sale, dar felul cum vorbeşte el de femee arată o înţelegere atât de desăvârşită şi de complectă, încât te face să crezi că numai atunci înţelegi fiinţele omeneşti, când eşti în afară de lumea lor. Dar mai ales Ernest Renan a trecut prin situaţia cea mai dramatică şi mai eternă a sufletului omenesc. Turburarea sa religioasă e turburarea omenirii întregi, nu pateticul unei singure vieţi.

Sunt însă unii memorialişti care deşi nu au geniul sau talentul celor pomeniţi de noi sunt atât de reprezentativi ai unei clase umane, fie istoriceşte, fie psihologiceşte, încât confesiunile lor pot servi ca documente pentru cunoaşterea naturii umane. Ceiace se cere în toate cazurile unui memorialist, este ca el să ştie să prindă şi să redea individualul în ceiace are mai specific pentru că numai astfel izbuteşte să-l prezinte sub aspectul eternităţii.

A APĂRUT
O JUMĂTATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Basarabia şi mişcarea de dreapta

Intr'un reportaj asupra Basarabiei, o gazetă de extrema dreaptă încearcă să înfăţişeze durerile provinciei de peste Prut şi — evident — să le exploateze în scop diversionist, dându-le o explicaţie cauzală care nu rezistă la cea mai simplă confruntare cu realitatea.

Dacă de cele mai multe ori este inutil să te opreşti asupra absurdităţilor din care mişcarea noastră de dreapta şi-a făcut un crez, de astădată suntem nevoiţi să facem un popas, pentru că autorul articolului vrea să fie „documentat", în sprijinul unor afirmaţii chemând chiar istoria.

Să vedem despre ce este vorba.

Basarabia — în special ţărănimea basarabeană — cunoaşte o viaţă grea. Vina? Democraţia şi evreii. Asupra acestor lucruri nu vom insista. Şi situaţia din restul ţării îşi găseşte aceiaşi explicaţie în doctrina dreptei. Interesează contribuţia originală a proaspătului doctrinar, fost comisar de poliţie.

In Basarabia, pretinsa primejdie evreiască e de dată recentă. Sub Ruşi, n'au existat evrei. Scurt! „Să fi fost 50.000 de evrei!" Abia după unire Basarabia a cunoscut o penetraţiune evreiască.

Vă interesează cum s'a petrecut această penetraţiune?

1917 a fost „anul bucuriei româneşti. Basarabia a revenit la sânul mamei. Românii dela Prut până la Nistru îmbrăcaseră haina de sărbătoare şi preamăreau fericitul eveniment al Unirii. Cnutul rusesc dispăruse ca prin farmec: moldovenimea noastră începuse o viaţă nouă, o viaţă liberă, la ea acasă.

„Dar vai! bucuria a fost de scurtă durată". După unire a început „năvala jidanilor".

„In primii ani dela Unire au apărut blestematele partide politice-democrate, care, prin mijloace nedemne, au înebunit lumea: a început lupta fratricidă. In toiul acestor lupte şi din pricina trădării politicianilor, aleşi din sânul poporului a scos capul în Basarabia un alt duşman, (da, a scos chiar dacă nu exista! n. m.) mai periculos decât stăpânirea cnutului rusesc. Asupra acestei mănoase provincii s'au năpustit jidanii", în aşa măsură că astăzi, în Basarabia, avem 500 mii de evrei.

Asupra primei afirmaţii gratuite, că în Basarabia înainte de unire au existat doar 50.000 de evrei şi acest număr dat cu multă îngăduinţă, ne vom mulţumi să menţionăm statisticile oficiale ruseşti din anul 1897, după lucrarea d-lui dr. P. Cazacu, asupra Basarabiei, din care se vede că, la acea dată, numărul evreilor în Basarabia era de 288.168, care se împărţeau în evrei autohtoni, găsiţi de Ruşi la 1812 şi evrei emigraţi din Polonia şi Rusia, în diferite rânduri după această dată. Mai este nevoe să accentuăm reaua credinţă şi falşificarea realităţilor?

Vom adăuga doar că şi cifra de 500.000 este în întregime inventată, după recensământul din 1930, numărul evreilor din Basarabia fiind cu mult inferior aceluia pe care vrea să ni-l impună gazetarul de dreapta: abia două sute de mii şi ceva.

Să trecem însă mai departe. Doctrinarul de dreapta nu se mulţumeşte să fabrice date statistice, ci se dă şi la istorie. E vorba de „blestematele partide democrate" apărute câţiva ani după unire şi de dispariţia „ca prin farmec" a avutului rusesc.

Anul 1917 a fost „anul bucuriei româneşti" şi cnutul rusesc a dispărut, dar lucrul acesta s'a petrecut ceva mai complicat decât „ca prin farmec". La aceasta a contribuit mişcarea revoluţionară şi principiul autodeterminării noroadelor, isvorît din revoluţie, un principiu esenţialmente democrat, trebue s'o recunoaştem, oricât de „blestemată ar părea unora democraţia în ceasul de faţă.

Mişcarea de redeşteptare naţională a poporului basarabean poate apărea ca un ce miraculos numai în ochii acelora pentru care, înainte de unire, reprezentantul Basarabiei apărea faimosul Pavalache Cruşevan, pe mormântul căruia s'a scris „fondator al soiusului Adevăraţilor Ruşi", „luptător pentru ţarul autocrat şi sfânta Rusie". Pentru cei care au luptat şi şi-au dat tributul de sânge la opera de trezire a noroadelor din Rusia — şi deci şi a celui basarabean — ca să întemeeze o viaţă naţională autonomă, unirea nu s'a făcut „ca prin farmec". Până să se ajungă la 1917, „anul bucuriei româneşti", istoria a înregistrat jertfe în rândurile luptătorilor basarabeni prilejuite nu numai de o stăpânire asupritoare ci şi de „stâlpii ţarismului din Basarabia", de soiul lui Cruşevan, a cărui acţiune de denunţător a capilor mişcării naţionale era aplaudată şi sprijinită în presa „naţionalistă" a vechiului regat.

Şi aici venim la „blestematele partide democrate, apărute câţiva ani după unire". Desigur, trebue o mare doză de ignoranţă şi de rea credinţă ca să poţi trece cu vederea faptul că Basarabia a cunoscut o viaţă politică, prin acţiunea desfăşurată tocmai de partidele democrate, nu abia câţiva ani după unire, ci începând cu anii care au urmat marilor frământări sociale din 1905. Şi — ironia soartei! — tocmai „blestemăţia" acestor partide democrate a dus şi a condiţionat unirea. Isvorîte din zguduirile revoluţionare dela 1905, partidele naţionale din Basarabia nu se puteau sprijini decât pe principiile democratice de libertate naţională şi dreptate socială, spre a avea ţărănimea de partea lor, creindu-şi baze serioase de massă.

Lucrul acesta însă e greu să-l înţeleagă „naţionaliştii" noştri. Nu l-au înţeles cei de eri, nu-l vor înţelege nici cei de azi. Ei uită că unirea a fost fructul speranţelor că dreptatea socială se va face şi luptă acum împotriva năzuinţelor spre această dreptate.

Pentru cei de ieri, naţionalist era un Cruşevan, care furniza suportul cel mai temeinic al ţarismului, în Basarabia în înăbuşirea oricărei mişcări pentru dreptatea socială, — care fatal — trebuia să ducă la dreptatea naţională. Nici azi concepţiile nu s'au schimbat. E şi greu să fie schimbate.

Afle însă proaspătul doctrinar şi autor de reportagii senzaţionale că a face istorie e o operaţie ceva mai complicată decât întocmirea unui procesverbal de contravenţie...

Imprudenţă

O gazetă neagră de extrema dreaptă vorbind despre poetul basarabean Al. Mateevici, a avut imprudenţa să reproducă următoarele versuri din poezia „Cântecul zorilor":

Hai, măi frate, hai, măi frate,
Zorile s'aprind,
Hai să căutăm dreptate,
Voe şi pământ.

„Dreptate", „pământ şi voe", lozinci democrate care au insufleţit ţărănimea basarabeană, conducând-o pe drumul desrobirii naţionale şi sociale, în gura celor care predică întunerecul şi luptă pentru înăbuşirea libertăţilor poporului? Apropierea e cel puţin profanatoare. E de recomandat puţină prudenţă în alegerea citatelor...

E rândul lui Kogălniceanu

Intr'o publicaţie de dreapta, am citit un articol despre Mihail Kogălniceanu, „om al veacului său şi al vremii noastre", cu prilejul împlinirii a 120 de ani dela naşterea marelui bărbat de stat. Am rămas îngrozit de ignoranţa — voită sau de circumstanţă — de care dă dovadă publicistul autor al articolului. E de remarcat doar sforţarea uriaşă de a masca această ignoranţă cu o vorbărie goală de orice sens.

Kogălniceanu „om al vremii noastre"... Desigur, vă veţi gândi fiecare la un Kogălniceanu care a luptat pentru libertăţi, drept de vot şi pământ pentru ţărani încă din timpul frământărilor sociale din 1848. Revendicările de atunci ale poporului sunt actuale şi acum. Iată, deci, cu multă dreptate spus — Kogălniceanu „om al vremii noastre". Aşa am gândit şi eu după titlu. Citind însă articolul vezi că nimic nu e din acestea presupuneri. E vorba, pur şi simplu, de Kogălniceanu „om al vremii noastre" în chestia „problemei evreeşti". Iată ce-a rămas din marele Kogălniceanu! Atâta imbecilitate şi cutezanţă în nesocotirea celor mai elementare adevăruri istorice desarmează. Incruciţezi braţele şi nu ştii ce să spui.

Despre marea reformă a dezrobirii ţăranului şi ridicarea lui la o viaţă omenească, despre acel „a venit timpul ca şi ţăranul să fie considerat ca cetăţean, ca şi el să fie apărat în persoana, în cinstirea şi averea lui", cum spunea Kogălniceanu în circulara pentru desfiinţarea bătăii, niciun cuvânt.

Despre lupta titanică pe care a avut-o de dus Kogălniceanu cu marii proprietari în sânul divanurilor ad-hoc, în susţinerea revendicărilor juste ale ţăranilor, a căror glas de zbucium pătrunsese pentru prima dată în parlamentul ţării, unde-şi strigau durerea „câtă e Dunărea de mare şi de largă curge râul sudorilor noastre, se duce peste mări şi peste hotare, acolo se preface în râuri de aur şi de argint şi curg iarăşi înapoi de se revarsă în ţara noastră, iar noi nici rânduială, nici dreptate nu am avut. Când ne-am jăluit, când ne-am tânguit, păsurile când ne-am spus, ispravnicul ne-a bătut, privighitorul ne-a bătut, jandarmul ne-a bătut...", iar boerii răspundeau, cu aroganţa pe care le-o da soliditatea de pe vremuri a poziţiilor sociale, că „Românul nu are atât nevoe de pământ cât de a scutura lenea care este la el un viciu de veci..."; despre toate acestea nimic, absolut nimic!

Desigur, mişcarea de dreapta vrea să scoată un predecesor chiar din omul de stat care a înfăptuit primele reforme democratice în ţările române — dreptul de vot şi pământ pentru ţărani. Lucrul acesta au încercat să-l facă şi cu alţi oameni.

Că „doctrinarilor" noştri de dreapta nu le convine să amintească despre dezrobirea ţăranului român, înţelegem. Şi-ar supăra stăpânii. Dar de ce tac şi asupra unei alte dezrobiri, operă tot a lui Kogălniceanu, datorită căreia, mai zilele trecute, şi-au putut mări massa electorală. E vorba de romi.

De ce să uităm că dacă nu venea Kogălniceanu cu desrobirea ţiganilor, îi vedeam şi astăzi înscrişi nu în listele electorale, ci în foi de zestre şi formând obiect de tranzacţii, aşa cum se întâmpla înainte de această reformă, care, n'avem încontro — trebue s'o spunem, aparţine democraţiei...

„Salvarea"

D. Momăilă, autorul „Sistemului practic... de a se face de râs", din care am citat într'unul din numerele trecute ale acestei reviste câteva perle de stil şi cugetare, a dat la iveală un nou op „ştiinţific", intitulat „Salvarea".

Bineînţeles că şi aici este vorba de „doctrină" şi iarăşi bineînţeles, de „doctrină" de dreapta".

Cunoscându-se „principiile" acestei „doctrine", bâta, şişul, ghioaga, capetele sparte socotim că „emeritul doctrinar" Momăilă nici nu-şi putea alege un titlu mai fericit pentru noua sa lucrare.

Cu asemenea „principii", „Salvarea" sau „Spitalul de urgenţă", este cum nu se poate mai bine spus...

Fraţi vitregi

Intr'un săptămânal de dreapta, care — precum se ştie — face la noi apologia fascismului italian, un poet stă de vorbă cu „fraţii latini" de la revista „Capitolium" din Roma".

Stă de vorbă, este doar un mod de exprimare, fiindcă „fraţii latini" n'au timp de aşa ceva. Ei sunt ocupaţi după cum constată însuşi poetul cu

Duşmanii altai sălbatec de eri.

Fraţi vitregi, fasciştii ăştia, dom'le! Inţelegem să nu vrea să stea de vorbă cu un „frate latin" de nuanţă democrată, dar nici măcar cu un „frate latin" apologet al fascismului! Ce vremuri! Ce vremuri! In condiţiile acestea, n'are dreptate poetul?

Istoria latină în două s'a frânt,
ca o roată de caşcaval

Dimensiuni

Intr'o revistă săptămânală un domn redactor vorbind într'o notiţă despre Descartes, concede indulgent:

„A fost un om de oarecari dimensiuni..."

„Aşi, ce eroare! ce grosolană eroare! cum poate să afirme domnul redactor aşa ceva. când „microscopicul" Descartes, n'a scris măcar o singură carte despre India, ca d. Mircea Eliade, de pildă...

Vintileanca

Gara Chitila este sediul redacţional şi administrativ al unei publicaţiuni bilunare „pentru folosinţa muncitorilor dela sate şi oraşe". Ori cât s'ar căuta a se scrie pe înţelesul acestora, când se scrie precum urmează, numai spre folosinţa cuiva nu poate să fie:

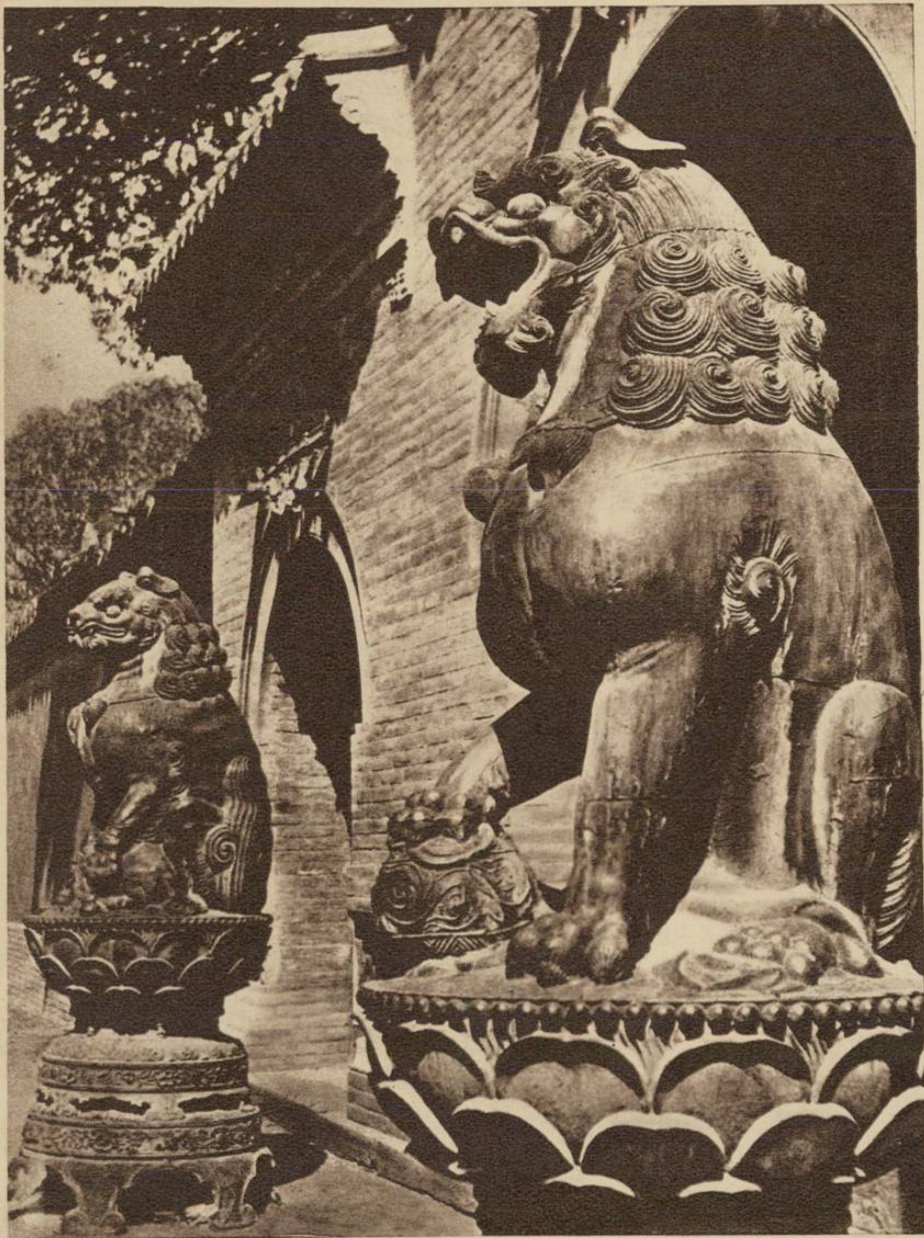
„S'au tipărit hârtii băneşti noui, de câte 1000 lei bucata şi s'au dat spre folosinţă de către Banca Naţională".

Trecând peste neferictia invenţiune lexicală „băneşti", oare hârtiile de lei 1000 bucata, tipărite şi date spre folosinţă de către Banca Naţională pot fi altfel decât „băneşti"?

Atenţie, d-le redactor, chiar dacă revista îşi are redacţia într'o gară, gândeşte-te că limba românească nu este un tren de marfă pe care să-l îndrumi pe o linie moartă.

Aşadar, schimbă, „macazul" şi evită pe viitor „accidente" de felul acesta foarte abundente în publicaţiunea d-tale, că altfel ajunge Chitila o... Vintileanca a limbii româneşti...

CHINA

Lei de bronz la intrarea templului

Statuia lui Li Ping

1) Puhien, zeul tutelar al muntelui sacru

2) Buddha în repaos, în biblioteca Mănăstirii de pe muntele Tambur

3) Mormânt

Adevĕrul literar și artistic

Kuanyin cu 1000 de brațe a celor patru puncte cardinale în mânăstirea din Kieh toung

Adevĕrul literar și artistic

876 201

Sfânta Fecioară

Sibiu: strada Măcelarilor (Freischergasse), după o litografie de I. Hoegg.

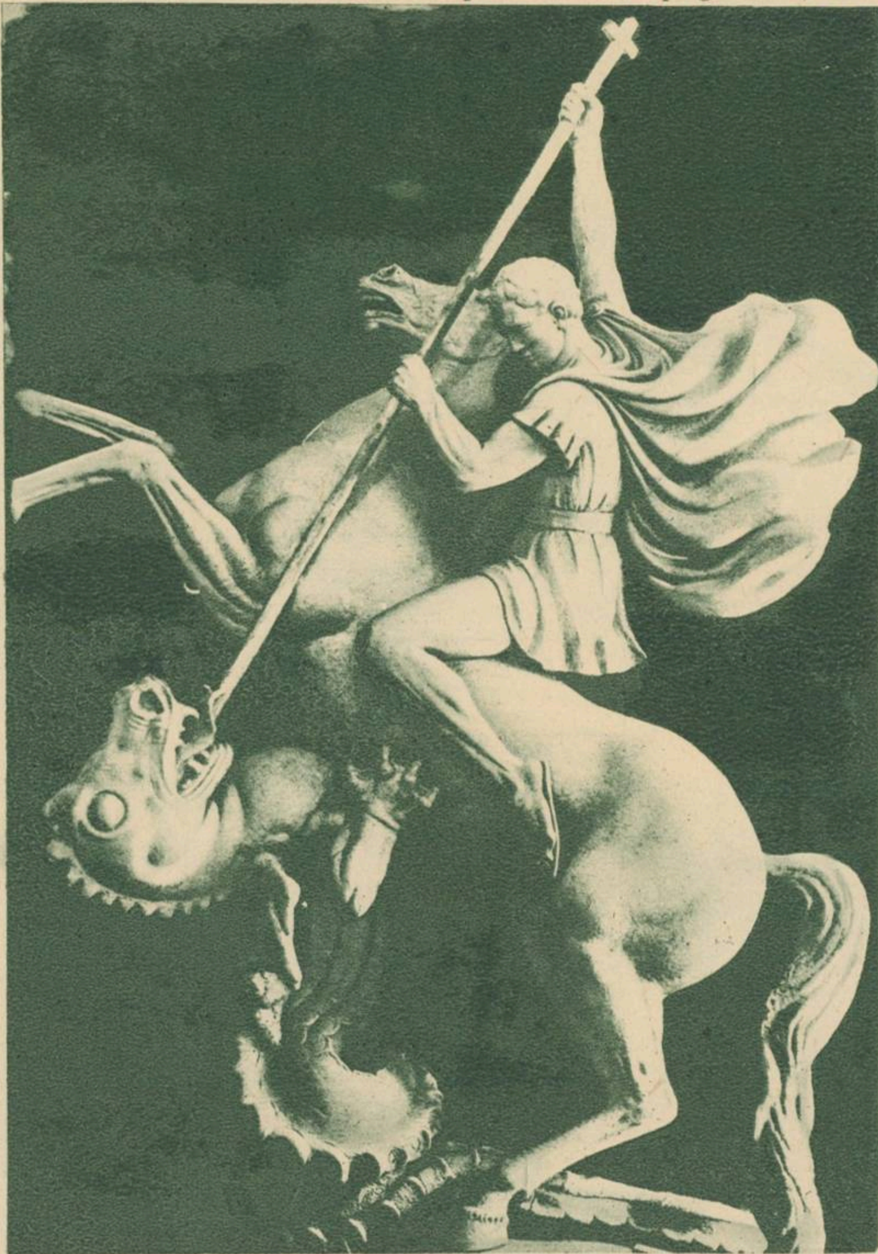
Icoane PE GLAJĂ

Mulţi din cei care colindă Ardealul, în deosebi judeţul Sibiu, au putut vedea prin casele ţărăneşti icoane de glajă, adică pe sticlă. S'au făcut şi unele colecţiuni publice, anticarii le culeg, precum şi unii amatori. Acum de curînd s'a încercat o reînviere a acestei industrii şi în Parcul Carol, la o Lună a Bucureştilor, am văzut o ardeleancă lucrînd de zor în faţa tuturor la o icoană. Produsele ei erau însă crude, lipsite de orice valoare. Chiar dacă un artist adevărat ar relua genul, icoana pe glajă nu mai poate reînvia. Am văzut unele icoane făcute după 1900 de pictori cu îndemînare. N'aveau însă niciun farmec şi păreau nişte simple litografii cu desen corect. Valoarea icoanei pe glajă vine din naivitate şi rusticitate. Icoanele erau destinate ţăranilor romîni săraci care nu-şi îngăduiau risipa cumpărării unei gravuri sau a unei litografii. Acum cînd litografia s'a ieftenit, toată această artă a fost ruinată. Ţăranii au o oarecare stimă prefăcută, din intenţii comerciale, pentru icoanele „din vechi", admiraţia lor merge însă spre stupidele poze pe hîrtie, cele mai multe catolice. Icoanele pe glajă, cîte se mai găsesc, sunt mai toate din mijlocul veacului trecut (1850—70) şi cîteuna datată arată chiar vîrste mai vechi (1820). Stilul lor bizantin, vetust, înşeală puţin asupra datei.

E greşit să se creadă însă că toate au vreo valoare. Meritul lor artistic este o chestiune de întîmplare şi trebue căutat. Sunt icoane făcute în chip vădit de zugravi de biserici. Acestea au în genere o factură savantă, fără observaţie realistă, dar cu o ritmică de linii canonică. Altele sunt lucrate de meşteri care n'au talent dar au, în lipsa oricărui contact cu civilizaţia, o naivitate încîntătoare. Pictorul se sileşte să povestească, este patetic în chip grotesc, efectul total este totuş artistic. Dar sunt foarte numerease sticlele mîzgălite (probabil de concurenţi care nu sunt şi zugravi oficiali de biserici), în tonuri murdare sau spălăcite, în forme care uneori se silesc să reproducă stilul cult al gravurilor. De aceea o culegere artistică de icoane pe glajă presupune o căutare atentă, fără entusiasme principiale şi prin persoane de gust.

Artistul, grăbit să facă cît mai multe exemplare, lucrează cu tiparul. Contururile sunt stilizate, sintetice. Culoarea îşi păstrează însă spontaneitatea. O fecioară Maria are un nas borcănat şi o faţă de var şi e îmbrăcată de sus până jos într'un halat. Dar acest halat e înflorat ca un cîmp. Icoana e o beţie de culori proaspete din cauza lucirii sticlei. Fecioara cu cap chinezesc pare încărcată de maci.

Varietatea stilurilor este aşa de mare încît poţi avea toate surprizele. In faţa unei răstigniri stau două personagii de pictură extrem-orientală. Autorul pare un chinez. Un sfînt Gheorghe este îmbrăcat în nişte mantale roşii ca nişte plăpumi moi de mătasă. O aureolă enormă face în jurul lui un efect de lună. In juru-i cresc pomi care n'au decît o mare garoafă sintetică în vîrf. O ■

Const. Baraschi: Sf. Gheorghe

Duminică 19 Sept. 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 876

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

CUC ȘI PĂSTRĂVI

de Mihail Sadoveanu

Este la noi la Braniște, în sufragerie, un ceasornic cu cuc. Sufrageria cuprinde o masă lungă, două bănci cu spătar și câteva scaune. Pe cele două bănci pot intra mai mulți sau mai puțini tovarăși. Câteodată sunt mai mulți. Mai ales la vremea cucoșilor de munte, când pe acele înălțimi se prelungește coada iernii și petrecerile sunt mai plăcute înlăuntru, în preajma sobei. Atunci se întemeiază celebrele priveghiuri, în care vânătorii vechi își istorisesc isprăvile. In vremea verii, când apare cucul din căsuța lui ca să anunțe orele, sala e mai mult goală, cu ușile și ferestrele deschise și cu dungi de soare pe podele.

Pereții acestei simpatice încăperi, în care s'au rostit cele mai extraordinare întâmplări, sunt căptușiți cu fel de fel de stampe și trofee ale vânatului de munte.

Ceasornicul cu cuc prezintă o particularitate și particularitatea probabil are un sens, care până acuma a rămas ascuns. Cucul nu-și cântă regulat numele; are câteodată ezitări. Când sunetul metalic a vestit ora, portița se deschide și, cu aripioarele desfăcute, cucul cel mic salută. Toți cei din sufragerie sunt întâi atenți să-i vadă clonțișorul care se deschide și se închide. Apoi sunt atenți și chiar emoționați la greșelile lui.

Cu-cu!
Cu-cu!
Cu!
Cu-cu!

Acest Cu! străin neliniștește pe vânători, înveselindu-i totodată. Acel Cu! puținel răgușit reține răsuflările. Când s'a produs, toți cei din jurul mesei se privesc semnificativ. In sfârșit, cucușorul din ceasornic și-a rostit greșala și toate sunt în rânduială. La dreptul vorbind, rânduiala ar fi ca paserea să emită fără greș modulația-i mecanică: dar atuncea nimene n'ar mai fi atent. De unde și cum a aflat acea dihanie mică meșteșugul să rămâie într'una interesantă, nu înțeleg. Dacă ar fi un cuc ca toți cucii ceasornicelor cu cuc, după două zile nimene dintre oaspeți nu i-ar mai fi arătat vreun interes. Pe când așa, nu-i oră în care, adunarea fiind de față, să nu se aștepte sughițul cucului. Uneori cântecul merge fără șovăire; dar atunci are haz mai puțin, deși are haz, căci toți suntem convinși că trebue să auzim și un Cu! Cucușorul se retrage, făgăduindu-ne pentru ora următoare plăcerea așteptată.

Care să fie misterul resorturilor lui? ne întrebăm noi.

Nu insistăm, căci dacă am avea o explicație precisă, atunci n'ar mai fi mister.

Poate să fie în legătură acel sughiț răgușit cu atmosfera uneori prea încărcată de fumul pipelor și țigărilor. Nu e asta; căci silaba comică o auzim și în vremea verii, când ferestrele și ușile stau deschise.

Să fie o influență electro-magnetică a soborului omenesc?

Nu. Il auzim de afară, când cucul cântă singur, în legea lui. Atunci își dă chiar el singur plăcerea de a sughița de două ori. Nu totdeauna, — ca să nu putem trage noi vreo concluzie.

N'a rămas — cel puțin până acum — decât o supoziție, în legătură cu vremea. Poate acea silabă stranie semnalează apăsarea atmosferică și ploile. Se poate, căci nu totdeauna silaba e rostită la fel. Uneori e mai clară, alteori mai răgușită. Sunt unele zile când are o tranziție spre chemarea întreagă a cucului; alteori cuculețul o rostește scurt și brusc, parcă n'ar avea ce face cu dânsa și o leapădă cu dispreț.

In vara trecută m'am îndeletnicit cu descifrarea acestei enigme — în legătură cu vremea. Fiind păstrăvar pasionat, singura mea dorință, în fiecare zi lăsată de Dumnezeu, era să am un soare strălucit și un cer albastru; sau cel puțin o vreme lină ușor-învăluită. Asemenea vremi line și ușor învăluite către amiază, când bănuești numai soarele dincolo de perdelele de nouri, s'au dovedit cele mai prielnice meșteșugului nostru.

Deci ascultam cu luare aminte cucul: rețineam ezitarea lui și o apreciam în legătură cu meteorologia.

Mai ales oamenii de știință au acest nărav de a emite o teorie și de a-și aduna toate dovezile. N'aveți idee câtă bunăvoință pun dovezile ca să se adune în jurul teoriei — aplaudând-o cu entuziasm și decretând-o cea mai genială și mai fără greș teorie. Dacă un savant poate găsi atâta bunăvoință la fapte așa-zise precise și într'un domeniu căruia ne-am obișnuit a-i spune experimental, cu atât mai vârtos păstrăvarul poate găsi legi ale vremii bune și ale ploilor în legătură cu strigătul cuculețului din sufrageria dela Braniște:

Cu-cu!
Cu-cu!
Cu-cu!

Cu!

— Ce ziceți de vremea de azi? întreb eu pe prietinii mei.

— Dimineața e ceață pe munte, îmi răspunde Ionel Nemo din capul mesei, dar la ora 10 vom avea un soare splendid.

— Sunt de aceeași părere, accept eu.

— Ți-a dat cucul semn?

— Da. Asta e o dovadă. Ați auzit și

Mihail Sadoveanu

domniile voastre un Cu! scurt și clar. Când cucușorul nostru din ceasornic iese vesel și emite un asemenea Cu! — am dreptul să aștept cea mai frumoasă vreme. Dar nu e numai atât. Buletinul meteorologic, rostit aseară la radio de către unul din acei binefăcători din București, care ne dau ploaia și seceta, bucuria și întristarea, războiul și pacea, s'a pronunțat tot așa de clar ca și cucul. „Cer senin în cea mai mare parte a țării, a rostit binefăcătorul; temperatura în creștere; ploi parțiale sub formă de averse în sudul Basarabiei". Domniile voastre credeți în radio? Eu de mult am învățat să nu-l mai ascult: nici surogatele lui muzicale, nici conferințele cu greșeli de sintaxă, nici comunicatele, nici rețetele culinare, — nu mă mai amuză; numai când sunt eu la munte și tipul simpatic vorbește de ploi sub forme de averse în altă parte decât locul precis unde mă găsesc, simțesc plăcere și îndemn să-i trimit o scrisoare de mulțămire. Cucul și tipul fiind, deci, de acord, mă pregătesc să ies cu undița.

Prietinul Ieronim a ascultat cu răbdare discursul meu. Dă din cap cu un aer sceptic.

— Nu știu, — zice el — dacă un cuc așa de capricios și un speaker de la București pot hotărî asupra vremii din Braniște. Așî fi vrut să ies și eu astăzi după amiază să împușc un țap, căci avem nevoie de carne; însă mie semnele nu mi se arată bune.

— Care semne?

— Semnele mele.

— Dă-mi voie. Cucul nu-i un semn?

— Ba da; așî fi foarte bucuros să cred în silaba lui. Dar muntele mă învață altceva. Negurile lunecă din Frumoasa către creste; pipăie brădeturile și se duc în sus. De jumătate de ceas le privesc; semnul acesta e mai vechiu decât cucul și decât radio; eu cred în el și știu că n'am să mă pot duce la țapi.

— E posibil asta? Văd la răsărit limpezișuri de cer. Pe alocuri pătrunde și soarele. Salut cu respect semnele din veac, dar îmi voiu permite să mă duc, deoarece păstrăvii mă așteaptă cu mare nerăbdare.

Prietinii mei au zâmbit cu îngăduință. Pavel-Baciu își dă părerea:

— Pe lângă undiță, poate ar fi bună și o manta de ploaie?

Eu mă împotrivesc; nu am nevoie decât de o undiță sprintenă. Am legat la strună două muște faimoase, fabricație ale casei Hardy. Mă duc întins către Sălane. Cerc bulboanele dela poduri; am satisfacția unei biruinți ușoare, îmi așez în geantă cei dintâi doi păstrăvi și îmi făgăduesc o pescuire minunată, mulțămind din inimă cerului înourat dar prielnic.

Privesc încă odată atent spre acel cer înourat. Se limpezește. Nu rămâne îndoială. Lacuri albastre apar. E adevărat că aceste lacuri albastre se turbură îndată, covârșite de treceri grăbite de nimbuși, însă apar limpezișuri în alte părți.

Ciudat. Inălțimea cea mai de deasupra a bolții cerului face într'una aceste încercări de limpezire; dar piscurile Pătrului și Șurianului rămân nevăzute, cu desăvârșire dispărute din peisagiu. A dispărut deasemenea și culmea Fetei, către Prigoana. Nu se zărește nici Oașa Mică, unde vrea să se ducă prietinul nostru Ieronim ca să găsească un țap capital — adică un țap tare, cu niște coarne cum nu s'au mai văzut. De deasupra Frumoasei într'una se cațără pâclele pe zimții codrului. Ce o fi fiind cu aceste pâcle? De unde va fi având fundul Tărtărăului atâtea pâcle?

Să nădăjduim în cuc și în „buletin". Cu toate că privelișteа s'a îngustat, liniștea neclintită în care umblu îmi sprijină entuziasmul. Fără credință și fără entuziasm nu se poate face nimic. Datorită lor, adaug încă doi păstrăvi în geantă.

Cercând în toate bălțile și în toate zănoagele, am ajuns într'un loc care deodată îmi pare străin.

Iruga Sălanelor trece printre ghebuiri moi de erburi amestecate cu apă mocirloasă. Iarba aceasta și moșiroaiele acestea au aparența de șes și de imaș, însă într'o zi cu soare am făcut zece pași pe acolo și am pus jumătate de ceas pentru asemenea muncă înfricoșată. Ca să scoți un picior din asemenea mărghilă, trebuie să cufunzi adânc pe celălalt. Te soarbe o mocirlă rece și cleioasă și te împresoară ierburi de un verde vechi, ierburi cu aparența de brad minuscul

Urmare în pagina 4-a

Friedrich Holderlin

Cântecul ursitei

Sus în lumină plutiți
Prin line meleaguri, vesele Duhuri!
Dumnezeiești adieri
Ușor vă ating
Ca mânile harfistei
Coardele sfinte.

Fără soartă ca pruncul
In somn răsuflă zeii;
Blând ocrotit
In mugur tainic
Etern înflorește
Spiritul lor,
Și ochii lor veseli
Lucesc în domoală
Lumină eternă.

Nouă însă ni-e dat
Să nu ne-odihnim nicăieri.
Oamenii trudnici
Se usucă și cad
Orbește din clipă
In clipă, asemeni
Cu apa din stâncă
In stâncă zvârlită,
La întâmplare, mereu și mereu.

In rom. de A. PHILIPPIDE

și compact. Știu că nu trebuie să mă abat dela malul gârlei.

Dincolo de irugă îmi apare o desime de jepi. Pinul acesta pitic și cu ramuri răsucite și strâmbe are astăzi o strălucire nouă în verdele cetinei și în roșul scoarței — o strălucire umedă. Mă mir din nou că acest arboraș trist și chinuit, locuitor al marilor înălțimi de unde încep golurile alpine, se găsește lângă smârcurile Sălanelor. Podișul acesta de ierburi înșelătoare și de ostroave de jepi e o contradicție geologică. Văd și al doilea ostrov, pe care altădată nu l-am observat. O lumină pustie și mohorîtă s'a coborît în șes. Aici trebuie să fi fost cândva un sălaș al monștrilor acuatici.

Am trecut înainte pescuind absorbit, refuzând cerului și nourilor altă soluție decât aceia pe care mi-o indicase silaba cuculețului. Mergeam înainte fără să observ că vine împotrivă-mi o negreață ca o înserare. Dinspre Tărtărău sosi ploaia.

Intâi am auzit-o sunând asupra pădurii. Când ridic ochii văd scânteieri posomorîte de suliți oblice. Dela pădure, depărtare de câteva sute de metri, răbufnesc până la mine vârtejuri de vânt. Mă ajung și cei dintâi stropi. După cei dintâi stropi rari, mă copleșește brusc o ploaie masivă.

N'am ascultat sfatul lui Pavel-Baci, muntean vechi, și nu am manta. Ostroavele de jepi contorsionați nu oferă nici un adăpost. Intre streșinile celor dintâi brazi și mine, se găsesc mărghilele și sorburile unde au trăit odinioară reptilele uriașe. Din labele, ghiarele și osemintele lor au eșit jepii.

Nu-i trecere înainte, nu-i întoarcere directă înapoi; ziua a asfințit. Ciudat că n'a venit asupra-mi o ploaie ca toate ploile, cu care să pot face tranzacții și acomodări. Se desfășură în peisagiul îngust, de sus în jos, frânghioare lichide. M'am integrat potopului, am devenit și eu lichid.

Șovăiesc îndărăt spre o cărare cotită pe malul gârlei. Curând gârla se umflă spumată și șerpi de apă îmi caută urmele și îmi es în cale. In pădurea din dreapta, la apa Frumoasei, începe într'un timp un zvon măreț. Nu văd ce e acolo; dar știu că vin pe rîul cel mare rostogoliri de valuri și bolovani.

Ce oră poate să fie? Nu mai știu. De mult trebuie să fi trecut amiaza. Probabil că în sudul Basarabiei e cer de secetă. Poate ici-colo, către țărmul Mării, trec ușoare averse. Prietinii mei dela Braniște mă așteaptă. Portița ceasornicului s'a deschis și cucușorul a eșit rostind o singură silabă veselă: Cu!

MIHAIL SADOVEANU

Actualități științifice

Agricultura științifică

Intr'un număr recent al publicației „Atlantic" din New-York, un specialist agronom George R. Harrison indică o serie de interesante rezultate obținute în ultimul timp în domeniul agriculturii științifice.

Agricultura, care hrănește două miliarde de ființe omenești, se află încă într'un stadiu relativ înapoiat. Recoltele depind într'o măsură considerabilă de hazardul condițiunilor meteorologice, și în plus, sunt amenințate de primejdia insectelor.

Știința în general și chimia în special, au contribuit la sporirea randamentului agriculturii. Totuș, în acest domeniu este încă foarte mult de făcut. Savantul, care se ocupă de agricultură, trebue să aibă posibilitatea de a controla temperatura, intensitatea luminii și distribuția apei în cultura cerealelor. Lumina artificială e destinată, nu să înlocuiască, ci să complecteze pe acea a soarelui, fie pentru a grăbi, fie pentru a întârzia procesul de maturare a plantelor. Unele plante se desvoltă mai mult când ziua e lungă; altele, dimpotrivă, au nevoie de zile scurte. Astfel, crizantemele pot fi întârziate în creșterea lor cu câteva zile, prin intervenția luminii artificiale. Distribuind în mod judicios lumina, obținem flori și fructe mai frumoase.

Numai a 15-a parte din energia solară reprezintă lumina colorată, pe care o folosesc plantele. Restul nu servește decât să încălzească aerul și pământul ba uneori amenință să ardă țesutul delicat al plantelor. Iată dece unele plante trebuesc protejate prin geamuri colorate adecvat care opresc căldura și nu lasă să străbată decât culorile utile. S'a constatat că lumina roșie este cea mai necesară plantei, întrucât e absorbită și asimilată în mod intens. Lumina galbenă a unei lămpi cu incandescență are un efect de două ori mai slab decât acel produs prin lumina albastră dela aceeaș sursă. Dimpotrivă, lumina galbenă, emisă de o lampă cu vapori de sodiu, provoacă o maturație de două ori mai rapidă decât aceea obținută cu razele albastre, emanate de la arcul cu mercur.

Lumina albastră curată întârziază procesul de coacere a plantelor, iar razele ultraviolete produc un efect distructiv. Astfel, floarea reginei, care crește pe culmile Alpilor, unde există în abundență razele ultraviolete, se desvoltă bine în văi, dar dă naștere la exemplare foarte reduse, atunci când o expunem în laborator la acțiunea razelor albastre și ultraviolete.

Specialiști institutului „Boyce Thompson" au realizat un model de seră specială, în care temperatura și jocul de lumină sunt ordonate pe cale electrică, după nevoile fiecărei plante.

In ceeace privește lupta contra insectelor, s'a constatat că lumina, sunetul și electricitatea pot aduce servicii considerabile pe acest tărâm. O singură lampă cu incandescență de mare putere, suspendată la un metru deasupra unui jgheab plin cu apă și benzină, în mijlocul unui câmp de 24 klm. pătrați, a făcut posibilă captarea a 100 de litri de insecte, în cursul primelor patru nopți. In apropiere de Boston s'a recurs la un alt mijloc: țânțari au fost nimiciți cu ajutorul undelor sonore, care atrăgeau insectele într'un loc, unde erau apoi electrocutate.

Pentru a realiza o selecțiune artificială a plantelor, un savant american din Long Island a supus unei bombardări electronice diferite specii vegetale, obținând astfel varietăți capabile să reziste la cele mai ingrate condițiuni climaterice.

Pentru conservarea recoltei, se practică în noul continent un procedeu de refrigerare suficient de rapid, pentru a se evita formarea marilor cristale de ghiață capabile să rupă celulele plantelor. In felul acesta, se pot conserva, nu numai fructele și legumele, ci chiar și carnea.

In sfârșit, tot în Statele Unite s'a experimentat cu succes o metodă pentru tratarea rațională a fânului. După ce a fost tăiată, iarba, în loc să sufere în mijlocul câmpului efectele intemperiilor atmosferice, este grămădită în așa fel, încât să poată fi străbătută de un curent de aer cald, produs cu ajutorul unui mic motor.

Acumularea electricității

Pe lângă sistemul clasic de a înmagazina electricitatea în așa numiții „acumulatori electrici", cu plăci metalice, s'a realizat de curând în America un nou procedeu care după primele știri pare a fi deadreptul senzațional.

Intr'un laborator din Statele Unite lansându-se curentul electric într'un interval de 18/100 secundă, la o temperatură aproape de zero absolut (-273 de grade) într'o mică spiră de sârmă, s'a reușit să se conserve electricitatea timp de câteva zile, fără nicio pierdere în acest conductor, atât timp cât era menținută o asemenea temperatură joasă.

Incercările în acest domeniu reprezintă în acelaș timp primul pas pentru transmisiunea energiei la mari distanțe cu cheltueli minime. Aceasta întrucât se admite că plumbul, zincul, mercurul și alte metale nu opun aproape nicio rezistență curentului electric la asemenea temperaturi scăzute.

Rezultă deci că, folosind o sârmă de plumb subțire cât o plasă de păianjen, la o temperatură aproape de zero absolut, am putea transmite energii formidabile.

Dacă știrea s'ar confirma, înseamnă că s'a ajuns însfârșit la descoperirea mult căutatelor supraconductoare electrice.

O nouă aplicație a undelor ultrascurte.

Se cunoaște acțiunea violentă — uneori chiar fulgerătoare — pe care razele X o pot exercita asupra organismelor vii. Mulți radiologi s'au îmbolnăvit chiar de cancer din această cauză.

Acum câțiva ani, un fiziolog german profesorul Muller, a întreprins o serie de experiențe în acest domeniu, experiențe care l-au condus la rezultate extrem de curioase.

Expunând acțiunilor razelor X ouăle mai multor specii de muște, savantul german a obținut modificări profunde în structura insectelor, născute din aceste ouă.

Muștele astfel rezultate, aveau aripiile, ochii și alte organe de dimensiuni și proporții neobicinuite. O intervenție de laborator reușise să creeze ființe, care nu mai semănau cu ascendenții lor !

De atunci încoace, numeroase cercetări, făcute în diferite țări, au confirmat concluziile profesorului Muller, lărgind considerabil câmpul de investigație.

S'a dovedit că, nu numai razele Roentgen, ci și razele ultraviolete, radium-ul precum și diferite substanțe chimice și chiar schimbările brusce de temperatură, sunt capabile să facă să devieze jocul liber al legilor eredității.

O importantă contribuție în acest domeniu a adus-a de curând savantul rus, Karayevoy, dela „Institutul de Genetică" din Moscova.

Acesta și-a propus să studieze influența ce o exercită asupra mecanismului eredității, undele electrice foarte scurte, bine cunoscute din trasmisiunile de radio și diversele lor aplicațiuni medicale.

După exemplul ilustrului botanist austriac, Johann Mendel, care descoperise legea eredității, cunoscută sub numele de „legea mendeleană", Karayevoy a luat ca obiect de experiență o varietate de mazăre și a expus succesiv această legumă la acțiunea undelor foarte scurte, mai întâi timp de trei minute, apoi 10 minute și în sfârșit, 15 minute.

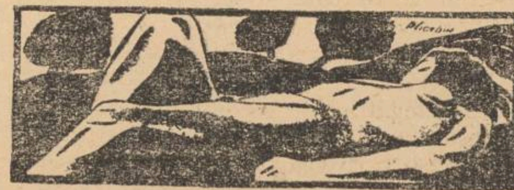
Rezultatul a fost o modificare a cromozomilor, filamenții nucleari, care conțin elementele eredității.

După durata și intensitatea energiei extreme, la care sunt supuși, chromozomii se deformează în diferite feluri și chiar se scindează.

Repetând și variând necontenit aceste experiențe, savantul rus a ajuns să creieze tot felul de anomalii la speciile vegetale. Prin modificarea lungimii de undă și prin schimbarea distanței dela sursa radiantă, a putut produce anumite transformări esențiale în structura celulară a plantelor.

Se știe că în nsuși procesul normal de reproducere celula și nucleul ei se împart în două și că fiecare specie vie posedă un anumit număr determinat de chromozomi pe celulă (în cazul omului acest număr e 48). Or, întrucât în experiențele sale profesorul Karayevoy a reușit să despice numai nucleul, fără să împartă celula, rezultă că el poate să modifice, după voe, numărul chromozomilor, din fiecare celulă și deci să intervie în mecanismul legii eredității.

Ing. I. S.

DIALOG
despre iubire
de NAPOLEON BONAPARTE
un studiu senzațional a apărut în
MAGAZINUL
pe luna Septembrie
In acelaș număr și comedia
DUMNEZEU SĂ-L IERTE
piesă în 3 acte, care s'a jucat cu mare succes pe scena teatrului Vesel.
Un volum în 150 pagini, cu sute de fotografii, tipărit la Heliogravură.
PREȚUL 25 LEI

EXCURSIUNI LA
Expoziția Internațională din PARIS și în ITALIA
17 Septembrie — 15 Octombrie
PARIS ȘI LACURILE ITALIENE
21 zile 16.200.-lei
1 și 29 Octombrie
PARIS ȘI ORAȘELE ITALIENE
21 zile 17.100.-lei
Prețurile cuprind voiajul, pensiunea complectă în toate orașele din program, circuite cu autocare, intrări la expoziție și muzee, vizitări, plimbări pe lacuri și lagună, vize, taxe, bacșișuri etc.
EXCURSIUNI SĂPTĂMÂNALE LA PARIS
Plecări în fiecare Vineri
Informațiuni și înscrieri la
Biroul de voiaj din palatul ziarelor ADEVERUL și DIMINEAȚA
Str. Const. Mille 5-7-9 Telefon 4.10.04.

Scrisori inedite ale poetului Traian Demetrescu

Unii poeți s'au bucurat în viață de succese vremelnice. Destinul însă, nu le-a hărăzit să-și încunune realizările pentrucă pe lângă harul divin al poeziei erau subminați de boli.

Traian Demetrescu a căzut victimă tuberculozei. Dispărut abia la vârsta de 30 de ani, autorul *Aquarelelor* n'a fost numai un duios poet, ci și un răsvrătit. S'a răsvrătit în scrisul său contra societății, dar a fost nevoit ca mulți alții, să-și plece fruntea, învins de boală.

In cei din urmă ani ai tinereții sale, Traian Demetrescu în așteptarea aerului dătător de viață nouă, s'a retras dincolo de granițele de atunci ale țării, la Solca, în Bucovina, unde și-a dictat condeiului său testamentul, prin întrebări lăuntrice și reflecții asupra morții. Testamentul său literar se află cuprins în volumul postum de poezii *Aquarele*, îngrijit și prefațat de un alt tânăr poet de pe acele vremuri, — A. Steuerman-Rodion.

O bună parte din agonia ultimelor clipe ale vieții sale, Traian Demetrescu și-a descris-o sub formă de scrisori, adresate unui prieten Oscar Grünberg.

Din aceste scrisori reesă clar sbuciumul sufletesc al poetului care-și aștepta sfârșitul.

●

Cu un an înainte de moarte, în vara lui 1895, Traian Demetrescu se afla în stațiunea climaterică Solca, pe atunci sub stăpânirea Austro-Ungariei. Intrând în legături de prietenie cu un alt tânăr, avea să-i destăinuiască acestuia prin scrisori, întreaga tragedie în care se sbătea.

După plecarea amicului său, originar din Iași, poetul pare disperat. Astfel în ziua de 9 August 1895, lansează următorul semnal de alarmă către prietenul său ieșan Oscar Grünberg, sub forma unei telegrame:

„Trimite telegrafic cincizeci lei, părăsit de toți. Venind Iași restitui. Tradem" (pseudonimul sub care iscălea unele scrieri).

Ureamză apoi întâia scrisoare disperată a lui Traian Demetrescu. In singurătate, poetul cerea un grabnic ajutor. Cu data de 17 August, el scrie următoarele:

„Iubite Oscar,

Până azi, Sâmbătă seara, n'am primit nimic din Craiova. Sînt în prada unei neliniști ce mă zdrobește. Te rog, dă o telegramă lui Baraș să trimită bani, doctorului și mie. TE ROG, NU INTÂRZIA O CLIPĂ.

Doamne, n'ași fi crezut să-mi creeze situații atât de dureroase tocmai prietenii mei! Sânt cu desăvârșire descurajeat.

Relativ la Șaraga, voiu vorbi când voiu veni în Iași.

Telegrafiază-mi dacă ai dat telegramă lui Baraș.

Sînt descurajeat, descurajeat.

Aflu că ziare din Iași, București, Botoșani și Craiova au anunțat că sînt grav bolnav. Știrea se va realiza.

Imbrățișări

Tradem"

O a doua scrisoare, purtând data de 20 August, foarte telegrafic redactată, înștiințează pe amicul dela Iași, că Traian Demetrescu s'a îmbolnăvit grav. Scrisul nervos, cerneala violetă care pătează deseori puținele rânduri, oglindesc îndeajuns starea sufletească a celui retras în singurătatea dela Solca. O dorință mare mai are curajul să și-o exprime cântărețul. Vrea să plece cât mai departe. E nostalgia celui care întrevede ultimul drum, pe care i l-a croit soarta, și caută să evadeze.

„Iubite Oscar,

Iți scriu pentru a te înștiința că am primit banii. Nu pot mai mult: sînt bolnav.

Surmenajul, atîtea și atîtea mizerii morale și fizice, cîte-va IMPRUDENȚE, — m'au doborît.

Sunt foarte ostenit și abătut.

Ah, și cum aşi vrea să plec, — departe, departe...

Te doresc din tot sufletul,

Tradem"

La 31 August 1895, într'o scrisoare mai optimistă, poetul își anunță prietenul că părăsește Solca și că va vizita Bucureștii, făcându-i și alte confesii despre proectele de viitor. Buna stare

Traian Demetrescu

sufletească a lui Traian Demetrescu se datorează, probabil, gândului că părăsește singurătatea apăsătoare a stațiunea, și faptului că în Capitală și la Craiova își va revedea camarazii de scris și de vis.

„Scumpul meu Oscar,

Mîine plec.

Abia am putut achita contul, murdarul cont IMPĂTRIT de de (e o repețire voită, sau o simplă scăpare, nu putem preciza N. N.), *Doamna Poras, din banii trimiși de la Craiova și de tine.*

Imposibil de venit la Iași, îmi pare rău din tot sufletul.

Spune lui Șaraga că, în cursul lunei Sept. iți voiu trimite ție restul manuscrisului; din cei 100 lei pe cari ți-i va da la predarea manuscrisului, vei opri 50; și 50 mi-i vei trimite.

Iți mulțumesc cu recunoștință pentru dovada de înaltă prietenie ce mi-ai arătat-o.

In Buc. voui sta puțin, trebuie să fiu la Craiova toată luna Sept. pentru tipărirea volumului.

Lui Steuerman îi voiu scrie curând.

Din țară îi voiu face o surpriză plăcută.

Sînt cel din urmă care plec din Solca.

Complimente a lor tăi.

Te îmbrățișez din toată inima

Tradem

Adresa mea: Calea Târgului 41, Craiova.

Călimările? In fundul lor voiu găsi poate..., un capo d'operă".

A patra scrisoare datează din 8 Septembrie 1895, și e trimisă dela Craiova. E cea mai lungă dintre toate și e plină de amănunte din viața literară a poetului. Conține și multă poezie în proză, mai cu seamă acolo unde Traian Demetrescu povestește cum ar fi petrecut el în bătrâna Capitală a Moldovei, dacă ar fi avut posibilitatea — materială desigur — de a se deplasa. Sunt regrete sincere, regretele unuia din cei mai duioși poeți pe care i-a avut literatura românească.

„Iubite Oscar,

In drumul de la Solca în țară, am trecut prin Cernăuți, unde m'am oprit o zi, de dragul unor romîni, cari mă cunoșteau, și a unei minunate orhestre de țigani unguri.

In București n'am putut sta mai mult de cît timpul cît mi-a trebuit să-mi vînd cîteva din lucrările răzlețe, scrise la Solca, azi m'am întors în Craiova. Sînt obosit și cam abătut. Dar sînt și vesel căci mi-am revăzut prietenii.

●

Surpriza făgăduită constă în micul portret care iți va aminti capul iubitei tale. Am făcut ce-am făcut și l-am tăiat cam hoțește, dintr'o mare fotografie a Doamnei Poras, unde erau fotografiați mai mulți inși în grup. Surpriza, fără a fi de mare preț în sine, pentru o inimă tînără și încă neviscolită de decepții, cum este a ta, va fi o adevărată poemă.

●

Eu mă dau ocupațiilor și grelelor mele nevoi. Nu știu cum voiu trece iarna. Și de pe acum chiar a început să-mi fie dor de soare, de arbori, de senin...

De nu voiu putea pleca din țară, mă voiu retrage într'un sat, cu cărți, cu cerneală și condeiu și cu gânduri bune.

●

Intâlnește pe d. Steuerman și roagă-l, dacă poate și dacă vrea, să anunțe în Evenimentul *și în* Jurnalul, *apropiata apariție a volumului* Privelişti din Viață. *Tu ai grijă să-mi trimiți ziarele unde se vor publica acele note.*

Pencioiu a fost în Iași două zile; cum nu v'ați întâlnit cu el? Și lui îi pare rău.

Ce face Fagure? Am auzit c'a fost bolnav și mi-a părut rău din suflet. Nu uita să-mi spui, când îmi vei scrie, dacă e bine acum.

Ah, ar fi fost așa de plăcut să fi petrecut 3—4 zile printre voi: Fagure mi-ar fi cântat Sonata lunei, *bucată genială pe care Beethoven par'că'ar fi scris numai pentru sufletul meu; d. Steuerman mi-ar fi povestit despre malurile Rinului; cu tine a-și fi mers după fete frumoase... Dar te încredințez că n'am putut veni; m'am întors în București fără nici-un gologan. Sper însă că, dacă nu voiu muri iarna asta, anul viitor văd Iașul.*

Complimente a lor tăi.

Ție strângeri de mâini și îmbrățișări călduroase.

Traian Demetrescu

Calea Târgului, 41".

Câteva precizări. Traian Demetrescu n'a mai avut fericirea să vadă Iașul, căci s'a stins chiar în 1896, când proecta să-și viziteze prietenii. Insărcinările date amicului său Oscar pe lângă Steuerman, pe care dorea să-l vadă și să-i asculte povestirile de pe malurile Rinului, se refereau la poetul A. Steuerman-Rodion. Acesta s'a îngrijit dealtfel de ediția postumă a versurilor lui Tradem. Nu putem ști dacă cei doi poeți s'au cunoscut personal, dar versurile lor s'au înfrățit adeseori. Ambii și-au publicat poeziile în pagina duminicală a ziarului *Adevărul*, iar mai apoi în *Adevărul Literar* de sub conducerea lui Anton Bacalbașa.

Pencioiu, despre care pomenește Tradem, este un fost intim prieten și colaborator al său, dispărut în August anul trecut la Craiova. In 1888, la 15 Martie, Traian Demetrescu intemeiază în cetatea Banilor *Revista olteană*, literară și științifică, al cărei prim redactor a fost G. D. Pencioiu. Publicația avea să apară până la începutul anului 1892. Dela Pencioiu ne-a rămas un mănunchi de traduceri din Heine; el însuși sub influența liricului german, a încercat să versifice în paginile *Revistei oltene*.

Fagure, cel care i-ar fi cântat poetului, la venirea sa în Iași, Sonata lui Beethoven, este directorul ziarului *Lupta* de astăzi. Cunoștința cu Traian Demetrescu pare că s'a infiripat în paginile *Evenimentului literar* dela Iași, la care colaborau ambii, acum patru decenii și mai bine, între 1893—94.

Intr'un număr viitor al revistei, vom continua cu celelalte scrisori rămase dela Traian Demetrescu, în care se află cuprinsă o mare parte din ultimele suferinți ale poetului.

S. PODOLEANU

Incătușare

Inima care bate — ciocan de oțel —
In tăcerea gravă a castelului de seniori,
E prizonierul cel mai rebel
Din această închisoare fără păzitori.

Iată, înserarea aruncă umbre reci
Peste panoplia ruginită de ani.
Dorm, părăsite, armele vechilor castelani
Și parcă fiecare spune: — Ești liber să pleci!

Inima mea, inima mea,
Prizonierul cel mai rebel!
Cine așterne în calea ta
Imaginare zăbrele de oțel?

HORIA ROMAN

Varietăţi gramaticale şi stilistice

1. Termen propriu, perifrază ori eufemism?

In „Răzvan şi Vidra" (cântul I — Un rob pentr'un galben), târgoveţul al treilea strigă:

„...*La dracu cei ce ne-apasă!*"
la care târgoveţul întâi replică:
„*Fie şi la dracu, totuş... vr'o vorbă mai*
cu papuci...
De pildă: la cel cu coadă şi cu coarne
să te duci,
Se 'nţelege că-i tot dracul, dar ocara-i
mai cioplită..."

Intervine dascălul:
„*Aş! Cu coarne şi cu coadă poate să*
fie ş'o vită!
„*Mai bine dar drept la dracu...*"

Cu toate acestea, atât: *Cel-din-lac, Cel-depe-comoară, Al-de-stă-în-mărăcine, Cel-din-ligărie, Ucigă-l-viderea,* cât şi: *nodea, întunecatu, Cornea, Micuţul, Codea* *) tot într'acolo duc.

2. Predicatul

In „*Limba română, carte pentru clasa I secundară (băeţi şi fete) seminarii, licee, şcoli normale*" de Const. Dinu şi Valeriu Grecu, editura „Cugetarea" citim, la subcapitolul: predicat verbal şi predicat nominal (pag. 204):

Predicatul, care răspunde la întrebarea „ce face?", e format dintr'un singur verb şi se numeşte predicat verbal.

Nu.

E format dintr'un singur verb la formele simple de conjugare, sau mai bine: la timpurile simple (presentul, imperfectul, perfectul simplu, la una din formele perfectului anterior sau a plusquam-perfectului...). Dar e format din *mai multe verbe:* din două, din trei, sau chiar din patru verbe, — la timpurile compuse (perfectul compus, subjonctivul perfect şi anterior, viitorul I şi II, condiţionalul prezent şi perfect), la timpurile perifrastice, şi la toate formele pasivului.

Astfel în: tu *ai mâncat,* tu *ai fi mâncat,* tu *vei fi mâncat,* tu *vei fi mâncând,* şi tu *vei fi fost mâncat* avem: participiul trecut sau gerunziul verbului *a mânca,* precedat de prezentul auxiliarului *a avea,* de infinitivul auxiliarului *a fi,* iar la „*tu vei fi fost mâncat*" verbul a fi este înfăţişat şi prin viitorul şi prin infinitivul şi prin participiul său trecut astfel că în realitate avem aici: patru verbe.

La pagina 205, la „Acordul predicatului cu subiectul", manualul d-lor Dinu şi Valeriu Grecu scrie:

Predicatul verbal se acordă cu subiectul în număr şi persoană. De ex.:
Boii *(plural)* ară *(plural);* caii *(plural)* mănâncă *(plural).*

Exemplul este foarte rău ales: căci şi boul (la singular) tot *ară* şi calul (la singular) tot *mănâncă,* — având în vedere că la verbele de conjugarea I-a (cu excepţia câtorva: *a sta, a da....)* persoana a III-a a singularului e la fel cu cea a pluralului.

Trebuia să aleagă alt exemplu; bună oară:

Boii pasc (căci un bou paşte); caii fug (calul fuge).

●

La „Reguli de ortografie şi punctuaţie în legătură cu propoziţiunea simplă".

„*Când gândirea cuprinsă în propoziţiune simplă exprimă o mirare, la sfârşitul propoziţiunii se pune semnul* mirării (!)"

Semnul dinlăuntrul parantezei nu este exemplificator; dimpotrivă, şi acest lucru e tocmai din cauza parantezei care *aici* nu-şi avea locul. Când nu recunoşti autenticitatea unui fapt, când contești susținerea cuiva, când vrei să arăţi că o întâmplare e improbabilă ori s'o ironizezi, pui atuncea semnul mirării în paranteză. E ca şi cum ai spune: „ia uită-te ce enormitate sau dobitocie scrie preopinentul".

Mai departe:

„*Când gândirea cuprinsă în propoziţiunea simplă exprimă o întrebare, la sfârşitul propoziţiunii se pune* semnul întrebării (?)".

Aceeaş observaţie ca mai sus: trebuia semnul de întrebare *nu* în paranteză; altminteri autorul însuşi are aerul că şovăe, că se îndoieşte de propriile sale spuse, ori că-şi bate joc de ele.

3. Cei trei i (iii)

E vorba de cei trei *i,* sau cum spun şcolarii: despre cei trei de *i* ai nominativului plural articulat al unei serii lungi de substantive.

Forma *copiii* li se pare unora o ciudăţenie. Şi deci scriu (articulat): *copii,* când astfel nu poate fi decât forma nearticulată plurală, fie a copilului, fie a còpiei.

„*Omul nou*" organ de dreapta al lui Stere Mihalexe dela Brăila scrie (în no. dela 24 August 1937, în *Pentru tine, camarade):*

„*Copii acelora care ca şi cârtiţele sub pământ, muncesc, nu văd soarele*".
„*Copii aceştea, încep să înţeleagă acum multe*".
„*Află, camarade muncitor că 75 la sute din copii Italiei sunt trimişi în vara aceasta la mare*".

Dar (adăogăm noi), află, camarade, că trebuia să scrii nu: copii acelora, copii aceştea, copii Italiei ci: *copiii* acelora, *copiii* aceştia, *copiii* Italiei. Pluralul nearticulat nu e *copi,* cum ar fi *stropi, plopi, miopi, ciclopi, popi, snopi,* cari la pluralul articulat e firesc să se scrie: stropii, plopii, miopii, ciclopii, popii, snopii, ci e *copii.*

Tot aşa se va scrie (pluralul articulat dela fii): *fiii,* nu *fii, fiii* poporului, şi fii ai poporului.

De asemenea se va scrie: „*viii* cu *viii* şi morţii cu morţii" nu vii cu vii...

(Să nu pierd prilejul pentru un sfat de natură grafică, nu ortografică:

Viii cu viii să nu-i ceri niciodată tipografului să ţi-i zeţuiască cu verzale sau capitale, căci *i* majuscul neavând punct te vei trezì cu pomenitele cuvinte culese de par'că ar fi o adunare de cifre romane: VIII CU VIII adică 8+8).

Şi de vreme ce două-trei exemple nu sânt la noi destul de convingătoare, dăm o listă de cuvinte cărora, la pluralul articulat, nu le poţi suprima vreunul din cei trei *i* finali: barcagiii, bidiviii, bocciii (sau buciii), cafegiiii, cherestegiii, chirigiii, ciorbagiii, comitagiii, damblagiii, duelgiii, fistichiii, geamgiii, giuvaergiii, grăsuliii, nangiii, catârgiii, hatârgiii, hazliii, lampagiii, lefegiii, mahalagiii, marfagiii, masalagiii (purtătorii de făclii), moftangiii, muşteriii, papugi,i, pomanagiii, sacagiii, şalvaragiii, şaşiii, scatiii, simigiii, spanchiii, sufragiii, tabietliii, ţambalagiii, tinichigiii, toptangiii, tuciuriii, tufecciii (=lefegiii cari slujeau în garda palatului), tutungiii, vizitiii, zapciii, zarzavagiii.

Lumea va fi, deci, plină şi de *ageamii* şi de *chilipirgii;* însă *chilipirgiii* diverselor stări şi profesiuni îşi vor avea *ageamiii* lor. Vom avea partide de scandalagii; dar fiecare partid cu *scandalagiii* lui.

Se va scrie: „Vodă Caragea a avut trei *ciubuccii*"; dar: „*Ciubucciii* lui Vodă-Caragea erau meşteri în a umplea şi aprinde ciubucul domnesc". Vei afla, confrate, reporter despre cearta câtorva *parlagii,* dar vei informa publicul cetitor că: „dintre *parlagiii* zalhanalei cari s'au luat la bătaie numai unul a scăpat cu burta nespintecată".

Cutare ocupându-se de *balcanagii,* e firesc să vorbim la un moment dat de balcanagiii cutăruia.

Despre alcătuitorii şi vânzătorii de ciupage depe la 'nceputul şi mijlocul veacului trecut, putem scrie: *ciupagiii* lui Sergiu Dan şi R. Dianu căci ei i-au pomenit pe meşteşugarii şi neguţătorii acelei haine femeeşti cu privire la care Candrea ne spune că „acoperea trunchiul şi braţele", că era „strânsă pe trup şi făcută din stambă sau dintr'o stofă subţire şi căptuşită de obiceiu cu americă".

Mai avea-vom pe tiriachiii lui Anton Pann, fraţi buni cu *candriii, cânepii* şi cu *chefliii* altor descriitori ai „turlacilor".

Despre posesorii de nasuri violete şi borcănoase vom putea scrie fără grijă: *pătlăgeniii* lui B. P. Hasdeu" căci el i-a botezat astfel.

Şi dacă în proză ne-ar supăra când cineva ar scrie: „salepgii sărmanului Klopstock" în loc de *salepgiii,* şi „calemgii Divanului" unde trebuia *calemgiii* Divanului, cu atât mai mult ne-ar necăji acest lucru în versuri.

Şi vom înţelege că dacă Bolintineanu ar fi suprimat un singur *i* din cei trei *i* ai versului:

Să arză fitilul! Topciii la loc,

stihul următor („Odată, de două, a treia ori, foc!") ar fi fost schiop, şi comanda trebuia să se mărginească la două, ceeace n'ar fi fost acelaş lucru pentru tunarii timpului.

BARBU LAZAREANU

* Vezi cartea II din *Cu privire la Hasdeu* (ed. Cultura Românească), capitolul: „Pe marginea lui Aghiuţă".

Constanţa Buzdugan: Cap de studiu

Revista pedagogică

Revista d-lui C. Narly, „*Revista Pedagogică a seminarului şi Institutului Pedagogic universitar din Cernăuţi*" continuă să apară regulat.

Revista cuprinde: studii, printre care se remarcă acel al d-nei Oltea Cudalbu Sluşanschi: „Opera didactică a Mitropolitului Silvestru Morariu (1818—1895)" şi care scoate în evidenţă, după o îngrijită documentare, figura acestui zelos apostol al reînvierii şcoalei româneşti din Bucovina, precum şi epoca în care s'a devotat el culturii neamului, cu toate piedicile şi greutăţile pentru ca munca sa inteligentă şi devotată să-şi dea roadele.

„Activitatea sa, — ne spune d-na Oltea Cudalbu Sluşanschi, — începând chiar în vremea când era paroh în Ceahor, se împleteşte în toate mişcările literare, şcolare, bisericeşti, culturale şi politice ale Românilor bucovineni din acea epocă". Studiul acesta este îndreptat mai mult asupra activităţii şcolare. Era vorba atunci de reorganizat învăţământul repede şi cu folos pentru înlăturarea piedicilor din calea elementului românesc spre şcoală şi cea dintâi piedică era lipsa de manuale didactice, — ne spune d-na Sluşanschi.

Activitatea de căpetenie a marelui mitropolit a fost, deci, încă de pe când nu era decât modest paroh, alcătuirea unor asemenea manuale, scrise, compilate sau traduse din limba germană. In aceste manuale, spune autoarea, dragostea de popor străbate până în „Imniile" şi „Proverbele poporale" de la sfârşitul „legendelor", într'o limbă atât de colorată, cum poate fi numai acea a unui om care „a trăit între, prin şi pentru ai săi". Din studiul d-nei O. Sluşanschi, se desprinde figura puternică şi plină de iubire de neam a doctorului Silvestru Morariu, nu numai ca întemeetorul, ctitorul învăţământului românesc din Bucovina, dar şi ca iniţiatorul „curentului din ce în ce mai amplu de cultivare a spiritului naţional din cea mai primejduită Moldovă de miazănoapte".

Profesorul C. Raţiu tratează lectura în şcoală. Un minunat articol al d-lui Petre Serghiescu asupra grupului de cauzalitate în Matematică. O conferinţă ţinută de d. Al. Valeriu la „Săptămâna pedagogică", Aprilie 1937: „*Problema Interesului în Pedagogia Contemporană*". Relatări asupra Experienţelor şi Sugestiilor din „Săptămâna a doua Pedagogică". Bogat capitol de recenzii şi dări de seamă de cărţi şi reviste. E un număr alcătuit cu grijă şi pricepere, care merită atenţia şi chiar recunoştinţa publicului ce se ocupă cu probleme şcolare şi de cultură generală.

Concursul de pasagii

Publicăm un răspuns la concursul de pasagii, însoţit de scrisoarea pe care ne-o trimite d. A. Silberman. Rezultatul concursului îl vom da în numărul viitor.

Botoşani, 4 Iulie 1937

Onor.

Comisiunii pentru concursul de pasagii al „Adevĕrului Literar" Bucureşti.

Lupta mediocră şi meschină pentru existenţă, rar îmi mai oferă azi răgazul, de a mă împărtăşi din bucuria lecturii. Totuşi, ca şi grădinarul care, după o frunză, îţi spune înfăţişarea şi numele plantei, cel ce a trăit cândva în lumea splendidă a cărţilor, lesne va recunoaşte, după un pasagiu, — opera şi autorul ei.

Munca aspră din zori şi până în noapte a tatălui meu dispărut, mi-a dat putinţa, în adolescenţă, să citesc şi să învăţ fără nici o altă grijă. Dar viaţa m'a smuls de timpuriu acestor delicioase ocupaţii, şi azi, deschizând „caetele de lectură particulară", în care domnul N. N. Răutu, iubitul nostru profesor de limba română dela liceul „Laurian" din Botoşani, ne cerea să ne consemnăm cărţile citite cu ideile şi pasagiile ce ne-au impresionat mai mult — am găsit rezumatul cărţilor propuse la concursul de pasagii al „Adevărului Literar". — Vă trimit aceste lucrări ale adolescentului ce am fost.

ANGEL SILBERMAN
comerciant de cherestea
str. Rozelor 7.

I). — Primul extras e din nuvela *„Părintele Ghermănuţă"* de *Calistrat Hogaş.*

Pe Calistrat Hogaş ni-l înfăţişează d. Mihail Sadoveanu, „cu o uriaşă pelerină pe umeri", cutreierând Munţii Neamţului în tovărăşia căluţului său, Pisicuţa.

„Păintele Ghermănuţă" e o nuvelă pe care Caragiale, atât de pretenţios şi cu un spirit critic atât de ascuţit, o considera ca un mic cap de operă.

In excursiile sale prin munţi, povestitorul se vede odată cu proviziile din desagă sfârşite. Când îi era foamea mai mare, îi vin prin minte nume de vestiţi mâncăi din mitologie şi poemele homerice... Işi aminteşte, cuprins deodată de voe bună, de păţania lui cu un savant naturalist şi soţia acestuia, când fiind însetaţi într'o excursie au imitat pe naturalist şi s'au pomenit tustrei întinşi pe pântece şi... păscând „oxalis ocet osella" (le pain du bon Dieu) o plantă de un gust acrişor şi foarte plăcut... E trezit de acest joc al reprezentărilor, de ivirea pe cărările pădurii a unui omuleţ sprinten, care, cine ştie prin ce mimetism, se confundă cu umbra şi vietăţile pădurii... Un călugăr slab şi palid, smerit şi sfios... cu două bucle sure mari de păr împrăştiat ce-i ţâşnea pe tâmple de sub comanac şi cu... o traistă de ciuperci în spate: era părintele Ghermănuţă. Din puţine vorbe se leagă prietenie între cei doi drumeţi. Subţirelul şi măruntul călugăr, pe care viaţa aspră monahăcească îl învăţase să fie un iscusit gastronom cu mijloace rudimentare, — pregăteşte în inima pădurii o minunată cină cu hribi, pe care o stropeşte cu apă adusă dela izvor în comanacul ce îi serveşte şi de tingire... Săturat, povestitorul îl întovărăşeşte pe părintele Ghermănuţă, ca să-şi petreacă noaptea în liniştea parfumată a schitului dela Nichit. Sosesc în preajma vecerniei şi dangătul de clopot iluminează la faţă pe măruntul călugăr...

Primitor, părintele Ghermănuţă împarte chilia cu mosafirul său şi îl ospătează cu un rachiu straşnic care desleagă teribil limba şi... coardele vocale ale călugărului nostru, ferecindu-l apoi cu un somn de piatră... A doua zi, în zori, legănat de Pisicuţa, pribeagul povestitor se îndreaptă spre „tăriile neguroase ale munţilor din miazăzi."

Dar subiectul e mai mult un pretext pentru autor, de a înălţa imnuri de slavă frumuseţilor naturii, pe care el le simte şi le exprimă în descrieri feerice, muiate într'o profuziune de culori. Şi, ca încheere, îmi vin în minte vorbele profesorului nostru de limba română, domnul N. N. Răutu: „După ce citeşti pe Sadoveanu, valea Siretului şi a Moldovei ţi se par mai frumoase, după cum şi munţii ţi se par mai frumoşi, după ce l-ai cetit pe Hogaş."

II) Al doilea extras e din *„Răscoala"* roman de *Liviu Rebreanu.*

Intinsa moşie dela Amara din judeţul Argeş e stăpânită din tată în fiu de familia boerească Iuga.

Actualul stăpân e Miron Iuga, o venerabilă şi impunătoare figură de boer, legat de pământul strămoşesc cu rădăcini de stejar. Spre deosebire de atâţia latifundiari absenteişti care îşi lasă pământul cu inimă uşoară să-l exploateze arendaşi grăbiţi să se îmbogăţească, iar ei aşteaptă în străinătate să le sosească câştigurile, — boerul Miron îşi cârmueşte el însuşi domeniul, cu mâna hotărîtă şi aspră de senior. Cu biserica şi şcoala satului el e foarte darnic şi pe moşia lui ţăranii n'au fost niciodată înşelaţi la dijmuială.

Autoritar şi mândru cu sătenii pe care îi priveşte ca pe o turmă nepricepută, care s'ar pierde fără păstorul ei, boerul Iuga socoteşte puterea absolută a boerului şi supunerea fără crâcneală a ţăranului ca lucruri sacrosante şi în afară de orice discuţie.

Ţăranii însă se plâng că învoelile pentru muncile câmpului nu le dau putinţa unei vieţi omeneşti, că porumbul nu le ajunge şi ei se văd siliţi să ia bani înainte dela curte, împotmolindu-se în datorii din care nu mai pot ieşi. Se plâng că perceptorul îi execută fără milă şi că trebue să îndure prigoana micului satrap care e jandarmul. In bordeiele lor, pe laiţă, boleşte de nemâncare nevasta, iar copiii şi vitele stau în promiscuitate. Şi se plâng că, deşi muncesc cu sudori de sânge, totuşi se zbat în sărăcie, fiind lipsiţi de mămăliga cea de toate zilele, tocmai ei cei care ard în focul verilor bogate pentru alţii. De aceea dorinţa lor aprigă şi neştirbită e să aibă şi ei pământ. Dar boerul Miron vede în această dorinţă numai rezultatul demagogiei acelora care vor să se ridice pe ei, agitând ţărănimea.

El crede că ţăranul harnic şi cinstit poate trăi foarte bine pe moşia boerească. El „se simte atât de înfrăţit cu ţăranii prin toată viaţa sa şi a înaintaşilor săi, încât i se pare peste putinţă ca ei să nu aibă instinctul aceleiaşi frăţii. Dar ce viaţă necăjită de troglodiţi duc ţăranii în acele sate cu albe căsuţe şi turle de biserici scânteind în soare şi care par atât de endemice orăşeanului care le vede pe muchia zării, presărate în verdele câmpiei!...

Grigore Iuga, fiul boerului Miron, întors dela studii cu o altă mentalitate şi cu un spirit larg şi umanitar, format în civilizaţia Apusului, are păreri opuse părintelui său. Cultura şi pornirile generoase ale tinereţii au ţesut în el o nobilă şi delicată structură sufletească, încât flăcăul Petre Petre spune că „conu Grigoriţă e drept şi milostiv şi bun, de par'că nici n'ar fi boer."

Conflictul dintre generaţii, dintre părinţi şi copii, dintre tradiţie şi progres, se contureazā în discuţiile dintre tată şi fiu, dar nu într'o formă acută, căci respectul ce inspiră venerabilul şi voluntarul bătrân, anulează orice împotrivire din partea fiului.

Grigore Iuga s'a căsătorit, mai ales după dorinţa tatălui său, cu Nadina Ionescu, fiica moşierului vecin. Bătrânul Iuga vedea în această căsătorie posibilitatea de a reîntregi neamului Iuga domeniul părintesc din care o parte, Babaroaga, fusese vândută de fratele său, tatălui Nadinei, îmbogăţit de curând prin mijloace dubioase. Grigore însă e nefericit alături de frumoasa Nadina, care e o femee frivolă, ahtiată numai după uşoarele şi deşartele petreceri moderne, avidă de... senzaţii tari, care să iese din banal.

Dar el nu poate scutura jugul robiei senzuale ce îl leagă de dânsa, decât atunci când, surprinzând-o cu o secătură de saloane, desgustul îi năpădeşte sufletul.

Romanul se desfăşoară în tablouri succesive şi antitetice, când la Amara, pe fondul întunecat al suferinţelor ţărăneşti şi al intransigenţii boereşti; când la Bucureşti, pe fondul viu şi luminos al petrecerilor Capitalei.

Deosebirea de tonalitate e izbitoare şi de un covârşitor efect: la Amara jandarmul Boiangiu snopeşte în bătae pe ţărani pentru furturi imaginare reclamate de pitoreştii arendaşi din vecinătatea Amarei; iar nevasta

Liviu Rebreanu

lui Nistor Mucenicu (ce nume simbolic!) frământă desculţă noroiul uliţei cu un copil la ţâţă şi altul de mână care scânceşte într'una: — „Mi-e foame, mamă!" — în timp ce la Bucureşti începe „sezonul" parlamentului, al premierelor, al balurilor, al localurilor de noapte.

Dorinţa fierbinte a ţăranilor de a cumpăra moşia Nadinei, se ciocneşte cu voinţa boerului Miron de a avea el această moşie. In cislele lor din bătătura cârciumii ţăranii se frământă, unii mânioşi şi iuţi, alţii mai cumpăniţi.

Adunările lor mi-au rechemat în minte o imagine care m'a impresionat în „Poarta neagră" de Tudor Arghezi: ...„netulburaţi în muta lor gravitate, privesc şi ascultă cu un aer de prinţi liniştiţi, în opinci, scufundaţi în căciuli".

Legenda crainicilor pe cai albi trimişi de Vodă să îndemne pe ţărani ca să alunge boerii şi să le ia pământurile, — exaltă sufletele simple, pline de misticism şi de eresuri ale bieţilor ţărani, turmentaţi de acea sete de pământ care apare mereu ca un leit-motiv, caracteristic specificului naţional al literaturii noastre, dela „Ion" şi „Neamul Şoimăreştilor" până la „Răscoala".

Sufletele atât de echilibrate ale ţăranilor îşi pierd cumpăna. „Se mişcă ţara". Răzmeriţa vine ca „un vânt mare, care i-a luat pe bieţii oameni şi i-a mânat ca oile". Ea izbucneşte cu o violenţă care vrea să răscumpere parcă toate tăcerile şi resemnările trecutului. Mulţimea înfricoşătoare şi sălbătăcită a ţăranilor răsculaţi cu coase, topoare, furci şi săpi, mulţimea cât fir şi iarbă a celor „care au muncit flămânzi şi goi pentru a procura câtorva mii de trântori bogăţiile care să fie risipite în lux şi luxură", — pustieşte şi face una cu pământul, toate cuiburile boereşti. — „Nu mai vrem boeri!" e strigătul care se aude. Bătrânul Miron Iuga, pierzându-şi cumpătul în altercaţia cu un ţăran necuviincios îl împuşcă şi atunci mulţimea ţăranilor îl calcă în picioare.

Urmează cumplita şi sângeroasa represiune cu acele „orori inutile" şi cu goana după instigatori, — şi apoi o linişte de moarte se întinde peste satele în care a bătut pustiitor uraganul răscoalei şi peste gropile în care au fost zvârliţi mii de ţărani care ne dau pâinea şi care s'au sculat pentru o viaţă mai bună.

Iar cei ce au mai rămas în viaţă s'au aplecat cu gestul secular peste coarnele plugului, „având doar în minte întrebarea pe care n'o mai poate smulge nici o represiune: „Apoi cum să trăim fără pământ?".

III) Al treilea extras e din *„Neamul Şoimăreştilor"*, roman de *Mihail Sadoveanu.*

In faţa lectorului trăeşte ţara Moldovei din leatul 1612. „Saraca ţară moldovenească" se pleacă, după soarta armelor, vasalităţii leşeşti ori celei otomane.

„Pe vremea când înfloresc teii, singurătăţile Prutului, la cotitura care se cheamă „Cornul lui Sas", vuiau de furtuna războiului", — îşi începe marele povestitor istorisirea în ritmul acela molcom şi tihnit, caracteristic naraţiunii sale plină de toată mierea graiului moldovenesc.

Intregul roman se desfăşoară ca o baladă populară, cum a observat doamna Isabela Sadoveanu despre „Baltagul". La Cornul lui Sas, se izbesc oştile lui Ştefan Tomşa, fiul din flori al lui Aron Vodă, cu oştile leşeşti care vin să pue în scaun pe copilul Constantin, fiul lui Ieremia Movilă. Acesta mai domnise în Moldova sub tutela mamei sale Elisabeta şi sub vasalitatea poloneză, dar Turcii l-au alungat din această cauză şi au pus în loc pe Tomşa. In oastea poloneză luptă şi cazacii, precum şi boerii moldoveni credincioşi Movileştilor care, după alungarea acestora pribegiseră în Libia, cum era vestitul vornic şi cronicar, Nestor Ureche. Tomşa vine cu spahii şi ieniceri turceşti, cu Tătarii din Bugeac, numiţi Nohai şi cu oştirea de ţară a Moldovei.

In natura înflorită şi surâzătoare, sub cerul plin de soare, oştile se încaeră într'o scurtă şi crâncenă luptă, în care Tomşa iese învingător şi însuşi Constantin Movilă este prins.

In oastea lui Tomşa a luptat şi Tudor Şoimaru împreună cu Simeon Bârnovă. Şoimaru e un neînfricat oştean cu braţ de criţă, dintr'un neam de răzeşi dela Orhei. S'a răzleţit de neamul şi de satul lui de pe când era copil, când tatăl său, Ionaşcu, fusese tăiat pe vremea lui Aron Vodă, fiindcă se ridicase pentru apărarea pământurilor răzăşeşti ale neamului Şoimăreştilor. Dela acea cumplită întâmplare, Şoimaru a pribegit prin ţări străine şi a deprins meşteşugul ostăşesc. Auzind la Brusa grai românesc, s'a trezit în el dorul de ţară şi mai mult pentru aceasta s'a înrolat în oastea lui Tomşa: ca să se ducă acolo unde sticleşte apa Răutului, să revadă iazurile cu nuferi albi şi galbeni şi codrii nesfârşiţi cu zimbri şi poeni, „căci aşa i-a spus tătuţa: ţine minte, băete, că pământurile noastre sunt

cele mai frumoase din Ţara de sus. Apoi el a pierit şi cu pământurile noastre nu le-am mai văzut".

Simeon Bârnovă, e un boer pătruns de deşertăciunea lucrurilor omeneşti şi de înţelepciunea Ecleziastului, e prietenul nedespărţit al lui Şoimaru.

Insoţiţi de beiul Nohailor cu care legaseră o frăţie de sânge, cei doi prieteni pornesc călări pe şleahul din spre Nistru, ca să-şi revadă Şoimaru ocina părintească şi să-şi astâmpere pojarul inimii. Pe drum, Şoimaru îşi deapănă amintirile despre locurile natale şi îşi evocă „cu limbă dulce" copilăria, până ce poposesc la un rateş. (Ştiţi, rateşele cu hrube şi cule de piatră din opera d-lui Sadoveanu, la care poposesc rădvane cu câte şase telegari mânaţi de surugii zgomotoşi, aducând jupâniţe delicate şi boeri aprigi, şi diligenţe şi chervane cu negustori din ţara de jos, opriţi să poposească în vreo toamnă aurie la „Hanul Ancuţei" cea sprâncenată, să stea la taifas în jurul focurilor şi să bee vin vechi în oale nouă!...) La un asemenea rateş poposesc şi oştenii noştri, dar hodina nopţii li este turburată de tânguirile amarnice ale unui boer care se jeluește că fata lui „frumoasă ca o stea" a fost furată de nişte cazaci. Cu lacrimi, el cerşeşte ajutorul celor trei oşteni. Cavaleri, ei, pornesc să-i caute copila, o găsesc şi Şoimaru, stăpânit de privirea albastră a fetei, o izbăveşte printr'o tragere la ţintă cu săneaţa, tot atât de iscusită ca aceia a lui Wilhelm Tell legendarul.

Oştenii îi aduc boerului fata şi atunci ei află că ea e Magda, fiica boerului Stroe Orheianul din acelaş ţinut cu Şoimaru. Curând simte el că frumoasa copilă, albă ca floarea omătului, îi este dragă. Bolţile de răcoare şi mireazmă ale codrului, — (ale acelui codru pe care Sadoveanu ni l-a mai eternizat odată în paginile din „Pădurea Petrişorului" şi în „Nopţile de Sânziene") — adăpostesc întâlnirea lor de dragoste. In inima tare a Şoimarului, patima creşte năprasnică ca o floare de sânge. A doua zi, pornesc cu toţii spre Orhei, boerul la curţile sale dela Murgeni, Şoimaru la răzăşia lui din Şoimăreşti. Dar acolo, în satul lui, el îşi află neamurile în grea desnădejde. Ca o lovitură de măciucă în moalele capului, află el dela unchesul Mihu că acela care le-a răsluit pământurile răzăşeşti, dobândite la 1400 dela Alexandru cel Bun cu uric dela ei, întărit de Ştefan cel Mare şi de Petru Rareş, că acela care, după o judecată strâmbă, a ucis pe tatăl lui Şoimaru, fiindcă se ridicase împotriva strâmbătăţii, — acel nelegiuit nu era altul decât boerul Stroe.

Pe lespedea mormântului tatălui lui, îşi pleacă Şoimaru fruntea cutremurată. Corneliana dilemă dintre dragoste şi datorie zbuciumă şi sufletul lui simplu de răzeş, după cum a zbuciumat şi pe Cid Campeador. Iubirea a intrat în el ca un cui de foc; nădăjdueşte că „pentru sângele vărsat va veni zălog o copilă şi amestecul va potoli dihoniile şi zavistiile, statornicind pace pentru un veac viitor". Dar, la Murgeni, află Şoimaru că Magda şi cu tatăl ei care era de partea Movileştilor, au fugit în Lehie, la văduva lui Movilă. Mânat de patima-i năprasnică, el trece hotarul în Lehia ca s'o găsească. Insoţit de nedreptăţitul Bârnovă el se duce la un bal al curţii crăeşti unde ştie că va fi şi Magda. Dar ea, cochetând şi mlădiindu-se cu un şlehtic tânăr şi frumos şi schimbătoare ca zilele de April, îl înfruntă, spunându-i că nu-l cunoaşte. Se face mişcare în juru-i, boerul Stroe îl arată ca oştean în simbria Tomşei şi Şoimaru e dus între spângi. Desmeticirea vine repede. Slobozit cu ajutorul lui Bârnova şi a unei slugi credincioase ca un câine, Şoimaru revine la glia părintească. Judeţul lui Tomşa cercetează îndreptările răzeşilor şi le redă pământul luat de Stroe. Traiul în sat, laolaltă cu unchieşul Mihu şi cu ceilalţi Şoimăreşti, integrarea în munca obscură a fiecărei zile, legătura cu pământul şi cu strămoşii care dorm subt brazdă precum şi umbra însângerată şi fără hodină a tatălui său care s'a ridicat pentru dreptate, toate acestea îl statornicesc în satul lui. „Ogorul lui rodea şi livada înflorea. Vitele lui murgi rumegau din talăngi la imaş şi mânzii sburdau în ceair. Tudor era în frunte totdeauna la adunările răzeşimii şi la cislele lor".

Dar nimic din ce e omenesc nu e etern şi nici domnia lui Tomşa. Acesta n'a venit în ţară cu ramura de măslin a păcii şi a iertării ci „ochiul lui fugar iubea să sclipească spre sânge". Crud cu boerii pe care bănuia că sânt de partea Movileştilor, aceştia fug mai toţi la văduva lui

Cezar Petrescu

Movilă. Tomşa e alungat din scaun şi „oştile poloneze începeau în sate un iernatic silnic luând cu hapca pâinea, vita şi muierea omului, şi ţărănimea îngrozită se mişca, hotărâtă să fugă iar peste hotare". Răzeşii dela Răut ştiu acuma că nesăţiosul boer Stroe le va lua iarăşi răzăşiile şi cu moartea în suflet ei aşteaptă.

Magda, acum măritată cu un polonez bogat, dar în sufletul ei păstrând încă amintirea de demult a acelei dragoste din codru, se arată ca să spue Şoimarului că tatăl ei vrea să-l piardă.

Răzeşii sună buciumul, se fac focuri pe gorgane şi Tudor aprig ca mişteţul, ucide pe Stroe la mormântul tatălui lui. E îndeplinirea unui testament.

Tudor Şoimaru îşi va duce mai departe zilele pe răzăşia lui, în acele vremuri turburi şi nesigure când atât de uşor ţi se putea tăia capul. Viaţa i se trece lângă soaţa lui Aniţa, o suavă întrupare a tuturor virtuţilor femeieşti, mlădiţă din neamul Şoimăreştilor.

•

Al patrulea şi al cincilea extras sânt din:

„Balade vesele şi triste" de *G. Topârceanu.*

Catrenul e scris de G. Topârceanu, poetul atât de iubit de cititori a cărui mână ce a purtat condeiul cu atâta măestrie, a îngheţat de moarte în primăvara acestui an.

După cum ploile verii trec iute, pentru ca apoi picăturile de pe frunze şi flori să răsfrângă lumina soarelui, tot aşa supărările iubirii sânt repezi căci îndată un zâmbet vesel se iveşte pe faţa încă nesvântată de lacrimi.

Fragmentul e din poezia „Cântec" din acelaş volum. Poetul revede parcul în care cu un an în urmă şi-a trăit iubirea. Se apropie de banca pe care a stat cu iubita şi atunci se desprinde o frunză moartă din copacul care le-a străjuit iubirea. O frunză din anul trecut, când, poetul era poate fericit... Poezia îţi strecoară în suflet o nelămurită tristeţe...

Al şaselea extras e din *„Intunecare"* roman de *Cezar Petrescu.*

Cartea se deschide senină şi luminoasă cu un tablou de vilegiatură la cazinoul din Constanţa în România cea mică şi veselă din vremea neutralităţii... Aici, facem cunoştinţă cu familia avută şi cu vază a Vardarilor: deputatul, om activ, energic şi ordonat, în necontenită alergătură pentru treburile ţării şi administrarea moşiei; fiica lui, smeada Luminiţa, zglobie şi neastâmpărată ca argintul viu, pornită pe năzbâtii şi pozne, plină de vervă şi spirit; colonelul Vardaru, epicurian pentru care viaţa e un nesfârşit festin cu mese copioase şi femei frumoase; soţia lui, Laura, sentimentală şi cu conversaţia franţuzită a femeilor din „lumea bună"; nepotul lor, Mihai Vardaru, suflet naiv şi entuziast de adolescent abia ieşit depe băncile liceului, electrizat de magia câmpurilor de luptă care vor clădi România-Mare şi vor purifica omenirea prin focul măcelului... Şi, în sfârşit, Radu Comşa, personagiul central al romanului, proaspăt intrat în familia Vardaru, ridicat prin munca lui din pătura rurală şi ajuns tovarăş de avocatură al avocatului Vardaru şi logodnicul Luminiţei. E un tânăr înzestrat de la natură, care s'a opintit să îmblânzească asprimile vieţii, să înlăture obstacolele care îi stăteau în cale, lui, fiului sărac de ţăran, — şi să le învingă... Aşa cel puţin se pare, că viitorul îi surîde şi că toate ascensiunile şi satisfacţiile carierii îi sunt asigurate: deputatul Vardaru e un om puternic şi prestigios, Comşa a intrat într'o familie mare şi bogată, Luminiţa e o fată încântătoare... Dar, cine poate pătrunde cărările inexorabilului destin şi cine poate să ştie ce aduce ziua de mâine?!...

Radu Comşa face impresia unui tânăr cinstit, inteligent şi serios, deşi pornirea calculată cu care îşi face bagajul, de teamă să nu se căsătorească cu fata studioasă dar săracă a gazdei lui de student, — il scoboară puţintel în ochii noştri... Dar Radu Comşa e hotărît să învingă viaţa şi să facă o partidă bună şi de viitor. — după cum si reuseste...

G. Topîrceanu

Aşa dar, în inserarea splendidă de August, pe terasa cazinoului din Constanţa, în sunetele muzicii şi în lumea aceia fericită, facem cunoştinţă cu familia Vardarilor. In lumea aceia elegantă, iată că apare, dus de braţ aproape cu sila de Comşa, un „om din lună", cum ar spune domnul Sadoveanu: e dascălul, e profesorul Virgil Probotă, care a meditat copiii lui Vardaru şi căruia ei îi păstrează un adevărat cult. E un om îmbrăcat în haine demodate, contrastând atât de violent cu ţăcătura după ultimul jurnal al spilcuiţilor din jur, şi care, în acel loc, în acea atmosferă şi în acea lume, ridică nivelul conversaţiei până la preocupări de laborator şi bibliotecă, până la ştiinţa care explică miraculosul acestei lumi... Şi mai facem cunoştinţă cu un geniu ratat, cu Dan Scheianu, acum alunecat la fund, în drojdia societăţii... Cartea îmbrăţişează astfel o mulţime de personagii şi de categorii sociale şi romanul „merge amplu, măreţ, purtând cu el sute de fiinţe, ca o mică planetă", cum spunea marele Ibrăileanu despre „Războí şi pace" al lui Tolstoi.

In acest timp, la Bucureşti, febră pre-războinică. Se cere intrarea în acţiune. Patrioţi gata să ţie discursuri pe mese în aclamaţiile mulţimii, apar ca ciupercile după ploae: chiar declasatul Camil Bilbor părăseşte mesele de joc, ca să ţie un înflăcărat discurs. Se închee afaceri mănoase, se vând grâne nemţilor, e epoca de aur a samsarilor, a lui Sofron Vesbianu, desăvârşit exemplar de mitocănie şi vulgaritate, un fel de Bai-Ganciu, — mutatis mutandis— al literaturii noastre, asemănător şi lui Tănase Scatiu.

Şi în sfârşit mobilizarea. România inceteazã a mai fi un ostrov al neutralităţii în mijlocul bubuiturilor de tun. „Clopotele Mitropoliei rugară grav deasupra deşertăciunilor şi oraşul deşertăciunilor o clipă tăcu." Pe străzi, în întunecarea de cenuşă, încep să treacă soldaţii „neînchipuit de asemănători unii cu alţii, cu feţele întunecate şi indescifrabile."

La o masă de pensiune la care se perindaseră multe generaţii de studenţi, îsi iau rămas bun încă un grup de studenţi: Onisifor Sachelarie, ardeleanul grav şi dârz, îngrijat de soarta „bătrânilor" de acasă, ingrozit că România ar putea obţine Ardealul fără ardeleni; Stelian Minea, delicată figură de tânăr studios, cu fruntea enormă şi gâtul subţire ca un vrej, care, mai târziu, în tranşee, se va gândi cu strângere de inimă la mama lui rămasă acasă, la odaia lui, în care ofiţerul neamt a făcut, poate, focul cu volumele lui Wundt şi Kant, Pascal şi Bergson, cu atâtea dragi volume de căpătâiu... Şi „întunecarea" începe să coboare funebră, din ce în ce mai sumbră şi mai grea. După primele izbânzi, primele înfrângeri. Şi apoi retragerea, exodul spre Moldova, spre Iaşul voevodal şi primitor.

E vremea tulbure a băjeniei. Bucureştii se strămută cu lumea lui la Iaşi, cu lumea fericiţilor care au ştiut să se adăpostească la partea sedentară aducând cu ei aceleaşi petreceri, tincturate de astădată cu vutcă şi susur de samovar rusesc; şi, reversul medaliei, cealaltă lume care e legiune, secerată de exantematic, roasă de lipsuri şi mizerie.

Acum intrăm în inima romanului. Radu Comşa e un suflet cinstit. Deşi datorită situaţiei socrului său ar putea să stea la adăpost ca sinecurist la vreun birou, el nu vrea să se eschiveze, când toţi tinerii îşi dau viaţa marelui şi implacabilului Moloh. Nu vrea să însemne o pată pentru familia Vardarilor. Comşa pleacă pe front, — şi halucinantul film al măcelului îşi deapănă terifiantele-i imagini... Mihai Vardaru zace într'un şanţ, cu o lipitoare în găurile ochilor scurşi... Pe Comşa fierul îl desfigurează şi tânărul frumos de altădată se întoarce acuma sluţit.

Dar paralel cu această schimbare fizică, s'a săvârşit într'însul şi una morală. A trăit şi a suferit în şanţuri, alături de acei soldaţi necăjiţi şi anonimi din lumea trudită a satelor, acei „miles gregorius" care erau talpa oştirii la Romani. Idei generoase, visul anei societăţi cu mai puţine suferinţi şi mai puţine injustiţii, — îi vântură sufletul.

Radu Comşa nu mai e acel de altădată. Luminiţa îşi retrage cu repulsie mâna de pe obrazul lui, când îi simte cicatricele reci şi desgustătoare. Ea nu mai poate iubi pe acest Comşa schimbat şi urîţit, cu gura lui de odaliscă, acum strâmbată de cusături. Radu Comşa înţelege. Inţelege că îi desparte „oceanul cel de ghiaţă" din versurile eminesciene. Ii trimite înapoi inelul de logodnă. Totul s'a sfârşit. Radu Comşa e deacum singur. Dar în lumea nouă de după războí şi în noua lui situaţie, Comşa nu-şi mai

Urmare în pagina 12-a

MĂRTURII RUSEŞTI DESPRE CONST. STERE

— Memoriile lui S. A. Jebunev. —

Arhivele ruseşti dinainte de război, cu datele lor privitoare la activitatea revoluţionară, au devenit accesibile abia după revoluţia din anul 1917. Totuşi şi în anii 1905—1907, un timp oarecare şi-au făcut apariţia o mulţime de publicaţiuni cu date scoase din arhivele cancelariilor secrete, memoriile întemniţaţilor din fortăreţele Petropavlovsc, Schlüsselburg şi ale exilaţilor din Siberia, în măsura în care cenzura, ceva mai blândă decât în anii precedenţi, permitea această apariţie.

Dintre aceste reviste, un loc de

C. Stere

frunte îl ocupă „Bâloie" (Trecutul) 1905—1907, cu o apariţie aproape neregulată, drastic cenzurată şi prea des confiscată. A fost editată de cunoscutul agitator W. Burtzev, care l'a demascat pe provocatorul Azew şi de puşchinistul W. E. Şcogolov.

In numărul 5 al revistei (17 Mai 1907), p. 1907, se află publicate memoriile revoluţionarului S. A. Jebunev, exilat la Turinsc (Siberia), între anii 1880—1890. A fost inculpat în „procesul celor 193", a stat în prevenţie patru ani de zile şi — după multe peregrinări prin închisorile ruseşti, a fost trimis în Siberia, unde a stat cu domiciliul forţat peste 20 de ani, cu întemniţări sporadice pentru încălcarea regulamentelor administrative.

La Turinsc, Jebunev l-a cunoscut pe Constantin Stere (Steri, cum scrie J.). In timpul reacţiunii, după asasinarea lui Alexandru al II-lea, Jebunev se afla în Siberia (1888).

El dă următoarele lămuriri despre Stere: „Afacerea lui Dogaev (un agent provocator. n. ns.) şi arestarea lui Lopatin (vestitul revoluţionar Gherman Lopatin, pe urmă emigrat la Paris. n. ns.), au măturat ultimele formaţiuni ale organizaţiei „Narodnaia Volia". Printre cei arestaţi în anul 1885 se afla studentul Universităţii din Novorossia (Odessa. n. ns.). Constantin Stere, trimis forţat la Curgan din gubernia Tobolsc. Acolo a avut conflict cu administraţia locală şi — pentru acest fapt — a fost transferat de guvernatorul din Tobolsc, la nord în oraşul Turinsc.

In timpul acela, printre noi, exilaţii guberniei Tobolsc, circula ideia de a uni pe toţi deţinuţii politici prin editarea unei reviste şapirografiate. Iniţiatorul acestei idei a fost Constantin Stere. In anul 1887, el, împreună cu alţi exilaţi politici, scoate la Turinsc această revistă şapirografiată. Câteva exemplare au fost trimise în Siberia Orientală, însă pe drum mesageria a fost deschisă şi au început cercetări. Stere, împreună cu ceilalţi făptaşi, a fost arestat, şi trimis forţat („soslan") în gubernia Enisei.

După ispăşirea pedepsei, Stere s'a întors acasă, dar şi acolo a găsit o atmosferă înăbuşitoare; era sfârşitul domniei lui Alexandru al III-lea. Apăsarea regimului autocrat era grea şi Stere, român de origină, a părăsit Rusia, plecând în patria sa nouă, România".

„Iată ce mi-a transmis o persoană: (Jebunev nu indică numele acelei persoane. n. ns.) demnă de toată încrederea, care l-a văzut pe Stere în România: cultivat în spiritul literaturii ruseşti, Stere a nimerit într'o ţară înapoiată, unde formele exterioare ale unui stat constituţional nu corespundeau întocmai conţinutului interior. Clasa conducătoare este egoistă şi şovină. Nicăeri în lume nu există o mişcare mai accentuat antisemită ca în România".

„La început, Stere a intrat în contact cu partidul social democrat român, în fruntea căruia se aflau emigranţii ruşi. Dar dela sine se înţelege că într'o ţară înapoiată, cu industria în faşe, social-democraţia nu putea să aibă un câmp larg de activitate. Insă Stere, plecând din Rusia, tocmai căuta acest câmp de activitate. A plecat dela socialişti, intrând în partidul liberal român, fiind ales deputat în Parlament. Realitatea însă a dovedit cât de greşit a fost calculul lui Stere. Tovarăşii săi de luptă, membrii partidului liberal, s'au dovedit egoişti până în măduva oaselor, capabili numai de intrigării politicianiste. Dacă Stere se întorcea din Siberia în Rusia cu câţi-va ani mai târziu, când a început destinderea, el ar fi rămas aci, devenind un om de frunte în viaţa publică.

„Mi se spunea că discursurile lui Stere aveau un succes remarcabil în Adunarea deputaţilor, încât au atras atenţia Curţii Regale române, fiind chemat şi la Palat. Cu toate acestea mie îmi era mai la inimă Stere de mai înainte: sincer, dârz, departe de ori ce compromisuri, acel Stere pe care în mod atât de tragic l-a influenţat schimbarea de front a lui Lev Tihomirov".

S. A. Jebunev l-a cunoscut bine pe Lev Tihomirov. Acesta a fost unul din fruntaşii mişcării „Narodnaia Volia", un revoluţionar şi un gânditor. In anii reacţiunii, după asasinarea lui Alexandru al II-lea, Tihomirov se lasă de ideile revoluţionare, ceiace dealtfel au făcut şi alţii, cu deosebire că el intră în serviciul ziarului reacţionar **„Moscovschia Viedomosti"** ca prim redactor, combătând pe tovarăşii săi de ieri.

Jebunev povesteşte cum l-a influenţat pe Stere trădarea lui Lev Tihomirov. Fapta s'a întâmplat în anul 1888, la Turinsc, unde se aflau atât Jebunev, cât şi Stere. „Intr'una din zile, — scrie Jebunev, — în celula lui Stere a intrat procurorul gubernial din Tobolsk şi cu multă perfidie îi spune: „Iată, citeşte te rog opera bunului Dumitale Lev Tihomirov". Şi cu aceste cuvinte îi întinde lui Stere un număr recent apărut din „Moscovskia Viedomosti", cu un articol al lui Lev Tihomirov. Numele acestuia era bine apreciat şi cunoscut în cercurile revoluţionare. Intemniţat într'o puşcărie din fundul Siberiei, Stere habar n'avea de evoluţia pe care a urmat-o Lev Tihomirov. Acesta era cunoscut lui Stere ca redactor al organului revoluţiei „Vestnic Narodnoi Volii". Articolul lui Tihomirov l-a lovit pe Stere ca trăsnetul şi fără să gândească mult, după plecarea procurorului, se spânzură. Din fericire, frânghia nu rezistă trupului robust al lui Stere şi el căzu jos. La sgomotul produs, au alergat gardienii care l-au găsit pe Stere jos, în nesimţire".

Cu aceste cuvinte încheie S. A. Jebunev partea din memoriile sale privitoare la Stere.

Amintirile lui Jebunev prezintă interes în primul rând ca un document, în al doilea rând reflectează opinia revoluţionarilor ruşi asupra luptătorului basarabean, ceiace în literatura noastră, mi se pare, lipseşte.

In toamna anului 1935, adică cu un an şi ceva înainte de a muri, Const. Stere, într'o convorbire publicată în ziarul „Facla", printre altele, spune: **„Sunt probabil singurul român din generaţia actuală căruia i-a fost dat să vadă valurile Oceanului Pacific şi ale celui Atlantic, şi întinderea îngheţată a mărilor polare ca şi caldul Mediteranei, şi care a fost coborît în cele mai adânci straturi ale societăţii, în lumea de crimă şi mizerie sufletească şi a putut totodată să se înalţe la culmile piramidei sociale".**

Din memoriile lui Jebunev, se vede că aşa s'au întâmplat lucrurile. Dealtfel acum câţiva ani, fără a mai sublinia pasagiile respective din romanul „In preajma revoluţiei", — Const. Stere, într'o scrisoare publicată în „Dimineaţa", se referă la epoca aceia de criză sufletească şi zbucium pe care a trecut-o la Turinsc, în exil.

ALEX. KIDEL

M. Zoscenko

Actorul

Această povestire e o întâmplare adevărată. S'a petrecut la Astrachan. Mi-a povestit-o un actor — amator.

Iată ce a spus.

Mă întrebaţi, dacă am fost actor? Am fost. Am jucat teatru. M'am atins de această artă. E un fleac. Nu e nimic extraordinar.

Fireşte dacă pătrunzi mai adânc, această artă are multe părţi bune.

Bunăoară, când te afli pe scenă, se uită lumea la tine. In public sunt prieteni, rudele nevestei, cunoscuţi deacasă. Te uiţi şi ei îţi fac cu ochiul, ca şi cum ţi-ar spune: „Să n'ai nicio grijă, dă-i înainte Vasea!" Iar tu le răspunzi prin semne: „Fiţi liniştiţi. Nu mă tem de nimic. Sunt destul de mare." Dar, dacă te gândeşti mai bine vezi că meseria asta nu face cât o ceapă degerată. Iţi face numai sânge rău.

Am jucat odată piesa „Cine-i vinovat?"

E o bucată foarte puternică. Intr'un act, nişte tâlhari îl jefuesc pe-un negustor, în faţa publicului. Iesă foarte natural. Negustorul ţipă, vrasăzică, se apără cu picioarele, totuşi îl pradă. E o piesă straşnică.

S'a pus în scenă această piesă.

Dar, înainte de-a începe spectacolul, unul dintre amatori, acela care avea rolul negustorului, s'a chirchilit. Se vede că din pricina căldurii, golanul s'a împleticit în aşa hal că nu mai era în stare să-ţi ţină rolul. De câteori se apropia de rampă, strivea cu piciorul, par'că înadins, becurile electrice.

Atunci, regisorul Ivan Palici mi-a zis:

— Nu-l mai putem lăsa pe scenă în actul al doilea. Nătărăul ăsta are să ne strice toate lămpile. N'ai vrea să joci în locul lui? Publicul e tâmpit — n'are să înţeleagă.

— Nu pot să apar tocmai acum în lumina rampei — îi răspund. — Am mâncat doi pepeni.

— Scapă-mă, frate — zice. — Joacă cel puţin o scenă. Poate că până atunci se desmeticeşte celălalt artist. Nu lăsa să se piardă atâta muncă de luminare a masselor.

Insfârşit, m'a convins. Am intrat în joc. Şi am intrat cum mă aflam, în surtucul şi pantalonii mei. Mi-am lipit numai un cioc şi am trecut la rampă.

Dar publicul, deşi e tâmpit, m'a recunoscut numaidecât.

— A! — au strigat — joacă Vasea. Curaj! Dă-i înainte!

Eu am răspuns:

— N'are de ce să-mi fie frică, fiindcă e un moment critic. Actorul s'a afumat, nu mai poate sta pe scenă. Face urît.

Incepe acţiunea.

Joc rolul negustorului. Ţip, vrasăzică, mă apăr cu lovituri de picior contra hoţilor, dar simt deodată că unul dintre amatori îmi bagă mâna în buzunar, nu în glumă.

Inchei repede haina şi mă dau laoparte — să scap de artişti. Mă apăr şi îi pocnesc deabinelea. Pe cinstea mea!

— Să nu vă apropiaţi — strig — ticăloşilor!

Ei însă îşi fac datoria, după textul piesei, şi mă atacă mereu. Mi-au şterpelit punga (180 de ruble) şi încearcă să-mi fure şi ceasul.

Strig cât mă ţine gura:

— Ajutor! cetăţeni, ajutor! Mă pradă în serios.

Obţin însă, un efect nemaipomenit. Publicul tâmpit mă admiră, bate din palme şi urlă:

— Dă-i, Vasea, mai dă-i, băete, croieşte-i peste cap!

— Nu ajută! — strig, şi plesnesc pe câte-un bandit peste bot.

Pe unul din ei l'am umplut de sânge, dar ceilalţi mă asaltează cu mai multă îndârjire.

— Ce e asta, fraţilor? — strig. — De ce mă lăsaţi să fiu jefuit?

Până şi regisorul a ieşit din culise.

— Bravo! Vasea. Joci minunat. Dă-i înainte!

Văd că ţipetele mele nu ajută la nimic. Fiindcă oricât aşi ţipa se potriveşte cu piesa.

Atunci, am căzut în genunchi.

— Fraţilor! — zic. — Ivan Palici! — zic. — Nu mai pot! Dă jos cortina. Nu mai e glumă: mi se fură ultimele economii.

Insfârşit, câţiva specialişti au băgat de seamă că ceiace spun nu se mai potriveşte cu textul. De aceia au ieşit din culise. Din fericire a sărit şi sufleurul din ladă.

— Se pare — a spus — că i s'a furat într'adevăr punga.

Au tras cortina. Mi-au dat o cană de apă — ca să-mi mai revin.

— Ce-i asta, fraţilor? — am zis. — Ce-i asta, domle regisor? De ce mi s'au şterpelit banii în toiul jocului? Fireşte, toţi amatorii au fost cercetaţi. Banii însă, nu s'au găsit. Numai punga goală au descoperit-o, între culise.

Banii s'au topit, ca'n foc. Şi se mai vorbeşte despre — artă. Las' că ştim! Am fost şi noi actor!...

Trad. de F. DIMA

Cronica fantezistă

Insufleţirea neînsufleţitelor

In ziua de 17 Iulie a anului 3640 după Christos s'a produs o catastrofă care nu-şi găseşte pereche dealungul istoriei. Nici biblicul potop care a inundat pământul, nici rostogolirea vertiginoasă a gheţarilor, nici convulsiunile terestre din diferite părţi ale globului, când regiuni întregi au fost înghiţite de pământul care se despica întocmai ca o coajă de nucă şi apoi se strângea la loc sau când vulcanii scuipau flacără şi fum îngropând sub lava arzândă sate, oraşe, suflete nu pot fi asemuite cu catastrofa pe care vrem s'o narăm.

Fiindcă în dimineaţa zilei de 17 Iulie 3640 s'a produs un fenomen încă neîntâlnit şi încă neexplicat: s'a însufleţit materia.

Neînsufleţitele au căpătat conştiinţă. Şi ca întotdeauna când se întâmplă să se capete conştiinţa unei situaţiuni care se dovedeşte a fi minoră, prima mişcare este una de deslănţuire, de revoltă, de căutare de independenţă. La început, oamenii, bieţii oameni nici nu şi-au dat seama ce se petrece. Credeau că este un cutremur de pământ: uşile se trânteau, lămpile se aprindeau şi se stingeau, scaunele jucau în loc, la fel cu duşumeaua. Mai apoi însă, când ghiata refuza să încalţe piciorul, când haina refuza să învestmânteze trupul, când cişmelele au început să curgă, pernele să sboare în cap, aparatele de radio să hârâie şi să pocnească, telefoanele să zbârnâie şi când toate, dar absolut toate lucrurile, au prins să zburde şi să nu mai asculte de comandă, şi-au dat seama că se găsesc în faţa unui fenomen înspăimântător: însufleţirea neînsufleţitelor. Lucrul odată însufleţit se manifesta, dacă putem spune astfel, în domeniu profesional: trompetele cântau, stilourile scriau, uzinele duduiau, locomotivele alergau pe şine, automobilele se luau la întrecere, dinamita bubuia şi exploda, puştile se încărcau şi se descărcau, gloanţele ucideau, gazele toxice împânzeau satele şi oraşele... Desigur, din manifestarea aceasta „profesională" ieşeau multe antagonisme chiar între lucruri.

Astfel focul şi apa s'au luat la harţă şi această harţă făcea ca aspectul apocaliptic pe care-l îmbrăcase pământul să fie şi mai accentuat. Când oamenii şi-au dat seama ce se întâmplă, o cumplită panică puse stăpânire pe suflete. In haosul general, această înebunitoare panică făcea ca numărul victimelor să fie clipă de clipă şi mai considerabil. Atunci s'au prăpădit milioane şi milioane de suflete. Oameni, vite, insecte. S'a năruit în abisul celor mai înfiorătoare, celor mai cutremurătoare chinuri ale morţii mai mult de trei sferturi din vieţuitoarele pământului. Nimeni nu ştia cum să-şi afle un adăpost măcar cât de provizoriu. A fost cu adevărat groaznică revolta roboţilor mecanici. Aceştia, odată însufleţiţi au căutat să supună pe creatorii lor, să-i umilească, să strivească sub teascul unei morţi cumplite pe toţi aceia care nu înţelegeau să-i asculte. Oamenii încercau să zăgăzuiască răsvrătirea lucrurilor, a roboţilor, răsucind manete de comandă, care refuzau să primească şi să execute ordine. Iar din ciocnirea cu roboţii, biata caroserie umană, plămadă de nervi, de oase şi de carne, se dovedise cu totul şubredă în faţa oţelului care forma trupul adversarilor lor. Apoi toate armele aşa numite ale războaielor moderne, razele morţii, iperita, fosgenul s'au întors cu aceiaşi frenetică sete de răzbunare împotriva acelora care au deszăvorit taina lor din natură. Cădeau oamenii ca muştele vara când gospodarul îşi asigură curăţenia şi odihna, pulverizând în camera în care doarme lichidul insecticid. Insufleţirea neînsufleţitelor se contura ca o revoltă a civilizaţiei împotriva omului, ajuns o ridicolă jucărie, în deslănţuirea atâtor forţe gigantice.

O sărmană musculiţă năucită prinsă într'un păienjiniş de beton.

Singura notă humoristică a acestei teribile catastrofe, a fost scoborîrea statuilor de pe soclu. Astfel a fost dat muritorilor să vadă Napoleoni, Cezari, Alexandri Macedoni, amestecându-şi trupul de piatră sau de bronz în vălmăşagul general. Pământul ardea ca un stog de fân.

S'au salvat din acest cataclism foarte puţine vieţuitoare. Doar acelea care locuiau sau care au izbutit să se refugieze departe, în mijlocul naturii, în codru, pe plaiuri îmbelşugate de rod. Desigur şi aici s'a răsvrătit materia însufleţită.

Dar răsvrătirea era un clipocit de ape, un susur de frunziş, un freamăt dulce, blând al naturii...

Către seară lucrurile au reintrat în încremenirea lor de totdeauna. Sufletul care pentru o clipă a populat neînsufleţitele a reintrat în tainiţa ascunzişului său. Oamenii însă multă, multă vreme n'au mai ieşit din adăposturile lor făcute în codri şi în câmpuri, departe de oraşele de mai înainte şi în care catastrofa materiei însufleţite şi răsvrătite a fost cu adevărat cumplită.

Au trecut aproape două mii de ani până când omenirea şi-a recăpătat încrederea în sine şi a schimbat din nou înfăţişarea pământului, aşa cum arăta şi mai înainte de cataclismul din 17 Iulie 3640.

ŞTEFAN TITA

Cronica şahului

Comedia Greşelilor

Nu există jucător de şah, care să nu fi fost victimă a propriilor sale greşeli în partidele ce le-a jucat. Această noţiune este atât de strâns legată de jocul nostru încât am putea spune că ea ocupă un loc de cinste în partidele ce le jucăm.

Expresia de „comedia greşelilor" e datorită bătrânului maestru J. Mieses, care a analizat o celebră partidă jucată în anul 1897 la Petrograd între maeştrii ruşi Cigorin şi Schiffers, cu ocazia matchului lor. Partida aceasta este extrem de interesantă prin faptul că ambii jucători, maeştrii renumiţi pe vremea lor, s'au întrecut în greşelile ce le-au făcut. Matchul acesta era angajat pentru 14 partide; Cigorin avea un avans de 7 puncte din 12 partide jucate. Ajungând la a 13-a partidă şi jucând cu Negrele a adoptat o apărare dovedită ca incorectă de mai mult de trei secole. A recurs la această apărare intenţionat, pentru a putea da frâu liber bogatei sale imaginaţiuni.

Mai jos această partidă care este o adevărată curiozitate şahistă.

GAMBITUL DAMIANO REFUZAT

Alb: *E. Schiffers* Negru: *M. Cigorin*

1. e4, e5; 2. Cf3, f6?; 3. C×e5, De7! (Cea mai bună apărare. Dacă se acceptă gambitul urmează: 3..., f×e5; 4. Dh5+, g6; 5. D×e5+, De7; 6. D×h8, Cf6; 7. d3, d5; 8. Ng5, Cbd7; 9. Cc3, c6; 10. h4! etc.); 4. Cf3 (la 4. Dh5+ urma: g6; 5. C×g6, D×e4+; 6. Ne2, D×g6 şi câştigă) d5; 5. d3, d×e4; 6. d×e4, D×e4+; 7. Ne2, Cc6; 8. 0—0, Nd7; 9. Cc3, Dg6 (Cu această mutare se pierde Dama. După 9..., De7 Negrul stă mai prost; însă 9..., Df5 era cel mai bine); 10. Ce5!, C×e5 (Df5; 11. Ng4!) 11. Nh5, 0—0—0; 12. N×g6, h×g6; 13. De2, Nd6; 14. Ce4? (Nf4) 14. Cf3+?! (O cursă frumoasă însă vizibilă. Acum încep o serie de combinaţii spirituale şi amuzante) 15. g×f3 (La D×f3 urmează şah etern) N×h2+; 16. Rg2, Nh3+; 17. Rh1, Ne5; 18. Rg1, Nh2+; 19. Rh1, Ne5; 20. De1, Ng4+; 21. Rg1, N×f3; 22. Cg3, Ce7; 23. De3, Nc6; (Negrul n'are decât un Nebun pentru Damă, însă atacul său e f. puternic. Acuma ameninţă cu Cf5) 24. D×a7? Insfârşit o greşală care aduce pierderea partidei; însă o greşală a Negrelor va remiza până la sfârşit) b6; (Acuma Negrul a avut ocazia să câştige printr'o strălucită combinaţie: 24..., Th1+; 25. C×h1, Nh2+; 26. R×h2, Th8+; 27. Nh6, T×h6+; 28. Rg3, Cf5+; 29. Rf4, Th4 mat, şi Dr. Tarrasch are dreptate când spune că dacă Cigorin ar fi văzut această combinaţie, partida sa ar fi devenit o doua „nemuritoare", căci Negrul ar fi sacrificat Dacă, Turn, Cal şi Nebun şi ar fi dat mat numai cu 3 figuri uşoare unui adversar care are aproape toate forţele pe tablă!) 25. Ne3, Cf5; 26. f4, C×g3; 27. f×e5, Th1+; 28. Rf2, Th2+; 29. R×g3, Tdh8; 30. Da6+, Rb8; 31. N×b6, Tg2+; 32. Rf4, Th4+; 33. Re3, Th3+; 34. Rf4, Th4+ şi remiză. Analizele însă au dovedit că după: 35. Re3, Th3+; 36. Rd4, Td2+!; 37. Dd3, f×e5+; 38. R×e5, Th×d3; 39. c×d3, c×b6 Albul putea încă câştiga.

Pentru a vedea că şi în zilele noastre se fac greşeli, dăm mai jos o culegere de partide scurte:

GAMBITUL DAMEI REFUZAT
Chicago, 1908

Alb: *Johnston* Negru: *Marshall*

1. d4, d5; 2. c4, e6; 3. Cc3, Cc6; (O variantă incorectă... dar preferată de Marshall) 4. Cf3, Cf6; 5. Nf4, Nd6; 6. Ng3, Ce4; 7. e3, 0—0; 8. Nd3, f5; 9. a3, b6; 10. Tc1, Nb7; 11. c×d5, e×d5; 12. C×d5!, C×d4; 13. Nc4, C×f3+; 14. g×f3, C×g3; şi Albele dau mat în 4 mutări.

APĂRAREA SICILIANĂ
Turneul din Gothebourg, 1920

Alb: *Mieses* Negru: *Bogoliubow*

1. e4, c5; 2. d4, c×d4; 3. D×d4, Cc6; 4. De3, g6; 5. Cc3, Ng7; 6. Ne2, d6; 7. Nd2, Cf6; 8. Cd5, C×d5; 9. e×d5, Cd4; 10. Nd1, Dc7; 11. c3, Cf5; 12. Dd3, 0—0; 13. g4, Ch6; 14. Dh3, Dc4; 15. N×h6, şi Negrele cedează căci la 15..., N×h6; urmează 16. D×h6, De4+; 17. Rf1, D×h1; 18. Nf3.

PARTIDA FRANCEZĂ
Sistemul Polonez
Odense, 1934

Alb: *Blom* Negru: *Jensen*

1. e4, e6; 2. d4, d5; 3. Cc3, d×e4; 4. C×e4, Nd6; 5. Nd3, Ce7; 6. Ng5, 0—0? (6..., Cd7 era necesar. Negrele rochează pe un teren neapărat) 7. Cf6+!, g×f6; 8. N×f6, Dd7; 9. N×h7+.

Negrele cedează.

APĂRAREA SEMI-SLAVĂ
Match Carlsruhe-Pforzheim, 1935

Alb: *Abendschon* Negru: *Seitz*

1. c4, d5; 2. d4, e6; 3. Cc3, e6; 4. Cf3, a6?; 5. c5!, b5; 6. a3, Nb7; 7. Nf4, Cd7,; 8. e3, Ne7; 9. Nd3, Cgf6; 10. 0—0, Ch5; 11. Ce2, 0—0; 12. Dc2, C×f4; 13. C×f4, Cf6; 14. Ce5, Cd7; şi Albele dau mat în şase mutări; 15. N×h7+, Rh8; 16. C×f7+!!, T×f7; 17. Cg6+, R×h7; 18. Cf8+ etc.

PARTIDA SPANIOLĂ
Jucată prin corespondenţă, Olanda 1935

Alb: *J. A. Wolthuis* Negru: *A. G. de Groot*

1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Nb5, d6; 4. d4, e×d4; (Ceva mai bine e Nd7) 5. D×d4, Nd7; 6. N×c6, N×c6; 7. Cc3, Cf6; 8. Ng5, Ne7; 9. 0—0, 0—0; 10. Tfe1, Dd7; 11. Tad1, Dg4?; 12. h3, Dh5?? (Dc8 era necesar) 13. Cce2!! Cedează căci după 14. Cf4 nimic nu salvează Dama neagră.

PARTIDA PIONULUI DAMEI
Turneul naţional. Florenţa 23.V.1935

Alb: *Romi* Negru: *Staldi*

1. d4, d5; 2. Cf3, Cf6; 3. Nf4, e6; 4. e3, Nd6; 5. Ng3, 0—0; 6. Cbd2, Cbd7; (6..., c5 urmat de 7..., Cc6 e mai bine) 7. Nd3, De7; 8. Ce5, Te8; 9. f4, Cf8; 10. 0—0, Cfd7; (Pentru a juca f6 şi a alunga pe Ce5) 11. e4!, Cf6? (f6!) 12. Nh4!, d×e4?; 13. C×e4, Cg6; 14. C×f6+, g×f6; 15. Dh5 Negru cedează, căci ameninţarea Cg4 e imparabilă.

PARTIDA SPANIOLĂ
Variana Siesta
Olimpiada din Varşovia, August 1935

Al: *Book* (Finlanda) Negru: *Andersen* (Danemarca)

1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Nb5, a6; 4. Na4, d6; 5. c4, f5; 6. d4, f×e4; 7. C×e5!, d×e5; 8. Dh5+, Re7; (şi nu g6; 3. D×e5+) 9. N×c6, D×d4?; (9..., b×c6 era în orice caz mai bine. După 10. D×e5+, Rf7 atacul alb era cam greu să fie bine condus). 10. De8+ Rd6; 11. Ne3, D×c4; 12. Cc3, Ng4; 13. Td1+ Negrele cedează.

AUREL LERNOVICI

Poezii poporane

Maică, măiculeana mea,
Când pe mine m'ai făcut,
Ţie bine ţi-a părut,
Maică, de părere bună,
Mi-ai făcut scutec din lână
Şi faşă de strămătură.
In faşă m'ai înfăşat
In leagăn m'ai legănat,
Cu mânile ai lucrat,
Cu gura m'ai blăstemat:
Să mă arză soarele
Pă drumu' Bănatului
Cu tunu 'mpăratului.
Maică, măiculiţa mea,
Mai bin' m'ai fi blăstemat
Să mă arză soarele
In mijlocul câmpului,
La coarnele plugului,
S'aud plugul scârţâind
Şi boi 'n jug rumegând,
Nevestele descântând
Şi din gură cuvântând:
„Să te faci, grâule, faci,
„Să stai bun' la secerat
„Ca mândra la sărutat!
„Să stai bine la clăit
„Ca mândruţa la iubit!

*

Bădiţă de lângă vale,
Nu pune pean'aşa mare,
Pune peana pe măsură
Pe cum ţi-i stogu la şură
Şi o pune retezată
Pe cum ţi-s boi'n poiată.
Bădiţă bade tăcut,
Gura ta plăteşte mult,
Gura ta cea cu tigneală
Ca lăcata pe cămară,
Gura ta cea cu credinţă,
Ca lăcata pe pimniţă.

*

Până eram holteiaş,
Mergem seara pe-o uliţă
La gură de copiliţă,
Tot cântând şi şuerând
Şi voiă bună făcând;
Care mândre m'auzea
Uşile le descuia,
Pe fereastră mă tuşia:
„Hei, bădiţă, bădiţele,
Buze moi şi subţirele".
Dar de când am bătrânit
Şi merg seara pe uliţă
La gură de copiliţă,
Tot cântând şi şuerând
Şi voiă bună făcând,
Care mândre m'auzea
Uşile le încuia
Şi pe min' mă ocăria:
„Spate late, cârligate,
„Buze moi şi dăbălate,
Du-te, bade'n prăpădit
„Că nu mai eşti de iubit!

*

Insoară-te, bade'nsoară,
Că barba te împresoară
Şi musteaţa-ţi strică faţa
Bătrâneţele vieaţa,
Gura ţi-i rece ca ghiaţa.

Culese din „Gazeta Transilvaniei" pe 1891.

Mademoiselle le docteur

Scenetă într'un act şi un singur tablou.

Personajele:

JEAN, 20 de ani. Brunet, cu fața slăbită de boală. Halat cenuşiu de spital.

MADEMOISELLE le docteur, 28 de ani. Blondă cu obrajii trandafirii. Halat alb.

PROFESORUL, 60 de ani. Părul alb, ochelari, etc.

Scena reprezintă hallul unui sanatoriu la munte. Un geam mare, dreptunghiular cu vedere înspre munți. Sub pervaz caloriferul. Lipit de peretele din stânga un dulap cu ferestrele de sticlă. Intr'un colț, un ghiveciu uriaş de lemn cu un ficus. La mijloc o masă rotundă. Pe ea o oglindă pătrată, câteva reviste şi un serviciu de cafea cu lapte cu două ceşti. Lângă masă, în dreapta şi stânga ei, câte un chaise-longue. In dreapta hall-ului, uşa. Deasupra ei, un ceas cu pendulă. Tot mobilierul inclusiv rama ferestrei şi caloriferul vopsit în alb. Ghiveciul ficusului în verde. Pereții tapetați în albastru. Pe jos, linoleum în culoarea naturală a plutei.

Jean şi Mademoiselle stau în chaise-longue-uri.

JEAN: Iți mulțumesc că nu m'ai uitat. Mă simțeam atât de singur...

M-LLE: Incât oricine ar fi venit... Nu?

JEAN: Iarăşi răutăcioasă.

M-LLE: Ți-am complectat doar fraza.

JEAN: Şi eşti sigură că reprezintă într'adevăr ce-am vrut să exprim?

M-LLE: Nu văd ce altceva ai fi putut spune.

JEAN: Poate că da.

M-LLE: Atunci probabil c'ar fi fost o prostie. Mai bine că n'ai spus-o.

JEAN: Lasă-mă s'o termin.

M-LLE: Nu mai prezintă interes.

JEAN: Şi cu toate acestea merită s'o asculți.

M-LLE: Dacă ții neapărat...

JEAN: Ai să faci un „efort"... Nu-i aşa? E doar rândul meu acum să-ți complectez fraza.

M-LLE: De unde ştii însă că...

JEAN: Mademoiselle. Sunt două ore de când încerc, fără să reuşesc, să schimb un cuvânt serios cu d-ta.

M-LLE: Cred că vorbim destul de serios şi n'am depăşit cu nimic...

JEAN (nervos): Dar nu. Nu. Din contra.... *(respiră adânc, apoi rugător)* De ce mă chinuieşti atât, Mademoiselle? De ce? Nu observi că fiece vorbă, orice gând şi gest sunt numai pentru d-ta? De ce atât de rece şi rezervată, când te iubesc, Mademoiselle, din toată puterea celor 20 de ani ai mei. Sunt bolnav. O ştii prea bine. Tot atât cât nu ştiu eu dacă voiu mai ajunge primăvara viitoare. Ar trebui să-ți fie milă. Te roagă un condamnat în fața mormântului deschis, gata să-l primească şi ruga lui ar înduioşa şi o piatră.

M-LLE: Induioşare? Eu n'am voe să ştiu ce înseamnă asta. Nici n'o pot şti, fiindcă n'o simt. Poate de aceia m'a atras medicina.

JEAN: Eşti doctoră, Mademoiselle. Eşti medic. Sufăr de o boală pe care numai d-ta o poți lecui. Trebue să mă ajuți, să mă vindeci.

M-LLE: Atât eu cât şi domnul Profesor, ne sforțăm să te însănătoşim. Toată ştiința şi devotamentul nostru l-am pus la dispoziția pacienților. Cred că n'ai a ne reproşa nimic.

JEAN: *(dispreţuitor)* Oh! „Toată Ştiința" pusă la dispoziția domnilor pacienți. A domnilor clienți. Ştiința... Cât mercantilism în expresia aceasta.

M-LLE: *(contrariată)* De ce mercantilism? Şi unde îl vezi d-ta?

JEAN: In „Ştiința" care se pune la dispoziția clienților. Acelor cu bani mai ales. Ştii cum îmi închipui eu Ştiința, adevărata ştiință?

M-LLE: Aş fi curioasă să aud.

JEAN: Ca un bătrân cu părul şi barba altă, îmbrăcat în togă, cu capul gol, picioarele goale, în fața unei amfore miraculoase, din care toarnă fără deosebire, şirului de nenorociți şi zdrențăroşi şi bine îmbrăcați, veniți să se adape din binefacerile ei. Deaceia am oroare de expresiile comerciale care prostituiază Ştiința.

M-LLE: Comercializarea Ştiinței nu este decât puntea care o face accesibilă vulgului.

JEAN: Dar inițiații, ciracii, apostolii ei trebuesc a fi şi gata de jertfă atunci când...

M-LLE: *(surâzând)* Aha! Ne apropiem.

JEAN: De ce?

M-LLE: Continuă. Nu te întrerupe.

JEAN: Să-mi spui mai întâi de ce ne apropiem?

M-LLE: De nimic.

JEAN: Am să spun eu atunci. Ne apropiem de ceva care-ți displace... acum. Şi totuşi nu mai mult, cu o săptămână în urmă... Mademoiselle. Inutil să ne mai ascundem după degete. Timpul e foarte scurt — cel puțin pentru mine — şi vreau să trăesc, să iubesc, să simt şi să gust fiece minut, secundă cu secundă, dragostea. Să-mi încălzesc la flacăra ei trupul înghețat şi plămânii zdrențuiți. E trist, Mademoiselle, când ai numai 20 de ani şi trebue să te gândeşti la moarte. Soarele care nu mă va mai...

M-LLE: Iar începi să devii romantic.

JEAN: *(enervat)* Dar spune-mi explică-mi odată, ce înseamnă schimbarea asta a d-tale?

M-LLe: Schimbarea mea? (*se uită în oglinda de pe masă. Apoi către Jean:* Mă găseşti într'adevăr schimbată?

JEAN: *(înfuriat şi abia reținându-se)* Te faci că nu mă înțelegi. Este o insultă directă. Nu se procedează astfel cu un bolnav, Mademoiselle, ți-o spun eu, care nu sunt doctor.

M-LLE: *(grijulie)* Te-am supărat cu ceva? Iți pot fi de folos? Spune-mi. Sunt gata...

JEAN: Hmm. Tonul acesta politicos, tonul acesta cu miros de formol...

5 minute tăcere. In timpul acesta Jean se ridică de pe chaise-longue şi se plimbă prin fața ei cu mânile la spate, puțin aplecat şi târându-şi paşii. După douăzeci de paşi, obosit, se reaşează în chaise-longue şi o fixează atent.

JEAN: *(încet)* Madcmoiselle.

M-LLE: ....

JEAN: *(ceva mai tare)* Mademoiselle.

M-LLE: *(tresărind)* Poftim!

JEAN: Ce zi este astăzi?

M-LLE: *(priveşte absentă spre fereastră)* Superbă.

JEAN: *(acru)* In ce zi suntem, te-am întrebat.

M-LLE: Vineri.

JEAN: *(satisfăcut)* Nu-i aşa că-i Vineri?

M-LLE: Fără îndoială.

JEAN: Şi...?

M-LLE: Şi...?

JEAN: *(cu glas tremurat)* Şi nu-ți spune nimic ziua aceasta?

M-LLE: *(înveselită)* Ei, dac'ar putea vorbi, biata zi.

JEAN: *(aprins)* Ce-ar spune?

M-LLE: *(serioasă)* Că-i furată de pomană, sărmanei săptămâni.

JEAN: *(plouat)* Şi altceva n'ar mai spune?

M-LLE: Ce să mai spună?

JEAN: *(din nou aprins)* Că e ziua sfântă, ziua fericită, când trebue să primesc răspunsul d-tale.

M-LLE: *(cască plictisită, răsfoind o revistă)* Da.

JEAN: *(fericit)* Iți mulțumesc. Iți mulțumesc din suflet. E singurul care-l mai am neatins de boală... Inc'odată, Mademoiselle, îți mulțumesc.

M-LLE: *(cu o mirare prefăcută)* Pentru?

JEAN: *(nerăbdător)* Cum pentru? Doar de răspunsul pe care ai să mi-l dai e vorba.

M-LLE: Nu era necesar să-mi mulțumeşti.

JEAN: *(ridicându-se brusc de pe chaise-longue)* Ce vrei să spui cu asta?

M-LLE: Ce se'nțelege.

JEAN: Adică...?

M-LLE: Da.

JEAN: Refuzi?

M-LLE: Să primesc a-ți fi amantă.

JEAN *(sugrumat)* Ah!... dar atunci... totul... jocul dumitale... Ințeleg. A fost doar o farsă. O glumă. O minciună, cu atât mai monstruoasă, cu cât înşela un bolnav. Dar va trebui să mă iubeşti, Mademoiselle. Va trebui să fii a mea. Imi eşti datoare aceasta.

M-LLE: Datoare? Exagerezi cred.

JEAN: *(violent)* Nu. De o mie de ori nu, căci o lună întreagă m'ai ațâțat, m'ai ispitit şi provocat. Ce priveşti aşa la mine? Degetele care se abandonau mângâerilor mele desigur că nu pulsul mi-l căutau şi nici respirația mea nu interesa capul acesta *(îl indică cu degetul)* ce se rezema de atâtea ori pe pieptul meu. Nu, Mademoiselle, nu. Niciodată. Nu pot primi refuzul d-tale. Eşti obligată la această dragoste pentru mine care nu ți-am cerut-o, ci mi-ai oferit-o diabolic, şi acum când mi-a devenit necesară, mai mult ca pneumotoraxul pe care în curând... *(din nou rugător)* De ce atâta răutate, Mademoiselle? Mă adresez medicului, dacă femeii nu-i pot ajunge la inimă. Dragostea d-tale este oxigenul ce-l respir, este însăşi viața mea. De ce vrei să-mi furi singurele clipe fericite pe care Providența — dintr'un simțimânt de milă mai mare ca al d-tale — mi l-a trimis în cale sub înfățişarea ce o porți, ca să mă mângâe de suferințe în scurtul popas care-l voi mai face pe acest pământ?...

M-LLE: Mă faci să regret clipele petrecute cu d-ta. Credeam că vei înțelege...

JEAN: *(întrerupând-o)* Nu înțeleg şi nu vreau să înțeleg decât un singur lucru: Că nu mai pot trăi fără d-ta şi că trebue să mă iubeşti. Atât. Restul, prejudecăți, obligații, nu mă interesează. Ți-am spus că va trebui, că e necesar — da, absolut necesar pentru liniştea mea — să fii a mea. Te-ai făcut că nu înțelegi. Am reuşit să-ți smulg o promisiune, aceia că-mi vei da astăzi, Vineri, un răspuns. Şi acesta nu poate fi decât afirmativ. Căci te iubesc ca un nebun, ca un smintit, ca un tuberculos, Mademoiselle. ...O! D-ta trebue să ştii cum iubesc tuberculoşii.... Trebue să fi simțit cum ard privirile acelor care de luni de zile nu aud paşi şi nu văd alt chip de femeie... Ceata aceasta de nefericiți între care eu sunt cel mai... Dar am, trebue să am dreptul la viață. Şi viața nu este altceva decât dragoste. Cum nu poți pricepe un lucru atât de elementar?

M-LLE: *(tristă)* Toți sunteți la fel. Toți bolnavii, fără deosebire. Egoişti.

JEAN: *(surprins)* Toți bolnavii? Vorbele acestea... Am bănuit eu... Toți bolnavii, nu? Pe care Mademoiselle le docteur, sănătoasă, nu-i poate...

M-LLE: *(înfuriată)* Dar n'am vrut să spun asta. M'ai înțeles greşit.

JEAN: *(întunecat)* Am înțeles destul de bine. Prea bine chiar. Trebuia să-mi dau seama înainte de ați primi ...de a mă lăsa amăgit, înşelat...

M-LLE: Prostii!

JEAN: *(satanic)* Ei bine, Mademoiselle, află că nu sunt prostii. Ar fi fost poate, dacă nu m'aşi fi gândit la această eventualitate. Dar m'am gândit. In toate zilele, premergătoare răspunsului ce trebuia să mi-l dai. Şi-ți pot spune că e inutilă, înțelegi? I-nu-ti-lă, orice rezervă a d-tale, față de mine.

M-LLE: *(cu o uşoară teamă în glas)* Ce vrei să spui?

JEAN: Nimic alt decât, că la laptele ce l-am băut mai înainte împreună, am schimbat ceaşca mea cu a d-tale, după ce-am avut grijă *(râde silit)*, să sorb de câteva ori din ea. Apoi şi din prăjiturile mâncate de noi eri, din aceia cu şocolată ce ți-am oferit, am muşcat odată. Şi paharele de limonadă consumate Luni, au fost schimbate... Medic ți-am mai spus că nu sunt, dar atâta lucru ştiu şi eu că milioanele de bacili ai lui Koch, cuibăriți în pieptul meu *(se bate cu pumnul în el)*, se vor simți tot atât de bine şi în plămânii d-tale. Oh, obrajii roşii, sânul tânăr şi voinic, sănătatea obraznică ce-ți respiră din pori, care mă insulta de câte ori îmi intra în odae...

M-LLE: *(indignată)* Ai făcut tu asta?

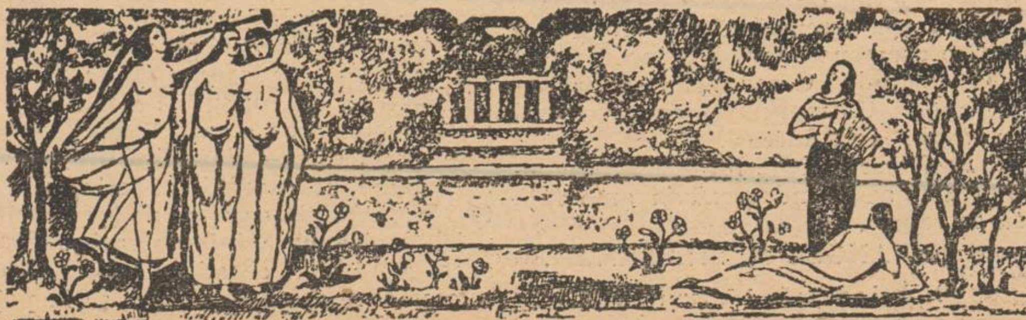
JEAN: *(înțepenindu-se în fața ei şi privind-o drept în ochi)* Da. Am făcut-o.

M-LLE: *(cu dispreț)* Nenorocitule!

JEAN: Din contra. Fericit. Ce te mai poate reține să-mi cazi în brațe?

M-LLE: Inconştientule!

JEAN: *(cu milă prefăcută)* Ştiu. E dureros la 25 de ani să te gândeşti la moarte. E trist să priveşti la cei sănătoşi şi nepăsători în timp ce tu te scufunzi în mormânt. Trebuia să înțelegi însă, că nu mai puteam suporta situația aceasta, — diferența ce ți-o citeam în ochi între un bolnav şi o sănătoasă. N'ai pentru ce să te superi. Te-ai jertfit — deşi fără voe — pe altarul Ştiinței, pentru un bolnav. Asta dacă nu mă iubeşti. Iar dacă din contra... Atunci n'ai făcut decât un fapt foarte firesc. Te uiți urît la mine! Zi, tot pe altarul Ştiinței vrei să te socoteşti jertfită, iar nicidecum pe cel al lui Eros. Foarte bine. Să nu te mâhneşti. Au fost alții care şi-au pierdut o mână, un ochi, un picior, cercetând şi experimentând... Dar ştii d-ta mai bine decât mine, astea. Şi în definitiv, închipuieşti, că ai contractat boala, bând după un tuberculos la un restaurant,

în tren, în vreun local sau mai știu eu unde. Nu?

M-LLE: *(batjocoritoare)* Atunci este în regulă. Nu mai am nici o rezervă, nici o obiecție de făcut. Inutil să te mai feresc.

JEAN: *(devenind atent)* Cum ai spus?

M-LLE: I-nu-til, înțelegi? Inutil să te mai feresc.

JEAN: *(neliniștit)* Să te feresc, vrei să zici.

M-LLE: *(sfidătoare)* Nu. Să te feresc am spus.

JEAN: *(speriat)* Sunt confuz cu totul.

M-LLE: Mai bine. Ce ne mai interesează altceva decât dragostea? Căci mă iubești, prietene, nu?

JEAN: *(emoționat)* Oh, da.

M-LLE: *(se ridică de pe chaise-longue, și se apropie cu pași mici de el. Il înlănțuie de gât și-l sărută pe gură).*

JEAN: *(fericit)* Iți mulțumesc, Mademoiselle. Sunt atât de fericit... Mă simțeam... Nu ești supărată pe mine? Căci aș fi...

M-LLE: O! De loc. Iți sunt și datoare...

JEAN: Un răspuns? Și acest răspuns a fost sărutarea...

M-LLE: *(gravă)* Nu. Ci altceva.

JEAN: *(neplăcut surprins)* Altceva? Anume?

M-LLE: Ultima d-tale radiografie.

JEAN: Radiografia mea?

M-LLE: Da. *(se îndreaptă spre dulap. Il deschide. Scoate un teanc de fotografii mari, pe care le așează pe masă. Răsfoește prin ele. Alege una. Către Jean):* Privește. *(Ridică fotografia în dreptul luminii, spre fereastră).* Vezi ceva? Uită-te atent. Sunt plămânii d-tale.

JEAN: *(privind peste umărul ei, înlănțuind-o după mijloc)* Nu văd nimic.

M-LLE: Nimic?

JEAN: Nimic.

M-LLE: Nici n'ai ce să vezi. Sunt perfecți.

JEAN: Ce sunt perfecți?

M-LLE: Plămânii d-tale.

JEAN: *(făcând un pas brusc înapoi)* Iți bați joc de mine?

M-LLE: Nicidecum. Fotografia e clară. Nu minte. Nicio pată, nicio umbră, n'o pătează. Focarul primar reinfectat, s'a calcificat. Dealtminteri te simți de mult mai bine? *(se apropie de el și-l fixează în ochi).* Nu-i așa? Ești numai un bolnav închipuit, prietene, pe care sanatoriul dintr'o excesivă prudență... fiindcă ...însfârșit pentru acel nesuferit mercantilism, care-ți displace atât, se încăpățânează să-l țină. Ești de mult sănătos. De mult nu mai ai nimic.

JEAN: *(stupefiat)* A!...

M-LLE: *(continuând insinuantă).* Bolnav este totuș cineva dintre noi. Și aceia sunt eu, prietene.

JEAN: *(îngrozit)* Dumneata?

M-LLE: Da, eu, care având nevoe de un sanatoriu care să-mi trateze plămânii de mult infectați, trebuindu-mi liniște și îngrijire serioasă, sunt nevoită, pentru a-mi plăti aceasta, să fac „figurație" cu domnii pacienți în convalescență sau chiar complect vindecați, cărora li s'a năzărit a dragoste... Da, prietene. Acesta e purul adevăr, ignorat de d-ta, care mă ții aproape zilnic aci, ore întregi, silindu-mă să-ți ascult toate năzbâtiile, fără să știi că aseară am avut peste 39 de grade temperatură, că am avut o emoragie care pe o alta... că febricitez încontinuu și că, însfârșit... Poate te-ar interesa să vezi radiografia mea? Să-mi admiri cavernele? *(Răsfoește din nou fotografiile)* Obrajilor mei trandafirii dacă le-ai șterge fardul... De aceia n'am avut nici un răspuns pentru d-ta. Acuma însă se schimbă... Desigur... Când am băut din aceiași ceașcă, am sorbit din acelaș pahar și mușcat împreună din prăjituri...

JEAN: *(îngrozit)* Atunci... atunci...

M-LLE: *(serioasă)* Totul este în regulă. Răspunsul meu? Da. Te iubesc și primesc a-ți fi amantă.

JEAN: *(gâfâind)* Și sărutarea... sărutarea care...? *(se șterge puternic cu batista pe buze, în timp ce se mai retrage doi pași).*

M-LLE: In definitiv, de ce te superi? Că te-ai recontaminat?

JEAN: *(țipând)* M'ai nenorocit. M'ai nenorocit. De ce nu mi-ai spus-o?

M-LLE: E trist într'adevăr, la 28 de ani să vezi atâta sănătate obraznică care...

JEAN: Monstru! Monstru cu chip de om... de femeie...

M-LLE: *(continuând imperturbabilă)*... te insultă zilnic.

JEAN: Du-te! Fugi din fața mea, că te ucid. Ești... ești...

M-LLE: ...oxigenul, viața ta, fără de care nu poți trăi.

JEAN: *(urlând)* Bestie... Criminală... Criminală...

M-LLE: Va trebui să renunți, să te jertfești. Nu pentru Știință, e drept, ci doar pentru dragoste. Pe altarul lui Eros care...

JEAN: *(din ce în ce mai tare)* Pleacă!... Pleacă îți spun...

M-LLE: *prefăcându-se înfuriată)* Și în definitiv de ce atâta supărare, ce atâta urlet? Inchipuieți că te-ai fi putut reinfecta a treia oară într'un local, într'un restaurant... In tren bunăoară...

JEAN: Viperă!...

M-LLE: Am și eu dreptul la viață...

JEAN: Piei din fața mea... Nu înțelegi?

M-LLE: Nu te porți frumos cu o bolnavă...

JEAN: Tot disprețul meu... Toată scârba...

M-LLE: *(resemnată)* Atunci... *(oftează)* renunț...

(se aude o sonerie)

M-LLE: Ascultă! Auzi?... Este bolnavul din camera 42. Mă chiamă. Acela are într'adevăr nevoe de dragostea mea, de o iluzie... O merită. Și-a expectorat aseară ultimele resturi din plămânul stâng. Iar cel drept... Ciuruit ca o sită... Plec. La revedere... Ba nu. Adio, prietene. *(Pleacă).*

Jean rămâne un minut nemișcat privind ușa pe unde a dispărut Mademoiselle le docteur. Apoi se repede la radiografia trântită pe chaise-longue, o ridică în bătaia luminii, o privește, și o strânge înfrigurat la piept.

O bătae în ușă.

Jean tresare speriat. Strânge radiografia, sul, și și-o ascunde sub halat. Apoi către cel ce a bătut în ușă.

JEAN: Intră.

Profesorul intră surâzând, îndreptându-se spre el. Il bate prietenește pe umăr.

PROFESORUL: Merge bine, merge bine, tinere?

JEAN: Da, domnule Profesor.

PROFESORUL: *(satisfăcut)* Te simți mai zdravăn, așa-i?

JEAN: Mă simt, domnule Profesor.

PROFESORUL: Dar ce-i mutra asta?

JEAN: Am o reclamație să vă fac, domnule Profesor.

PROFESORUL: O reclamație? Asupra cui?

JEAN: Asupra unuia din personalul dvs.

PROFESORUL: *(serios)* Asta e grav. Anume, ce v'a făcut?

JEAN: Am fost sărutat...

PROFESORUL: *(înveselit)* Asta e mai puțin grav.

JEAN. ...de o persoană infectată.... bolnavă... care... Mademoiselle...

PROFESORUL: Mademoiselle le docteur? Asistenta mea?

JEAN: Nu știu dacă vă este asistentă... cu atât mai rău atunci. Dar în halul de boală în care se află să îndrăznească... ca medic mai ales... să se atingă de un bol... un convalescent... Un sănătos chiar. *(se bate cu palma peste halat, cam în dreptul unde ar fi radiografia, ascunsă).*

PROFESORUL: Cine ți-a spus că ești convalescent? Mademoiselle le docteur?

JEAN: Da, dânsa.

PROFESORUL: Și ți-a mai zis că-i bolnavă? Atinsă la plămâni?

JEAN: *(cu un aer superior)* Desigur.

PROFESORUL: *(își freacă mâinile, necăjit):* Domnule Jean. D-ta ești o persoană inteligentă, așa că-ți pot vorbi deschis. *(cu gravitate).* Nu trebue să ai nicio teamă. Asistenta mea este perfect sănătoasă. Cum îți poți d-ta închipui că țin bolnavi ca îngrijitori ai altor bolnavi? Asta e o absurditate. Este numai un sistem, o metodă a ei, — pe care o crede infailibilă — deși eu nu sunt de aceiași părere, cu toate că a avut multe rezultate excelente — de a infiltra, de a sugestiona bolnavului, că este sănătos. Se întâmplă ca el să aibă o reacție psichologică care influențează... Dar acestea nu sunt chestiuni pe care trebue să ți le spun și pe care să le poți înțelege. Ți-a dat și vreo radiografie de plămâni sănătoși?

JEAN: Ai mei.

PROFESORUL: Nu ai d-tale, ci ai unei persoane sănătoase. Plămânii d-tale sunt... ceva mai rău. Sper însă să te pot vindeca. Am mari speranțe.

JEAN: *(zdrobit)* Așa dar...

PROFESORUL: Nicio teamă din partea Mademoisellei le docteur. Este o eminentă doctoră. Experimentează. Și când pacienții se întrec cu gluma... îi înfrânează cu sperietoarea bacilului Koch. Căci, vezi d-ta, altminteri n'ar mai putea lucra. O să ajungă odată ceva și ea... da, da... e o minunată doctoriță. Riscă într'adevăr prea mult, dar e imună... te asigur. Și contra baccilului lui Koch, căruia i-a declarat războiu pe viață și pe moarte și contra celuilalt baccil... O! Mai ales contra ăstuia... Eu însă nu sunt pentru metoda sugestionării. O prefer pe cealaltă. Să spun bolnavului adevărul în față, ca să știe în ce situație se află. Aceasta este metoda sanatoriului meu. Dânsa însă, abătându-se, și lucrând altfel — este al treilea caz pe care îl descopăr, și mai am un bolnav la camera 42, unde am să mă duc de îndată, iarăși, să cercetez — am să-i dau un avertisment. Ultimul. Vezi dar, tinere, că n'ai niciun motiv să fii nemulțumit... Tot personalul, împreună cu mine, n'avem decât un singur scop: Insănătoșirea pacienților ce ni-au încredințat viața. Așa. Ar fi acum timpul să părăsești hallul și să treci în camera d-tale. Bună ziua. *(Ese). Trec câteva minute. Apoi...*

In timp ce Jean și-a ascuns capul în mâni, intră Mademoiselle. Jean ridică capul, o vede, și sare în sus, încercând să se apropie de ea.

M-LLE: *(serioasă)* Dumneata? Tot aci?

JEAN: *(turburat)* Mademoiselle... ertare... sunt atât de nenorocit... mă simt atât de... Aș vrea să-mi răscumpăr greșala care...

M-LLE: *(cu un gest îl oprește a mai inainta. Severă):* O! Nu. Ajunge. S'a terminat cu povestea. Ai avut bunătatea să mă reclami d-lui Profesor.

JEAN: Dar...

M-LLE: *(plictisită)* Inutilă orice discuție pe tema aceasta. De mâne părăsesc sanatoriul. Să-mi complectez doar fișa d-tale.

JEAN: *(îngenunchiază și împreunându-și a rugă mânile)* Mademoiselle.

M-LLE: *(își trage chaise-longue-ul lângă masă. Se așează în el și scrie, citind cu glas tare)* Jean Ionescu...

JEAN: Nu pot trăi fără dragostea d-tale care...

M-LLE: ...etatea 20 de ani. Intrat în sanatoriu la...

JEAN: Sufletul meu însetat strigă, țipă, chiamă viața ce...

M-LLE: ...1 August 1937, cu patru caverne în plămânul stâng...

JEAN: De ce atât de răutăcioasă? Gândește-te că un bolnav...

M-LLE: ...și două focare primare...

JEAN: Ești oxigenul care-mi dă....

M-LLE: Inceput experiența la data intrării în sanatoriu...

JEAN: Mă adresez doctorei... mă adresez femeii...

M-LLE: ...bolnavul având o astenie foarte...

JEAN: Soarele care în curând nu mă va mai vedea...

M-LLE: Terminat experiența la 31 August, cu rezultat...

JEAN: Dar te iubesc ca un... ca și un... cum nu poți înțelege acest...

M-LLE: ...Pozitiv.

(Se ridică își strânge hârtiile și pleacă).

JEAN: *(rămas singur).* E groaznic... E groaznic... Ingrozitor de groaznic...

— CORTINA —

MARIA ARSENE

Concursul de pasagii

Continuare din pagina 8-a

găsește loc. Face parte din acea generație care, — după cum spune Erich Maria Remarque în „Pe frontul de Vest nimic nou", — „a fost distrusă de războí, chiar dacă a scăpat de obuzele lui..."

Nevoia de ideal îl îndeamnă să se înroleze în rândurile unui partid care făgăduia reforme generoase. Dar decepția vine curând. Cunoaște bâlciul politic în cele mai desgustătoare aspecte. Cunoaște pe d. Lică Cartojan, desăvârșitul elector, care, ca și „Negustorii de glorie" din piesa lui Marcel Pagnol, își freacă mânile încântat, când îi vede semnele de pe obraz, căci „aista-i un capital electoral care nu trebue neglijat." Iar deasupra „clăcii de minciuni" a campaniei electorale, a foamei pantagruelice a electorilor opriți să sporească, în vânturarea satelor, la fiecare cârciumă, se profilează *„acelaș plugar în suman, omul dintotdeauna al acelor locuri, crescut cu rădăcini vegetative, pe care nu le-a smuls nici una din urgiile vremelnice, trecând dintr'un veac în alt veac, abia mai schimbat, imperceptibil, de cum va fi fost în vârsta necunoscută a neamului trac".*

Radu Comșa cunoștea astfel toate vicisitudinile vieții. Iși aducea aminte că e un desrădăcinat. Incearcă să revie la glia părintească. Dar ceiace vede acasă, în satul lui, umple cu vârf paharul amărăciunilor.

Radu Comșa va întâlni acum pe Luminița care s'a măritat, va întâlni copiii ei, bărbatul ei, fericirea ei. Și Radu Comșa se va duce să-și înnece pustiul vieții lui sfărâmat în lacul negru cu apa grea și blestemată.

Ce trist sfârșește această carte și cu ce sentiment de dureroasă toropeală sufletească o închizi! Te gândești cu ce jertfe s'a realizat edificiul României moderne de astăzi și fără voe, rogi Pronia cerească să ne ferească de încă o asemenea cumplită încercare.

Cartea d-lui Cezar Petrescu ar trebui meditată împreună cu „Oameni în războí" de Andreas Latzko, „Focul" lui Barbusse, cărțile lui Remarque, — mai ales azi, când grozăvia amenință să se repete.

ANGEL R. SILBERMAN.

*) Vezi „Adevărul Literar No. 875

Viaţa teatrală

D. Paul Prodan şi ideia de studio

Când s'a anunţat, acum câteva luni, înfiinţarea unui studio al Teatrului Naţional, vestea a fost cum nu se poate mai bine primită, de toată lumea. Se împlinea astfel un vechiu deziderat al vieţii noastre teatrale, şi toate năzuinţele întru desvoltarea şi propagarea cât mai rapidă a ideii de teatru în masele populare, erau permise.

Nu mult după aceia însă, au şi început criticele, critice însă de o natură cu totul deosebită, ele purtând, nu asupra unor realizări trecute sau prezente, ci asupra celor ce se vor sau nu se vor întâmpla.

S'a ajuns astfel la o serie întreagă de concluziuni... profetice, din care, evident, niciuna nu putea să corespundă adevărului, atâta timp cât forurile competente — în speţă d. Paul Prodan — nu-şi spuseseră cuvântul.

Doritor să pună capăt tuturor zvonurilor care n'au încetat să se perinde cu uşurinţă dela anunţarea creării acestui studio, d. Paul Prodan, într'un interview apărut nu de mult într'un cotidian de specialitate, şi-a arătat punctul de vedere.

De acum înainte vom putea vorbi despre studioul Teatrului Naţional, fără niciun fel de şovăire şi bazaţi pe date sigure.

Directorul Teatrului Naţional şi-a spus cuvântul.

S'a întâmplat însă că majoritatea zvonurilor tendenţioase emise de unii din colegii noştri, şi mărturisim, chiar de noi, s'au confirmat!

In momentul în care s'a înfiinţat Studioul Teatrului Naţional, majoritatea celor ce se ocupă cu mişcarea noastră dramatică, şi-au arătat scepticismul lor în ceeace priveşte ideea în sine a unui atare studio.

Studioul înseamnă un teatru de experienţă, un teatru liber, unde o serie de încercări pot fi puse la cale spre a deschide noui orizonturi şi noi posibilităţi artei dramatice. Pentru România, crearea acestui studio era salvatoare, ea venind la timp pentru a anima o mişcare teatrală inexistentă, şi sortită unei vieţi negative, din lipsă de aer, de iniţiativă sau curaj. Studioul însemna portiţa deschisă către o atmosferă nouă, pe unde avea să intre un soare purificator şi curat. Ne-a fost teamă însă că ideea acestui studio să nu fie pricepută aşa cum trebue, ajungându-se deci la aceleaşi rezultate negative, îngrădite într'un cerc restrâns, închis, unde orice încercare de evoluţie, din lipsă de spaţiu, era sortită să piară.

Temerile noastre s'au evidenţiat, din nenorocire, pe deplin.

D. Paul Prodan, pe care-l credem animat cu cele mai bune intenţiuni, şi pentru care am avut adeseori cuvinte de laudă, s'a înşelat de data aceasta, complect.

In acel interview, de care aminteam mai sus, d-sa a declarat sus şi tare, că Studioul Teatrului Naţional, *nu va fi un teatru de experienţe*, ci din contra, va urma acelaş program de activitate al Teatrului Naţional.

După asemenea declaraţiuni categorice, este momentul să ne întrebăm desamăgiţi: care este rostul creării acestui Studio? Ni se va răspunde, cu siguranţă, că Studioul va fi al doilea Teatru Naţional din Bucureşti. La care ne vom întreba din nou, dacă, aşa cum se prezintă viaţa noastră teatrală, Bucureştiul are nevoe de două teatre Naţionale?

Când, în stagiunea trecută, d. Paul Prodan a încercat zadarnic timp de şase luni să găsească un spectacol — bun sau prost—care să fie pe placul publicului, când în aceiaşi stagiune s'au reprezentat nu mai puţin de treisprezece piese noi, ceeace constitue un record pentru un teatru, particular sau subvenţionat, necesitatea unui al doilea Teatru Naţional, nu se impunea de loc.

In loc să vedem doar trei sau patru piese englezeşti, transpuse pe scena Teatrului Naţional, de d. Soare Z. Soare, după modelul celor pe care le-a văzut cu o deosebită atenţiune la Londra, vom vedea şi de aci înainte opt. „Casele Hervey", „Oamenii cu mască" şi alte „Cavalcade", vor vedea lumina rampei, de două ori mai mult, decât au fost sortite să vadă până acuma.

Era necesară, pentru aceasta, crearea unui studio?

Va fi cu ceva schimbat, aspectul mişcării noastre teatrale?

Vor profita spectatorii, cu ceva, de pe urma acestui studio?

Noi orizonturi se vor deschide pentru arta dramatică românească?

Şi însfârşit, un impuls de viaţă nouă, va bate în vinele sclerozate ale Teatrului românesc?

Este îndoelnic, să sperăm realizarea măcar parţială, a unora dintre dezideratele de mai sus.

Şi iată cum, cele mai bune intenţiuni, vor pieri, fără să fi dat vreun rezultat, fără să fi lăsat vreo urmă, fără să fi adus nimic nou, pentrucă nimeni nu vrea să-şi ia răspunderea unor experienţe, care, chiar de nu ar reuşi, ar aduce măcar o umbră de inedit în lâncezeala şi mediocritatea care domină viaţa noastră teatrală.

Stagiunea s'a deschis...

In momentul când vor apare aceste rânduri stagiunea teatrală 1937—1938 se va fi deschis. Teatrul Naţional va fi jucat „Despot-Vodă" de Vasile Alecsandri, făcând astfel, ca întotdeauna, primul pas.

O stagiune care începe este pentru noi, un lucru emoţionant. In fiecare an, venim cu aceiaşi inimă deschisă, animată de năzuinţe şi rarcori plecăm cu bucuria de a fi descoperit ceva nou.

Dar nu ne lăsăm. Am ajuns de o tenacitate într'adevăr exemplară, în răbdarea pe care o avem, de a ne imagina să găsim, odată cu deschiderea fiecărei stagiuni, scânteia care să ne dea iluzia unui drum nou.

Cum se va încheia anul teatral care a început?

Dacă speranţele ce ne-am pus în teatrele subvenţionate, s'au consumat înainte de a se fi ridicat măcar prima cortină a stagiunii, ne rămâne consolarea teatrelor particulare, unde, în ultima vreme a domnit o activitate din cele mai rodnice.

Fuziunea pe care a făcut-o compania Bulandra, cu cele trei teatre conduse de d. Sică Alexandrescu, a produs o animaţie extraordinară.

Nu ştim care vor fi roadele acestei colaborări. Nu ne îndoim însă de reuşita ei, şi vom avea ocazia să vorbim în curând de primele rezultate.

GH. NENIŞIOR

Cronica cinematografică

Sacha Guitry, cineast

In momentul acesta două filme merită neapărat să fie văzute: „Le roman d'un tricheur" al lui Sacha Guitry şi „Lloyd London" al casei Fox.

Acesta din urmă e o producţie extrem de îngrijită, cu actori buni mulţi, cu acrobaţii fotografice remarcabile, cu idei delicate în tratarea subiectului, cu imagini de o strălucire şi acurateţă technică fără cusur. Decât, aşa, cu toate calităţile înşirate, „Lloyd London" nu e mai mult ca un simplu foarte bun film american, aşa cum există deja (şi vor mai exista încă) numeroase altele. Vrem, prin asta, să spunem că nu-i un „deschizător de drumuri", nu-i un „moment" în istoria cinematografului, o cotitură importantă în evoluţia lui. Pe când „Le roman d'un tricheur" tocmai este toate aceste lucruri. Nu se poate măsura cu filmele americane în aproape niciunul din domeniile cinematografice: nici ca fotografii, nici ca artă actoricească, nici ca invenţii de detaliu, nici chiar ca valoare a gag-urilor diverse. Pe toate aceste tărâmuri, „Lloyd London" (sau oricare alt film american foarte bun: „Ispita", „Infamia" etc.) bate pe „Roman d'un tricheur". Decât —, acesta din urmă reprezintă, cum spuneam, „o răscruce" în drumul spre progres al acestei arte a ecranului. „Le Roman d'un tricheur" este original din capul locului: nu-i original în detalii pentru că e original în ansamblul lui, iar amănuntele „devin" originale la rându-le pentru simpla pricină că accesorium sequitur principale. Intr'o privinţă, „Le roman d'un tricheur" e mai original decât chiar filmele lui Charlot.

Dar în ce constă acest „Roman d'un tricheur" despre care am vorbit atâta şi despre care însă n'am spus încă ce e?

Este, mai întâi, un film mut, unde totuşi se vorbeşte tot timpul. Nu însă actorii, ci autorul, — care face „ca un" speaker — fără însă să fie speaker, deoarece nu vorbeşte „despre alţii", ci despre el însuşi, tot filmul nefiind decât o confidenţă unde limbajul interior al spovedituIui comentează fila de imagini vizuale de pe ecran, acestea din urmă la rândul lor „jucând" intenţiile şi sentimentele diverse exprimate în cuvintele povestitorului.

Iată prima originalitate, care deosebeşte acest film de toate cele de până la dânsul. Iată acum o a doua: „Le Roman d'un tricheur" e primul film sută la sută film.

Căci esenţa filmului este o curgere de gânduri, un fluviu de imagini ca atunci când visăm — adormiţi sau treji — sau în genere când „ne gândim" (în româneşte e o nuanţă interesantă între „a gândi" şi „a se gândi" — acest din urmă verb desemnând o operaţie cu mult mai vagă, de o hoinărire mentală, „flanarea" dealungul amintirilor, care se leagă prin lanţul lăbărţat al simplei asociaţii de idei, pe care însă le sudează un ciment mult mai puternic, anume un sentiment intim profund. Am explicat odată, toate acestea, acum aproape zece ani, într'o carte despre cinematograf, carte al cărei prim capitol se intitula „Adjectivul „cinematografic". In momentul acela, filmul cel mai... film era filmul de gen Chaplin. Şi până azi producţiile Charlot au deţinut recordul „cinematograficităţii" — dacă ni se permite acest cuvânt îngrozitor. Am zis: până azi; dar de azi încolo, recordul a trecut altuia. „Le roman d'un tricheur" e mai cinematografic decât „Timpuri nouă", „Luminile oraşului" sau „Goana după aur". Din toate acestea lipsea cuvântul rostit. Trebuia găsit mijlocul de a face filme în principal mute — dar în subsidiar vorbitoare. Şi prin „subsidiar" nu înseamnă 25% vorbitor, sau 10%; ci 100% vorbitor, vorbirea totuşi rămânând element subsidiar şi imaginile de ecran având structura fantomatică a imaginilor mentale. Sacha Guitry a realizat acest deziderat în mod complect — ceeace Charlot n'o făcuse încă.

A treia originalitate este caracterul pur personal al acestei opere a lui Guitry. Totul e făcut de el. Este un film individual. Lucru bizar, căci filmul este ceva eminamente colectiv. E drept că şi Charlot îşi face singur toate: scenarii, texte, distribuţia rolurilor, regisură, decoruri, muzică, etc... Totuşi, asta necesită mulţi bani, concursul a multe persoane; s'apoi se lasă, ca şi în filmele normale, centrul de gravitate să cadă pe actori, pe colectivitatea interpreţilor. Pe când în filmul lui Sacha Guitry actorii nu-s actori, ci — cum să zic? — simple amintiri vizuale ale povestitorului. Interesul este El, autorul, omul care-şi aduce aminte. Filmul e gândul lui, care curge; este fluviul gândurilor lui diverse, vorbe şi imagini, fraze şi oameni ce retrăesc o clipă şi se eclipsează ca... gândul, exact ca un gând veritabil.

Intreită originalitate, care ne face să ne întrebăm dacă procedeul Guitry, formula lui de film, va avea imitatori — şi chiar dacă poate, în principiu, avea imitatori. Dacă nu poate, asta e o dovadă mai mult de caracter strict „individual" al acestui curios film. (detalii de analiză asupra lui se pot găsi în „Le Moment" de Vineri 10 crt.).

D. I. SUCHIANU

AZI A APĂRUT

CINEMA

— SAPTAMANAL —

complet reorganizat, cu senzaţionale reportagii, fotografii superbe din viaţa vedetelor, cronica filmelor, ultimele evenimente cinematografice, bilete cu reducere la cinematografe

24 pagini mari 5 LEI

Cărți și reviste

Istoria Filozofiei Moderne

Societatea Română de Filozofie, de sub conducerea d-lui prof. Constantin Rădulescu-Motru, a luat inițiativa publicării unui întins studiu, în trei mari volume, de *Istoria filozofiei moderne*, cu colaboratori români și străini. Din această lucrare, închinată de autorii ei ca un omagiu activității filozofice a d-lui prof. Ion Petrovici, a și apărut primul volum cuprinzând 540 de pagini.

Rădulsecu-Motru

Volumul acesta, care începe cu renașterea și merge până la Kant, a fost scos în colaborarea d-lor Edgar Papu, Anton Dumitriu, G. Vlădescu Răcoasa, d-na Alice Voinescu, d. Alexandru Posescu, d-ra N. Facon, d-nii Mircea Vulcănescu, Constantin Botez, Petru Comarnescu, Ion Zamfirescu, Ștefan Șoimescu, Constantin Floru, și B. Irion. Volumul începe cu un studiu introductiv, scurt dar substanțial, semnat de d. prof. Constantin Rădulescu-Motru, despre *„Filozofie și Istoria filozofiei"*.

Volumele următoare, al doilea și al treilea, vor avea de colaboratori, în afară de unii dintre cei care au lucrat la volumul I, pe d-nii Mircea Florian, Tudor Vianu, D. D. Roșca, C. Narly, St. Bârsănescu, Gr. Tăușan, Camil Petrescu, Petre Andrei, Sorin Pavel, N. Balca, Nicolae Bagdasar, Tr. Herseni, M. Mancaș, N. Tatu, I. Didilescu, etc. iar dintre autorii străini pe d-nii Leon Brunschvig, Emil Bréhier, Jacques Chevalier, Albert Lalande, Thomas Greenwood, Arthur Liebert, René Hubert și Abel Rey.

Deși scoasă de un număr atât de mare de colaboratori, *Istoria Filozofiei moderne* este departe de a fi o lucrare lipsită de unitate. Unitatea ei o face, în primul rând, continuitatea neîntreruptă a evoluției cugetării filozofice de la începuturile timpurilor moderne și până în zilele noastre, evoluție ale cărei aspecte ea le înfățișează rând pe rând. Dar nu numai atât. Păstrându-și deplina lor individualitate, autorii acestei lucrări voluminoase și masive au respectat în expunerile lor caracterul obiectiv al stilului științific. In străinătate, genul acesta de studii sistematice scoase în colaborare este de mult introdus și nu numai în filozofie. La noi apare pentru prima oară un asemenea studiu. Iar condițiunile în care se prezintă el credem a fi dintre cele mai bune.

La noi, nevoia unei asemenea lucrări era deadreptul imperioasă. In lumea noastră intelectuală preocupările de ordin filozofic au început să prindă din ce în ce mai mult și să se întindă la un cerc din ce în ce mai mare. Spre deosebire însă de celelalte discipline intelectuale, care pot fi studiate sistematic în lucrări ce cuprind expuse rezultatele la care au ajuns ele, filozofia, neavând până în prezent un corp de doctrine definitiv constituit, nu poate fi studiată în mod sistematic, ca o știință.

Studiul ei nu poate fi făcut decât istoric, arătându-se diferitele forme pe care le-a luat în trecut și în prezent.

D. prof. P. P. Negulescu, care și-a dat seama de această particularitate a studiului filozofiei, a început încă dinaintea războiului, din 1910, publicarea unui studiu de Istorie a Filozofiei proectat în 10 volume, care pleca deasemenea dela Renaștere. Conceput pe o scară prea întinsă și din cauza greutăților războiului și a timpurilor anormale care i-au urmat, apariția acestui studiu s'a oprit până în prezent la Renaștere.

Conștientă de nevoia lucrării și de greutățile pe care le prezintă căzând în sarcina unui singur autor, *Societatea Română de Filozofie* a conceput planul unei colaborări mai întinse. Primul volum de *Istoria Filozofiei Moderne*, apărut acum, reprezintă înfăptuirea concretă a acestei idei. Este, credem, o reală dovadă că ideile, chiar când sunt concepute de filozofi, se înfăptuiesc în lucruri concrete și foarte utile. Așa fiind, este probabil că difuzarea ideilor filozofice în cercuri cât mai întinse va influența viața noastră culturală și — desigur — această influență nu se va exercita decât în bine.

Al. P.

Revue de Transylvanie

„Revue de Transylvanie" Tome III, No. 3. Cluj Roumanie, continuă să apară în condițiuni technice admirabile și cu un conținut îngrijit. Astfel este articolul profesorului Capidan, din care se desprinde interesanta figură a cercetătorului științific al limbii noastre după documentele vechi păstrate, profesorul Sextil Pușcariu. Profesorul Sextil Pușcariu a fost continuatorul încercărilor lui B. P. Hașdeu în această direcție, dar un continuator care cunoștea progresele apusene pe acest teren și lucrările unor savanți ca celebrul indo-europeanist Brugmann, sau slavistul Leskien sau germanistul Ed. Sievers, în studiul limbii formale, precum teoriile lui Wundt, care, tratând despre limba în legătură cu psihicul, se ridicase de la formal, materialism la concepția spirituală a limbisticii.

Sub conducerea lui Weigand, Profesorul Sextil Pușcariu se familiarizase în institutul său Sud-European cu toată evoluția istorică a limbii noastre, în care elementul roman, redus la izolare, a fost supus numai influenții bizantine.

Această nouă deschidere de orizont, zice profesorul Capidan a oferit d-lui Sextil Pușcariu un nou câmp de cercetare, în care talentul și știința sa s'au putut valorifica în lucrări prin care soluționa mai toate problemele ce se puneau relativ la evoluția istorică a limbii noastre în Sud-Estul European. Studiile din Germania ale marelui savant s'au complectat prin studii în Franța și mai ales cu studiile la Universitatea din Viena, unde, timp de doi ani, a studiat cu celebrii specialiști în limbistică indo europeană, filologia și etnografia balcanică. Kretschmer, Jacik, Jirecek și mai ales cu ilustrul romanist Meyer Lübcke, până ce în 1905, a fost numit docent la Universitatea din Cernăuți, începându-și aci la vârsta de 30 de ani cariera strălucită deși fără altă reclamă decât opera sa științifică și lecțiile sale care formau discipoli și, mai ales, prin pilda unei atitudini de tânăr savant care știe să se impună prin „seninătatea sa mândră" tuturor celor care-l ascultau.

Dar nu numai pe catedra Universității s'a știut el impune, ci și în lupta pentru Unitatea națională, unde și-a expus viața prin curagioasa sa activitate națională care a început cu „Glasul Bucovinei" apărut, când aceasta provincie era încă sub stăpânire străină.

Admirabila sa activitate științifică plină de inițiativă și muncă statornică nu se poate rezuma aci. Ea a fost însă expusă cu prilejul jubileului împlinirii celor șaizeci de ani ai săi, în volumul oferit în Ianuarie 1937, de colegii, admiratorii și discipolii săi, dimpreună cu o Tabula Gratulatoria în care sunt înscrise numele intelectualilor celor mai eminenți din noi și acelea ale 72 savanți străini, care s'au asociat la acest omagiu.

Cităm, apoi, studiul d-lui A. Calhani, asupra dezvoltării învățământului primar în zona culturală din Transilvania plină de informații prețioase, articole de d-nii Petre Sergiescu și George Sofronie și mai ales articolul de polemică al d-lui Coriolan Petranu: Pe marginea răspunsurilor d-lui Béla Bartok.

Recomandăm călduros cititorilor această importantă publicație.

Freamătul școalei

„Freamătul Școalei" este o revistă de informație, literatură și cultură, apărând tot la Cluj și care cuprinde un bogat și variat material în numărul său de Iunie, Iulie și August, 1937 și al cărui cuprins justifică cu prisos durata Revistei care e în anul al III-lea al existenții sale, ceiace este un record pe vremurile în care trăim.

Felicitări și bune urări directorului d. V. Chintoianu și primului redactor d. Nicolae Găgescu precum și intregului comitet.

Ștefan Meteș: Mânăstirile Românești din Transilvania și Ungaria.

Carte bine venită care ne informează atât pe noi cât și străinătatea asupra unor instituții care au contribuit odată cu întărirea credinții religioase și la pregătirea unității culturale din România Mare.

Cartea are două părți: „Introducerea" adică „Istoricul mânăstirilor române din Transilvania și ținuturi ungurești populate cu români și partea a doua „Lista alfabetică" a acestor mânăstiri.

D. Meteș desprinde mai ales influența pe care viața spirituală a mânăstirilor a avut-o asupra poporului din Transilvania, susținându-l în lupta înverșunată dusă pentru apărarea credinței tradiționale, împotriva tuturor opresorilor săi. Important e felul său de a trata subiectul: mărturiile și documentele descoperite și arătate, ca dovezi de netăgăduit a celor afirmate. De asemenea sunt foarte bine deslușite și întărite, prin informații sigure, legăturile religioase ale Românilor din Transilvania cu biserica din Principatele Danubiene, precum și rolul jucat de mânăstirea din Blaj, metropola Românilor din Transilvania, uniți cu Roma în 1700, în cultura și civilizația Transilvaniei.

Alcătuirea științifică a lucrării cu tabela analitică de la fine și diversele sale indexe, fac încă un merit pentru această carte de valoare și scurtele monografii a unora dintre cele mai importante din aceste mânăstiri: Alba Iulia, Prislop, Blaj, etc.

Ecouri dintr'un trecut chinuit ajung astfel până la noi și ne cuprinde regretul zădarnic pentru comorile de viață spirituală românească ce s'au putut pierde odată cu distrugerea acestor prețioase instituții.

IS. SD.

2000 LEI
OFERA ZIARUL
DIMINEAȚA
PENTRU NOUL
JOC DE ASEMĂNARE
ZILNIC
Amănunte în ziarul „Dimineața"

Cartea românească

Cronica literară

D. Cantemir: DIVANUL

Compunerea în româneşte şi tipărirea la 1698, în Iaşi, a acelei meditaţii filosofice cu titlul oriental *Divanul seau gâlceava înţeleptului cu lumea sau judeţul sufletului cu trupul"* înseamnă o dată în ridicarea nivelului intelectual al veacului al XVIII-lea. Incâlcirea scrierii, şcolăreasca şi rămuroasa silogistică, au fost exagerate. D. Cantemir era fiu şi frate de Domn, era din ţară şi simboliza dar preocupări ale tinerimii de atunci. De altfel, în *Divan* nu sunt lucruri care să fi speriat pe boieri, care să nu fi dispus spre gândire şi oftare pe orice cititor de psalmi. „In cartea de închinăciune" către frate-său Antioh, Dimitrie îşi desfăşură toate iscusinţele retoriceşti; toată pompa simetrică a unei învăţături înalte sub care mocneşte însă o mare sinceritate afectivă. „Astronomii, începe el solemn înduioşat, adecă a stelelor cunoscători, — prea luminate cinstite iubitul meu frate — întru toate către întru a cerului trup stele se poartă, duă numai neclătitoare şi nemutătoarie a fi areată, carile, una în partea cerului de-asupra, iară alta în partea cerului de desupt a se afla povestesc: una — polus arctictus, iară alta polus antarcticus le numesc, prin carile a cerului trup şi rotunzeală se învârteşte. Aceste dară duă stele, — mai marele meu şi iubit frate, — macar că cu starea una dela altă lungă depărtare şi mare deosebire au, însă iarăşi, după socoteală, pururea nedespărţite şi totdeauna nedeosebite sunt, şi a lor una cătră alta dreaptă potrivire şi ună împotriva alteia neclătită odihnire şi răzemare, nici a cerului lată lăţime, nici a sferei pământului groasă grosime, a o opri seau a o despărţi pot; că precum 2 roate într'o osiă se leagă, aşia acele printr'o mintească osie, — carea acson se chiamă, — una cu alta se, prin atâta de meridian despărţire, intrulochează". Cu aceste două „stele", urmează el, s'ar putea asemăna doi fraţi ca dâsul Dimitrie, şi Antioh, „dulcele meu iubit mai mare frate", căruia îi face acest „puţinteluş pentru mult mituteluş, pentru mare, dar". Cartea întâi, dialogată este aceea care are o adevărată valoare literară şi ea deschide fără urmări un gen care, pornind de la Platon, a avut prin Renaştere, o mare răspândire. Această parte din divan, cu pesimismul ei biblic, e de o uimitoare asemănare cu dialogurile de mai târziu ale lui Leopardi *(Dialogo della Natura e di un' Anima Dialogo della Natura e di un Islandese)*. Omul cu aspiraţiunile lui morale e pus în faţa implacabilei Firi:

Inţeleptul. Vrere-aş şi aş pofti ca să te ştiu, precum mi se pare, o! lume falnică, amăgitoariă şi trecătoariă. Cine te-a făcut? şi ce eşti? de când eşti? şi de când eşti cum te ţii?

Lumea. Eu sum fapta şi plăzmuirea a vecinicului împerat şi sum grădină plină de pomi, seau pomi plini de roadă, şi mai adevărat: vistiar plin de tot binele. Şi sunt 7207 de ani, de când într'acesta chip frumos Domnul m'a meşterşuguit; şi mă ţiu cu oamenii şi oamenii cu mine.

Acum vine o dispută strânsă între ceeace aspiră Spiritul şi ce poate să dea Lumea, care se aşează în poziţia ispititoare a lui Mefistofeles, în care contradicţie trebue să vedem ceva din lupta ce se da în sufletul acestui fiu de domn şi domni neîntărit de Poartă între intelectualitatea şi ambiţia lui. „Văz, zice înţeleptul în frumoase imagini de risipire, frumseţile şi popunde cu un blând sarcasm: „Să ştii, doaba tea ca earba şi ca floarea erbei; bunurile teale — în mâna tâlharilor şi în dintele moliilor; desfătările teale — pulbere şi fum, carile cu mare grosime în aer se înalţă şi, îndată răşchirându-se, ca când n'ar fi fost, se fac". Dar Lumea îi pune înainte avuţia, izbânzile, gloria: „Dară cu această minte te porţi? şi cu această socoteală îmbli, o! sburatule de minte? Dară eu, căci zişi că bunurile mele n'au sferşit, n'am zis precum cei ce le stăpânesc nu vor muri; însă, de vor şi muri ei, iară numele şi slava lor nu moare, nu se trece, nu se sevârşeşte, ci în veci remâne". Insă înţeleptul e îndoit gândindu-se la Alexandru: „Ce folos voi avea? căci el atâta rotunzeală a pământului călcând, şi atâtea împărăţie supunând, după moarte loc mai mult de şeapte palme nu i-a remas, şi pe acela nu el, ci pământul pe dânsul l-a stăpânit; căci că ţerâna pe peptul lui s'a suit, ochii i-a împlut, gura i-a astupat". Este pe alocuri în vorbele Lumii adevărate insule de lirism obscur ca această stingere de soare: „Când lumina soarelui cu nouri seau cu negure se acopere, zici că vremea este melancholică seau tristă, şi cu vremea şi a te voiă se strică, şi încă lipsind luna noaptea, călător, câtă a primejdiei frică porţi!". Inţeleptul devenit Faust, mărturiseşte sincer dorinţele : „Eu poftesc avuţiă.... O lume! Eu poftesc mai mult: ca vestit şi cu nume mare să mă fac... O lume! Eu poftesc târguri şi cetăţi... O lume! Eu, după acestea după toate, şi cinste politicească cer şi poftesc.... O lume! Eu decât aceasta şi mai mare cinste îmi poftesc: şi între stăpâniri să mă învrednicesc". Lumea îl sfătueşte să ucidă, să jefuiască. Insă Inţeleptul ar voi totdeodată şi împărăţia cerului. Gloria pământească i se pare prea şubredă. Cantemir isbucneşte într'o invocaţie furtunoasă a gloriilor apuse, imitând pe Miron Costin, dar cu un pathos mult mai dramatic: „O, lume! Dar eu ştiu, precum şi alţii mulţi ca mine, încă şi mai puternici decât mine, au fost; dară până la sfârşit ce s'au făcut? Ce s'au făcut împăraţii Persilor cei mari, minunaţi şi vestiţi? Unde este Kyros şi Cresos? Unde este Xerxes şi Artaxerxes? aceştia, carii în loc de Dumnezeu se socotiau şi mai puternici decât toţi oamenii lumii se ţineau, până într'atâta cât şi cu luciul mării şi cu valurile furtunei ei vreau să stăpânească oamenilor săi poruncind, ca să bată mare cu toege şi să o puiă în obezi, căci i-a stricat podul cel ce preste mare făcuse la bogazul dela Chersonesos, care loc se chiamă acmu Bogaz-hisari; şi alte lucruri multe de vârtute ce-au arătat. Unde este Alexandru marele Macedoneanul?... unde este Constantin marele, ziditorul Ţarigradului? unde este Justinian cel ce a, acea minunată şi de toată lumea lăudată şi în toate unghiurile a rătunzelei pământului vestită, zidit beserică, care se chiamă Sfânta Sofia? unde este Diocletian, Maximian şi Julian, tiranii cei puternici şi mari? unde este Theodosie cel mare şi Theodosie cel mic? unde este Vasilie Macedon şi cu fiul său Leon Sofos şi alţi împăraţi puternici, mari şi vestiţi a Grecilor? Unde sunt împăraţii Romei, cetăţei ceii de toate biruitoariă? Unde este Romulus şi Cesar August, căruia toate părţile i s'au închinat?" La atâta năvală de întrebări Lumea rămâne încurcată şi întrebată ce-au luat cu ei în moarte vestiţii eroi răspregiurarea zidului era şi 50 de coţi că numai cu o feleagă de pânze învăliţi, ca cum ar fi cămeaşa cea de mătasă învăscuţi; şi într'un sicriu aşezaţi, ca în haina cea de purpură mohorîtă îmbrăcaţi; şi în gropniţă aruncaţi, ca în saraiurile şi palaturile cele mari şi desfătate aşezaţi, s'au dususe; iară altă nemică, nici in sin, nici în spate n'au rădicat, cu sine să ducă". Cât despre soarta duhurilor, ea să învoeşte bucuros că iadul este mai degrabă locaşul lor. Darurile ei sunt din această lume şi bunurile împăratului, le imparte urmaşii lor. „Sceptrul lui — zice Lumea cu onctuoasă ironie — altuia l-am dat; avuţiele şi bunurile lui cărora n'au silit să câştige am împărţit; puterile şi straşniciele lui, cu patru scândure în a pământului pântece le-am legat; caii şi carele lui pre campuri le-am fărâmat; călăreţii lui — pre dealuri şi pedestraşii lui — spre şesuri hulturii şi alte a cerului paseri i-au mâncat; armele lor, rugina le-a topit; cetăţile lui, alţii le-a fărâmat şi le-au cu pământul alăturat; şanţurile lor s'au împlut cu gunoi şi zimţii cei frumoşi de pustietate s'au risipit". Inţeleptul nu se lasă biruit şi Lumea pierde din ce în ce mai mult pasul în faţa vehementului apărător al spiritului. Lumea e temniţă, lumea e maica răutăţilor, numai cel care se leapădă de ea îşi agoniseşte „titu" fericirii. Disputa devine aridă şi de un ascetism pedant, până ce Inţeleptul încearcă a da o definiţie spiritualistă a lumii, dar în sensul naturalismului unui Paracelsus, pe temeiul identităţii spiritului cu natura, comunicând printr'o înrâurire ideală. Cantemir face aici întâile sforţări româneşti de a găsi termeni filosofici: „Substările, asuprastările, împregiur-stările şi cele din lontru cuprinse, precum mai sus am pomenit, precum le ai tu, le-am şi eu; pe tine macrocosmos, pre mine microcosmos, mă chiamă, tu eşti rotund, eu sunt rotund; şi de vei întreba, în ce chip sunt rotund? măsoară din creştetul capului până în talpele picioarelor şi din vârful degetelor mânei drepte până în vârful degetelor mânei stânge şi vezi, că tot cătinţă a măsurei într'amândouă părţile vei afla; etc.". Inclinarea lui Cantemir este, precum se vede, pentru acea formă adesea inferioară de sistem metafizic care cultivă esoterismul cabbalistic. Cartea a doua părăseşte dilogul şi se înfundă în pădurea preceptelor şi a moralităţilor, cu un morman de citate biblice şi cu niciun concept personal. Dumnezeu a făcut lumea, lumea e o grădină precum zice Osie, cap. XIV, vers 6, Isaia, cap. XL, vers. 7 şi 8, David, Psalm I, vers. 3, Ieremia, cap. XVII, vers 8), lumea cu mila lui Dumnezeu trăeşte (precum zice Psalmistul), slava lumii e scurtă, Isus a izbăvit pe om de păcatul originar. Aceasta nu e filosofie şi ar fi teologie dacă s'ar putea descoperi în ea vreo structură dialectică. Scriitorul a voit totuş să dea un tablou cosmic creştin, o ştinţă „privitoare" adică contemplativă a universului, dar a făcut acest lucru cârpind citate din Scripturi şi rareori din Seneca, Sf. Augustin şi chiar Aristot.

Câteo scară a vârstelor, cu precepte pedagogice, cutare elogiu al boalei şi sărăciei, par a arăta scurte procese de gândire.

Fragmentele care se pot reţine au însă o valoare curat lirică şi stilistică. După lista împăraţilor pieriţi, vine acum, ca la un mai vechiu Valney, răbojul cetăţilor : „...unde este Ninevee, cetatea cea prea-mare?.... unde este Vavylonul, carele 66 de mile împteslăreşti înălţimea, şi pre grosimea lui carele îmblau?... unde este grădina cea în slavă făcută a Vavylonului carea din cele 7 minuni a lumii una era, carea raiul spânzurat se chiamă ....unde este Troada, care în lărgime 300 de mile zic să fie cuprinzând, ai căriia acmu deabia cu şi colea câte ceva din temeliă, pre cât să fie fost, se cunoaşte? şi alte multe, carile pentru lungimea nu le mai însemnez. Pentru aceasta şi pentru ale lumii lucruri frumos zice Iov: „ca floarea ese, şi ca umbra fuge, şi nici dinioară într'acea stare remâne". Şi dă o frază de o frumuseţe stranie, de o ritmică litanică: „Mai cu deadins însă aceasta în toată vremea şi peste tot ceasul din minte şi din chiteală să nu-ţi easă, adecă : născutu-m'am — muri-voi, muri-voi — şi earăşi înviua-voi, înviua-voi şi la ştraşnica şi dreapta dumnezeească judecată a eşi îmi este". Cartea a treia urmăreşte o împăciuire între trup şi suflet în ordinea „practicească". Cu precepte din scrierile bisericeşti, dar şi foarte multe din gânditorii antichităţii (Seneca, Epictet, Cicero, Lactanţiu, etc., întru totul creştinizate), cu o vădită înclinare către stoici, a căror zece porunci le înşiră, Cantemir întocmeşte un capitol confuz, încâlcit, fără nicio originalitate sau măcar vigoare de convingere, de o barbară pedanterie. Aceste trei cărţi le numeşte el, cu figuri orientale, „mescioare" pe care le întinde cititorului „spre a sufletului dulce gustare". La mese el dă şi două pahare, paharul vieţii şi paharul morţii, şi tot felul de hrană: poama vieţii, poama morţii, pânea vieţii pânea morţii. Cititorul destoinic va alege desigur „measa dreptăţii, pânea vieţii, vinul nemorţii şi poama de vieaţă dătătoare".

Ca să exprime oricum atâtea abstracţiuni, Cantemir trebuia să forţeze limba. Slavismele rebarbative la care a recurs adesea sunt azi cu desăvârşire moarte dar întâlnim şi la el preludii ale limbii de mai târziu (meridian, pol, poeticul, titul, circumstanţe, substanţă, mod, materie, disputaţie, comedie, formă, a informui, matoră (matură), archetyp, stadiă, magnes (magnet), sferă, versuri). Ceiace sperie la Cantemir e sintaxa. Ca toţi oamenii de proaspătă cultură el îşi închipue că ştiinţa de carte e singularizare. Aruncarea elementelor din frază în altă parte decât în locul unde ne-am obişnuit a le pune pare un efect al analizei stilisticei latine. Insă singura adevărată bizarerie, care strică linia vorbirii, este introducerea unor elemente între cele două părţi ale unui verb compus, fenomen foarte obişnuit în unele limbi neolatine sau în cea germană, sau chiar între pronumele personal şi verb. Cantemir zice: „l-am, (alegându-l şi gătindu-l) adus"; „îţi (priivind), socoteşte"; „să te, (prăpădind), chinuiască"; „va, (potolind), stâmpăra". Această aşezare este cu totul împotriva firii limbii române şi ea a ruinat cartea cărturarului fiu de domn. Dimpotrivă despărţirea atributului de substantiv prin verb („două ţi s'au dat pahare") se poate primi în versificaţie şi sună patriarhal în proză.

G. CALINESCU

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viață de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Demonii răului și Demonul Binelui la Henry de Montherlant

Există o asemănare destul de marcantă între unul din personagiile din „Posedații" lui Dostoievski, numit de el Stavroghin și Henry de Mortherlant. Bine înțeles, nici Costa, nici Mortherlant nu sunt Stavroghin, dar adeseori spectrul lui apare în discuțiile unuia și altuia. El e personificarea „dorinței de a face rău" și a face rău fără nici un motiv logic, însă în mod cinic și cu mintea lucidă, în plină conștiință, deși cu oarecare rușine. Psihologia aceasta ciudată e pusă în lumină și în altă operă a lui Dostoiewski: „Vocea subterană". Conștiința sufletească nu se poate verifica la acest fel de oameni decât făcând rău. Eroii din aceste opere sunt prea inteligenți și nu pot împăca în ei cele două noțiuni disparate: Responsabilitatea și Libertatea. Ei „știu" și această știință îi face să nu vadă în viață decât „atitudini", căi comode, „minciună".

Henri Montherlant de Matisse

Stavroghin se vede adese pe el însuși în halucinațiile sale un om caraghios, răutăcios dar mai ales un om care „știe". Din această știință, ca din pomul oprit al Genezei, decurge nebunia sa, dezaxarea vieții proprii, căci din cauza logicii sale, evenimentele destinului său nu se pot înscrie în logica obișnuită, în care se înseriază evenimentele, ci rămân distincte.

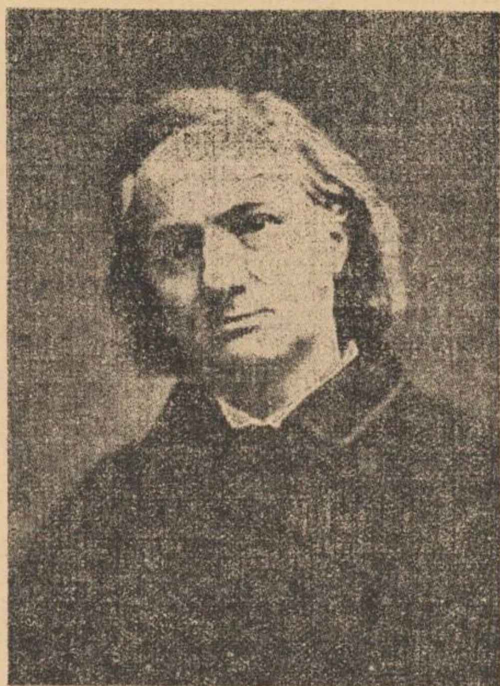
„Pot și am putut întotdeauna — zice el — să simt dorința de a face bine și am o satisfacție când îl fac. Dar simt deopotrivă și dorința răului și îl fac cu aceiași satisfacție. Se 'nțelege, Costa e cu totul altceva decât Stavroghin. El e un om normal, sănătos, mai nuanțat și mai uman. E și mai vulnerabil. El nu poate fi „calm și dezinteresat" în mijlocul oamenilor ca Stavroghin. Cinismul său nu e atât de firesc, ci e mai mult o platoșă artificială, sub care ascund de ochii altora bătăile unei inimi înflăcărate de multe dorinți. Costa nu e rus, ci Francez, mai mult, Parizian, zeflemist lipsit de orice respect, cu gust pentru satira morală, franc și crud în pornirile-i strengărești, ca un om tare din secolul al XVII-lea, dar mai ales un autor în căutarea personagiilor romanului său. De aci caracterul mai mult intelectual decât esențial omenesc și trupesc al dramei din „Jeunes Filles" și „Pitié pour les Femmes". „Ești din rasa șerpilor" îi strigă Andrée într'un moment de luciditate. Și prin aceasta ea pune mâna pe sadismul intelectual al eroului lui Montherlant. Ca și Stavroghin, Costa se simte gata să încerce toate experiențele puterilor de care se simte capabil, chiar și pe cea a crimei, deși nu în măsura în care această „aptitudine" se găsește în Posedații lui Dostoiewski. De aci marea lor activitate și aceiași activitate și la Costa, dar caracterizată printr'o discontinuitate care pune mereu pe erou în fața unor acțiuni pe care el însuși nu le-a prevăzut. Căci nu-l putem privi pe Costa, aleas Montherlant, ca pe un libertin de tipul lui Valmont, din „Liaisons dangereuses". Acesta nu urmărea decât cucerirea și pierderea femeilor. Dar o făcea ca un vânător care-și urmărește prada, cu toate mijloacele pe care trebue să i le dea în mână, pentru că socoate că această pradă face să-ți dai toată osteneala. La Costa problemele care se pun conștiinței sale depășesc psihologia amorului și codul libertinajului: conștiința și luciditatea minții lor nu se aplică numai răului, el are o conștiință a fericirii, o cunoștință a vieții care-i arată lucrurile cum sunt și care-i îmgăduie să se bucure le ele. Vina suferinței altora din cauza acestei bucurii o poartă numai Creatorul, care a pus laolaltă toate lucrurile de pe lume, pe cele bune ca și pe cele rele.

De aceia nu ne vom mira întâlnind în noua carte a lui Montherlant „Le Demon du Bien", atâtea fețe ale răului ca și ale binelui. Lucrurile însă se încurcă până la urmă prin definiția pe care o dă „Binelui". Acesta trebue să fie *„puterea de a trăi cât mai intens, fără a gândi la alții"*. In cazul acesta nu putem decât să recunoaștem adevărul „serviciului inutil" și să constatăm că cinismul eroilor lui Montherlant nu este de cât revolta împotriva oricărui conformism.

IS. SD.

Baudelaire și Leopardi

Poeții cei mai buni din Italia pretind pe Leopardi ca izvorul inspirației lor și se mândresc de a face parte, după atâtea generații, dintre discipolii săi. Ceiace este comun între Baudelai-

Baudelaire

re și Leopardi, în primul loc, este marea lor putere de influență printr'o operă relativ restrânsă: „I Canti, Les Fleurs du mal" și importanța lor ca inițiatori ai unei poezii noi. Dar și în afară de aceste asemănări exterioare sunt alte caracteristice adânci ale naturii lor respective, care îi apropie și îi leagă, deși unul e numit „castul infirm din Recanati" iar celalt „perversul efeb din Paris". Și unul și altul sunt victimele unor suferințe moștenite care se răsfrâng deopotrivă în operele lor. Leopardi, așa numitul „taedium vitae", presoară cenușiul deprimant în poezia sa infinit de tristă. Baudelaire, neurastenicul, răsfrânge groaznicul său „plictis" fără de margini în poemele sale prețioase. Și unul și altul sunt covârșiți de dorul și aspirația spre o fericire aproape animalică din trecutul îndepărtat, biblic, sau preistoric, Leopardi, în „Imnul Patriarchilor", năzuind spre viața sălbaticilor din pădurile Californiene, Baudelaire căzând în extaz în fața sufletului lor primordial și fără cugetare. Pentru Leopardi „Iubirea și Moartea", pentru Baudelaire „Desfrâul și Moartea" concretizează simțul fatalității acestor surori îngemănate în viața lor și supunerea resemnată față de destinul dictat de ele. Femeile create de ei își au prototipul în acestea, pure Silvii la Leopardi, lascive femele la Baudelaire. La amândoi însă trece fiorul aspirațiilor către o femee superioară, neîntâlnită niciodată dar așteptată veșnic. „De a te privi în viață — nu mai am nici o speranță". Fie că e vorba de „Sua donna", ca în cântul XVIII la Leopardi, sau de „La Béatrice" a lui Baudelaire, sufletul poetului se 'nalță cu o ușoară bătae de aripi spre perfecțiune și absolut.

Sunt însă și deosebiri profunde între acești doi mari novatori. Pentru Leopardi natura nu este decât prilej pentru concepția filosofică, motiv pentru crearea simbolică. Baudelaire se bucură de plăcerea fiecărei linii, de fiece nuanță de colorit, numai pentru a nota și a reține ca un adevărat pictor simbolist. Nu mai vorbim de arta acestor doi poeți, atât de depărtați unul de altul. Asemănările dintre ei nu au fost decât un prilej pentru a-i evoca o clipă amintirii noastre, în lumina uneia și aceleiași neliniști spirituale.

Un răzvrătit neîmpăcat

Ignazio Silone avea patrusprezece ani la începutul războiului, la șaisprezece ani un cutremur a distrus căminul și familia sa. A rămas deci singur pe lume cu un frate mai mic. Zguduirea sufletului său trebuie să fi fost groaznică. A părăsit colegiul și a intrat în revoluție.

Apoi, după înfrângerea revoluției și-a luat lumea în cap, cutreerând toată Europa și petrecând mai mult în Spania. Până ce, în 1926, l-a prins un dor năprasnic de Apeninul în care s'a născut. Bolnav, ostenit și-a luat toiagul și a plecat în Italia dorită. La fiecare pas îl pândea închisoarea sau moartea. Dar nimic nu l-a putut descuraja și nu l-a împiedicat de a trece dintr'un capăt în altul al Peninsulei când sub chipul unui preot, când sub acel al unui scriitor spaniol. Mai mult, pretutindeni a răspândit și a propovăduit credința lui în libertate. Silone nu s'a împăcat nici până azi cu regimul din țara sa. Dar Ducele a simțit cât adevăr se găsește în cartea sa „Fontamara". In loc să comită stupida greșală de a interzice, a trimis-o secretarilor fasciști din regiunea Abruzzi-lor, ca să folosească tragica și deznădăjduita evocare a mizeriei țăranilor din regiune, în propaganda pentru regim și pentru guvern...

De atunci Ignazio Silone a scris romanul său „Pâinea și Vinul", o capod'operă de pură tradiție virgiliană" zice critica literară. Cu aceasta numele acestui „țăran dintr'o bucată" s'a impus lumii ca unul din cele mai mari al literaturii actuale.

Doamnă... Domnișoară... Domnule...

VEȚI PUTEA CÂȘTIGA 2.000 LEI

LUAND PARTE LA UN NOU ȘI INTERESANT JOC DE ASEMĂNARE

S'a spus că natura nu se repetă în operele ei, adică nu creiază nimic perfect asemănător cu un alt exemplar dat.

Nimic mai adevărat decât această afirmație. Omului i-a dat, de pildă, fizionomia și individualitatea care diferă de la individ la individ, pe întreaga suprafață a pământului.

Există totuși cazuri uimitoare de asemănare între doi indivizi — exceptându-se, bine înțeles, cazurile gemenilor — care au dat naștere la situații nostime sau care au jucat roluri importante în istorie.

In ultima vreme a produs o mare senzație la Hollywood, asemănarea uluitoare a unei oarecare Mary Dees, cu celebra artistă Jean Harlow, moartă acum câteva săptămâni în plină tinerețe și în plină glorie. Grație acestei asemănări (descoperirea a fost făcută în urma unui concurs de asemănare organizat de un mare ziar american), Mary Dees a fost angajată de o mare casă de filme.

Cazurile acestea de asemănare izbitoare au stârnit totdeauna interes în public și au avut chiar urmări fericite pentru cei cari puteau fi confundați cu un exemplar ajuns în plină celebritate, indiferent de ramura de activitate.

Ziarul „Dimineața" publică în fiecare zi câte o fotografie a unei persoane cunoscute — bărbat sau femee. Toți cititorii care cred că seamănă cu acest portret, să-și trimită fotografia timp de 10 zile dela apariție. Un juriu compus din artiști și personalități, ale căror nume vor fi publicate la timp, va desemna persoana care prezintă cea mai mare asemănare cu portretul publicat în ziar.

Câștigătorul jocului de asemănare va primi de fiecare dată câte un premiu de 2000 lei. Afară de aceasta, se vor mai alege la fiecare zece zile, printre fotografiile nepremiate, 5 concurente sau concurenți cari vor primi câte un premiu de consolare.

Fotografiile se trimit ziarului „Dimineața", având mențiunea pe plic: „pentru jocul de asemănare".

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

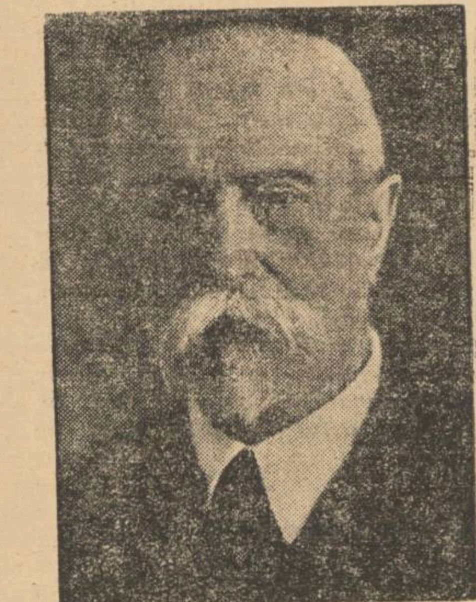
INSEMNARI

A APĂRUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

T. G. Masaryk

In ziua de 14 Septembrie crt., s'a stins din viață primul președinte al Republicei cehoslovace, T. G. Masaryk.

Defunctul președinte s'a născut la 7 Martie 1850 la Hodonin n Moravia, din tată slovac și mamă cehă. Și-a făcut studiile secundare la Brno, iar cele superioare la Viena, unde a trecut examenul de capacitate pentru învățământul superior. In anul 1880, cu ocazia divizării universității din Praga în universitate cehă și germană, Masaryk a fost numit profesor la cea dintâi, astfel că s'a găsit acalo în centrul unei fecunde mișcări științifice, al cărei suflet a fost și căreia i-a fixat rolul. El a trasat programul de muncă intelectuală al anilor următori, inițiind publicarea unui „Mare dicționar enciclopedic" și formulând dorința de a vedea intemeindu-se o a doua universitate cehă și o nouă societate savantă.

T. G. MASARYK

După anul 1895 s'a lansat în politică, fiind deputat în Reichsratul din Viena și a publicat câteva lucrări, în care, prin studiul mișcării naționale cehe din prima jumătate a secolului al XIX-lea, a ajuns la o concepție expresivă a istoriei cehe și la o filosofie națională personală.

In timpul răsboiului, Masaryk a fost ales în fruntea Consiliului național cehoslovac, organul emigrației cehoslovace. Autoritatea sa a reușit să strângă în jurul acestui consiliu marile organizații de coloniști cehi din America și Rusia. După isbucnirea revoluției, mutându-și locul de acțiune în Rusia, el a reușit să strângă o armată de voluntari, pe care Marii Aliați au recunoscut-o drept armată națională aliată. In marile acte care au precedat și au dus la recunoașterea statului național cehoslovac, rolul lui Masaryk a fost decisiv, fapt pentru care națiunea sa a înțeles să-i acorde întreaga încredere, alegându-l în mai multe rânduri președinte.

Ca istoric și ca om politic, Masaryk a înțeles să se consacre exclusiv activității de educare și descătușare a poporului său, pe care l-a ridicat la o viață de independență națională și propășire economică. Cu moartea lui Masaryk, dispare un mare om de cultură și un slujitor fidel al democrației creatoare și progresiste.

Impotriva rasismului

Din inițiativa mai multor personalități de vază, din lumea întreagă, în ziua de 10 Septembrie a avut loc la Paris un congres mondial contra rasismului și antisemitismului, cu scopul de a uni pe toți oamenii și popoarele însuflețite de justiție, libertate și fraternitate umană împotriva teoriilor și practicilor rasiste.

Intărită de sprijinul a milioane de oameni de toate opiniile și de toate originile, prin organizațiunile tuturor țărilor rămase libere, conferința internațională contra rasismului a adresat lumii civilizate un apel călduros pentru apărarea și salvarea raselor oprimate, pentru pacea universală.

Reprezentanții largilor mase democratice au proclamat solemn în fața lumii că ei nu nutresc ură decât contra urii și numai atâta vreme cât ea este transformată în lege și doctrină și cât rezultatul ei este nenorocirea sau ruina milioanelor de oameni nevinovați.

„Conștientă de a reprezenta, după cuvântul lui Anatole France, un moment al conștiinței umane, — spune apelul, — astăzi când războiul bate la ușa popoarelor, când spiritele oscilează între tiranie și spiritul de libertate, mișcarea internațională contra rasismului și antisemitismului ridică glasul său hotărît în numele tuturor celor care resping primatul violenței sterile și lipsa de rațiune. De aceia face apel la colectivitatea umană, la cei mai înalți reprezentanți ai spiritului, la largile mase muncitoare care cunosc durerile oamenilor, să se unească într'o mare adunare mondială contra rasismului și antisemitismului".

Răscoala dela Bobâlna

Este titlul unui interesant și documentat articol semnat de d. T. Mihăilescu, pe care îl citim în *„Țara de Mâne"* (Iulie-August). Este vorba în acest articol de răscoala dela Bobâlna din Ardealul anului 1437, când iobagii, atât unguri cât și români, s'au răsculat împotriva proprietarilor de pământ.

Pentrucă spațiul nu ne permite să scoatem în evidență toate fazele luptelor duse de țărănimea de acum cinci sute de ani în setea ei pentru dreptate, ne vom mulțumi să reproducem câteva rânduri din articolul d-lui T. Mihăilescu, spre a ne putea da seama de concepția d-sale în interpretarea fenomenelor sociale.

„Sânt ciudate unele interpretări, ce s'au dat documentelor contemporane, — spune autorul articolului, — în legătură cu cauzele, caracterul, scopul mișcării țărănești și cu aparența etnică a „blestemaților" de țărani, care ne mai putând suporta opresiunea marilor latifundiari, laici și eclesiastici, au recurs la singura soluție salvatoare: revolta.

„Faptul nu trebue să ne surprindă Spiritul în care se scrie deobicei istoria nu prea face exces de obiectivitate. E un spirit îngust și sectar, în care se circumscriu distonant anumite interese și prejudecăți consacrate: religioase, naționale și de clasă.

„Nu e deci de mirare, că unii istorici au dat caracterului social al răsvrătirii de acum 500 de ani o importanță cu totul secundară. In schimb i-au reliefat și atribuit un conținut național, care în secolul al XV-lea nici măcar nu se conturase.

„De accia ei au și considerat revolta dela Bobâlna ca revolta țărănimii valahe contra nobililor unguri și popilor catolici...

„Realitatea e alta însă. In mișcarea populară dela 1437 iobagii unguri și români au făcut front comun contra asupritorului comun: proprietarul de pământ. Participarea celor două popoare reese clar din documente..."

Cronica mizantropului

Ion Prostălăul

Am făcut într'un sat din Ardeal cunoștință cu un personagiu foarte interesant, un fel de filosof fără doctrină scrisă al sărăciei și al nepăsării. Lumea îi zice Ion Prostălăul, însă m'am încredințat că omul nu-și merita de loc porecla, care era mai degrabă un mijloc al satului de a explica purtarea față de vagabond. Omul a venit de mult dintr'un sat de dincoace unde n'a rămas cu nici o avere. Autoritățile au început să-l încolțească pentru vagabondaj și omul s'a încredințat că nu e chip să circule liber. Ar fi fost foarte simplu să-și facă rost de un act de identitate, dar omul nostru e un mizantrop. A rămas deci în satul acesta unde primarul se preface că-l tolerează ca să se slujească de el.

Ploua strașnic afară când într'o seară târziu, un om cu ochi mărunți acoperit cu un sac intră inăuntru lângă vatră și se așeză nepoftit pe un scăueș. In picioare avea niște enormi bocanci fără șireturi, pe trup un soiu de pardesiu prins cu cuie, în lipsa nasturilor. Pe cap ținea foarte înțepat un melon a cărui bordură, ca să nu cadă, era legată cu fire de sfoară ca o pălărie de cardinal. Mi-a cerut fără introducere 2 lei pentru țigări. I-am dat și una și alta. A început atunci să fumeze, dar deodată s'a sculat de pe scaun și s'a așezat în prag. Mi-a explicat apoi că fumul poate să-mi facă rău.

Mâncare a refuzat, pretinzând că îi e numai somn. Gazda mea l-a trimis în șură, după ce i-a țipat în ureche să fie cu băgare de seamă, să nu dea foc la șură și încă

— Mă, prostălăule, să nu faci drăcii în fân că nu-l mai mănâncă caii, batăte-te Dumnezeu.

Am întrebat pe gazdă de ce numesc pe om „prostălău".

— Păi, așa-i zice lumea, dacă-i om prost; n'are nimic, ce-i pe el. Nu-i din „oameni".

Așa am înțeles că „prost" în sat se numește acela care nu are avere. Bogatul dimpotrivă este „om fain", „gazdă mare", „om cuminte".

A doua zi Ion Prostălăul a fost sculat cu noaptea în cap și pus să spargă butuci, ceeace a făcut fără cârtire. Insă gazda nu i-a dat niciun ban, nimic de mâncare, ba chiar s'a împotrivit să-i dau eu.

— Dă-l în plata lui, nu-l mai învăța; om prost!

Ochii prostălăului sclipeau ironic. Și 'ntr'adevăr, am descoperit în el un suflet candid, desprins cu resemnare de orice bunuri, de loc redus la minte numai timid. Ca să nu scandalizeze pe nimeni, cere pentru orice muncă, oricât de grea, 2 lei pentru țigări. Toți îl speculează în chipul cel mai crunt.

Abia intră împins de foame sau de somn într'o ogradă, omul cuminte îl ia în primire:

— Ia pune mă mâna aici să vârâm fânul ăsta în șură! Du-te mă numai până colea să-mi aduci două bote de apă.

Atâtea munci gratuite excedează câte odată pe blândul martir care se retrage pe câte un deal să doarmă sub un pom.

Atunci lumea cuminte este scandalizată:

— Nu-i bun de nimic Ion Prostălăul ăsta, mănâncă pita (?) de geaba. L-am chemat la colibă să întoarcem fânul, cu zece lei pe zi și n'a venit. Zi-i prostălău și pace.

Prostălăul însă doarme sub copac cu un zâmbet de inocentă răzbunare, fiindcă omul cuminte va trebui să plătească o sută de lei ziua unui cosaș pentru treaba pentru care lui ar fi uitat să-i dea și cei zece lei, cu următoarea argumentație:

— Ce-ți trebue ție, mă, bani, când tu n'ai nimic?

ARISTARC

Un roman unic!

8 AVENTURA ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE

JACK LONDON

CIUMA STACOJIE

...sfârșitul lumii. Omenirea în luptă disperată cu moartea. Pe ruinile civilizației. Drama celei mai frumoase femei din lume.

La chioșcari, librari și în gări.

Cereți

„Detectivul invizibil" și simpatica lui maimuțică Jim — au de rezolvat o teribilă problemă:

Frumoasa d-nă Irvine, cu dubla ei existență misterioasă, este ea, „Pă anjenul Alb" sau victima acestuia?

CEREȚI AZI „Romanele Captivante" 15 LEI — La chioșcari și librari

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Un doctrinar naţionalist

Intâlnim des în presa naţionalistă numele unui doctrinar al dreptei, profesor, făuritor al ideologiei patriotarde — în care cred câţiva tineri idealişti, dar naivi.

Aceşti tineri îşi văd profesorul pe catedră. Dar nu ştiu cum a ajuns el acolo. Nu ştiu, astfel, că profesorul de azi şi-a luat doctoratul — prima etapă spre catedră — rugând pe examinator să-i spună subiectul din ajun... ceiace s'a şi întâmplat. (Acest lucru nu l-a oprit pe doctorul fraudulos să-şi lovească, la cea dintâi ocazie, protectorul).

Dar doctrinarul naţionalist, reacţionar, se ocupă şi de politică. A făcut parte din parlamente de stânga. Ştiţi cum i s'a pus candidatura? Trimiţând vorbă partidului dela putere — că el „ştie să scrie şi altfel"...

In timpul campaniei electorale s'a petrecut un incident penibil.

Fiind o întrunire politică în satul natal al doctrinarului, — şeful organizaţiei guvernamentale (care ne-a povestit scena) şi-a recomandat cu elogii candidatul. Au izbucnit în sală râsete, murmure... S'au auzit ironii...

Atunci şeful organizaţiei a provocat asistenţa să se lămurească... Au început să curgă acuzaţii groaznice: cât de abject s'a purtat candidatul cu mama lui, cu toată familia sa...

Incurcat, şeful zări în asistenţă pe fratele candidatului şi i se adresă — ca la o salvare: „Ei, spune tu, care-i eşti frate... Nu-i aşa că totul e o minciună?" — „Ba, totu-i adevărat" — zise încet, cu obidă, fratele doctrinarului.

Şeful organizaţiei mi-a mărturisit că acesta a fost cel mai penibil moment din viaţa lui; şi, probabil, de repetarea momentelor penibile... n'a dus el lipsă în viaţă.

Nu mai vorbim de pofta de bani a doctrinarului — bani căpătaţi dela oricine, şi cu toate umilinţele.

Şi nici de viaţa-i înămolită în vicii — nu mai vorbim...

Iată, pe scurt, cine-i unul dintre doctrinarii naţionalismului — acel care a alcătuit planul nouei lumi şi care a făcut un crez pentru tineret.

Tinerii nu-l cunosc. Ei nu ştiu că doctrinarul a susţinut cu aceiaşi pasiune stânga, cu care astăzi susţine dreapta. Nu-şi închipue că toată activitatea-i publicistică şi politică e o farsă... că în mintea lui nu-i nici o convingere, ci numai poftă bestială — în burtă...

Tinerii, cu ochii iscoditori, caută un crez şi un om. Fostul doctrinar de stânga şi-a dat seama că aici e o afacere: moda dreptei a venit peste noi... S'a oferit imediat ca înger neprihănit al naţionalismului furtunatic...

Ne gândim la tinerii de astăzi, care îşi vor da seama — odată şi odată — de escrocheria sentimentală, a cărei victimă au fost...

Vor avea o durere imensă. Vor simţi şi o ruşine adâncă.

Cu mâna la ochi vor şopti în surdină — pentru dânşii:

— Cum şi-a putut bate joc de noi porcul ăsta?

Gura păcătosului

Vorbind de un ziar care atacă monitorul naţionalismului, — „Sfarmă-piatră" scrie:

„Fiţuica înjură şi spumegă în bale asupra oamenilor de dreapta dela noi. Tirajul creşte."

Vasăzică, un ziar care atacă pe oamenii de dreapta — se citeşte. Cititorii se înmulţesc zi cu zi („Tirajul creşte"). Ceiace înseamnă că opinia publică şi massele sânt contra dreptei.

O mărturisire din însăşi gura naţionaliştilor...

Gândirism

In „Gândirea" găsim, printre altele, o poezie complect lipsită de gust.

Iată o strofă:

S'apleacă peste iesle
Şi peste lumină Maria.
De dragoste-i ţâşneşte laptele
In sâni, şi-i umezeşte iia.

Prea mulge poetul muza naţionalistă.... — M. Sevastos.

„Românul de mâine"

Dintr'o broşură care vrea să înfăţişeze „imaginea Românului de mâine", extragem următoarele rânduri concludente:

„El (Românul de mâine n. n.) va fi desigur mai puţin înclinat către echilibru şi măsură în pofte şi în convingeri.

„El nu se va mai simţi discipol al raţionamentului cumpănit geometricelen.

„Românul de mâine va fi într'o oarecare măsură antiraţionalist.

„O învinuire grea va apăsa asupra intelectualismului; aceea că cercetările raţiunei, cât şi predilecţia pentru jocuri cerebrale, deseori fără rod, predispun la o viaţă tihnită, vătuită, capitonată, în afara intemperiilor şi pasiunilor pământeşti.

„Intelectualismul sterilizează curajul.

„Numai suflarea misticei permite o viaţă eroică.

„Oricum, este o observaţie deprimantă, aceia care constată simultaneitatea desvoltării intelectualismului şi laşităţii la oameni.

„Din contră, chemarea către iraţional s'a desvoltat odată cu verificarea facultăţilor şi destoiniciilor fizice, cu plăcerea riscului, a aventurilor, a plenitudinii de viaţă şi a dărniciei de sine".

Fără comentarii.

Un pocal pentru Nichifor Crainic

La „Sfarmă Piatră", campania de tămâere a patronului continuă.

„Scriu pentru mine şi pentru Nichifor Crainic, — spune un proaspăt admirator. Vreau să desmărginesc din mărginitul vieţii cotidiane figura şi personalitatea acestui vizionar, care arde pe rugul mistic al conştiinţei româneşti până la supremă abnegaţie.

„Am închinat atâtea poeme acestui om, nu să-l flatez, fiindcă nu are nevoe de flatări, (vai de mine! Dar s'a îndoit cineva?) închin şi de data asta un pocal de proză, admiraţie şi cult pentru dânsul".

Pocal de proză şi de admiraţie? Merge. Nu ştim numai cum s'o fi simţind d. Crainic citind aceste lucruri evocatoare de pocaluri ceva mai în măsură de a-i trezi sensibilitatea.

Marathonul-act de voinţă

Din slova unui cronicar sportiv care semnează în numele „Neamului":

„Scriam altă dată că Marathonul este cel mai superb elogiu adus efortului. Dar nu este numai atât. Marathonul este, mai ales, triumful definitiv al voinţei, al spiritului, al ambiţiei şi al tăriei sufleteşti asupra confortului şi comodităţii".

Vreţi proba?

„Tărtăreanu, eternul flămând al stadioanelor noastre de sport, omul care se hrănea numai cu jumătăţi de coji de pâne dar cu kilometri întregi, nu este el oare o dovadă că Marathonul e mai ales o cursă de nervi şi de voinţă?"

Mai rămâne îndoială? Să înfuleci pe nerăsuflate, pe lângă coji de pâne uscată, chilometri întregi nu e puţin lucru...

O sugestie, pe care o supunem spre reflecţie: nu s'ar putea spune că, pe lângă nervi şi voinţă, Marathonul e o cursă de... rezistenţă a stomacului?...

„Faliţii noştri"

O revistă săptămânală care'n „vremea" din urmă, a adoptat tonul şi ideologia presei „naţionaliste", consacră un număr dezastrului dela Turtucaia.

Asta-i naţionalism, nu glumă!

Da' ce? Să ne lăudăm cu victoriile noastre, iar cu Mărăşeştii şi cu Mărăştii? Nu, Doamne fereşte! Asta poate s'o facă ori ce gazetă democrată. A lăuda, a etala în numere speciale dezastrele noastre, asta însă nu poate s'o facă decât numai şi numai o publicaţie naţionalistă!

Vorba lui Caragiale: Să ştie lumea c'avem şi noi faliţii noştri...

Savoare...

Un domn recenzent al unei publicaţiuni care apare într'un oraş de pe malul mării, scrie despre o lucrare a unui „doctrinar" de dreapta:

„Ceiace însă constitue savoarea cărţii, e combativitatea neobosită şi tonificantă a autorului, care în indignarea-i sinceră ajunge uneori până la trivialitate"...

Are dreptate omul. Trivialitatea este „savoarea" pe care o poţi găsi în lucrările de „doctrină" ale dreptei.

Decât, este o „savoare" pe care o „guşti" cu batista la nas şi numai când dintr'o datorie profesională eşti obligat să iei în mână o lucrare de felul acesta...

„Căzătură tâmpită"

Conducătorul „spiritual" al unei publicaţiuni naţionaliste româneşti, în care se face apologia sufletului... japonez, îşi gratifică un fost tovarăş de „idei" cu fina expresie:

„Căzătură tâmpită".

Până mai eri, căzătura tâmpită era în aceiaş tabără cu domnul conducător „spiritual" al publicaţiunii naţionaliste. Vorba ceea: cine se adună, se aseamănă...

Doage

Acelaş conducător „spiritual" afirmă plin de modestie: „Sântem deci în consensul ţării", „am fost implorat"... „Sânt singurul om până azi care am isbutit"... „Ceeace n'am isbutit eu, nici alţii n'au isbutit"...

In patologia mintală, manifestări de soiul acesta sunt simptome precise de megalomanie. Conducătorul revistei are neapărat nevoie de asistenţă. Ar putea să i-o dea „băeţii" care colaborează la această publicaţie. Mai ales că pe unul îl şi chiamă Dogaru...

„Gazetar de rasă"

Acelaş domn recenzent scrie mai departe despre acelaş domn „doctrinar":

...verva de calitate, talentul de lapidară caracterizare şi caricaturizare, stilul viguros, uneori surprinzător însă de deslânat, de neglijat, — toate astea arătându-ni-l pe gazetarul de rasă".

Vervă de calitate, talent de caracterizare şi caricaturizare, stil viguros mai merge să ne arate pe gazetarul de rasă. Dar „stilul surprinzător de deslânat, de neglijat?"

Probabil însă că în tabăra dreptei „stilul surprinzător de deslânat, de neglijat" să constitue „calităţile" gazetarului de rasă.

De altfel, citind presa de dreapta vezi câtă dreptate are domnul recenzent dela revista dobrogeană. Vă închipuiţi însă stilul celorlalţi care nu sunt de rasă...

Lauda de sine

In sfârşit, în aceiaş revistă găsim următoarea notiţă despre redactorii şi colaboratorii ei:

„Nu am fi crezut — „oamenii cu experienţă" surâdeau superior — că vom ajunge aici în Dobrogea, la „recordul acesta, singuri fără ajutorul oficialilor şi boicotaţi de aşa zişii „intelectuali" intraţi în panică în faţa cinstei, muncii, elanului şi inteligenţii tinerilor care au scris paginele revistei".

O fi, nu zicem ba, dar oricât lauda de sine nu miroase bine. Nu ştiu nici măcar atât „inteligenţii" cari scriu paginele revistei? Mai ales că posedă o „inteligenţă", care după propria expresie, provoacă şi panică...

Operă „naţionalistă"

Conducătorul „spiritual" face următoarea destăinuire:

„Dar dece s'a întâmplat aşa, eu unul n'am spus-o încă, fiindcă, dacă aş spune-o, ştiu precis că s'ar isca un scandal european; repet: UN SCANDAL EUROPEAN, NU NAŢIONAL".

Şi să se mai spună că „naţionaliştii" noştri nu au grijă să facă ţara noastră cunoscută în străinătate. Măcar cu scandaluri, dacă nu cu altceva...

Mărunte

Din colecţia „Cu privire la...", scoase de Ed. „Cultura Românească", în ultimile săptămâni au apărut „Despre epigramă şi epigramişti" şi „cartea a II-a din seria Bogdan Petriceicu-Haşdeu."

Costul unei fascicole de 40 pag. fiecare, cu numeroase ilustraţii în text e de 16 lei.

zînă îl priveşte dela o fereastră. Calul său are mişcările animalelor din *Halima*. E aci o imaginaţie persană, fabuloasă, o personalitate stilistică extraordinară. Mîinile sfinţilor sunt adesea nişte labe de cîrtiţă, coastele nişte gîlci, şi cu toate acestea, ajutînd şi culoarea, efectul patetic este admirabil. Atunci e frecvent un portocaliu poros, un roşu de oală veche.

Fecioara pe care o reproducem pe coperta întîi va surprinde pe oricine prin eleganţa italienească cu care vălul şi coroana se ridică în chip de turn asupra capului. Reproducerea policromică ar fi scos în evidenţă armonia combinaţiei de roşu şi verde. Efectul coloristic este fastuos.

Sfîntul Nicolae depe coperta a doua este dimpotrivă opera unui zugrav fără mînă îndemînatecă, narînd numai naiv după metoda bizantină. Tonul de iarbă tînără este însă graţios. Ceeace este însă remarcabil e naivitatea cu care se amestecă în formele canonice ale pictorului, imagini din observaţia lui personală. Omul de jos cu sabia este un fel de haiduc cu căciulă oltenească. Impresia generală e de operă a unui copil care sintetizează medieval, totuşi observînd.

Ramele intră adesea în unitatea artistică a operei. Ele pot fi caraghioase, dar pot mărgini cu o graţioasă rusticitate ingenuitatea tabloului. Rama e de brad, bătută în cuie cu floarea lată, vizibilă, vopsită cu un roşu fără ulei. Alteori, ca în rama icoanei Sfîntului Nicolae, pe un fond de ipsos se încearcă nişte decoraţiuni de frunze roşii. Rama aceasta nu-i lipsifă de stil.

G. C.

Sibiu: strada Măcelarilor (Freischergasse), după o litografie de I. Hoegg.

Sibiu: Sagasse, după o litografie de I. Hoegg

Sibiu: Turnurile cetăţii.

Adevĕrul literar și artistic

Sfântul Nicolae

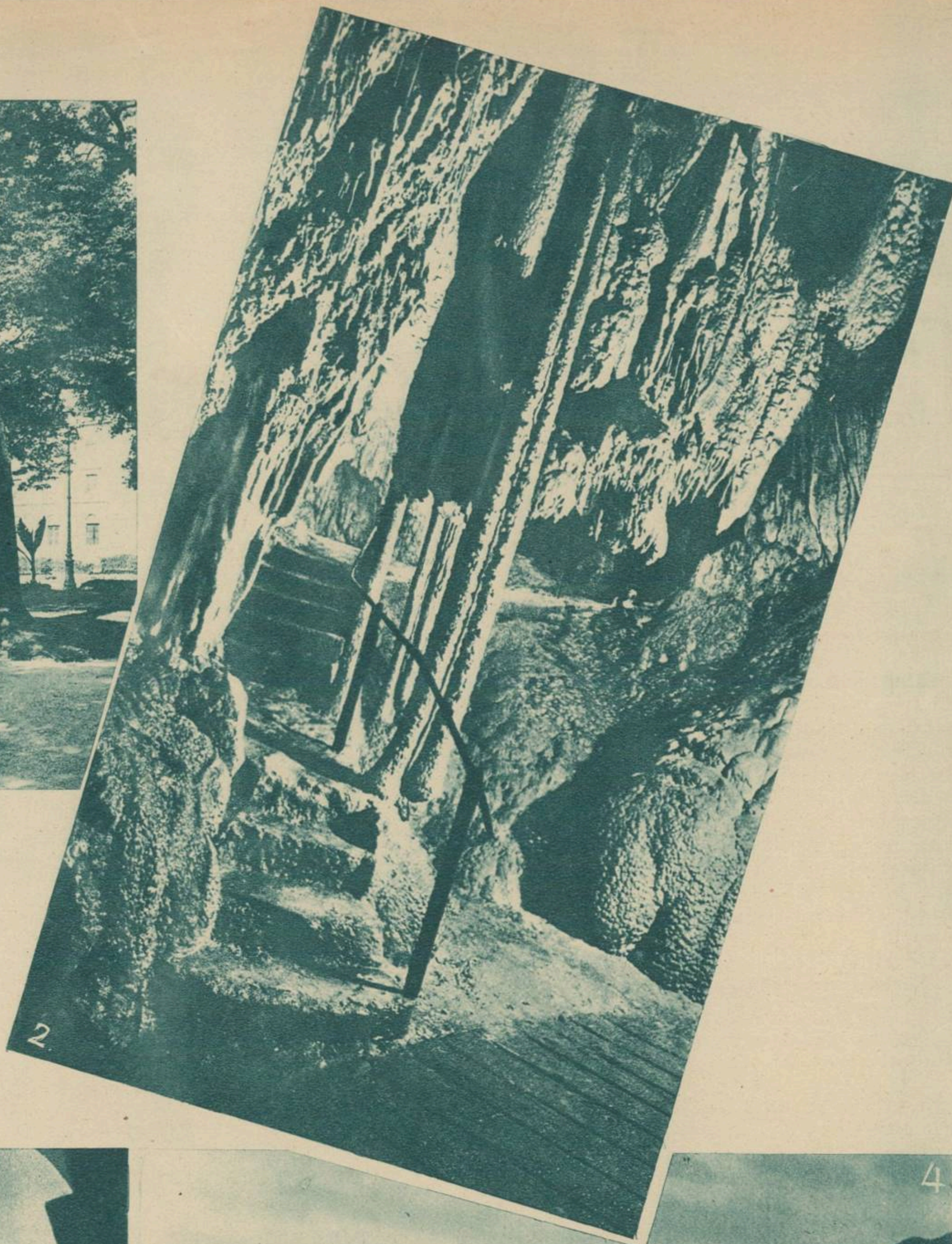
Adevěrul literar și artistic

877

Primăvara în Musseg

1. **Universitatea din Geneva** (vedere parţială)

2. **Grotă la Baar**

3. **Elveţia, Primărie**

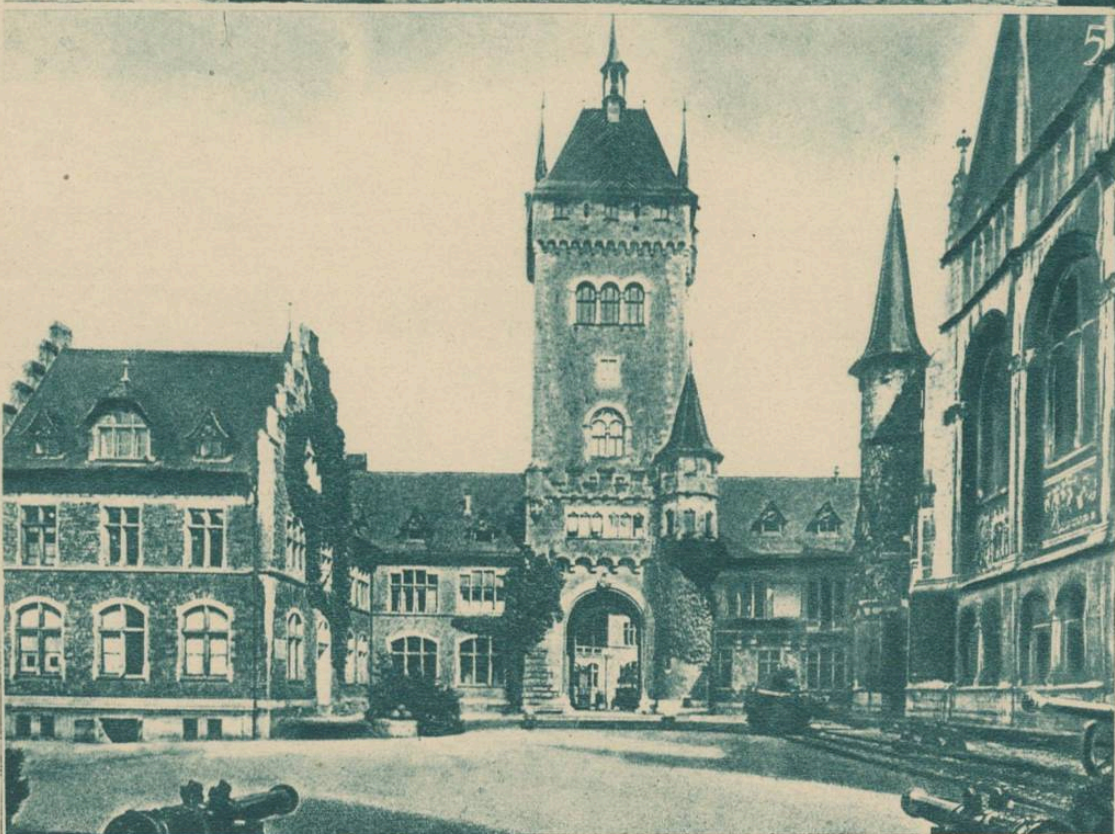
4. **Stansstad cu vechiul turn de pază**

5. **Zurich, Catedrala**

6. **Exerciţii de ski în munţii Gothard**

Adevěrul literar și artistic

Anul XVIII - Seria III-a
No. 877
Duminică 26 Sept. 1937

Prețul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu

Scrisorile inedite ale lui Traian Demetrescu

La începutul iernii 1895, Traian Demetrescu continua să lucreze. Işi presimțea sfârșitul. Este cea din urmă iarnă a poetului, pe care a petrecut-o în târgu-i natal: Craiova.

Deşi se afla deabia la finele lunii Noembrie, totuși poetul era exasperat de vremelnica iarnă și de singurătatea care-l înfiora. In răvașul adresat prietenului dela Iași, Oscar Günberg, el notează tristețea de care-i era cuprins sufletul, implorând cu disperare ajutor.

Scrisoarea e din 24 Noembrie 1895.

Dragul meu Oscar,

Ce vei fi gândind de mine? M'ai osândit deja la spânzurătoare?

Azi m'am întors din București, unde am stat câtva timp și unde m'am ales cu o răceală zdravănă.

Mereu am fost ocupat, ostenit și necăjit.

Amicii mei mai toți se ocupă cu politica și sunt foarte gravi; iar alții au pornit să se însoare. Sînt deci absolut singur, singur....

Lucrez câte 7—8 ore pe zi să termin un roman, până în primă-vară, când sper să am mulți bani și să plec pe unde sînt ceruri largi, arbori mulți și femei... generoase!

Ne vom întâlni iarăși? Spune-mi dacă pot să urzesc visul acesta.

Lui Steuerman i-am scris o scrisoare lungă ca să-i țiu de urît.

Imi scrisese că e bolnav. A primit scrisoarea mea și ce face acum?

Asigură pe Şaraga că nu l-am uitat şi că în curând vom regula afacerea noastră, într'un chip favorabil pentru el. Totul se va face prin tine.

Scrie-mi mult și liniștit, nu ca mine: nervos și în grabă.

Cuvinte bune şi multe din parte-ți mă vor însenina și mă vor încălzi. Iarna și urâtul m'au înghețat.

Ajutor! Ajutor!

Te sărut
TRAIAN DEMETRESCU

Complimente alor tăi.

Scrisorii acesteia, după trei săptămâni, i-a urmat o carte postală.

De astă dată, Traian Demetrescu, deși în situația sa nu s'a schimbat nimic, pare ceva mai liniştit. Totuși el cere vești. Lucrând tot timpul la ultimul său roman și la volumul de poezii *Aquarele,* se pare că scrisul îi ţine o plăcută tovărășie, și numai când mesagii de dincolo îi turbură clipele senine ale vieții, numai atunci recurge la dojeni față de prietenii săi. El nu cere altceva decât să nu fie uitat cu totul, bănuind probabil că uitarea nu va întârzia odată cu dispariția sa din viață.

Carta postală adresată „Domnului Oscar Grünberg, La Magazinul de Muzică Iași", poartă data scrisă de mână: 16 Decembrie 1895, pe când sigiliul poștei dela Craiova, indică 31 Decembrie acelaș an.

Cetățene Oscar,

De ce nu-mi răspunzi? Pe semne, cu sărbătorile astea, ești mult ocupat. Spor și noroc! frate Oscar; dar când vei avea un moment liber, adu-ți aminte de mine.

Cum o duci cu iarna? Pe mine m'a scos din răbdări... Ce face Steuerman? Şi el îmi sabotează un răspuns . Eu sînt ocupat; friguros, — și altele.

Te îmbrățişez TRADEM.

Spune-i lui Şaraga: „în curând!"

Cu prilejul anului nou 1896 (cel din urmă an al poetului), Traian Demetrescu primește dela amicul său ieșan diferite obiecte, printre care se află și un toc de bronz. Plăcut surprins de darurile primite, și de faptul că nu este uitat, se grăbește să răspundă.

De astădată Traian Demetrescu avea să scrie — tot grăbit și nervos — puține rânduri, pe un carton care îi slujise, probabil, de cartă de visită, căci avea imprimat în mijloc, cu litere ronde, numele poetului.

Aceeași cerneală violetă, aceleași rânduri aproape nedescifrabile, oglindesc starea sa sufletească. Bolnav și nevoit să lucreze continuu, spre a-și putea întreține ultimele clipe, Traian Demetrescu nu mai e capabil să scrie calm și pe larg nici celui mai intim prieten.

Mulțumiri adânci pentru darurile trimise. Peste 3—4 zile vei primi o scrisoare, unde îți voiu vorbi despre multe. Momentan, sînt foarte ocupat și cam bolnav.

Ultimile pagini din noua mea carte, — la care lucrez din Septembre, — le voiu scrie cu CONDEIUL tău DE BRONZ. Sper să dau operei mele tăria bronzului.

Cele mai călduroase urări ție și familiei tale.

Te îmbrățișez,

(Urmează tipărit numele poetului).

P. S. Azi am scris lui Şaraga. Totul se va termina prin tine, în curând. Mai vorbește-i în această privință. — Privitor la cărțile mele: adresează-te editorilor mei; eu n'am nici un exemplar.

Printr'o scrisoare, datată 22 Ianuarie 1896, prietenul lui Traian Demetrescu este vestit că poetul e mai puţin abătut, ba chiar optimist și spiritual. Faptul acesta și brusca schimbare

intervenită la Tradem cu câteva luni înainte de moarte, se explică prin aceea că reușise să ducă la bun sfârșit ultimul lui roman *Cum iubim.*

Scrisul însă e mai neregulat, hârtia scrisorii e îmbibată mai mult decât în alte rânduri de cerneala violetă, iar redactarea e în stil de telegramă.

După ce-i face cunoscut proectele literare, poetul se roagă de prietenul său să-i răspundă mai „în grabă", presimţindu-și parcă sfârșitul, care se apropie odată cu adierea primăverii.

Dragul meu prieten,

Sînt foarte supărat pe tine că nu câștigi mai repede un milion, la o loterie oarecare, pentru a-mi da și MIE 100.000 de franci ca să mă scapi de munca asta peste fire și de nenumăratele mele nevoi.

In sfârșit, am pus punctul final la romanul meu, (CUM IUBIM) și, de sigur, iar am să-l dau pe nimica; și iar o să-mi pun în gând să scriu altul şi etc. etc.

Nu despre astea însă vreau să-ți scriu. Du-te rog la Şaraga și vestește-l că sînt gata a-i trimite restul de 20 poezii, prin tine, căruia el îți va da suta de lei rămasă.

Sînt într'un moment de bună dispoziție; să profite! Cine știe cum mă voiu schimba mai târziu. Cu editorii noștri nu-i chip să fii... statornic.

Răspunde-mi în grabă.

Te îmbrățișez,
TRADEM

P. S. Salutări d-lui Steuerman. Ii voiu scrie în curând.

Doresc mult să știu ce mai faci şi dacă ești sănătos.

Tr.

După o săptămână, Traian Demetrescu adresează o nouă scrisoare lui Oscar Grünberg. Melancolia se strecurase din nou printre rândurile scrisorii lui Tradem. Este ultima pe care o posedăm și într'însa se află cuprinse, aproape în întregime, cele de pe urmă pregătiri luate cu trei luni înainte de moarte.

Cele patru pagini ale mesajului exprimă ritmul grăbit de care era stăpânit scrisul cântărețului în ajunul morții.

Iubite Oscar,

Azi am scris lui Şaraga să-mi trimită o copie cu titlurile poeziilor aflate la el. Trebuie să fac tabla de materie, să le dau un titlu etc., apoi imediat, îți voiu expedia restul manuscrisului. Firește, nu i-l vei da de cât primind suma ce-mi datorează (o sută lei) din care vei opri banii pe cari mi-ai împrumutat la Solca (50 lei) ia restul mi-l vei trimite printr'un mandat postal. Suma asta, cât e de neînsemnată, totuși îmi va servi mult în vremea aceasta de cumplită secetă financiară. Dă zor lui Şaraga, până nu sînt luat de alte ocupații.

Câte aşi avea să-ți spun despre mine, — după cum îmi ceri; — dar unde am timp și liniște?

Nu știu dacă ai primit o fotografie a mea. Mi-ar părea rău să se fi pierdut.

Te îmbrățișez cu toată inima.
TRADEM

Complimente alor tăi.

Indemnul pe care-l repetă poetul aproape în toate scrisorile către amicul său, în legătură cu editorul din Capitala Moldovei, Şaraga, se referea la volumul de poezii *Aquarele.*

Poetul presimțea moartea și dorea să-și vadă înmănunchiate ultimele sale cizelări poetice, ceeace n'a reuşit. Soarta a hotărît altfel. Dispărut în primăvara anului 1896, volumul de poezii a apărut după moarte, prefațat de Steuerman-Rodion. Din această prefață aflăm că Traian Demetrescu nu cerea decât nouă exemplare din *Aquarele* pentru prietenii săi. De unde se deduce restrânsul număr de prieteni pe care îi avea poetul în vârstă de 36 de ani.

(Continuare în pag. II-a)

Dimineață

Mă bucură această zare,
Mă bucură acest trifoi
Şi dimineața care sore
Din spic în spic, venind la noi,

Mă bucur că-mi sunt mie oaspăt,
Că pot porni într'un noroc.
Mă bucur că-s așa de proaspăt
De par'că n'am trăit deloc.

Că nici o jale nu mă 'nfrânge,
Că simt subt frunte-un curcubeu,
Că trupul meu nu se mai plânge
Că-i sufletul așa de greu.

Sunt bucuros că pe colină
M'așteaptă ulmii să-i ajung,
Că râd așa fără pricină
Şi-mi vine ca să chiui lung.

Mângâi pe pulpe o răchită,
Pe creștet netezesc un pai
Şi sânziana 'mpodobită
Ce-astnoapte-a scoborît din rai.

Mușc dintr'o frunză amăruie,
Ascult cum tărcile fac haz.
Alung o broască ce se suie
Pe capul soarelui din iaz.

Pe malul celălalt o fată
La vechea moară ese 'n prag....
Glumesc c'o salcie 'mbufnată
Că apele de fustă-o trag.

Stropindu-mi fața renăscută,
Cum stă 'n genunchi între poteci,
Izvorul setea mi-o sărută
Cu lunecoase buze reci.

Prin liniștea pâlpâitoare,
Aud scâncind un pui de tei
Că nu mai poate de picioare...
Şi văd pe nouri anii mei.

Cum vântu-și țese lăicerul
Cu florile depe hotar,
Din ochii vacilor fur cerul
Şi-l pun în mine pe altar.

Mă bucur că 'n lumina largă,
Un vițeluș de catifea,
Cu limba-i aspră vrea să șteargă,
Destinul scris pe palma mea.

Mă strigă frunzele pe nume,
Mă poartă păsările 'n glas...
Mă bucur că trăesc pe lume,
Mă bucur, Doamne, c'am s'o las.

GEORGE LESNEA

Cronica şahului

PORTRETE

ALEXANDRU ALEXANDROVICI ALEHIN

Născut la 1892 la Moscova, locueşte azi ca doctor în drept la Paris. S'a făcut cunoscut ca maestru din 1908, când, deabia în vârstă de 16 ani, a arătat la turneul din Düsseldorf talentul său de mare jucător. In anul următor iesă primul la turneul naţional rus din St. Petersburg (înaintea lui Rotlewi).

Urmează o serie de succese: Hamburg 1910, Karlsbad 1911, Wilna 1912, Scheveningen 1913 (ocupând locul întâi înaintea marelui Janowski). In marele turneu internaţional dela St. Petersburg (1914) se plasează imediat după Lasker şi Capablanca la locul trei şi în acelaş an, în neterminatul turneu dela Manheim, ocupă locul înaintea lui Vidmar, Spielman şi alţi mari maeştri. Epoca marelui războì suspendă activitatea atât de bogată a lui Alehin. Emigrează din Rusia Sovietică în 1920 şi în anul următor înregistrează frumoase succese la turneurile dela Triberg, Budapesta şi Haga. Deacum încolo, aproape la toate turneurile la care participă, obţine premiul I (Karlsbad 1923, Baden-Baden 1925, Kecskemet 1927). In anul 1925 bate recordul de partide oarbe (à l'aveugle), dând un simultan la Paris la 28 de mese!

Atâtea succese l-au dus pe Alehin în anul 1927 la matchul său cu Capablanca. Răpeşte titlul de campion mondial, într'un lung match la Buenos-Aires cu 6 puncte contra 3 şi 25 remize.

După aceasta, mai urmează o serie de succese: Bradley-Beach 1929, San Remo 1930, Bled 1931 şi Londra 1932, unde a arătat că merită pe deplin titlul de campion al lumii.

In 1929 şi 1931 bate pe E. Bogoliubow, care îl provocase la match, cu un scor impresionant, dovedind lumii şahiste că titlul obţinut îi va fi răpit cu mare greutate.

Dr. Alehin este unul din puţinii maeştri care a introdus idei noui în jocul de şah. El a îmbogăţit teoria jocului ca nimeni altul. Din această cauză cetitorul care studiază o partidă a lui Alehin, învaţă foarte mult, căci partidele lui sunt pline de învăţăminte. In multe turneuri internaţionale a surprins pe adversari prin noutăţi în deschidere, punând după 3 sau 4 mutări pe partenerii săi în mari dificultăţi:

Contra lui Fahrni la Manheim 1914 în partida franceză după 1. e4, e6; 2. d4, d5; 3. Cc3, Cf6; 4. Ng5, Ne7; 5. e5, Cfd7 a jucat puternica mutare de pion *6. h4*, care a provocat o nouă şi principală variantă cu avantaj evident pentru Alb. La 6..., N×g5; 7. h×g5, D×g5; 8. Ch3!, De7; 9. Cf4 etc. cu atac puternic.

Contra lui Steiner la Budapesta 1921, cu Negrele a răspuns la 1. e4, cu renumita mutare 1..., Cf6; care a dat naştere „apărării lui Alehin", jucată atât de mult după aceia şi care a revoluţionat strategia jocului.

Contra lui Tarrasch la Pistyan 1922, după 1. d4, Cf6; 2. Cf3, e6; 3. c4, c5; 4. d5 jucă ingeniosul contra gambit 4..., b5, cu care obţinu un frumos şi artistic succes în partidă şi în sfârşit contra lui Capablanca, în a 32-a partidă din matchul său din 1927 la Buenos-Aires în varianta ortodoxă a Gambitului Damei a surprins pe adversar prin noutatea: 8. Cg1—e2 (în loc de Cg1—f3) care îi dădu nenumărate resurse inedite de atac.

In anul 1935 spre surprinderea lumii şahiste, Ar. Alehin îşi pierde titlul în matchul său cu Dr. Euwe, campionul Olandei, cu diferenţă numai de un singur punct. La 3 Octombrie anul acesta va avea loc matchul revanşă şi să sperăm că Dr. Alehin îşi va recâştiga titlul.

Din nenumăratele sale lucrări recomandăm cititorilor noştri: Cartea turneului dela New-York 1924 şi „Cele mai bune partide ale mele".

Mai jos o partidă preferată de marele maestru.

GAMBITUL DAMEI

Varianta Tarrasch
Turneul din Pistyan, 1922
Premiu de frumuseţe

Alb: *Alehin* Negru: *Wolf*

1. d4, d5; 2. Cf3, c5; 3. c4, c×d4 (Mutarea obişnuită e 3..., e6; (reintrând în apărarea Tarrasch. După schimbul pionilor din centru se ajunge la o poziţie simetrică în care avantajul mutărei asigură Albelor o uşoară superioritate de poziţie. Dacă, în această partidă, Albele obţin un rezultat încă mai bun, aceasta e datorită numai faptului că adversarul se lasă antrenat de o noutate cu atât mai riscantă cu cât a rămas în urmă cu desvoltarea partidei). 4. c×d5, Cf6; 5. C×d4, a6; (Negrele vor să evite varianta 5..., C×d5; 6. e4, Cf6; 7. Nb5+, Nd7; 8. e5!, N×b5; 9. C×b5, D×d1+; 10. R×d1, Cd5; 11. Cc3, etc., în avantajul Albelor, menţionat în ultima ediţie din „Larobok" de Colijin). 6. e4! (Sacrificând pionul „e" pentru a conserva pionul Damei, ceiace, după cum se va vedea va exercita o presiune asupra jocului adversarului), C×e4; 7. Da4+!, Nd7; (Nu 7..., Dd7 din cauză 8. Nb5 etc.) 8. Db3, Cc5; (Acest câmp nu e indicat pentru Cal, dar pe de altă parte trebuia asigurată apărarea pionului b7 şi în această ordine de idei, 8..., Dc7; sau 8..., Nc8 nu valora mai mult, căci Dama neagră ar fi fost alungată de pe această coloană de către Turnul alb) 9. De3! (Mult mai bine decât mutarea plauzibilă 9. Df3, după care Negru s'ar fi putut elibera cu 9..., e5!) g6; 10. Cf3! (Acest câştig de tempo permite Albelor să împiedice Ng7 urmat de 11..., 0—0. Regele negru fiind reţinut în centru, atacul Albelor este uşurat, graţie dezvoltărei lor superioară) Dc7; 11. Dc3, Tg8; 12. Ne3, b6; 13. Cbd2, (13. b4 ar fi o eroare căci Negrele ar salva piesa degajându-se prin 13..., Ng7; 14. Dd4, Da7!) Ng7; 14. Nd4, N×d4; 15. D×d4, Nb5; 16. N×b5+, a×b5; 17. 0—0, Ta4; 18. b4, Dd8; 19. a3, Cbd7; 20. Tfe1, Rf8; 21. d6! (O preparare pentru sacrificiul ce va urma. Dacă Negrele răspund cu 21..., e6, urmarea ar fi: 22. De3, Cb7; 23. Dd3, Ta8; 24. Ce4 câştigând pionul b) Ce6; 22. T×e6! (Prin această combinaţie minuţios calculată Albele distrug ultima rezistenţă a adversarului) f×e6; 23. Cg5, Db8; 24. C×e6+, Rf7 (Re8; 25. Ce4); 25. Cg5+, Rf8 (Re8; 26. Te1!); 26. Dd5!, Tg7; 27. Ce6+, Rg8; 28. C×g7+, R×g7; 29. d×e7, Cf6; 30. D×b5, Ta7; 31. Te1, Dd6; 32. e8C+, C×e8; 33. D×e8, D×d2; 34. De5+, Rf7; 35. h4, T×a3; 36. De8+, Rg7; 37. Te7+, Rh6; 38. Df8+, Rh5; 39. Te5+, Rg4; 40. Tg5+! şi Negrele cedează. (Note de Dr. A. Alehin).

AUREL LERNOVICI

DOAMNĂ DOMNIŞOARĂ DOMNULE

PUTEŢI CÂŞTIGA ZILNIC 2000 LEI PARTICIPÂND LA JOCUL DE ASEMĂNARE AL ZIARULUI DIMINEAŢA

AMĂNUNTE IN ZIAR

Actualităţi ştiinţifice

Cauza migraţiunii păsărilor

Fenomenul migraţiunii păsărilor constitue obiectul de studiu al oamenilor de ştiinţă.

Orientarea în văzduh a porumbeilor călători a fost explicată de unii printr'o influenţă a undelor electrice asupra organismului acestor păsări. Pe de altă parte, periodicitatea plecărilor în preajma iernii şi revenirea regulată la începutul primăverii, chiar la punctul de plecare, a dat loc la tot felul de ipoteze, mai mult sau mai puţin verosimile.

De curând, un savant american, doctorul A. A. Allen, profesor de ornitologie la „Cornel University", a reluat studiul acestei chestiuni, pe care a examinat-o în mod sistematic, prin numeroase experienţe de laborator.

El a înregistrat viteza de sbor a păsărilor călătoare, la diferite înălţimi din văzduh, până la 4 kilometri deasupra pământului şi a stabilit că această viteză variază între 30 şi 120 klm. pe oră. Pe de altă parte, a echipat aproape două milioane de păsări cu brăţări de aluminium numerotate, pentru a putea urmări astfel traseul de sbor, longevitatea şi alţi factori interesanţi. Supunând păsările la experienţe de laborator, în cele mai variate condiţiuni, el a constatat că instinctul de migraţiune este în strânsă legătură cu desvoltarea organelor de reproducere şi că acest proces depinde într'o mare măsură de durata zilei.

Astfel prelungind în mod artificial ziua, prin lumina în laborator, a reuşit să reţină păsările călătoare chiar şi în toiul iernii.

Rezultă deci că fenomenul migraţiunilor se datoreşte variaţiunilor sezoniere ale duratei diurne. Primăvară, când ziua începe să crească, păsările se reîntorc la cuibul lor.

Un nou explozibil

Un chimist american A. Woodroph, dela laboratorul de stat din Washington, a descoperit o nouă substanţă explozibilă cu efecte formidabile. Acest produs, denumit „brizita", are o forţă distructivă de 150 de ori mai mare decât aceea a nitroglicerinei.

Intrucât — după afirmaţiunile inventatorului — explozia se produce numai prin sguduiri puternice sau aprindere electrică, rezultă că noul explozibil este relativ inofensiv pentru persoanele din preajma lui.

Nămolul de mare ca materie primă

In goana după noui materii prime, la care se dedau actualmente majoritatea ţărilor pornite pe o organizare economică autarhică, specialiştii germani au fost conduşi să studieze în mod aprofundat însuşirile chimice technice ale nămolurilor din fundul mării, ajungând la rezultate interesante. Astfel, profesorul F. Kraus din Braunschweig şi colaboratorul său Prasse, au reuşit — după o cercetare mai îndelungată — să constitue o masă de presat, cuprinzând nămol marin în proporţie de 40%. Cu ajutorul acestui preparat, se pot realiza cele mai variate obiecte uzuale, confecţionate până acum din bachelită şi galalită.

Avantajul nouei substanţe constă în preţul ei extrem de redus, de vreo şase ori mai mic decât acel al produselor echivalente, folosite până în prezent.

Vitaminele şi părul alb

„Institutul american pentru ştiinţa alimentară" comunică o ştire senzaţională. Specialiştii acestui aşezământ ştiinţific au descoperit că, furnizând şobolanilor negri o hrană lipsită de vitamine B, animalele încărunţesc în scurtă vreme. Dacă după aceea însă reintroducem această vitamină în alimentaţia lor, părul şobolanilor redobândeşte culoarea neagră.

Vitamina B se găseşte în numeroase varietăţi de cereale, în drojdie, gălbenuş de ouă, nuci, ficat, inimă şi rinichi, aşa încât în cazul nostru, aproape că nici nu există în practică o alimentare lipsită de vitamina B. Totuş, ştim cu toţii că la o anumită vârstă părul nostru încărunţeşte, ba uneori chiar înainte de vreme.

Până acum se credea că fenomenul înălbirii părului se datoreşte grijilor şi amărăciunilor sau unor predispoziţii ereditare. Noua descoperire contrazice aceste păreri, însă numai în parte.

Intr'adevăr, cu toată prezenţa vitaminelor în alimentare, se 'ntâmplă adesea cazuri când organismul nu absoarbe vitamina introdusă în alimentare. Iată dece nu e exclus ca, pe baza descoperirii savanţilor americani, să se poată pune la punct o metodă de combatere sau cel puţin de întârziere a părului cărunt, prin infuzarea în corpul nostru a vitaminei B.

Principial, o asemenea metodă e perfect compatibilă cu datele fiziologice, întrucât — după cum se ştie — vitamina B intervine în schimbul de substanţe al materiei nervoase şi pe de altă parte, experienţa ne arată că încărunţirea părului se produce adesea concomitent cu anumite turburări nervoase şi psihice.

Ing. I. S.

Scrisorile inedite ale lui Traian Demetrescu

(Urmare din pag. I-a)

Ne mai spune Steuerman în acea prefaţă că Traian Demetrescu... *„Visa să moară ca Hafiz în leagănul rozelor de Şiraz, ca Musset în noaptea albei voluptăţi — dar palida Ftizie, amanta geloasă a visătorilor, i-a stîns pe buze cântecul drag ducându-l în împărăţia eternei tăceri".*

Sleit de puteri, Traian Demetrescu s'a stins din viaţă într'o luminoasă zi de 1 Mai, în ziua în care el cântase pentru muncitori „sfânta sărbătoare a muncii":

In Mai, când rozele 'nfloresc
Scăldate 'n aurul din soare

şi când:

Popoarele sărbătoresc
A muncii sfântă sărbătoare.

S. PODOLEANU

Semnalăm:
Daniel HALÉVY, *Courrier de Paris* — *(Les Sites, les Monuments, tous les Trésors de Paris.* 471 illustrations).
In depozit la librăria Hachette.

EXCURSIUNI LA
Expoziţia Internaţională din PARIS şi în ITALIA

17 Septembrie — 15 Octombrie
PARIS ŞI LACURILE ITALIENE
21 zile 16.200.- lei

1 şi 29 Octombrie
PARIS ŞI ORAŞELE ITALIENE
21 zile 17.100.- lei

Preţurile cuprind voiajul, pensiunea complectă în toate oraşele din program, circuite cu autocare, intrări la expoziţie şi muzee, vizitări, plimbări pe lacuri şi lagună, vize, taxe, bacşişuri etc.

EXCURSIUNI SĂPTĂMÂNALE LA PARIS
Plecări în fiecare Vineri
Informaţiuni şi înscrieri la
Biroul de voiaj din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢA
Str. Const. Mille 5-7-9 Telefon 4.10.04.

Proces mare cu Anglia!

In biuroul avocatului Tache Soare, aștepta cineva de-aproape o oră. Era un om îmbrăcat țărănește, cu suman și cu opinci, cu frumoase plete argintii în jurul tâmplelor și c'un trup tare bine împlinit sub șiacul aspru al vestmintelor. Sub mustața retezată scurt, buzele lui groase păstrau un permanent zâmbet de umilință, deși privirea ochilor lui ascundea o sclipire de șiretenie.

Venise de câteva ori la Tache Soare; dar acesta, avocat prea mare pentru a se 'ncurca în orice glumă de proces, îi spusese unuia din secretari să stea de vorbă cu omul și să-i afle nevoile.

Dar secretarul n'a putut scoate nimic dela el. Aflase numai că-i de prin Moldova și că are ceva... cu Anglia! Mai mult nu-i poate spune! Numai cu domnu' Tache Soare voia el să vorbească!

— Trebue să fie vreun nebun, își zise avocatul, uitându-se printre perdeluțele brodate la omul care se așezase în biurou, pe-un colț de scaun. Am mai cunoscut eu pe omul care se judeca de zece ani cu Impăratul Rusiei....

Și intră, avocatul, cu mâna întinsă.

— Ei, bade, ce te aduce la mine? Am auzit că ai ceva cu Anglia!

— Am, coane, un năcaz... Și dac'ai vra mata să mă asculți, ai înțelege că nu-s nebun.

— De ascultat, te ascult eu, bade, dar nu prea am timp. Mi-ai putea spune în zece minute?

— Greu, coane, că-i lungă povestea... O să trebuiască vreun ceas, batîr c'oi scurta-o eu!

— Iaca n'o să te pot asculta chiar un ceas.... Dar, începe! Oiu vedea eu dacă e de făcut ceva.

— Este, coane, cum să nu fie? Că eu doar nu-s nebun....

— Ai ceva acte?

— Acte? Am eu unul, dar n'ajunge. Mi-au spus-o și alți avocați.

— Ai mai fost și la alții?

— Fost, coane Tache!.., Am mai fost la vreo douăzeci....

— La douăzeci?

— Păi de cincisprezece ani mă judec...

— Chiar te judeci?

— Adică vreau să mă judec, că-i vorba, coane, de două ocale de aur!

— Tot nebun este, își zise avocatul posomorându-se. Și strângându-și puțin spatele, se prefăcu foarte atent. Chiar două ocale? Și ce-au spus ceilalți avocați? Dar parcă spuneai de-un act...

— Dară... Uite-l, dar știu eu că n'ajunge.

Tache Soare luă din mâna omului o hârtioară cât podul palmei, și-l întrebă pe om așa, ca să nu tacă:

— Cum te chiamă pe d-ta?

— Gheorghe mă chiamă. Gheorghe Suliță... Și-s de prin ținutul Bacăului.

— Și de ce nu te judeci la Bacău?

— Păi ei-că nu se poate de-acolo, că-i vorba de Anglia!

Avocatul încercă să citească hârtioara și văzu căn adevăr, e scrisă englezește. Purta ștampila unei formațiuni sanitare, data de 18 Noembrie 1919 și numele omului din Moldova: Gheorghe Suliță!

Fără să știe englezește, avocatul înțelese cele două rânduri care spuneau că „soldatul român Gheorghe Suliță este perfect sănătos și poate fi îmbarcat pentru repatriere". Dar nicăeri nu se vedea localitatea, și nici denumirea formațiunii sanitare care emisese biletul. Stampila, cu tușul șters, sau poate prea puțin apăsată, nu cuprindea limpede decât cuvântul *sanitar*, sau *sanitari*... Iar iscălitura, a unui maior, nu se putea desluși...

— Numai atât ai?

— Ba uite și livretul...

Livretul soldatului Gheorghe Suliță cuprindea și el mențiunea: „22 Ianuarie, 1920, reîntors din captivitate".

— Ai fost prizonier?

— Fost.

— La... englezi?

— Nu, coane, la turci...

— Și ce-ai căutat în Anglia?

— Păi de ce-ți spun eu matale că povestea-i lungă? Trebue să m'asculți batîr un ceas...

— Bine, bade, am să te-ascult un ceas, dar să știi că dacă-ți pierzi șirul, nu te mai ascult!

— Ce să-l pierd, coane? Că eu îl țiu strâns de amândouă capetele! Doar îi vorba de două ocale de aur, cântărite de mine!

Avocatul își strânse iar spatele... Tot nebun o fi?

— Bine, bade, spune. D-ta fumezi?

— Păi e voe aici?

— Este. Uite, ia de ici o țigară, și dacă-ți mai trebue, îți ei mereu. Dă-i drumul, că poate-om băga-o la pușcărie pe coana Anglie...

Ochii șireți ai moldoveanului sclipiră a șagă.

— O să vezi mata, că nu-s nebun!

●

Așa căn luptele din Dobrogea, Gheorghe Suliță se pomenise prizonier la Turci! Cât l-au purtat și pe unde l-au purtat, nu-și poate da seama, mai ales că nu știe turcește. Prin sloată, prin ninsori, cu căruța, pe jos, ba și cu trenul uneori, a străbătut o lume care bleotocărea o limbă nemai auzită și se târa, ca și el, goală și flămândă. Oameni, care parc'ar fi fost soldați, că purtau pușcă, dar care nu puteau fi decât niște cerșetori; mai toți bătrâni și uscați ca iasca, cu nasurile coroiate și pielea smolită, cu obielele ieșite din bocanci și cu spetele încovoiate ca secerea, îl înconjurau și-l duceau prin noapte și prin ceață, fără să-i spuie o vorbă, fără să-și spună între ei o vorbă. Ca niște arătări, așa erau oamenii aceia! Poposeau ceasuri întregi, pela răspântii sau prin margini de sate. Infulicau hulpavi câte-o bucată de carne uscată, mormăiau ca urșii cei hămesiți, sau se culcau cu fața în sus, privind țintă înspre cerul cețos care părea că se lasă peste ei! Unii scoteau câteun fel de cimpoiu, cu beșica spartă, și țiuiau niște cântece ascuțite și lungi de-ți pătrundeau în oase. Prin Moldova nu se află așa cimpoaie, și-așa cântece de miluială! Doar pela iarmaroace dac'auzi pe vreun damblagiu sau pe vreun câș...

Gheorghe Suliță era singur. Cum se'ntâmplase asta, nu-și da seama. El își dă cu mintea c'ar fi căzut în amețeală și s'a trezit între ei.

Turcii, că-i cunoștea că-s Turci de pe fes și de pe *craiul nou*, îi făceau anume cu mâna când trebuia să se culce, și-i spuneau câte-o vorbă pe care el n'o pricepea. Ii dădeau pâne, din pânea lor, și carne de-aceia uscată, și-i auzea mereu repetând „Aman, Aman!" Dar el nu pricepea ce-i aceia Aman! Se vede însă că unii fuseseră și prin Moldova, că spuneau vorbe care se loveau cu cele de prin satul lui Suliță: salcâm, caldarâm, ciubuc, haraba... Și Gheorghe credea uneori că de-ai dracului nu-i vorbeau moldovenește.... Mai pe urmă, a văzut el că nu știau „ghețîi oameni" și că salcâmii și harabalele au ajuns pela ei poate tot așa cum a ajuns și el! Și s'a mai încredințat curând că erau oameni de treabă, și tare chinuiți, și tare lipsiți de straie și de merinde...

Până s'ajungă la Stambul au murit doi dintre ei, răpuși de-o boală rea de tot care-i înverzea la față de parcă erau de aramă coclită...

De-acolo, dela Stambul, l-au luat în primire alții, tot așa de bătrâni dar mai bine înțoliți. L-au luat și l-au pus pe o corabie care a pornit dincolo, în Asia. Vorba asta a priceput-o el ușor, că tot îi auzea pe Turci strigând și arătând într'acolo. „Asia, bre, Asia!". Și tot cu carne uscată l-au hrănit, dar tare puțină... Abia de-o zărea, bietul Gheorghe. Turcii ceilalți, cu care venise din Dobrogea, erau mai darnici... Aiștia îl și 'nghionteau uneori, când el nu le prea înțelegea îndemnurile.

Și, scurtă socoteală, după vreo două zile de drum prin Asia, unde era călduț și frumos nevoie mare, au ajuns într'un lagăr de „prizioneri", unde erau amestecați de-a valma: Ruși, Sârbi, Englezi, câțiva Italieni, doi Franțuji, dar niciun român! Dar de asta nu s'a supărat nimeni și Gheorghe s'a învățat repede cu gândul că i-a fost dat lui să-și lase oasele tocmai la capătul lumii! Și ar fi stat el în lagărul acela, până s'ar fi sfârșit războiul sau viața, că nu era chiar așa de rău acolo. Dar nu știe el care anume: Rușii sau Sârbii? au pus la cale să fugă! Și-atunci, s'au întovărășit și ceilalți, iar el ce era să facă? Mai ales că unii îl băteau pe umăr și-i spuneau prietenește, tot într'o limbă nemai auzită, că și el trebue să meargă într'acolo! Unde era acel „într'acolo", pe Gheorghe nu-l ajuta mintea să înțeleagă. Dar că trebue să plece, a 'nțeles. Și-au plecat cu toții, într'o noapte și-au cutreerat atâtea locuri pustii, cum poate nici Isus n'a călcat! Umblau numai noaptea, și ocoleau satele, și se hrăneau numai cu măsline crude... A trebuit, „ghiețîi oameni" să se deie la furat, și șterpeleau câte-o oaie pe care o duceau în pădure și-o pârjoleau haiducește și Gheorghe se crucește și-acum cum de se înțelegeau atât de bine între ei, fără să priceapă batîr o vorbă din ce spun! „Vezi mata, coane Tache, pesemne că oamenii au fost făcuți să se 'nțeleagă chiar pe mutește... Și tare nu mă dumiresc eu de ce în sat la mine, și chiar în Bacău, toată lumea se ceartă si se ocărăște, și nu se poate înțelege! Poate că nevoia, coane Tache, îl face pe om mai cu cap și mai cu inimă, chiar dacă-i de altă lege...."

Știa și Gheorghe că Turcii îs păgâni și că Talienii, de-o pildă, mănâncă broaște. Și cu toate astea, Turcii îi dădeau lui Gheorghe pâne din pânea lor... Dar asta numai cei necăjiți, cu care venise el din Dobrogea. Iar un talian i-a dăruit o cămeșă, că a lui Gheorghe se făcuse zdrențe; și doar nu mai avea nici „ghietu Talian alta!

Au mers ei cât au mers, prin tot felul de locuri; prin păduri de alămâi și de portocali; prin lanuri de orez; prin livezi de migdali, și de cafea, și de curmali, și s'au hrănit mai mult cu poame și cu niște ierburi grase și dulci.... Pân'a'nceput să deie pântecăraia 'ntrînșii! Slăbiseră unii de nu-i mai țineau picioarele și mergeau sprijinindu-se de alții. Talienii spuneau la toți *frateli* sau *fratila*, că Gheorghe nu-și mai aduce bine aminte, dar înțelegea că tot frate înseamnă. Iar dela un timp, au început să cadă de-abinelea. Se cărau în spate, unii pe alții. Dar și cei mai teferi au început să slăbească, și-atunci au început să întârzie prin păduri, să născocească leacuri și oblojele care n'aduceau niciun folos. Unii căutau mâncare, alții adunau uscături pentru foc. Era și un sârb care îi cârpea pe toți, până i s'a isprăvit ața... Iar seara, în jurul vetrei din pădure, se'ntindeau pe iarbă, cei bolnavi gemeau, iar cei sănătoși se uitau la stele și așteptau să le vorbească cineva din cer...

Cel dintâi care a murit, a fost un Rus! Cel mai bălan și mai gras din toți „prizionerii..." Dar în două zile se făcuse țâr. Unii din ceilalți, care erau mai cu carte, și-au însemnat locul unde l-am îngropat pe Rus, „dar o să vezi mata, coane Tache, că tot degeaba a fost!.." Pentrucă, după două zile, a murit și Sârbul care le cârpea pantalonii! Și pe urmă alt Sârb care făcea pe bucătarul, și un franțuz „care cânta, coane Tache, de răsunau codrii ceia întunecoși!"

Incepuse Gheorghe să creadă, că dacă i-ar fi căutat cineva din urmă, i-ar fi găsit numai după crucile semănate prin pădurile de măslini ale

Continuare în pag. 6-a

Friedrich Hoelderlin

Gânduri de amurg

Plugarul se-odihnește la umbră. Fum se'nalță
Din vatra celui cumpătat. Prietenos
Intâmpină pe călător
In satul pașnic clopotul serii.

Acum corăbierii se'ntorc și ei în port.
Departe'n târguri zgomotul se stânge
Pripit și vesel. Subt umbrar
Prietenilor le zâmbește masa

Iar eu, încotro? Oamenii trăesc
Din munci și plăți; și totul e când mâhnit, când vesel.
De ce numai mie niciodată
Nu-mi adoarme ghimpele din piept?

O primăvară 'nmugurește în amurg
Și trandafirii înfloresc puzderii,
Și calmă pare lumea de aur. Nouri roșii,
Luați-mă cu voi! să se distrame

In aer și'n lumină iubirea și durerea-mi:
— Dar, speriată parcă de ruga mea nebună,
Vraja se stânge. S'a'noptat, și singur
Sânt iar sub cer ca'ntotdeauna.

Acum, somn molcom, vino! Inima vrea prea multe.
Totuș, cândva, te vei stânge și tu, tinerețe,
Tu, visătoareo și neliniștito!
Senină, blândă fi-va, pe urmă, bătrânețea.

In românește de AL. PHILIPPIDE

Asiei.... Douăzeci și două de cruci! Ei erau cu toții treizeci și șapte... Și iată că într'o noapte, pe când dormeau ca vai de lume în jurul focului, s'au pomenit oamenii c'o năvală de jivine, parcă erau lupi!

Pe Gheorghe l-a tezit răcnetul unui om care-a și fost rupt în două, și doar printre gene cât s'a uitat Gheorghe și-a zărit turma care venea în goană! Ce-a făcut, pe unde a luat-o, cum s'a târît sau cum a alergat, nu mai știe Gheorghe! In fire nu și-a venit decât în mijlocul unei ape mari pe care o trecea înnot! „Nu mint, coane Tache, dacă ți-oiu spune c'am înotat preț de patru ceasuri! Atât era de lată apa ceia! Noroc că era liniștită!..."

Când a ajuns Gheorghe pe celălalt mal, se crăpa de ziuă. Știe atât că a dat de-o iarbă moale, că s'a culcat și-a adormit.... Iar când s'a trezit, nu și-a dat seama dacă tot în ziua ceia s'au întâmplat toate, ori s'au scurs câteva săptămâni. Ii huruiau mințile 'n cap iar în fața ochilor îi jucau tot soiul de năluciri, și albe și negre, și verzi și roșii... Era uscat ca o roșcovă. Nu-și putea sufla nici nasul, că-și aduce aminte c'avea o troană aprigă. S'a uitat împrejur și-a înțeles că-i adăpostit undeva, într'un bordeiu sau colibă, căptușit cu trestie și așternut cu niște burueni care miroseau a scorțișoară și tămâie...

Iar lângă el, o scăfiță de lemn plină cu lapte... „Mi-aduc aminte, coane Tache, că m'a pălit atunci o poftă de măliguță, de mi s'au sbătut mațele!"

Dar de unde să ia Gheorghe „măliguța?" A sorbit doar laptele din scafă și după gust l-a ghicit că-i de capră și că se află în bordeiul unui om nevoiaș. Iar după aceia s'a gândit el la cei paisprezece „prizioneri" rămași în pădure... I-or fi hăcuit jivinele pe toți? O mai fi scăpat careva? Și'ncotro o fi luat-o? Asta numai bunul Dumnezeu o știe!

Tocmai sub seară a intrat în colibă un moșneguț, c'o barbă albă, și lungă, și cu niște ochi ca din icoane. Avea fața tare oacheșă, dar era frumos bătrânul, și călca atât de ușor că nu i s auzeau pașii... S'a uitat lung la Gheorghe, i-a zâmbit, a văzut scafa goală și iar a zâmbit. Pe urmă a ieșit și s'a întors c'un ciob în care aburea niște orez fiert, și i-a făcut semn lui Gheorghe să mănânce. Omul a mâncat puțintel, dar nu-i plăcea orezul acela. Iar mai pe urmă iar a adormit.

Moșneguțul avea o grădină de zarzavaturi prin care se'nvârtea toată ziua, stropind-o și ciugulind-o de toate buruenile cele rele. Trăia acolo singur, și avea lângă bordeiu două capre cum n'a mai văzut Gheorghe de când îi el pe lume! „Vacile noastre din Moldova, îs ca niște mâțe pe lângă caprele celea!" Le mulgea moșneguțul de două ori pe zi și-i aducea lui Gheorghe scafa plină. Lui Gheorghe nu-i prea plăcea, că era nefiert...

Și după ce s'a mai întremat omul nostru și a'nceput să se plimbe prin grădină, a prins a-i da o mână de ajutor moșneguțului, ba la stropit, ba la plivit, ba la gunoit straturile. Mai ales că n'avea ce face, nici nu știa pe ce lume și în ce țară l-a aruncat Dumnezeu și nici încotro va trebui s'o pornească mai apoi. Cu bătrânul nu putea vorbi, iar satul în care se afla, era alcătuit numai din bordeie și numai din oameni de limba și portul moșneguțului. Poate c'aici îi e dat lui să-și lase ciolanele.... Și se trudea în toate chipurile să afle cam în ce parte vine Țara Românească, să se închine într'acolo!... „Mata, coane Tache, poate c'ai râde de mine, când ți-oiu spune că mă pomeneam vorbind singur, numai ca s'aud vorbă moldovenească..."

Și-apoi, mai erau și altele care-l rodeau pe Gheorghe. Nici tu un păhărel de rachiu, sau un cofăel de vin, sau o fripturică la frigare, sau o găinușă 'n mujdeiu de usturoiu! Oamenii de prin țara aceia cu soare mult

și cu ierburi înalte, nu mâncau decât lapte, orez și niște nuci cari aveau tot lapte 'n ele. Erau bune ele toate poamele din țara aceia, și toate miroseau a scorțișoară și tămâe, dar nu erau de saț și Gheorghe se usca de-o sărmăluță sau de niște cârnăciori de purcel....

Plimbându-se prin grădina moșneguțului, se uita lung la „zarzavaturile" care creșteau invoalte din pământul gras, plouat des și binecuvântat de soare. Și cum descoperise niște „crastaveți" cât cotul de lungi, îi veni lui în minte să puie câțiva la murat. Fiindu-i frică însă să nu-i spună moșneguțul ceva, luă o oală de lut și-o ascunse 'n cotețul caprelor, acolo unde numai el umbla dela un timp. Și iată că ies niște murături de-o minune! Păcat numai că 'n grădina moșneagului nu se afla nici mărar, nici usturoiu, nici măcar ardei! Așa că după ce se'ndopa Gheorghe cu orez fiert și cu poame de-acelea dulci, îi trăgea câteo stacană de *moare* de-i mergea la inimă! Moarea aceia parcă era și vin, și rachiu, și-i răcorea burta ca o doftorie! Numai *titiun* nu putea închipui Gheorghe nici într'un fel!

Acum, mai povestește Gheorghe că 'n țara aceia cu soare mult și cu poame dulci cu miros de scorțișoară și tămâie, bântuie groaznic pântecăraia, boala aceia de care muriseră douăzeci și doi de prizonieri prin pădurile de măslini ale Asiei.

Și iată că-l atinge pântecăraia și pe moșneguțul cu barbă albă și ochi de icoană!

L-a găsit Gheorghe svârcolindu-se, și bătrânul, disperat, și-a arătat pântecele și a'nceput a-i arăta cerul și a-i face semn că de-acum se călătorește într'acolo. Lui Gheorghe îi era tare drag de moșneag și nu știa cum să-l ajute. Ii făcu tot felul de oblojeli și se gândi cu ciudă că n'are un păhărel de drojdie și-o căpățână de usturoiu să-i deie de hac pântecăraiei. Işi aducea aminte că'n 1913, cu usturoiu și rachiu scăpase de holera din Bulgaria.

Și iată că-i vine lui Gheorghe în minte să-i deie bătrânului o cană cu moare de „crastaveți!..." Dar mai întâi își făcu el planul cum să răspundă dacă l-o întreba moșneagul ce-i aceia și de unde o are. Băgase el de seamă că oamenii din ținutul acela se uitau tare adesea la cer, și că într'una se rugau cu ochii în sus. O să se uite și el tot în sus de l-o'ntreba bătrânul, așa cași cum din cer i-ar fi venit băutura aceia acrișoară ca agrișele. Ca să-i spună adevărat, îi era frică. Poate că'n țara aceia erau oprite murăturile!

Și-i duce bătrânului o cană de moare.... O ia el, o miroase, și Gheorghe vede cum i se umflă nările de poftă. Il întreabă bătrânul din ochi, iar Gheorghe se uită la cer... Gustă bătrânul și-i place... Mai gustă odată și.. îi place mai mult. Bea apoi toată cana, și simte cum se 'nviorează și i se limpezesc mințile. Ii mai cere lui Gheorghe o cană, iar Gheorghe îi face semn că trebue să mai aștepte... Și ridică ochii la cer, cașicând ar fi cerut de-acolo o bardacă de moare! Iar când a văzut că pe moșneag l-a furat somnul, fuga la cotețul caprelor și umple altă cană!

Ce mai la deal la vale? După trei zile, bătrânul s'a făcut sănătos tun, iar a patra zi i-a luat lui Gheorghe picioarele, i le-a sărutat, și i-a pus în palmă un ban de aur!

Din ziua aceia, moșneagul se pleca până la pământ când trecea pe lângă Gheorghe, apoi se uita la cer, voind să-i mulțumească și lui Dumnezeu. Și cum în satul cu bordeie și cu poame dulci, bântuia pântecăraia în toată voia, și cum moșneagul le vorbise oamenilor, de bună seamă, despre băutura vrăjită a lui Gheorghe, au început să-l caute și să-l roage să le deie și lor, iar Gheorghe ridica ochii la cer și le făcea semn să mai aștepte.... Asta ca să se poată furișa la cotețul caprelor! Și pentru fiecare cană de moare, Gheorghe lua un ban de aur, și cum satul era mare și molima întinsă, Gheorghe a potopit „crastaveții' din grădina moșneagului și-a strâns o căciulă de aur pe care a 'ngropat-o cu grijă. Și cum omul știa cam ce preț are aurul în Moldova, s'a simțit iar încolțit de dor, și a socotit el că dac'ar putea ajunge acasă cu banii ăștia, l-a bătut norocul pentru vecii vecilor! Dar cum s'ajungă în Moldova? Pe unde s'o ia dacă el nici nu știe măcar unde este?

Trece timpul cu greu uneori, dar tot trece, iar gândurile bune vin și ele cam târziu, dar tot vin. Așa a fost și cu Gheorghe. S'a hotărît într'o zi să plece și plecat a fost! Nu ținuse socoteala zilelor, dar cugeta că s'o fi isprăvit și războiul, iar dacă el o să țină drept înainte, o să mai deie și peste altfel de oameni cu care poate s'o înțelege.

Cât a mers Gheorghe cu sânul plin de aur, nu și-a dat seama, dar de foame și de sete a fost gata să moară. A dat peste niște pustiuri în care cât vedea cu ochii, nu era decât nisip, de i se'ngropau picioarele până la genunchi. A dat peste-o apă așa de furioasă, că n'a cutezat s'o treacă înnot, și a străbătut iar pustiul nisipos, istovit de foame și de oboseală. Crede el c'a rătăcit două luni, în care n'a zărit un om. Mânca toate buruienile, iar când a plouat odată, s'a desbrăcat, a întins hainele să le ploaie, apoi le-a stors de apă în oala de murături pe care o luase cu el, ca să aibă ce bea! Până a ajuns la marginea unei mări și-acolo, cum s'a întâmplat norocul să deie peste niște oameni care umblau cocoțați pe niște cămile... Unul dintre ei, când l-a zărit, a pus carabina la ochi. Atunci el s'a trântit în nisip, și-a'nceput să strige că nu-i om rău că-i moldovean, tocmai de prin Bacău... L-or fi înțeles oamenii aceia sau nu, Gheorghe nu știe. Dar cel cu carabina și-a luat seama iar ceilalți s'au apropiat de el și când l-au văzut bine, se vede treaba că le-a fost milă, că l-au urcat lângă ei, pe spatele cămilelor, și i-au dat să beie rachiu! „Dar un rachiu, coane Tache, de credeam că-mi plesnesc ochii!"

Și l-au purtat oamenii aceia multe zile tot prin pustiuri și l-au hrănit bine și mereu i-au dat să beie rachiu de-acela tare, și mereu încercau să intre'n vorbă cu el, iar Gheorghe, uitându-se lung la ei, înțelegea că-s niște oameni învățați și de treabă, iar limba lor, cu toate că era tot stâlcită, parcă mai semăna a limbă omenească.

De comoara din sânul lui Gheorghe nu știa nimeni și nici nu era nevoie să știe, pentrucă oamenii cei mai buni se fac mai răi ca lupii când e vorba de bani. Așa că las-o acolo, lângă *chele!* Și dac'o da Dumnezeu s'ajungă ea în Moldova, e-hei! Dar ca s'ajungă în Moldova mai are drum lung de făcut, iar Gheorghe nu știa unde se află și nici încotro merg oamenii cu cămilele. Până când au ajuns la un oraș mare, așezat pe malul unei ape. Acolo l-au luat și l-au dus într'o casă mare și l-au arătat unuia cu ochelari și cu barbă neagră. Iar acesta a făcut semn și s'au apropiat vreo douăzeci de inși, printre care erau și fete.

A 'nceput să spună fiecare, la rând, câte două vorbe pe care Gheorghe nu le 'nțelegea. Dar deodată s'a pomenit că-l cuprind fierbințelile și i se 'ntunecă mintea! Unul rostise lămurit: *Eu sunt român!* „Cum domnule, ești român matale?" Și s'a dus deodată la domnul acela să-l ia în brațe, dar domnul acela s'a ferit, că l-a văzut atât de rupt și de murdar! Atunci a aflat că de nouă luni se isprăvise cu războiul, că România se făcuse mare și că ei se află acum în Egipt, într'un oraș care se chiamă Alexandria. Că oamenii care l-au găsit în nisip sunt niște ingineri englezi și că el, Gheorghe Suliță, va fi trimis în România de către Statul Englez.

L-au purtat apoi de colo-colo, pela o grămadă de boeri; pe urmă l-au urcat pe un vapor cu care a mers vreo șapte zile, și l-au coborît într'un oraș c'un nume așa de greu, încât niciodată nu l-a putut spune. Acolo l-au trecut iar din mână 'n mână, din cazarmă în cazarmă, și tot mereu se găsea câte cineva care să vorbească românește cu el. Până când i-au spus într'o zi că-l trimit în România. S'a bucurat Gheorghe atunci cum nu se mai află, dar s'a întristat foarte mult când a trebuit să meargă la vizita medicală și-a trebuit să se desbrace! Când au văzut la el atâta aur, toți englezii au rămas cu gurile căscate și toți l-au întrebat de unde-l are. El le-a spus adevărul, iar englezii s'au sfătuit mult între ei, apoi i-au spus că nu poate pleca cu banii, ci că trebue să-i lase acolo, cu socoteală, că ei îi dau țidulă și că după ce va ajunge el în România, să se ducă la minister, s'arate țidula aceasta, iar ministerul îi va cere din Anglia și-i va da lui Gheorghe.

S'a trudit el, și s'a dat peste cap să-și scape aurul, dar n'a fost chip! Atunci a băgat toți banii într'o traistă și i-a cântărit în fața englezilor: două ocale în cap! Iar cel care vorbea românește, i-a spus: „două chilograme! dă-mi să iscălesc și eu! Și cum ajungi în România, te duci la minister!"

— Asta-i povestea, coane Tache, dacă vrai mata s'o crezi! Cum am ajuns aici, m'am și dus la minister; adică m'am dus la toate, că m'au trimes dela unul la altul. Dar toată lumea râde de mine și zice că-s nebun, cum mi-au spus și ceilalți avocați! Mata ce mă sfătuești să fac?

Avocatul Tache Soare zâmbi cu amărăciune. Și se întrebă! „O fi nebun omul? Sau și englezii își au bandiții lor?" Apoi tare!

— Ce să-ți spun, bade? Mata să mai treci pe la mine, că am să cercetez cât oiu putea. Iar dacă n'o fi chip altfel...

— Văd eu, coane Tache, că nici mata nu mă crezi! Mă socoți nebun, ca și ceilalți. Nu-i nimic. O să mă duc la conu Grigoriță Junian... Vrai să-mi spui mata unde șade?

G. M. VLADESCU

M. Zoscenco

Electrificare

Mie să-mi spuneți, fraților, care-i acum cuvântul cel mai la modă.

Azi, cuvântul cel mai la modă e — electrificarea.

Trebue să recunosc: e o chestie de mare importanță. Rusia Sovietică va fi luminată de lumină. Sunt însă și aici, deocamdată, câteva puncte întunecoase. Nu zic că plata va fi scumpă. Banul nu intră în socoteală. Și nu despre asta e vorba.

Iată despre ce e vorba.

Am locuit într'o clădire imensă. Toată casa se folosea de gaz. Unul avea un hârb, altul o lampă mică și altul n'avea nimic — se mulțumea și cu un muc de lumânare. Mizerie!...

Și deodată au început să introducă lumină.

Primul a fost administratorul care s'a electrificat. Un om tăcut; nu face niciun fel de gălăgie. Deși umblă cam straniu și-și suflă nasul cu oarecare importanță. Intențiile însă nu și le trădează.

Dar, iată că gazda, simpatica Elisabeta Ignatievna Prohosova, ne propune deodată să luminăm și noi locuința noastră.

— Toți introduc lumină. Insuși administratorul a introdus.

Foarte bine! Am apucat și noi să introducem...

Am terminat și am aprins lumina — Doamne Dumnezeule! Pretutindeni putregai și murdărie.

Inainte, plecai dimineața la muncă și te întorceai seara; luai un ceai și te culcai. Și nu vedeai nimic — cu lampa de petrol. Acum însă, sub becul electric, descoperi — un papuc rupt, aruncat în mijlocul casei; tapetele sfâșiate, atârnând în fâșii; o ploșniță în galop, ca să scape de lumină; o cârpă, nu se știe a cui; aci un scuipat, acolo un muc de țigară, dincolo un purice săltăreț...

Doamne Dumnezeule! Te apuci de cap. Groaznică priveliște, insuportabilă!

Era, de pildă, în odaia noastră, o canapea. Am crezut că e o canapea bună. Merge. De multe ori, seara, m'am așezat pe ea. Acum — la lumina electrică — Doamne Dumnezeule! Vai, ce canapea! Numai zdrențe, numai coaste rupte, mațele curg din ea. Nu mă pot așeza pe așa canapea — mi se revoltă sufletul.

„Ei, — mă gândesc, — mare sărăcie! Să fugi nu altceva. Ți-e scârbă să te uiți. Iți taie pofta de lucru".

Văd că și gazda noastră, simpatica Elisabeta Ignatievna, e posomorîtă, trebăluiește prin bucătărie, pregătește ceva

— Ce tot deretici? — o întreb.

Ea face un gest disperat și-mi răspunde.

— N'așì fi crezut, dragă domnule, că trăesc în așa mizerie.

Mă uit la gospodăria gazdei — într'adevăr: putregai, murdărie și fel de fel de zdrențe. Și toate aceste boarfe, inundate de lumină, sar în ochi.

Incepusem să mă întorc acasă cam plictisit. Intru, aprind lumina, admir lampa electrică și mă trântesc pe pat.

Apoi m'am răsgândit. Am făcut rost de niște bani, am cumpărat cridă, am dizolvat-o și am purces la lucru. Am rupt tapetele, am nimicit ploșnițele, am șters păianjenișul, am dres canapeaua, am spoit — eram bucuros și încântat.

Derețicasem destul de bine, mai bine decât m'am așteptat. Dar, degeaba am cheltuit atâția bani — gazda a tăiat firele.

— Prea se vede sărăcia în lumina asta. Ce să mai luminăm atâta calicie? — ne râd și ploșnițele.

Degeaba m'am rugat de ea, degeaba am încercat să-i dovedesc, n'am reușit. „Mută-te, dacă nu-ți place", mi-a răspuns. „Nu pot să trăesc, cu lumină electrică. Nu pot să fac niciun meremet, n'am cu ce".

Dar cum să te muți, după ce ai topit banii pe reparații? M'am supus, ce eram să fac?

Ah, fraților, e bine cu lumină, dar e și rău cu lumină.

trad. de F. DIMA

Poezii poporane

Frunză verde ca și bobu
Mândră floare ți norocu,
Dar nu crește în tot locu;
Căci și eu am semănat,
Ș'a mea parte s'a uscat;
Vai! și eu am răsădit,
Ș'a mea parte s'a topit.

●

Suflă vântu, dor adună
Dela țara mea cea bună;
Suflă vântu, doru'-aleargă
Dela țara mea cea dragă;
Suflă vântu, cucu cântă,
Imi vine dor dela mândră,
Dela munte iese-un nor,
Dela mândră-mi vine dor;
Dela munte ies trei stele,
Dela mândră-mi vine jele;
Vai! mândruțo, pentru tine
N'a rămas inimă'n mine.
Binele, ce l-am avut
Nu-l mai pot avea mai mult;
L-am mâncat dintr'un pahar,
Dulce-a fost și mult amar.
Vai de mine! mult aș da
De urît să pot scăpa;
Nu-i nădejde de scăpat,
Că de mine s'a încurcat
Și pe mine m'a 'nvălit
Ca cetina pe molid,
Doamne, scoate-mă odată,
Să mă uit în lumea toată
Pe unde-am umblat odată,
Să-mi aduc batăr aminte
De-al meu bine dinainte.

●

Dorul meu și al mândrii,
De l-aș putea răsădi,
Eu la vară l-ași cosi;
De l-aș putea semăna,
La toamnă l-aș secera
Și l-aș face stog în prag
Și l-aș îmblăti cu drag,
Și la moară duce-l-aș,
Cu dragoste culca-m'aș.

●

De jalea vieții mele
Plâng pietrile pe vâlcele,
Pasările 'n cuiburele.
De jalea traiului meu,
Plâng pietrile pe pârâu,
Pasărea în cuibu său.

●

Păsăruică cu cunună,
Mândru cânți noaptea pe lună,
Dacă ți-i inima bună,
Că și eu aș cânta așa,
D'a mea inimuță-i rea.
Pasăre de pe zaplad,
De nu te văd, mândro, zac;
Te-am văzut pe la ujină,
Nu mi-a trebuit de cină;
Te-am văzut pe la sfințit,
Toată noaptea-am buiguit.

●

Câte flori îs pe isvor,
Toate-mi strigă să mă 'nsor,
Numai floarea cea din iaz
Imi strigă să mai las,
Să mă las până la toamnă
C'apoi oiu lua o doamnă.
Lasă-le ca focu doamna.
Că și ele mor de foame!

Culese din „Gazeta Transilvaniei" pe 1891.

Pentru „Viața Basarabiei"

Datorăm un răspuns revistei „Viața Basarabiei" dela Chișinău. D. Rafail-polemistul să nu se bucure. Nu ne vom coborî la nivelul „discuției" sale. Nu vom „răcni", așa cum îi place s'o facă și s'o spună. Vom discuta. In treacăt fie zis, fiindcă am pomenit de d. polemist, să nu ni se ceară nume, pentrucă nu acestea interesează, ci discuția în sine.

Lecția de gramatică, pe care ne-o servește d. Rafail, o primim cu sentimentul de umilință pe care ni-l provoacă ignoranța noastră de până acum, descoperită de d-sa și declarăm solemn că lucrătorii din tipografie au primit dispoziții precise să nu mai culeagă conjuncția *sau* cu apostrof — *s'au*, ci fără, adică *sau*.

Asupra necuviințelor la adresa unora din colaboratorii noștri nu ne vom opri, ele calificând dela sine pe cei care le utilizează.

Revista noastră nu refuză discuția, ori de unde ar veni, pentrucă avem convingerea că numai dintr'o discuție liberă poate rezulta adevărul, singurul care trebue să ne călăuzească toate acțiunile în viață. Și am face și de astădată lucrul acesta și cu „Viața Basarabiei", cu atât mai mult cu cât despre rolul acestei reviste în viața culturală a provinciei de peste Prut suntem convinși și am scris la vreme.

In orice discuție însă se cer unele condiții. Inainte de toate e necesar să știm cu cine stăm de vorbă. Nu e vorba de nume, pe care să le schilodim, așa cum face d. Rafail, ci de idei, de poziția ideologică a acelora cu care discutăm.

Din acest punct de vedere „Viața Basarabiei" ne era cunoscută până acum. In viața culturală a Basarabiei, această revistă a apărut ca o tribună a naționalismului constructiv, continuare a liniei trasate de mișcarea de redeșteptare națională dinainte și din timpul unirii. Era linia unui naționalism isvorît dintr'o largă democrație și străin de orice soi de obscuratism sau intoleranță.

D. Pan. Halippa, conducătorul revistei, a avut ocazia în mai multe rânduri să afirme această ideologie a revistei. Nu mai departe, lucrul acesta s'a întâmplat chiar pela începutul acestui an și anume în numărul de pe Ianuarie-Februarie al revistei. In ce dureroase împrejurări a fost silit să-și facă d. Halippa profesia de credință, își amintește fiecare. Pentrucă ridicase în Parlament chestiunea situației grele a țărănimii basarabene, d. Halippa a fost atacat și declarat „instrăinat". Pentru aceasta, d-sa s'a simțit dator să facă profesia de credință pomenită, în numărul de pe Ianuarie-Februarie al revistei pe care o conduce.

Și ce spunea d-sa în „cuvântul înainte" al începutului de activitate din acest an? Atitudinea d-sale este cunoscută de când a început activitatea în Basarabia, cu mulți ani înainte de unire. Credințele d-sale nu s'au schimbat. Obiectivul luptei d-sale este acelaș: ridicarea materială și culturală a norodului basarabean. Incheind cu constatarea că „*țărănimea noastră rămâne tot săracă, tot neștiutoare de carte, tot neorganizată economicește și politicește și deci tot în imposibilitate de a face pași siguri pe calea progresului general*", d. Halippa mărturisea că și pentru viitor înțelege să-și consacre întreaga putere de muncă în slujba ridicării țărănimii și că „Viața Basarbiei" rămâne și de aici încolo ceaice a fost.

Primii care i-au luat apărarea, înfruntând atacurile sălbatice ale presei de dreapta, am fost noi. Și am făcut lucrul acesta pentrucă eram convinși că, prin poziția hotărîtă pe care o adoptase, d. Halippa reprezenta interesele reale ale poporului. Chiar în coloanele acestei reviste, comentând mărturisirea d-lui Halippa, spuneam că „pentru „naționaliștii" din vechiul regat, în concepția cărora naționalismul se confunda cu antisemitismul, îndemnurile la asasinat în masă contra populației evreești ale unui basarabean, vrednic stâlp al țarismului, erau adevăratele manifestări naționale. Denunțurile acestuia contra primelor încercări de înfăptuire a unei culturi în limba poporului erau salutate și încurajate. Mișcarea națională reală, pentru care sfărâmarea jugului național era legată de sfărâmarea jugului social, era taxată „manevră jidovească". (Adev. literar din 7 Martie 1937).

Când apăram pe d. Halippa și vorbeam de revista pe care o conduce, apăram o credință care ne aparține și nouă: democrația. Așa ne era cunoscută revista „Viața Basarabiei."

Dela o vreme însă, în coloanele „Vieții Basarabiei" s'au strecurat idei străine de ideologia cunoscută până acum a revistei. N'aveți decât să deschideți numărul în care d. Rafail face cunoscut lumii întregi înaltele-i cunoștințe gramaticale și veți afla acolo un limbaj împrumutat dela fițuicele de dreapta și attiudini protivnice cu totul ideologiei de care știam că e călăuzită revista și conducătorul ei. „Viața Basarabiei" vrea să facă huliganism. Este liberă, dar s'o spună, pentruca să știm cu cine stăm de vorbă. Să nu-și afișeze o ideologie și să practice alta. Vremurile de azi cer o clarificare a pozițiilor. Confuzia trebue să lipsească.

Deși dela profesia de credință făcută de d. Halippa n'au trecut decât câteva luni, totuși conducătorii reali ai revistei, răspunzători de atitudinea ei, sunt datori să vină cu o clarificare. Dacă „*Viața Basarabiei*" a devenit o tribună a huliganismului, vom ști și vom discuta în aceste noi condiții cu dânsa.

Dacă nu, atunci d. Halippa are datoria să oprească scursorile ideologice ale Rafaililor în coloanele unei reviste de care răspunde, să-i trimeată să facă ideologie de acest soi alături de Arhangheli, sau să-i pună să învețe istorie ca să vadă cum s'au comportat ieri și cum se comportă azi „naționaliștii" care inspiră, în ton și atitudini, proza „polemiștilor" dela „Viața Basarabiei".

In 1907, pe sălile universității din Iași, d. Halippa, în calitate de student basarabean „Jidano-rus", era bătut „dela naționaliști"; care nu voiau să înțeleagă că naționalismul și democrația nu se exclud, ci se completează. Fiindcă a suferit de pe urma acestei deosebiri de „climat", colaboratorii dela „Viața Basarabiei", cu înclinări „polemiste" și afinități la dreapta, pot afla acest episod din istoria redeșteptării naționale a poporului din Basarabia chiar din gura d-lui Halippa.

In așteptarea clarificărilor, ne oprim aci.

Cronica fantezistă

Invoială cu Moartea

Michel Grumezov zăcea grav bolnav. O furnicătură de foc îi chinuia făptura, îi îmbrobona fruntea de sudoare şi-l istovea de puteri. Privirea îi înota în ceaţa febrei, iar în auz se rostogoleau stânci, treceau trenuri nesfârşite şi hăuiau văi şi ecouri. Simţea că sfârşitul este aproape. Doamne şi cât ar mai fi vrut să trăiască, măcar până să-şi vadă pe Sonia căpătuită, cu casa ei, cu un bărbat bun şi frumos. Se ruga în clipele când luciditatea înfrângea delirul febrei, să-i ducă Dumnezeu zilele până la rostuirea singurei lui copile. Atâta vroia, apoi moartea putea să-l adune depe pământ, să-l ducă în împărăţia ei de tenebre. Ruga Moartea să-l lase, să-l păsuiască doar până atunci... Tot rugându-se astfel, într'o noapte când se prăvălise într'un somn de piatră, Moartea aşa cum este înfăţişată în gravurile eftine îi apăru în vis. Michail Grumezov se sperià chiar în vis de această apariţie, dar Moartea puse coasa de-o parte, îi vorbi frumos şi-i spuse că acceptă propunerea lui să-l păsuiască până când şi-o mărita pe Sonia. Atât. Peste acest termen, peste această învoială indiferent când se va termina, să nu-i mai ceară însă nici-o altă îngăduinţă că nu va mai căpăta. Să fie mulţumit cu atât. Fireşte că Grumezov primi cu bună voie pactul pe care i-l propunea Moartea şi-i promise solemn să nu mai ceară nici o altă păsuire. Ba mai mult, îi afirmă că va căuta de cum se va însănătoşi s'o mărite imediat pe Sonia pentru a-i sta mai de grabă la dispoziţie. Moartea dispăru şi Grumezov se trezi din somn într'un lac de sudoare. Din noaptea visului acesta, lui Mihail Grumezov începu să-i meargă mai bine.

— Cum-se-cade Moartea, gândea el, s'a ţinut de vorbă. Ei, voiu căuta să mi-o ţin şi eu pe a mea. Cum mă fac bine, am s'o mărit pe Sonia.

In scurtă vreme se puse pe picioare. Hrănindu-se bine, îngrijit fiind ca lumea, nici nu se mai putea cunoaşte în înfăţişarea lui că fusese atât de grav bolnav. Acum trebuia s'o mărite pe Sonia, să nu rămână mincinos, mai ales, că de, cu moartea nu este de joacă...

Puse peţitori să-i aducă băieţi pentru fată, iar el, fiindcă, oricum, nu mai avea zile multe căută să profite cât mai mult de ele. Se puse pe mâncat, pe băut şi pe iubit, că deşi văduv, nu era prea bătrân şi nici de lepădat nu era.

Peţitorii stârniţi au început să-i aducă partide şi Sonia să facă vederi. Tot băieţi buni, unul şi unul. Deşi Soniei, se întâmpla rar să-i displacă vreunul. Grumezov găsea nod în papură fiecăruia. Ba că ăsta nu câştigă îndeajuns, ba că celălalt a mai fost logodit, în sfârşit câte şi mai câte.

Pasă-mi-te, Grumezov prinsese drag de viaţă şi nu se 'ndura de ea. Fiindcă măritând-o pe Sonia, s'ar fi înfăţişat moartea la scadenţă. Ia s'o mai păcălească niţel. Ce, par'că ea are să ştie? Avea destule pe cap. Totuşi Sonia, care nu ştia pactul intervenit între Moarte şi tatăl ei, îi strică toate socotelile.

Văzând că pe cale bună n'o mai scoate la căpătâiu, fugi într'o noapte cu unul dintre candidaţi, de care prinsese drag şi care la rându-i o prinsese dragă. Desigur că odată faptul împlinit, nu-i mai rămânea lui Grumezov alta de făcut decât să-l accepte de ginere şi să fixeze data nunţii pentru a scăpa de ruşine. Cu sufletul greu ca gândurile negre, Grumezov fixă data nunţii. Dată fatală când trebuia să-şi împlinească legământul către Moarte. Cu fiecare zi ce trecea, şi-l apropia de această dată, el risipea avere şi se risipea pe sine pentru a aduna cât mai multe plăceri. Era un Harpagon al plăcerilor. Amânată odată, amânată de două ori, nunta avu totuşi loc. Livid, cu inima svâcnind puternic în temniţa pieptului, dincolo de zăbrelele coastelor, Grumezov asistă la ceremonie apoi porni acasă, pretextând că nu-i este bine, se aşeză în pat şi aşteptă Moartea. Dar Moartea nu veni. Nici în ziua aceea, nici a doua, nici a treia zi. Ei, comedie ca asta. Sta omul lungit, cu ochii în tavan şi aştepta să moară, dar Moartea nici gând să se arate. Ce să fie? Il uitase oare? Ii trăgea chiulul? Ii stricase rostul, îşi modificase structura sufletească, nu mai năzuia nimic. Aştepta. In această aşteptare, cu sufletul adunat totul pe buze, cu ochii măriţi să observe cea mai neînsemnată mişcare, cu auzul desfăcut să prindă şi fulgul unei tresăriri, adumelcând, trăind într'o încordată pândă, Michail Grumezov ajunsese să slăbească în aşa hal încât numai anevoie îl putea recunoaşte cineva. Nu se mai hrănea cu nimic, nu punea picătură de băutură în gură. Stătea în pat şi aştepta. Când trecea încă o zi şi se pomenea tot în viaţă, lui Grumezov îi venea câteodată să pornească pe uliţi să chiue şi să se îmbete. Dar repede îşi revenea şi se încărca, aidoma unei butelii de Leyda, de aceiaşi stare de permanentă tensiune.

Odată a încercat chiar să retrăiască zilele de dinainte de scadenţa fixată de moarte şi pe care aceasta n'a respectat-o. Dar nu ştiu cum, viaţa aceasta dăruită parcă era altfel decât cea cuvenită. Nici mâncarea, nici băutura, nici alte pământeşti plăceri nu izbuteau să cresteze măcar vreun semn de mulţumire pe răbojul sufletului său. Acum nu vroia decât să moară, să sfârşească odată cu un zbucium care-l istovea ca o boală. Să sfârşească ...să sfârşească...

Doamne, de ce-l uitase Moartea? Şi într'o seară chinuit peste măsură îşi puse un lighean cu mangal lângă pat şi absorbi otrava fumului. Dar nu izbuti să moară. Sonia, împinsă de cine ştie ce misterioase resorturi năvăli în odae, dete drumul la geamuri şi aerul proaspăt infuză lui Grumezov mai întâiu clipe şi apoi zile.

Altădată se agăţă de o grindă, cu funia de gât. Dar nici atunci nu muri. Il salvă la timp, iar Sonia. In sfârşit, bău chibrituri cu oţet. Moartea însă nu se prindea de el. Trecea ca o apă. Il scăpă şi de data aceasta tot Sonia, cu zelul ei de fiică iubitoare. Cum se întâmplă adesea, nici nu ştia cât rău îi producea cu această sinceră bună voinţă filială. Grumezov vroia să moară. Era însetat să bea izvorul de ghiaţă al Morţii, iar Sonia îi strica socotelile. Se chinuia, cerea moartea şi nu murea.

Vedeţi dumneavoastră, era numai o mică răzbunare a Morţii. El nu respectase învoiala lui, nu şi-o respecta nici ea pe a ei...

Şi iată trecură zile, săptămâni, luni şi ani iar Grumezov nu murea. Se încovoiase ca o cobiliţă. Nu mai vedea. Nu mai auzea, dar respira. Şi această lungă şi chinuită bătrâneţe îi fu deodată fulgerată de-o şi mai cumplită durere: muri Sonia. El se târa ca un vierme şi nu murea, iar Sonia se sfârşise. Of! Doamne, Doamne ce pedeapsă îi strivea sufletul ca un teasc? Vroia să-şi plângă copila şi nici asta nu mai putea s'o facă. Era prea bătrân. Din scorburile unde se adânciră ochii nu izvorî nici o lacrimă.

Michail Grumezov a atins o vârstă matusalemică, desigur, coborînd treaptă cu treaptă scara tuturor degradărilor fizice.

Ehei! Povestea vieţii lui Michail Grumezov are totuşi o învăţătură: că nici măcar Morţii nu este bine să-i tragi chiulul...

ŞTEFAN TITA

Fantazia în fa de Chopin

Impresii

In miezul nopţii, sub cerul greu de nori, un grup de nobili polonezi insurgenţi pornesc într'ascuns s'adune mulţimea adepţilor, la lupta hotărîtă de strămoşesc şi înfocat patriotism.

Pe drumul de înconjur, în negrul defileu de munţi, se aude doar tropotul cailor, lovind, cadenţat în sfărmături de stânci.

Şirul cavalerilor s'adună în preajma unui castel şi 'n şoaptă ţin sfat. Din grup se desprinde numai unul, pe

când ceilalţi, dibuind în întuneric, se retrag şi s'ascund în besna apropiatei păduri. Sub o uşoară bătae şi un scurt fluerat, poarta Castelului se deschide şi cavalerul pătrunde în curtea pustie, în care s'aude muzică, iar prin ferestrele luminate, se văd perechi dansând.

Vântul suflă cu putere şi 'n pădure copacii se 'ncovoae şi-şi însing crengile, ca într'o luptă aprigă şi omenească, fără vrere şi peste puteri.

Castelanii întâmpină voios Cavalerul. Oaspeţii îl înconjoară, şi, în schimb de vorbe grăbite şi 'n patriotic entuziasm, adunarea toată ia mari şi solemne hotărîri, apoi, în şir, se îndreaptă spre capela de-abia luminată şi scăldată în mireasmă de smirnă şi 'n parfum de flori.

In cucernica-i prosternare, trandafirul, înfipt în zulufii tinerei Castelane, alunecă şi cade alături de nobilul Cavaler, care-l ridică; privind-o, pătrunzător, el strecoară petala desprinsă, în medalionul ce-i va aduce norocul patriei, salvate din grele încercări.

Oaspeţii, reculeşi, se 'ndreaptă spre sala armelor. Cu nădejdea într'un singur gând, ei se 'nchină străbunilor, care, de sus din cadre, par a-i îndemna, cu privirea spre ţinta ce-o urmăresc. Vântul urlă şi clinchetul armelor în vijelie e ca un glas al chemării, venit din altă lume.

Castelul se zguduie din temelii, şi de odată toxinul sună alarma. Cavalerii înarmaţi dispar în tainiţă şi bătrânul Castelan, alături de gingaşa-i fiică, întâmpină demn şi liniştit pe cercetătorii îndârjiţi în credinţa unei iminente trădări.

Intre zidurile vechi şi tăcute, fata veghează la lumina candelei ce pâlpâie şi se stinge încet.

Ea se roagă şi se 'ntreabă 'n gând:

— Unde-i, oare, Cavalerul?

Rogu-te, Doamne, să-l aduci neprimejduit la... Castel.

Pădurea mai freamătă şi deasupra munţilor, luna s'arată învăluită 'n nori.

In tăcerea adâncă a nopţii, un tunet de salvă se rostogoleşte şi se pierde în ecou, printre văi.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

VARIA

Hormoni împotriva surzeniei

La un recent congres medical internaţional, medicul austriac, profesorul Dr. Koch din Graz, a făcut o interesantă comunicare relativ la o serie de încercări de a combate slăbirea auzului la bătrâneţe, cu ajutorul unui tratament de hormoni.

Intre numeroasele forme ale surzeniei, unele provocate de predispoziţie ereditară, altele prin rănire sau diverse accidente, acelea datorite bătrâneţii sunt cele mai frecvente şi mai neplăcute. Medicul austriac susţine că această afecţiune este datorită unei insuficienţe hormonale. Secreţiunile glandelor germinative fiind mai reduse pe măsura înaintării în vârstă, celulele auditive îşi reduc considerabil activitatea. Or, împotriva acestui neajuns se poate lupta cu succes, injectând în organism extrase hormonale destinate să compenseze o asemenea lacună.

Căutarea avioanelor scufundate

Cunoscutul savant francez Georges Claude a făcut, nu de mult, la Academia de Ştiinţe din Paris o interesantă comunicare, relativ la un nou procedeu practic, pentru descoperirea avioanelor căzute şi scufundate în mare.

Incercările făcute de inventatori, cu ajutorul submarinelor franceze „Thetis" şi „Le Vengeur", în apele ecuatoriale ale oceanului Atlantic, au dat rezultate foarte satisfăcătoare.

După propunerea d-lui Claude, avioanele urmează să fie prevăzute în viitor cu o anumită cantitate de fluoresceină, o materie colorantă foarte eficace care, dizolvată în apă în proporţie de 1—2 milioane, lasă o coloraţie verde închisă, ce durează mai multe zile.

O casetă cu 10 kgr. de fluoresceină este suficientă pentru a colora în mod vizibil suprafaţa apei pe o întindere de câţiva kilometri, permiţând astfel avioanelor să cerceteze şi să găsească cu uşurinţă aparatul scufundat.

La „Bate-drum"

Hanul era singuratec, aşezat la încrucişarea drumurilor spre Hălăeşti şi Sbiceni. Pe întinderea şeasă şi pleşuvă, şirul de plopi ce-i mărginea pe o lature ograda vestea de departe drumeţului răspântia.

Clădirea era lată şi veche, turtită de un acoperiş de şindrilă putredă; în partea din fund acest acoperiş se înălţa totuşi brusc peste catul ce cuprindea cele câteva odăi pentru rarii călători care erau siliţi să mâie aci peste noapte. Streaşina dinspre drum se prelungea mult, până deasupra şoselei, alcătuind un umbrar sub care, vara, se vedeau două-trei mese la care se îmbulzeau doar muştele. De această streaşină spânzura o firmă decolorată de vreme, cu tabla mâncată de rugină şi pe care se putea citi cu anevoinţă: *La bate-drum*. Când, noaptea, se ridica uneori furtună, ori, iarna, când sufla crivăţul, tabla asta se bălăbănea în aer cu un scârţâit jalnic, lovea şi fărâma cuiburile aciuate sub draniţa umbrarului.

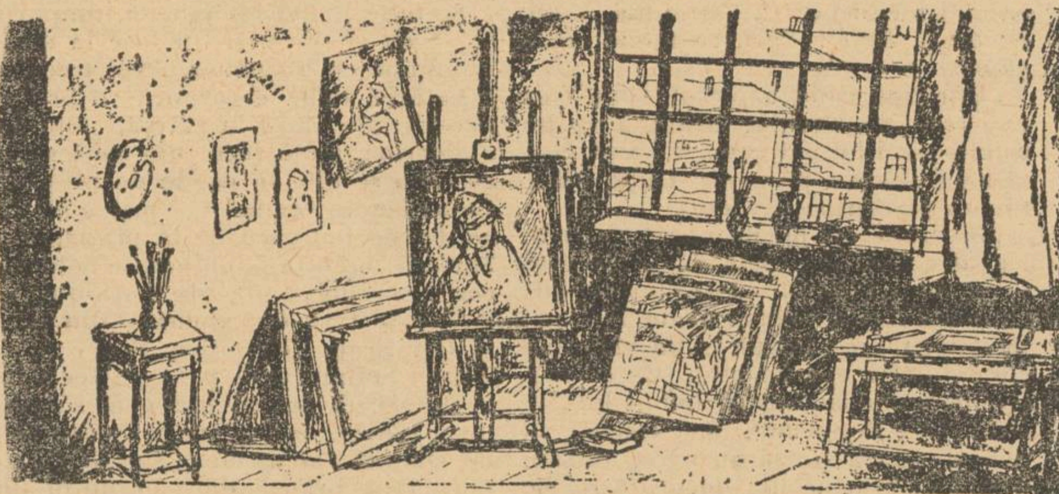
Dealungul peretelui dinspre curte se vedea o prispă îngustă, din mijlocul căreia o scară de lemn în spirală, strâmtă şi şubredă, urca spre odăi. Prispa se oprea acolo unde se căsca gârliciul beciurilor. Dincolo de acesta se înşirau grajdul şi şopronul; alte acareturi nu se mai aflau în ograda asta vastă şi pătrată, veşnic îmbălegată şi cutropită de hlujani, deşi carele şi harabalele trăgeau în ea din an în paşte. Tocmai în fund, în unghiul format de şirul plopilor din stânga şi ulucile care despărţeau proprietatea de ţarinele înţelenite dindărătul ei, stătea puţul cu cumpănă, având alăturea jghiabul de piatră pentru adăpatul vitelor.

Un ţăran cărunt, adus din spate, murdar şi posac, trebăluia mereu prin curte, vara cu târnul şi cu tărăboanţa, iarna cu hârleţul, răsboindu-se când cu mormanele de gunoi, când cu nămeţii. Era Toader, singura slugă a hanului. Intre cincisprezece şi cincizeci de ani, viaţa lui se scursese între coşar şi podişca din faţa acestei ogrăzi, ajutând la dejugatul boilor când vreun călător trăgea la han, — ducând nutreţ vitelor în iesle, spintecând buturugi, aducând damigenele cu vin din pivniţă; seara, urca în podul grajdului, se îngropa în pae şi dormea buştean până la cântători. Uneori când zăbovea prea mult cu vre-o treabă, o femee scundă şi grasă apărea pe prispă, cu mânile în şolduri, se oţerea, îl ocăra de zor; furie de pomană, căci Toader asurzise încă de tânăr în urma unei lingori.

Femeia era Paraschiva Mândroc, stăpâna hanului.

Prin statura-i joasă şi peste măsură de lată, prin mersu-i legănat şi şovăitor, printr'un anumit fel de a-şi ţine încontinuu braţele depărtate de trup, Paraschiva Mândroc, deşi fiinţă verticală, sugera vag înfăţişarea unei broaşte ţestoase. Trebuia să aibă şaizeci de ani. Orăşancă de felul ei, se statornicise prin partea locului cu zece ani în urmă, silită de vitregia împrejurărilor.

Bate-drum aparţinuse mai înainte unui oarecare Tache Socoş, crâşmar bătrân şi bolnăvicios, pe care doctorii îl sfătuiseră să se mute la oraş spre a se putea îngriji mai bine. Socoş căutase vreme îndelungată să-şi vândă hanul, cu atât mai mult cu cât treburile nu prea mergeau; lăsa mereu din preţ, făcea înlesniri de plată; nimeni însă nu vroia să cumpere hardughia asta aşezată pe un drum nu tocmai umblat şi prea aproape de târg. Paraschiva Mândroc apăru atunci cu o propunere neaşteptată: hanul să devie al ei, iar în schimb ea să verse lui Socoş câte zece mii de lei pe an, până la moartea lui.

Femeia chibzuise îndelung înainte de a propune aşa ceva. După socotelile ei, căzătura asta de crââşmar nu mai putea avea de trăit decât trei-patru ani. Aşa stând lucrurile, cumpărarea hanului devenea un adevărat chilipir. Se nemerise tocmai o toamnă ceţoasă şi rea. Socoş, pierzând nădejdea de a mai găsi un amator cu toţi banii peşin, chinuit pe de altă parte de reumatism şi de o tuse veche ce-i rupea pieptul, dornic să scape mai repede din meleagurile astea bântuite de volburi de vânt, de sloate — primise.

Iată însă că socotelile hangioacei se dovediseră greşite. Socoş, aşa hodorog cum era, se încăpăţâna să trăiască şi să-şi ceară cu străşnicie ceia ce i se cuvenea. Dela al şaselea an încolo, Paraschiva Mândroc începu să mârâe, să se vaete că făcuse o prostie, să-l copleşească sub blesteme pe cârciumarul care, acolo la oraş, întinerea, ducea o viaţă de boer, în timp ce ea, aici, nu mai dormea de griji, rămânea ţeapănă zile întregi înapoia tejghelei, în aşteptarea unui muşteriu, iar în serile de iarnă se 'ngălbenea auzind urletele lupilor din preajmă.

La început mai fusese oarecare mişcare la han, mai ales pe la câşlegile Paştilor, când la Sbiceni era bâlci şi mai târziu, pe la Sânpietru când bâlciul se muta pe tăpşanul din spatele Hălăeştilor... Atunci ograda era năpădită de căruţe şi cotigi, din coşar se auzeau nechezături, ori mugete prelungi, odăile de sus erau ocupate, Toader nu mai pridideа treaba. De la un timp însă, călătorii se răriseră, ocoleau hanul de parcă ar fi adăpostit niscaiva ciumaţi; iar când vreun sătean mort de oboseală şi de sete se ivea în cârciumă — încăperea largă şi joasă dela drum — îşi punea desagii pe podea, îşi bea litra de vin, moţăia un ceas cu capul pe masă, apoi pleca mai departe. Lovitura de graţie o primi însă *Bate-drum* dela cursele de autobuze înfiinţate pe şosea de curând. Cu aceste vehicule, drumul dela han până la târg se făcea în mai puţin de jumătate de ceas. Aşa că nimenea nu mai era silit să mâe aci peste noapte. Cum găzduirea drumeţilor era temeiul unui atare negoţ şi nicidecum consumul unei cinzece de rachiu ori al unei sticle de vin de către un călător grăbit, Paraschiva Mândroc fierbea:

— Auzi, aftobuze! spunea ea... Arde-le-ar focul de drăcovenii! Aftobuze! Că altfel nu le dă mâna mămăligarilor!

Cu toată furia ei, Paraschiva Mândroc nu putuse împiedeca ceia ce trebuia să se întâmple: în al zecelea an dela cumpărarea hanului, ograda şi odăile rămâneau mereu pustii, două rate nu fuseseră achitate, iar blestematul de Socoş care trăia mereu, făcuse proces şi, dacă până într'o lună nu-şi primea banii, avea să redevie stăpânul acareturilor, aşa cum prevedea contractul.

Ce e drept „madam Mândroc" — cum se recomanda ea însăşi — nu-şi simţea ananghia decât un ceas — două pe zi. Restul timpului dormea, ori, mai ales, era beată.

Deprinderea băuturii o căpătase încă din timpurile bune, îndată după nuntă, când răposatul Mândroc ţinea cârciumă în Ploeşti, pe drumul Câmpinii. Pe măsură ce soarta o lovea, setea îi sporea. Beţia-i zilnică trecea prin trei faze: mai întâi un timp de tăcere morocănoasă, în care golea pahar după pahar cu o înverşunare ce trebuia parcă s'o răzbune de nenorocirile familiare din trecut, de mizeria actuală, de ameninţările viitorului. Apoi începea să vorbească un ceas sau două în şir, să se văicărească, să blesteme, fără a deveni totuşi nici un moment furioasă. Trăncăneala asta era adresată călătorului care se nemerea în crâşmă, primarului din Hălăeşti care obişnuia să-şi oprească uneori căruţa în faţa hanului pentru a intra şi a bea o drojdie, plutonierului de jandarmi din sat care îşi avea aci oricând jumătatea de pelin pe gratis, căci Madam Mândroc ştia că trebue să se aibă bine cu jandarmii, având în vedere cele ce se petreceau uneori la *Bate-drum*. Când crâşma era goală, hangioaica vorbea pentru sine. La urmă, capul îi cădea în piept, apoi pe tejghea, lăsând să se audă sunete desarticulate ori sforăituri aspre ca un horcăit de agonie; trupul îndesat şi diform i se rostogolea pe podea. Atunci fiică-sa Sultana se apropia şi, cu braţele-i puternice, o târa ca pe un sac enorm şi greu până în odăiţa de lângă bucătărie, unde amândouă îşi aveau culcuşurile.

Sultana Mândroc cu toate că n'avea nici douăzeci şi cinci de ani părea trecută de treizeci. Dacă un călător mai putea găsi la *Bate-drum* un pat curat şi o mâncare cumsecade, aceasta i se datora numai ei.

Era o femee de statură mijlocie, cu şale solide, cu braţe vânjoase. Faţa, deşi purta întipărite urmele unei vieţi trudnice şi triste, nu era lipsită de farmec, cu trăsăturile-i regulate, cu ochii întunecoşi sub sprâncenele bine arcuite, cu părul negru şi bogat în care pieptenele intra anevoe. Prin despicătura cămeşii, în zilele călduroase, sânii arătau încă linii încordate. Când aducea de băut unui muşteriu, ori îl petrecea pe acesta sus, să-i arate odaia, avea mişcări unduioase, aţâţătoare, care rare ori rămâneau fără efect. Silite la început, datorită imboldurilor arţăgoase ale mamei sale, aceste manopere de ademenire deveniseră cu vremea involuntare, inconştiente.

Muncea greu, din zori până noaptea târziu, cu o răbdare şi resemnare de vită. Se scula înaintea lui Toader, spăla podeaua de scânduri a crâşmei, încăpere prost luminată de cele două ferestre mărunte dela drum, mobilată doar de tejgheaua soioasă, un raft cu sticle, ţoiuri şi pahare, câteva mese, două-trei laviţe pe lângă păreţi. Apoi aducea din şopron gâtejele pregătite de cu seară de Toader, punea bucatele la foc, se repezea să deretice, să şteargă de praf odăile de sus; numaidecât după prânz se pleca asupra albiei şi, cu gândurile amorţite, frământa rufele în zoile fierbinţi. Osebit, pritocea vinurile în beci, cosea, se suia în pomi să culeagă merele, nucile şi gutuile, dădea de mâncare orătăniilor, ori singurului porc din cocină.

Făcea toate acestea temeinic deşi maşinal, fără a-şi pune întrebări, fără a dori, fără a aştepta ceva dela viaţă. Noaptea, când *Bate-drum* n'avea oaspeţi, ea cădea, zdrobită pe patu-i de scânduri aşternut cu o rogojină. Şi dormea dintr'o bucată până în zori, fără o mişcare, fără un vis. Când se nemerea vreun muşteriu care să mâe, ea se lăsa să fie luată pe genuchi, la masă, iar sus, când îl petrecea cu lumânarea şi-l întreba ce mai vroia, nu se împotrivea dacă el o răsturna deacurmeşizul patului şi-i sumetea fusta, sau o trăgea lângă el sub plapomă. Nu simţea nimic sub îmbrăţişările astea, nici plăcere, nici desgust; încă de mult mamă-sa o convinsese că asta aducea folos bănesc negoţului şi că deci întârzia aruncarea lor în drum de către Socoş. Când oaspetele, obosit de drum şi vlăguit de îmbrăţişări, îi adormea pe umăr, ea îi scotocea chimirul ori punga, aşa cum o învăţase mă-sa şi fura câţiva poli pe care îi ducea hangioaicei. Pe măsură ce aceasta se cufunda în imbecilitatea alcoolică, Sultana suferea o îndobitocire paralelă, pricinuită de istovirea fizică, de automatismul îndeletnicirilor, de absenţa oricărui simţământ omenesc, de prostituarea la care fusese obligată de mică.

Erau totuşi unele momente care o apăsau, de pildă în amurg, când soarele se înfigea în marginea câmpului de peste drum ca un fier de plug înroşit în sânge, sau când ploua mărunt iar plopii din ogradă foşneau prelung şi trist. Avea atunci câte o tresărire, un fel de început de deşteptare dintr'o somnolenţă continuă, spunea vorbe ciudate din care străbăteau o râvnă vagă de răsvrătire, o chemare a bucuriilor vieţii. Totul nu dura însă decât câteva clipe. Paraschiva Mândroc îşi înălţa capul depe tejghea, o zeflemisea, o înjura; Sultana se simţea pe dată toropită, hipnotizată parcă de privirea încruntată şi încărcată cu sugestii rele a bătrânei. Când, la ora asta, vre-un drumeţ îşi făcea apariţia — primarul din Hălăeşti, ca deobiceiu — Sultana servea băutura, apoi se aşeza pe o laviţă, deoparte. Madam Mândroc ducea la gură cu mâna-i tremurătoare paharul de rachiu, îl da pe gât, îşi întorcea ochii turburi spre primarul care, la masa de lângă fereastră îşi bea drojdia aşteptând ca ploaia să se domolească. Şi trăncăneala ei începea în vreme ce Sultana, cu igliţa în mână şi tortul de lână alături, asculta, asculta fără a clipi din ochi, fără ca o linie a feţei să i se mişte.

— Auzi, primarule. Douăzeci de mii de lei... Aşa a hotărît trebunalu. Dacă nu-i dau afurisitului de Socoş douăzeci de mii până Joia viitoare, afară cu mine! Douăzeci de mii, care va să zică zece mii de anul trecut şi alte zece mii pentru anul ăsta. Şi eu n'am nici o mie.

„Da' de unde s'adun douăzeci de mii, primarule? Ai mai văzut asemenea locuri blestemate? Luna trecută trei inşi au mas acilea. Trei călători într'o lună. Bine a învârtit lucrurile Socoş. Uite, fac prinsoare că s'a pus la ambiţ să trăiască numai ca să mă facă să crăp de ciudă. Ascultă-mă pe mine, o să mă'ngroape. Am să mor colo, în şanţ. Asta o să fie sfârşitul Paraschivei Mândroc. Dac'ar şti răposatul Ghiţă, s'ar răsuci în pământ.

Continuare în pag. 10-a

„Păi, de ce nu ne-ai cunoscut, primarule, cu douăzeci de ani în urmă, când ţineam cârciumă la Ploeşti, pe drumul Câmpinii, în gura Oborului? Aveam casele noastre la barierea Rudului şi vie la Valea Călugărească. Toanta asta de Sultana să fi avut cinci ani; Vasile făcea armata la Constanţa, la marină.

„Nu ştii cine-i Vasile? Băiatul meu, singurul meu băiat. Un vlăjgan cât uşa — şi frumos ca o fată.Dela el ni se trag toate. Dacă am rămas văduvă de timpuriu, dacă am ajuns la sapă de lemn, numai Vasile e de vină.

„Păi zi şi dumneata! Mai avea o lună până să isprăvească milităria şi ne bucuram nevoie mare c'o să ne dea o mână de ajutor la crâşmă că nu ne puteam trage sufletul de atâta treabă. Era aproape de Sfântul Dumitru, pe vremea bâlciului. Venise pentru câteva zile acasă în permisie. Dumineca, ce să facă? Hai să meargă să vadă căluşeii şi panoramele, că erau multe şi felurite, cu toate minunăţiile. Parcă luase foc oborul de atâta luminaţie, iar de gălăgie nu mai vorbesc.

„Ei acu, face dracu aşa ca la una din barăci — în care se vedeau un viţel cu două capete şi femeia-şarpe — să fie o fată bălană, proţăpită la o masă, făcând ochi dulci bărbaţilor şi, se vede treaba, mai cu precădere militarilor, ca să poată vinde mai multe bilete. Vasile nenorocitul, cum o vede, ce crezi? i se aprind călcâile după ea. Da' nu aşa în glumă, primarule, era lucru serios. Noi n'am ştiut nimic; dar eu vedeam că stă pe gânduri; se întâlnea cu ea în ascuns. Intr'o zi când s'a primenit, am văzut ceva scris pe braţul lui stâng; scria aşa — n'am să uit asta cât oi trăi: *al tău pe viaţă, Pegi.* Dedesubt era făcută o inimă. Toate astea erau scrise cu cerneală, da' o cerneală care, pe semne, nu se ia, că m'am uitat într'o zi după ce s'a spălat şi toate erau la locul lor; auzi că toţi marinarii au câte aşa cevaşilea — şi el era la marină.

„Când s'a eliberat, numai că vine şi ne spune că vrea să plece din ţară să-şi facă în altă parte vreun rost, că el nu vrea să-şi petreacă viaţa în crâşmă. Ai înţeles, vroia să plece după ea, că ăştia cu panorămile aşa sunt, nişte haimanale, azi aici, mâne unde o vrea Dumnezeu. Când am auzit eu şi cu Ghiţă aşa ceva, să ne vie dambla, zău aşa. Tat-su l-a făcut cu ouă şi cu oţet o săptămână de-arândul. El asculta şi tăcea.

Intr'o zi s'a făcut nevăzut şi dus a rămas până în ziua de azi. Un timp ne-a scris că s'a însurat şi o duce bine şi că pleacă în America. Apoi, nimic. De douăzeci de ani, nimic.

Un roman unic !

Sfârşitul lumii. Omenirea în luptă disperată cu moartea. Pe ruinile civilizaţiei. Drama celei mai frumoase femei din lume.

La chioşcari, librari şi în gări.

„Auzi, primarule? Ai un băiat, unul singur înalt cât uşa şi frumos ca o fată. Când să zici şi tu Doamne ajută, când să-l ai lângă tine, să te bucuri de el, să-ţi dea o mână de ajutor, întâlneşte o marţafoaică de bâlci, fuge cu ea şi-l pierzi pentru totdeauna. *Al tău pe viaţă, Pegi!* Pegi, ce nume caraghios!

„Din ziua când a plecat, Ghiţă n'a mai fost om. Oful de la inimă nu l-a slăbit, până l-a dat gata. A zăcut, ce-a zăcut până s'a prăpădit. După băiat, mi-am pierdut şi bărbatul.

„Bine, zic, să nu ne pierdem firea. Da' din ziua aia toate au început să meargă pe dos. Câţiva ani am luptat; crâşma mergea prost, m'am înglodat în datorii, am vândut întâi via, apoi casa din bariera Rudului. Ce să mai zic de trăsnaia asta cu hanul lui Socoş? Auzi dumneata, eu, femee în toată firea, să vin să mă'ngrop în şandramaua asta ocolită de drumeţi de parc'ar fi blestemată! Mai bine îmi rupeam picioarele în ziua când l-am întâlnit pe Socoş! Luna trecută, trei inşi. Să mă bată Dumnezeu dac'au dormit la *Bate-drum* mai mult de trei prăpădiţi, toată luna trecută. Dar crezi că Socoş vrea să ştie? Aş! Douăzeci de mii până Joia viitoare, altfel pot să-mi iau tălpăşiţa, cu neroada asta de Sultana după mine...

Primarul din Hălăeşti era plecat de mult şi Paraschiva Mândroc vorbea înainte. Fiică-sa mânuia igliţa mereu, absentă, până ce un bufnet dinapoia tejghelei o făcea să tresară: bătrâna cădea pe podea. Afară se 'ntuneca. Atuncea Sultana aşeza igliţa şi lucrul de mână alături de tort, pe laviţă, se ridica şi mergea s'o ridice pe hangioaică; deoarece braţele îi erau obosite la capătul zilei de trudă iar trupul bătrânei peste măsură de greu, ieşea în ogradă să-l cheme pe Toader; cu ajutorul lui o târa în odaia dinapoia crâşmei, o urca în pat şi trăgea pocladul deasupră-i. Ea însăşi îmbuca ceva în silă, se trântea pe patul de scânduri de alături, îşi crăcăna picioarele sub ţoale, îşi punea braţele căpătâi şi adormea numaidecât ca o vită dăulată...

●

In seara asta era o vreme câinească, şoseaua stătea desfundată; ploaia care nu contenea de două zile, bătută de un vânt şuerător, isbea oblic în geamurile cârciumei, ţâţâni ruginite scârţâiau crâncen din întuneric. Paraschiva Mândroc se perpelea sub poclad; se trezise de dimineaţă cu fierbinţeală, cu junghiuri prin tot spatele şi acum nu putea adormi, cu toate că trăgea din când în când o duşcă de rachiu din sticla pregătită la îndemână. Uşa din fund, dată de părete, lăsa să pătrundă în odaia strâmtă căldura sobei din bucătăria de alături, iar prin cealaltă uşă, întredeschisă spre crâşmă, se auzeau paşii Sultanei care ştergea tejgheaua, rânduia mesele şi scaunele înainte de a veni să se culce. In clipa asta nişte ciocănituri puternice se auziră la intrare, urmate de hâţânatul uşii zăvorite. Sultana, care tocmai se pregătea să stingă lampa de petrol spânzurată de grinda din mijloc a tavanului, tresări şi îşi ridică sprâncenele a mirare; apoi nepăsarea-i obişnuită i se aşternu din nou pe faţă şi merse spre uşă să deschidă. Ploaia şi vântul dădură buzna înăuntru, cu călătorul.

— Da' ce, p'aicea vă culcaţi odată cu găinile? spuse acesta, mânios, scuturându-şi bunda de postav negru şi căciula, amândouă leoarcă.

Era un bărbat înalt şi zdravăn, cu ochi posaci, cu faţa obosită mărginită de o barbă castanie de care stăteau aninaţi încă picurii de ploaie. Cismele îi erau încărcate cu noroi până peste căpute; pulpanele mantalei îi erau murdărite de parcă înotase tot timpul prin viroage adânci. N'avea cu el nici geantă, nici sac, nici toiag.

— Ceva de mâncare aş vrea. O ciorbă caldă. Pe urmă, un pat.

Omul vorbea scurt, poruncitor. Işi desbrăcase bunda pe care o trântise pe o laviţă şi acum şedea la masa de sub lampa atârnată de bagdadie, îşi întindea picioarele, îşi trecea palmele amândouă peste obrajii uzi.

— Iaca numa'ndată, spuse Sultana.

Se duse înapoia tejghelei, umplu o sticlă cu vin roşu şi o aduse la masă împreună cu un pahar. Apoi trecu în bucătărie, după ce aruncă o privire mamei sale care, în sfârşit, isbutise s'adoarmă, aţâţă focul din sobă şi începu să se uite în oalele de pe plită. Se nemerea tocmai să mai aibă din ciorba de potroace de la prânz; căci Madam Mândroc, simţindu-se bolnavă, ceruse să i tae, ca la zile mari, o găină şi să i se facă din picioare, din aripi şi din ficaţi o ciorbă, să-şi simtă inima. Sultana mai puse pe foc o tigaie în care sparse trei ouă, să facă nişte jumări în cari zvârli câteva felii de slănină; apoi, cu o sfoară tăie o bucată de brânză din burduful din dulap.

Când toate acestea îi fură aduse pe masă, omul se repezi la ele şi începu să înfulece temeinic şi în tăcere.

— Acum, mă duc să îngrijesc de odae, spuse Sultana.

Şi, aprinzând lumânarea felinarului ce stătea ascuns în pântecul tejghelei, îşi luă o caţaveică pe umeri, ieşi cu felinarul afară, pe prispă, şi urcă scara şubredă şi în spirală care, în vârtejul ploii, părea durată pe puntea unui vapor prins de furtună.

Când se înapoe în cârciumă, călătorul isprăvise de mâncat şi îşi răsucea o ţigară groasă pe care şi-o aprinse cu o aprinzătoare mică şi turtită, al cărei capac se deschise cu un sgomot scurt ce o făcu pe Sultana Mândroc să tresalte şi să rămâe cu ochii pe obiectul de metal. Niciodată nu mai văzuse aşa ceva; flăcăruia care ţâşnea din cutiuţa asta de argint produse asupra ei o impresie straşnică, ce se resfrânse brusc şi asupra călătorului, o făcu să cate la el cu atenţie, cu un respect osebit. De— Un om care nu-şi aprinde ţigara cu chibritul ori cu amnarul ca ţăranii care se abat pe la *Bate-drum* sau ca însuşi primarul din Hălăeşti!

Acu călătorul îşi vârî aprinzătoarea într'un buzunar al jiletcei şi Sultana îi urmări cu privirea mişcarea mânei; jiletca asta era de catifea neagră. Trebuia să fie bogat muşteriul, târgoveţ de prin partea munţilor; ori poate vreun negustor dela Dunăre sau dela mare. Sultana îi observă abia acum culoarea pârlită a pielei, barba castanie tăiată cu îngrijire. Ochii lui se încălziră, trăsăturile îi păreau mai destinse pe măsură ce vinul din sticlă scădea; o clipă privirile i se opriră la hangiţă care sta sprijinită în coate pe tejghea, cu faţa la el, lăsând să i se vadă deasupra marginei cămeşii sânii borcănaţi şi albi, despărţiţi printr'o adâncătură de umbră.

— Bărbaţi nu sunt aici la han? întrebă omul.

— Ba, că este Toader.

— Cine-i Toader?

— Argatul. Da's'a culcat, că el la ceasul ăsta doarme dus.

— Aha!

Omul mai pufăi de câteva ori din ţigară, mai aruncă o privire spre sânii femeii, apoi se ridică.

— Unde-i patul? întrebă el, luându-şi mantaua şi căciula de pe laviţă.

— Sus. Am făcut şi foc în odae.

— Arată-mi drumul.

Amândoi ieşiră pe prispă, Sultana înainte, sgribulindu-se în caţaveică, luminând cu felinarul treptele, călătorul călcând apăsat în urma ei, cu bunda pe umeri, ţinându-se cu mâna de plimbul clătinător şi ud al scării. Când ajunseră în odae, Sultana aprinse lumânarea ce se afla pe masa de lângă pat, puse felinarul într'un colţ, pe podea, şi se aşeză pe vine în faţa sobei de olane să scormonească jăratecul şi să mai vâre înăuntru o buturugă. Muşteriul cercetă cu ochii încăperea strâmtă şi curată, pipăi salteaua patului şi păru satisfăcut, de vreme ce începu să-şi lepede de pe el surtucul şi jiletca; în urmă se aşeză pe un scaun şi îşi scoase cu mare anevoe cizmele, nu fără a-şi umple mânile cu noroi.

— Ia toarnă-mi din cana asta, să mă spăl pe mâni.

Femeia îi turnă apă peste ligheanul de tinichea ce stătea pe un sipet lângă uşă, apoi despături un ştergar. Flacăra jucăuşă a lumânării de pe masă şi felinarul de pe podea prindeau odaia într'o plasă de lumină blajină, căldura se răspândea prietenoasă dinspre ungherul sobei; şi, în tăcerea ce vroia să se statornicească, numai ploaia continua să biciuiască geamul, cu oţeliri şi întreruperi, după toanele vântului. Sultana îşi luă felinarul şi se îndreptă spre uşă, dar omul o apucă de braţ şi o trase spre el.

— Unde pleci? Stai mai bine aici să-mi ţii de urît, că nu mi-i somn.

Vorba lui începea să-şi piardă tonul poruncitor, ochii îi luceau mai tare, pe frunte i se săpa o cută; câteva clipe rămase tăcut, şovăitor, ca şi cum ar fi chibzuit dacă trebue să ia femeia mai domol, cu frumosul, ori s'o înşface şi s'o întindă pe pat, ori poate chiar pe podeaua aşternută cu lăicere roase de molii şi vechime. Spre mirarea lui, hangiţa nu păru de loc surprinsă de ceiace i se cerea; fără a răspunde ceva, puse la loc felinarul, îşi descinse betele, îşi scoase şorţul şi fotele, se descălţă şi se sprijini de părete, într'o aşteptare liniştită şi nepăsătoare. Atuncea el, congestionat de mâncarea înghiţită lăcomeşte şi de vinul băut, năpădit de dorinţă, îşi grăbi neîndemânatec desbrăcatul, luă femeia de mijloc şi o trase după sine sub plapomă...

Sultana, ca de obiceiu, nu simţi nici plăcere, nici desgust; singura senzaţie care o încerca mai tare fu atingerea bărbii lui aspre... Aştepta acum să i se spue că poate pleca. Dar el se dădu la o parte, spre părete, să-i facă loc să se întindă mai în voe, îi petrecu un braţ sub ceafă şi o întrebă, aşa ca să zică ceva:

— Afurisită ploae. Crezi c'o să ţină şi mâne?

— Ţine, c'aşa-i p'aici. E greu până se porneşte.

Omul căscă prelung şi îşi întinse picioarele în aşa fel, că sub căldura plapomei, coapsa-i păroasă se alipi pe şoldul rotund al femeii. Ea însă nici nu-şi dădu seama de atingere, pierdută în gândurile care o asaltau în asemenea momente: cum să facă să şterpelească drumeţului câţiva poli, că altfel, a doua zi, mă-sa avea s'o

Continuare în pag. 11-a

Cereţi

„Detectivul invizibil" şi simpatica lui maimuţică Jim — au de rezolvat o teribilă problemă:

Frumoasa d-nă Irvine, cu dubla ei existenţă misterioasă, este ea, „Păianjenul Alb" sau victima acestuia?

CEREŢI AZI

„Romanele Captivante"

15 LEI — La chioşcari şi librari

facă albie de porci. Pe când el se desbrăcase, ea observase că nu avea chimir; nici nu se putea, de altminteri, ca un negustor chiabur care își aprinde ţigara cu o cutiuţă năzdrăvană de argint să poarte chimir ca orice palmaş. Dar atunci, unde își ţinea banii? Un sforăit uşor o făcu să se uite cu coada ochiului spre dreapta: omul, cu burta plină, cu carnea satisfăcută, dormea cu faţa în sus, cu gura întredeschisă. Atuncea ea își întoarse capul spre scaunul din preajma patului, unde stăteau hainele lui; întinzând binișor braţul care-i atârna afară din plapumă, izbuti să ajungă cu mâna la ele și le scotoci cu băgare de seamă, ferindu-se să-și miște trupul ori să facă vreun sgomot. Degetele ei nu întâlniră prin buzunări decât aprinzătoarea, un briceag, un ceasornic pântecos, niscaiva hârtii și o sută de lei, sumă rotundă de care nu vroi să s'atingă, căci, dimineaţa, omul ar fi descoperit cu uşurinţă furtul şi nici vorbă că ar fi vestit jandarmii.

Işi trase mâna, încet, înapoi. Somnul începea să-i dea ghes şi ei; îndeplinise întocmai tot ce trebuia să facă, dela spălatul podelei crâșmei, în zori, până la dania trupului ei acum, în puterea nopţii; ce dracul o mai silea mă-sa să-și chinuiască și mintea pentru a reuși să fure pe călător? Totuşi o nedumerire îi stăruia fără voie în creeri, îi sgândărea pentru întâia oară în viaţă apatia, nepăsarea de toate, care-i înceţoșa mintea. Numai o sută de lei să aibă cu sine la drum un târgoveţ ca ăsta, un negustor care vorbea poruncitor și purta jiletcă de catifea? Dacă își lăsase banii în vreun buzunar al mantalei?.... Işi îndreptă privirile spre bunda de postav negru ce sta spânzurată într'un cui ca o dihanie pironită. Dacă punga se afla acolo, toate erau bune; nimic mai ușor pentru femee decât s'o dijmuiască îndată, când se va coborî să se culce lângă mă-sa, pe patul dinapoia cârciumei. Da. Aşa va face. Chiar acum. Se mai uită odată la muşteriu , vrând să se încredinţeze că dormea mereu. Sforăiturile continuau ușoare, identice; totuși femeia avu o tresărire: omul își ţinea acum mâna dreaptă pe piept, vărîtă prin despicătura cămeșii și degetele îi erau îndoite de parcă ar fi strâns un obiect ce stătuse ascuns câtă vreme cămașa fusese încheiată până la gât. Cum un nasture se rupsese în îmbrăţișare, Sultana Mândroc, aplecându-și capul cu multă băgare de seamă, vedea acum că omul își adusese mâna, inconștient, în somn, pe un săculeţ de pânză albă, prins cu un șiret pe după gât. Săculeţul acesta avea băerile slăbite, așa că lăsa să se zărească pe gura lui colţurile câtorva hârtii de bancă. Trebue să fie tare multe bumăşti din astea, aicea! își zise, în sine, Sultana. Câteva momnete gândurile ei dădură târcoale acestui bănet, ca niște bondari în jurul unei flori. Dar deși simţea o mare greutate de a chibzui, deși nu era în stare să vadă limpede o situaţie, sau măcar să înţeleagă ceva ce ieșea din câmpul îndeletnicirilor ei obișnuite și mărginile își dădu seama de data asta că nu și-ar fi putut vârî degetele în săculeţul apărat de mâna călătorului fără ca acesta să se trezească. Convingerea asta o făcu să renunţe la orice încercare și să se furișeze din pat spre a pogorî lângă mumă-sa.

Bătrâna era trează, stând într'o rână și suflând greu, când Sultana intră pe ușă. Lumina felinarului proectă deodată pe păretele opus umbra lătăreaţă și caraghioasă a bolnavei.

— Ţi-e rău? o întrebă fiică-sa.

— Bine, rău, mult îţi pasă, răspunse arţăgos Paraschiva Mândroc. Unde mi-ai umblat cu felinarul prin ploaie? Doar nu te-a gonit mâncărimea să te duci în pod, la Toader.

Intinse mâna, apucă sticla cu rachiu de lângă căpătâi — goală pe trei sferturi — și o duse la gură.

— Avem un muşteriu, spuse molcom Sultana, lungindu-se, frântă, pe rogojina patului de scânduri.

— I-auzi! rânji bătrâna. Să tragi mâne o vrâstă roșie în călindar. S'a mai rătăcit un nenorocit pe la *Bate-drum!*

Gura i se schimonosea, ochii îi dispăreau în despicătura roșie a pleoapelor în timp ce se hlizea. Deodată faţa i se încruntă; și, întorcându-se spre Sultana, o apucă de umăr.

— Cât i-ai luat? întrebă ea, cu un glas aspru, răgușit.

— Nimic.

— Nimic? Ţi-ai pierdut minţile, fă? Ori ai început să dosești pentru sufleţelul tău banii ciordiţi?

— N'am putut să iau nimic, repetă Sultana, luptând cu somnul ce o podidea.

— N'a putut! Auzi că n'a putut! Zi mai bine că te năucește bărbatul, hăbăuco, scroafo...

Işi dădu la o parte ţoala care o acoperea, coborî din pat desculţă, în cămașa-i lungă și pământie care-i învăluia, ca într'un clopot de cârpă diformitatea masivă a trupului și începu să-și sgâlţâe fiica, s'o tragă de păr:

— Dă banii 'ncoa, târâturo... scoate banii...

— Care bani? N'auzi că n'am luat nimic?

Şi, pentru a pune capăt furiei bătrânei, povesti despre săculeţul plin de hârtii de bancă ai târgoveţului, despre mâna care, din umbrele somnului, se crampona de această avere, o păzea cu străşnicie, mai bine ca un zăvod.

Madam Mândroc se potoli subit. Se simţi scuturată de frig, căci fierbinţeala n'o luase încă, după cum nici mădularele nu încetaseră s'o doară; se strecură la loc sub pătură și trase încă o dușcă. In creerii ei înceţoșaţi de rachiu, vorbele fiicei sale iscau un vârtej în care se scufundau și ţâșneau imagini potrivnice și turburătoare. Dacă Sultana spusese adevărul, atunci nu era nimic de făcut; să zicem că n'a mas nici un negustor la *Bate-drum* și bună pace! Asta era norocul ei de totdeauna: odată pe an trăgea un târgoveţ chiabur la han, un om care n'ar simţi o mie, două șterpelite, așa cum n'ar simţi un bobârnac pe căciulă și — lucru făcut — adoarme cu mâna pe punga plină! Nu te poţi împotrivi ghinionului, când s'a prins de tine ca rapănul de foalele calului! Să zicem că afară nu potopește ploaia și că omul n'a fost silit să mâe peste noapte aici...

Bătrâna se'ntoarse cu faţa la părete și își trase tulpanul peste ochi, vrând să nu mai cugete la nimic. Dar destăinuirea Sultanei era atât de surprinzătoare, îi gonea într'atât aburii băuturii, încât, fără a o împiedeca de a zămisli în minte vreo nelegiuire, îi dădea o luciditate neobișnuită în cântărirea și puricarea evenimentului.

„Un săculeţ plin de bumăşti" spusese Sultana. Care va să zică omul trebuia să aibă la el cel puţin douăzeci, ori chiar treizeci de mii. Dacă avea douăzeci de mii, avea atât cât datora *Bate-drum* lui Tache Socoș; dacă avea treizeci... Ehei! Să pleci mâne la târg, să baţi la ușa lui Socoș, să-i zvârli teancul pe masă și să-i râzi în nas. Ar crăpa de ciudă hodorogul, că acum, după ce încasase atâtea rate ar fi vrut să-și recapete hanul! Hihihi!

Chicotul hangioaicei sună lung și ascuţit și ar fi făcut-o pe Sultana să tresalte dacă, istovită, aceasta n'ar fi adormit adânc. Vântul se înteţea afară; firma de tablă spânzurată la drum scârţâia mereu în belciuge și lovea cu furie streașina. Paraschiva Mândroc mârâia acum ca un cotoi înfuriat. Douăzeci de mii! Douăzeci de mii de lei se aflau sub coperișul hanului; dar nu în tejgheaua crâșmei, ci la gâtul călătorului; ceiace însemna că era tot una dacă se aflau la capătul pământului. Totuși... Dac'ar avea norocul și curajul, dacă ar isbuti să-i capete, ar scăpa de orice grijă. Dar cum să-i ia? Singurul mijloc i se năzări brusc, îi căşună o zvârcolire scurtă ce făcu să geamă patul. O lovitură, hâc! în creștetul omului adormit și gata! După aceia, băldăbâc! cu el în adâncul puţului.

— Domol, domol! rosti tare bătrâna, cu un glas de care se sperie ea însăși. Toate ar fi bune, dar mâne, jandarmii?... E rău să nu poţi plăti ratele lui Socoș așa cum scrie la contract și peste câteva zile, Joi, cam pe la amiaz, să te pomenești cu portărelul care vine să te zvârle afară și să purcezi cu legăturica pe băţ, după cerșit. Dar nici pușcăria nu-i mai cu moţ. Iacă unde trebue să ajungă Paraschiva Mândroc, mare proprietăreasă altădată, cu vie la Valea Călugărească și case în bariera Rudului la Ploești, femee pe care o mahala întreagă o cinstea după cuviinţă.

Un minut i se făcu liniște în suflet; frământarea lăuntrică începea să i se înnece în negura somnului când Tache Socoș costeliv și gârbov, cum îl știa, i se ivea alături de căpătâi, o lua de gușă și o zeflemisea: — Ia-ţi catrafusele, madam Mândroc, și cărăbăneşte-te. *Bate-drum* nu face de o femee subţire ca dumneata.

Să fie isgonită dela *Bate-drum* după ce, vreme de opt ani plătise ratele cu sfinţenie, care va să zică optzeci de mii de lei în cap? Şi asta pentru douăzeci de mii?... Păi aste douăzeci de mii le avea, picate tocmai la ţanc, colo, în odaia de sus, împăturite frumos în săculeţul dela gâtul mușteriului. Ce pușcărie? Prostii... Adâncul fântânii nu vorbește. Nimeni nu l-a văzut pe călător venind, în noaptea asta învolburată de vânt și ploaie, nimeni nu-l va vedea plecând.

Se dădu din nou jos din pat, hotărâtă — și vru să-și încalţe papucii. Se răsgândi însă: prea făceau sgomot. Mai bine să-și puie târlicii. Da' unde naiba or fi, că nu i-a mai tras pe picioare de vreo opt zile? Aha, trebue să spânzure alăturea, în bucătărie, lângă sobă, puși de săptămâna trecută la uscat. Ii găsi, calzi de aburii plitei, cu tălpile scorţoșate de noroiul uscat. Işi îmbrăcă fusta și o scurteică veche pe care și-o lua întotdeauna pe umeri când trebuia să străbată, iarna, ograda; apoi se lăsă în genunchi să caute ceva sub dulap, deoarece pântecele enorm nu-i îngăduia să se 'ndoaie. Pe bâjbâite mâna întâlni numaidecât pe podeaua de lut unealta căutată: o rangă ruginită de care se slujeau uneori la han, ca de o pârghie, la rostogolirea butoaielor.

Acum trebui să stea în loc câteva clipe să-și tragă sufletul; cum își potoli puţin gâfâitul fu cuprinsă de o teamă neașteptată; dacă, după plecarea Sultanei omul trăsese zăvorul ușii? Aș, Sultana spusese că-l lăsase pe călător adormit buștean. Apoi, se întrebă dacă trebuia să urce singură, ori s'o scoale pe fiică-sa și s'o ia cu sine. Nu, zău, ce-i trecea prin minte? Toanta asta n'avea să-i fie de nici un folos; ba mai rău ar încurca-o, așa fricoasă și bleagă cum era!

Se ridică și se îndreptă, încet, spre ușă. Bine, se va duce singură. Dar *după?* Cum va putea să ducă singură mortul în spinare, pe scara îngustă și șubredă, să străbată cu el curtea desfundată de ploaie până la ulucile din fund unde se afla fântâna? Nici un bărbat voinic n'ar duce așa ceva la capăt singur.

— Hai, puturoaso, scoală, mormăi ea în urechea fiicei sale, înghiontind-o în acelaș timp pe sub ţoală.

Dar Sultana dormea 'nainte. Fu nevoie de nenumărate sgâlţâituri, de câteva palme'n obraji ca să se poată trezi din somnul de plumb în care se prăbușise.

— Ce e? Cine-i, întrebă ea, buimăcită încă.

— Hai, scoal' și vino cu mine.

— Unde?

— Sus. Să-ţi arăt eu cum poţi lua mușteriului gologanii fără să se deștepte....

In ochi îi luci o clipă o lumină pehlivană și rea, în timp ce gura sbârcită i se lăţea într'un rânjet pieziș și știrb.

Sultana nici nu se întreba cum va reuși mă-sa să dea la o parte, de pe săculeţul cu bumăşti mâna călătorului, fără ca acesta să simtă. Treaba ei! Dar de ce n'o lăsa pe ea acilea, jos, să doarmă, că era sleită?

— Mişcă mai repede, că ne apucă zorile, se răsti, înfundat, bătrâna, ascunzându-și ranga sub scurteică.

Şi ieși pe prispă, să tragă cu ure-

Continuare în pag. 12-a

Cronica rimată

Romanţa debutului

Debutul
E o domnișoară
Ieșită 'n lume prima dată.
E
Primul gest de'ncurajare
Făcut de fiinţa adorată.
E
Cea dintâiu beţie dulce,
Ce-o sorbi de pe potirul buzii.
Debutul,
Este canavaua
Pe care
Ne brodăm iluzii.
De mici copii,
Din școală încă
Ne perpelește focul sacru,
Vrem să sorbim din vinul gloriei
(Să știm de-i dulce, ori e.. acru).
Scrim versuri.
Declamăm tirade
Ne declarăm talent,
Ori geniu
Şi
Până la debutul nostru
O clipă
E
Cât un deceniu.
Dar a sosit și clipa-aceia!
De mâine,
Lumea-o să ne știe:
Am spus pe scenă trei cuvinte,
Ne-a publicat o poezie...
Şi'nchipuiţi-vă minune!...
Deși
„Debut" adevărat,
Acelaș soare ne zâmbește
Şi nici pământu'n loc n'a stat.
Indiferentă
Trece lumea
Cu pasul leneș sau grăbit,
'Naintea-afișului pe care
Ni-e pseudonimul tipărit...
Un singur om
Din toată lumea
Ne-a remarcat geniul,
Talentul,
Şi cam așa,
In felu-acesta
A subliniat „evenimentul":
„Decât să-ţi pierzi
Zadarnic vremea
Cu teatrul
Sau
Cu poezia,
Mai bine lasă-te de „fleacuri",
Ca să-ţi plătești la timp
Chiria...."

IOAN SECURE

chea.. Un moment privirile i se rotiră peste ograda înecată deopotrivă în beznă şi în ploaie.

— Sss! făcu ea Sultanei care se ivea făcând să scârţie uşa. Ia-o 'nainte.

Când se aflară sus, în odae, călătorul dormea mereu, tot pe spate şi cu mâna pe săculeţ, aşa cum îl lăsase cu un ceas în urmă Sultana. Lumânarea de pe masă ardea încă, pe sfârşite; de buza sfeşnicului scurt de alamă, spermanţetul se prelinsese în ţurţuri subţiri şi lăptoşi. Trăsăturile omului se diformau intermitent după jocul flăcăruii albăstrii; sforăiturile îi erau egale şi adânci.

Sultana se lăsă să cadă pe sipet, lângă lighean. Işi urmase mama mereu fără să priceapă pentru ce, numai pentrucă nu se putea împotrivi privirilor şi imboldirilor bătrânei. Acum ar fi vrut să aţipească aici, aşa, răzimată de perete. Nu putea însă; nu i se mai întâmplase niciodată să fie deşteptată silnic, din somn, din somnul ei de iapă de povară care se trezeşte dela sine când trupul şi-a împlinit odihna. O durere ascuţită i se împlânta între sprâncene; gura îi era amară. Vedea lângă pat spatele mărunt şi peste măsură de lat al mă-sii, întunecos, tivit de lumina lumânării. Spatele ăsta se apleca acum peste pat; o uşoară mişcare a umerilor arăta că mânile se căzneau să desfacă ceva ce de aci, de lângă uşă, nu se putea zări, ceva ce totuşi Sultana vedea limpede în minte, mai limpede de cum văzuse orice alt lucru în viaţă. Cum însă omul îşi mişcă deodată picioarele scoţând un mormăit ca de trezire, cât ai clipi se petrecu ceva care îi mări Sultanei ochii în orbite; un braţ se ridică din umărul drept al mamei ei, un braţ scurt şi gros, terminat cu un drug de fier care se abătu cu furie asupra căpătâiului patului, odată, de două ori, de trei ori, într'un sgomot înfricoşător de oase sparte şi horcăituri înăbuşite, pe când patul se sguduia sub svârcoliri cumplite.

— Mamă! strigă Sultana Mândroc, sărind de pe sipet, cu gura căscată, cu părul sbârlit. Mamă, ce faci?

De la copilăria-i pierdută de demult, era întâia oară că-i spuse mamă; pentru a scoate acest cuvânt din adâncimile cenuşii şi împietrite ale sufletului ei terorizat de bătrâna asta abrutizată, fusese nevoe de vedenia unei crime.

Dar bătrâna n'o auzi. Nici un spasm nu mai clintea acum plapuma. Paraschiva Mândroc acoperi cu perna ceiace mai înainte cu un minut fusese capul călătorului şi numaidecât se aplecă asupra săculeţului cu bancnote. Nu-i fu însă uşor să-l scoată dintre degetele sgârcite ale mortului; tot ce fusese viaţă şi vlagă în acest trup vânjos părea adunat, stăruia în degetele astea înţepenite într'o încleştare de fier. In sfârşit, bătrâna smulse banii. Erau mulţi. Vroi să-i numere, dar mânile-i butucănoase îi tremurau; nici n'avea nevoe, de altfel; se vedea cât de colo că teancul conţinea treizeci, poate patruzeci sau chiar cincizeci de mii. Nici în vremurile bune dela Ploeşti nu ţinuse Paraschiva Mândroc atâta bănet în mână. Sufla din greu şi rostogolea, în căscătura pleoapelor urduroase, nişte ochi mici, luminaţi de cupiditatea satisfăcută.

— Te-ai ars, Socoş! O să-ţi crape fierea! şopti ea cu ochii spre fereastră.

Când îşi întoarse privirile spre pat, îşi încruntă fruntea: de sub pernă o viţă de sânge şerpuia, muia cearşaful.

— O să trebuiască să pun pe foc bunătate de aşternut, gândi ea, posomorîtă brusc.

Şi, pe dată, fu cuprinsă de teama ca sângele să nu străbată până la scândurile patului ori să se prelingă pe podea.

Frica asta şi nevoia de a face faţă incidentului, îi amintiră de prezenţa fiicei sale.

— Dă-te 'ncoace, fă, că nu te-am adus aici să-mi stai ca un mormoloc.

Şi îşi vârî teancul de hârtii de bancă în sân. Sultana se apropie, cu paşi şovăitori dar cu o figură de pe care emoţia de adineauri dispăruse. Mamă-sa săvârşise un omor; iacă un fapt a cărui însemnătate n'o putea pătrunde bine şi care, după spaima din prima clipă, nu-i lăsa în minte decât aceiaş nepăsare netulburată şi stupidă ce o învăluia îndeobşte. Bătrâna aduse sfeşnicul către marginea mesei, să vadă mai bine ce avea de făcut; apoi apucă de guler cămaşa mortului şi trase cu putere de ea înspre braţ, s'o sfâşie şi să capete astfel cârpe pentru a astupa rănile din care sângele vânăt piştea încă pe sub perină. Când braţul ţeapăn apăru descoperit în lumina galbenă a lumânării, cu un şir de semne albastre întipărite pe piele, Paraschiva Mândroc fu sguduită ca de o descărcare electrică; faţa i se albi în timp ce, cuprinsă de o bănuială îngrozitoare, se aplecă să lămurească slovele. Dar nu putea citi fără ochelari. Stropi mari de sudoare îi brobonîră pe frunte, pe gâtul gros şi încreţit. Inghiţi de câteva ori în sec, până să poată spune fiicei sale:

— Uite-te ici... Vezi ce scrie colea...

Sultana, cu gesturile maşinale ale unei hipnotizate, apucă sfeşnicul şi-l apropie de pat. Cuvintele i se închegară anevoios pe buze, chinuite, bolborosite parcă: *„Al tău pe viaţă. Pegi"*.

— Taci! şopti bătrâna, astupându-i gura cu mâna, ca şi cum s'ar fi temut ca aceste cinci cuvinte nenorocite, săpate în carnea băiatului ei, să nu fie auzite de vreun străin.

Rămase împietrită lângă pat, cu priviri stranii în care se împleteau surprinderea dureroasă, desnădăjdea, panica. Neprevăzutul întâmplării o cutremurase atât de tare, încât îi risipise fumul beţiei, dar nu numai al rachiului băut astăzi, ci al beţiei continue în care se cufunda de cincisprezece ani. Creerii limpeziţi subit, spălaţi într'o clipă de sgura îndobitocirii, înţelegeau întreaga dramă, legau începuturile ei depărtate — fuga flăcăului de-acasă — de desnodământul grozavei coincidenţe. *Al tău pe viaţă, Pegi.* Slovele îi jucau pe ecranul minţii, ca la o oarbă. Numele *Pegi* al haimanalei de bâlci care, cu douăzeci de ani în urmă, îi ademenise băiatul, îi părea şi astăzi atât de fistichiu încât înlătura îndoiala oricărei confuzii. Totuşi, un sâmbure de nădejde nesocotită o făcu să privească sub sfârcul drept al cadavrului, unde ştia că fiul ei avea un neg. Semnul se afla acolo. Atunci ea căzu în genunchi lângă pat, în vreme ce lacrimile începură să-i şiroiască prin brazdele galbene ale obrajilor. Instinctiv, întinse mâna să dea perina la o parte şi să-şi mai privească odată băiatul. Dar se opri, înfiorată de imaginea mutilării. Şi rămase aşa, îngenunchiată, cu faţa îngropată în plapoma roşie, şoptind la nesfârşit:

— Vasile! Vasile!... Vasile...

Când, după un timp lung, îşi înălţă capul, o văzu pe fiică-sa pe sipet, dormind adânc, cu spinarea răzimată de zid, cu bărbia în piept. Tot ce se petrecuse în noaptea asta nu putuse zămisli în Sultana Mândroc decât atâta: somnul; căci setea de odihnă a trupului ei vlăguit înghiţea totul, şi înţelegere şi tristeţe şi desgust şi groază. Flacăra lumânării mai svâcni, scurt, de câteva ori, apoi muri, umplând încăperea cu un miros greţos. Paraschiva Mândroc nu mai plângea. Se târî spre uşă, o deschise şi ieşi. Ploua mereu, cu îndârjire şi vântul făcea să troznească ramuri în şirul plopilor înfăşuraţi în întuneric. Hangioaica fu pătrunsă numaidecât până la piele de picurii oblici, căci îşi lăsase scurteica înăuntru; se sprijini de parmaclâc, scoţând încontinuu din gâtlej un sunet ce ţinea deopotrivă de mârîit şi geamăt. Nu putea lămuri nimic în bezna otova dinainte-i, nici acareturi, nici arbori, nici cer; în schimb, ce desluşit îşi vedea băiatul în acea Duminecă de toamnă, când îmbrăcat în hainele-i albastre şi curate de marinar, cu bereta cu pompon aşezată pieziş pe cap, venise în permisie!... Era înalt cât uşa şi frumos ca o fată! Cât de mult se bucurase vâzându-l pentru câteva zile lângă ea; şi totuşi, poate că de n'ar fi venit atunci acasă, toate ar fi fost astăzi altfel, băiatul nu s'ar fi îndrăgostit de americană şi n'ar fi fugit cu ea să pribegească printre străini, ea bătrâna, n'ar fi fost silită să-şi vândă cârciuma din Ploeşti şi să cumpere hanul lui Socoş. Da, toate ar fi fost altfel....

Frigul o făcu să se sgribulească în cămaşa leoarcă. Se apucă de rampa scării şi începu să pogoare. De două ori târlicii uzi o făcură să alunece, să cadă pe sapte, lovindu-şi şalele de marginea treptelor de brad. Când fu jos, în curte, stătu câteva clipe, neştiind ce mai avea de făcut. Picioarele i se înfundau în noroi; se smulse din terciul ăsta şi începu să străbată în neştire ograda, călcând ici într'o băltoacă, dincolo pe straturi de hlujani. Acum putea vedea întrucâtva grajdul; sus, în pod, Toader dormea de bună seamă butuc, îngropat în pae, surd şi fericit. Incă vreo zece paşi şi iacă puţul. De ce se 'ndreptase spre puţ? Se plecă asupra lui, punându-şi mânile pe stoborul de stejar aspru şi acoperit cu muşchi. Toarta ciuturei scârţâi la încheetura prăjinii; şi, oricât era noaptea de friguroasă, din adâncimea pătrată urca parcă o răceală şi mai mare, odată cu un iz de apă stătută, de ghizduri mucegăioase.

Simţi că fruntea o arde, pe când cămaşa lipită de piele îi amorţea spatele ca o platoşă de ghiaţă. Plânsul îi urca din nou din beregată, un plâns care, de data asta, se topea cu greu în lacrimi şi care nu o putea uşura. Odată cu groaza omorului făptuit, toate ticăloşiile ei se plămădeau în clipa asta, o împresurau, o hârţuiau şi cele mărunte şi cele grele: botezarea vinaţurilor, buzunăritul muşteriilor, îmbrâncirea fiicei ei în spurcăciunea pierzaniei. Glasuri nenumărate creşteau din noapte, când şoptitoare, când înfuriate, o învinovăţeau, o osândeau; şi, ca o fiară încolţită, ea îşi sucea capul în toate părţile, cerşind parcă beznei un ajutor ce nu venea. Huetul vântului nu era acum decât şuerul poterei ce gonea într'aci, s'o înhaţe. Chepengul beciului, sărit dintr'o ţâţână, lovi deodată cu sgomot gârliciul. Paraschiva Mândroc rămase ţeapănă, cu ochii îndreptaţi spre ferestrele odăii crimei: i se părea că geamul se deschide şi că Sultana şi cu mortul, ţinându-se de mână, apar în pervaz, se pleacă spre ea şi o blesteamă. Ii vede bine acum: ea, cu ochi mari şi negri sub fruntea brăzdată pretimpuriu, el, cum arăta înainte de a-i zdrobi ţeasta, cu faţa arămie şi cu barba aceia care făcea să nu mai fie recunoscut nici de propria-i mamă. Paraschiva Mândroc se porni să dârdâie şi să urle, potolit şi lung, ca o lupoaică rănită. Işi acoperi ochii cu mânile şi începu să dea târcoale nesăbuite puţului, repede, mai repede, de parc'ar fi fost fugărită de cineva. De odată se opri, tăcu, se urcă pe jghiab şi, culcându-şi pântecele lăbărţat pe stobor, întinse capul înainte şi se lăsă să lunece în adânc...

O volbură smulse în clipa asta din belciugele mâncate de rugină, tabla ce se bălăbănea sub umbrarul cârciumei. Vechea firmă la *Bate drum* căzu în marginea drumului, şi pe dată ploaia începu să răpăe peste ea...

VIRGILIU MONDA

Ascensor în stratosferă

In urma accidentului, pe care l-a suferit balonul stratosferic al savantului Jean Piccard, cercurile ştiinţifice discută cu interes o originală propunere a renumitului fizician indian, profesorul Saha.

Acesta a conceput proectul de a instala în stratosferă o staţiune stabilă cu un balon captiv.

Este drept că până în prezent toţi exploratorii n'au sondat stratosfera decât în mod discontinuu, prin puncte izolate. Ascensiunile individuale ale baloanelor stratoferice, după modelul acelui al lui Piccard, baloanele cu instrumente automate de înregistrare, ca şi avioanele, n'au reuşit, prin sborurile lor, decât să ne furnizeze cunoştinţe răzleţe, care cuprind numeroase lacune.

Totuş, pentru o examinare temeinică a acestor ţinuturi din văzduh, avem nevoie de o explorare continuă, prin care să se stabilească la diferitele înălţimi, variaţiunile în timp ale temperaturii, tăriei vânturilor, presiunii atmosferice şi intensităţii radiaţiilor cosmice.

Savantul indian, profesorul Saha, pentru a înlătura aceste neajunsuri propune realizarea unui „balon-turn", în felul unei cabine de ascensor, capabil să se oprească suficient timp la orice altitudine din atmosferă şi să studieze astfel o diagramă continuă a variaţiunilor pomenite mai sus. O mică staţiune automată de observaţie, instalată pe bordul acestui „ascensor stratosferic", trebue să poată fi coborîtă în orice moment, pe pământ sau înălţată în văzduh.

Realizarea unui asemenea proect se loveşte însă de greutăţi neînchipuite, care sunt cu atât mai mari, cu cât creşte înălţimea de ascensiune.

Jerôme Beim

Trei coktailuri

Paul își îndrepta ochii spre ușă ori de câte ori se dădea de părete, cu toate că era prea de vreme pentru ca să sosească Magdalina. Spusese că va veni la ora patru și treizeci și trecuseră abia câteva minute peste patru. Se așeză mai bine pe scaunul îmbrăcat cu piele roșie, lângă mesuță și-și bău coktailul așteptând să treacă timpul.

Ușa se deschise încă odată, dar nici de data aceasta pentru Magdalena și Paul fu cu atât mai trist cu cât de data aceasta intră un bărbat, căci până atunci fusese singurul de sexul său, în acest salon de ceai plin de femei. Magdalina avusese ideea să se întâlnească aci. Lui nu i-ar fi trecut, doamne ferește, așa ceva prin cap. Auzindu-l că propune muzeul ca loc de întâlniri, Magdalina își râsese de el, zicând că prea a citit mult pe Galsworthy.

— „Scuză, te rog, dar nu ești d-ta Paul Weslon?"

Vocea îl făcu să tresară; nu era pregătit pentru nici o altfel de voce de cât acea a Magdalinei. Privi surprins și văzu pe individul, care tocmai intrase pe ușă, stând în picioare lângă masa lui și zâmbind amabil.

— „Eh !... da, răspunse și ochii îi sticleau ca acei ai unui băetan prins la borcanul cu magiun.

— „Aș putea sta jos ?" și omul apucă scaunul destinat Magdalinei și se așeză fără să fi primit vre-o încuviințare de la Paul Weslon și fără să-și părăsească zâmbetul. Ochii lui întunecați întâlniră ochii albaștri ai lui Paul și se înfipseră cu stăruință în ei.

—Sunt Harvey Forbes", zise el detașat, „soțul Magdalinei".

Ochii lui Paul se deschiseră mari.

— „Aștepți aci pe nevastă-mea, nu? Am auzit-o dându-ți întâlnire la telefon. Am socotit ,deci, că venind mai de vreme te voi găsi aci și vom avea vreme să schimbăm câteva vorbe împreună.

— „Hm! Hm! da..." îngână Paul gâtuit. Nu-și putea reveni din zguduitura primită și făcea sforțări disperate să-și adune ideile: „Asta, va să zică, e soțul Magdalinei.. Da, e'n dreptul lui să pună la punct unele lucruri... In tot cazul nu trebue să dau impresia unui om gata de gâlceavă, nu pot face aci o scenă"... Dar nu-și isprăvi gândul când Forbes începu iar să vorbească.

— „Mi se pare că am fost în școală cu fratele d-tale Ralf Weslon. Sameni bucățică ruptă cu el!".

Paul dădu din cap. — „Hm! da". Calmul acestui om, naturalul său erau uimitoare. Nici odată nu se așteptase, nu avusese curajul să-și închipuie pe soțul Magdalinei astfel. Mai de grabă și-l închipuia pe Forbes ca pe un tip scurt și îndesat, pe când bărbatul acesta era înalt și bine făcut, cu umeri largi și cu ochi negri, cu un surâs veșnic ce dezarma. Hainele sale aveau o linie impecabilă și Paul se amuză în gând, amintindu-și că admirase într'o casă specială un costum întocmai ca acel pe care-l purta Forbes.

Chelnerul se apropie de masă în clipa aceia și Forbes comandă un bacardi.

— „Cred că nu cunoști pe nevastă-mea destul de bine, adevărat?" zise el pe când se depărta chelnerul.

— „Am făcut cunoștință abia acum două săptămâni", răspunse Paul „dar s'ar putea ca aceste două săptămâni să facă o viață întreagă".

Se așteptase ca Forbes să facă haz de un asemenea sentimentalism. Dar ochii întunecați continuau a-l fixa cu stăruință și seriozitate și zâmbetul nu mai flutura pe buzele sale.

— „Sunt îndrăgostit de nevasta d-tale", se pronunță Paul curajos. „Vreau s'o iau de nevastă dacă d-ta consimți să divorțezi".

— „Vrei cu adevărat să te 'nsori cu ea ? Doar nu sunt de cât două săptămâni de când vă cunoașteți".

Buzele lui Paul se strânseră amenințătoare.

— „O iubesc", repetă el.

Sosise băutura comandată de Forbes. „Ești băiat destuul de tânăr, nu-i așa ?" zise Forbes ducându-și băutura la gură.

— „Am douăzeci și circi de ani, mai tânăr deci cu un an decât Magdalina, dar asta nu are a face".

— „Da, sunt și eu de părere că nu are a face. De ce mijloace de trai dispui?"

— „Am cu fratele meu o casă de schimb". Ochii lui Paul sticliră deodată: „Nu ai nici o grijă. Magdalina n'o să-ți pretindă nimic. Pot să o întrețin eu".

— „Ai vorbit vreodată, pe față, cu ea despre acest lucru?"

— „La drept vorbind, nu chiar pe față. Am amintit despre așa ceva relativ la căsătoria noastră. — Trebuia să ne 'ntâlnim azi, pentru a...

— „A face aranjamentele finale, nu-i așa?", îl întrerupse Forbes. „Deci nu ați vorbit încă până azi despre... cum să zic?... partea financiară a romanului vostru ?"

— „E adevărat, nu am vorbit. Dar pot afirma că am destulă stare pentru a o ținea pe Magdalina. Dispun de un venit de două mii lire anual".

Zâmbetul lui Forbes deveni disprețuitor.

— „Ai băgat de seamă ce brățară are Magdalina pe brațul stâng ?"

— „Da, am observat?"

— „Frumoasă, hai ? ce zici ?"

— „Poate, nu mi-am dat prea bine socoteală. Dar asemenea lucruri nu pot avea vre-o însemnătate pentru Magdalina...

— „Crezi?", vocea lui Forbes sună a surprindere.. „Aceasta este în adevăr diferența dintre Magdalina pe care o cunoști și acea pe care o vei cunoaște după un timp de viață împreună. Brățara are mare însemnătate pentru ea. Tot astfel și blănurile pe care le poartă și casa în care locuește, mașina pe care o conduce, ținuta servitorilor cărora le poruncește".

Ochii lui Paul se înflăcărară de grijă dureroasă.

— „Iubirea mea înseamnă mai mult".

— „In realitate nu, așa îți place să crezi și îndrăznesc să spun așa vrea ea să te facă să crezi. Magdalina e prea deprinsă cu luxul pentru a se lipsi de el chiar când ar dori să încerce. S'ar putea mulțumi cu iubirea ca cu un substitut, odată... Dar într'o zi va vedea un diamant într'o colecție sau o rochie într'o vitrină, pe care n'o să le poți cumpăra cu venitul d-tale pe două trei luni și.. atunci o să regrete fapta sa. Dorințele ei de a poseda lucruri de preț sunt mult mai mari de cât capacitatea ei de dragoste. Soocot.. socot că sunt în măsură să cunosc lucrurile despre care am vorbit".

Paul nu încercă să răspundă. S'ar putea oare să aibă dreptate Forbes ? Unele momente din timpul celor două săptămâni îi veniră în minte. Admirase niște bijuterii, într'o vitrină, niște candelabre de argint, nu numai le admirase, dar vorbise ca despre lucruri ce s'ar putea cumpăra.

— „Și totdeauna petrecerile Magdalinei sunt costisitoare. Sunt mașinile și caii săi și nu trece seară să nu aibă lojă la operă".

Gândul lui Paul continuă să se întoarcă îndărât spre cele ce se petrecuseră de când cunoștea pe Magdalina: teatru, nopți la club, dans. Chiar noptea trecută își făcuse socotelile, uimit de câți bani cheltuise în timpul acestor două săptămâni.

— „Să vorbim cinstit", urmă Forbes, „chiar dacă Magdalina a ajuns la hotărîrea de a divorța de mine, nu cred că va putea trece cu vederea peste toate acestea. E o femee foarte practică". Făcu o pauză izbucnind într'un hohot scurt de râs.

— „Mi se pare o nebunie din partea mea să te plictisesc atât. Dar, d-ta ești tânăr, iar eu vreau să previn ceva care ar aduce nenorocirea Magdalinei".

Paul sta fără să scoată o vorbă, uitându-se la Forbes care-și sorbea băutura.

— „Are aproape treizeci și patru de ani acum, și Forbes zâmbea, arătând cu capul spre ușa deasupra căreia era ceasul.

„Ar fi mai ușor să pleci... Dacă nu, să așteptăm și să stăm de vorbă cu toții. Deși aș putea să-i explic că ai făcut-o pentru fericirea ei și a dumitale. Va fi greu și dureros pentru d-ta, dar ești tânăr!"...

Ochii lui nu se dezlipeau de pe chipul lui Paul. Erau, însă, fără nici o expresie, până în clipa în care Paul se ridică brusc, depărtându-se de masă și cu o ușoară mișcare din cap, plecă. Atunci într'o clipire ochii lui Forbes scăpărară, pentru a-și relua îndată lipsa de orice expresie.

Mâna timpului scrise pe cadran patru și douăzeci și cinci. Forbes observă atunci că Paul îi lăsase buletinul de plată pe masă. Il luă și chemând chelnerul plăti tot, și pentru Paul și pentru el și se așeză pe scaun cu fața spre intrare.

Bătaia ceasului sună jumătatea odată cu deschiderea ușii. Oberul se apropie de femeia care intra. Ea îi șopti ceva, pe când ochii cercetau sala. Erau niște ochi adânciți sub sprincene, întunecați și visători. Era plină de farmec și îmbrăcată elegant. O brățară cu diamante sclipea pe brațul ei stâng.

Deodată ochii ei se opriră asupra lui Forbes. Păru o clipă nedumerită apoi își reveni repede. Punându-și sacoșa subsuoară, se îndreptă spre masa lui.

— „Harvey!" Vocea ei era ațâțată. „Ce cauți aici?!"

Forbes se ridică cu o exagerată deferență, zâmbind dulce. „Te așteptam" zise. „Nu vrai să stai jos?"

Chelnerul trase scaunul și ea se așeză după ce aruncă o privire în zbor, spre ușă, așezând sacoșa pe masă.

— „De unde știai că o să vin aci?" îl întrebă ea.

— „Te-am auzit când ai dat întâlnirea la telefon". Se așeză și el la locul său. Cu cine vroiai să te întâlnești ?"

Ea îl privi drept în ochi, dar nu găsi nici urmă de bănuială în ei. Privirea lui o fixă fără nici o expresie. „Oh!", răspunse ea râzând, „tocmai cu o fată". Se uită apoi de jur împrejur. „Mi se pare că ești singurul bărbat aci. N'ar fi mai bine să pleci? Ce doreai dela mine ?"

— „Mi-ar plăcea să mă duc azi la curse". Ea își puse mâna pe sacoșă cu un gest de apărare. „Ți-am dat ce ți se cuvenea abia acum, Luni. Factura croitorului am plătit-o chiar azi. Sunt hotărîtă să nu-ți dau un ban mai mult. Ți-am spus-o și ți-am repetat-o de atâtea ori. M'am plictisit să te întrețin mereu. Nu mai merge astfel... Refuz..."

El ridică din umeri. „Prea bine. Nu e nevoie să faci o scenă; n'o să mă duc la curse și atâta tot. O să stau aci să bem ceva împreună".

— „Nu!" răspunse ea iute, uitându-se la ceas și văzând că acul făcuse primul său pas peste treizeci de minute. „O să-ți mai dau ceva bani, dar să știi că e ultima oară, înțelegi? Ultima oară!"

El se ridică cu un scurt hohot de râs. „Adevărat ? Bine, scumpa mea. Dar nu uita că sunt soțul tău și că nu te va iubi nimeni niciodată mai mult decât mine. Pune zece, dragă", adaugă el privind nota pe care ea o scria.

Fără nici o protestare ea îi dădu banii. El scoase portofoliul și strecură biletul înăuntru cu gesturi ușoare și neglijente. Se plecă și o sărută pe ceafă.

— „Bună seara, dragă! Petrecere bună". Se opri o clipă în prag și se întoarse îndărât spre a mai arunca o privire. Zâmbi când o văzu că se așezase în așteptare...

Din englezeşte

'Z. SD.

Laudă

Coboară-mi, noapte, neguri în privire
Și pe crepusculul din zări cortina
Și părul tău cu care 'nneci grădina
Să-l mângâiu cu șuvița de-amintire.

Precum femeilor le-acoperi vina
Și-aprinzi în ochi demonice safire,
Așa-mi învălui gându 'n văl subțire
Și-mi dăruiești din nimbul tău lumina.

Tu schimbi ruini în domuri dantelate
Și 'nvii prin fluturări de mantii mute
Regeștile morminte ferecate.

Iar când te-arăți pe aripi violete
In chiot te slăvesc femei vândute
Și vagabonzi extatici în sonete.

M. D. IOANID

Cronica cinematografică

Reviste

După o săptămână bogată ca cea precedentă, unde am avut „Romanul unui trişor" şi „Lloyds London", a urmat o săptămână cinematografică destul de mediocră. In deosebi s'a putut publicul plânge de o nouă invazie de reviste mai mult sau mai puţin romanţate (Cântecul iubirii, Scandal în lumea mare, Premiere). Cât oare va trebui producătorilor pentru a-şi da seama că revista nu poate fi un gen de artă decât dacă devine un gen autonom, dacă adică îşi găseşte o cale proprie, distinctă de a celorlalte genuri. Nu poţi să amesteci speţele artistice: mixturi de music-hall şi comedie (ca în „Cântecul iubirii"), de revistă şi dramă (ca în „Premieră") dau ceva hibrid şi neartistic. Cred a putea spune că singurele reviste valabile esteticeşte au fost unele din producţiile Rogers-Astaire, de pildă „Piccolino" sau „Swing". Fiindcă acolo nu se observau „numerele"; acolo toate evenimentele „dansau" acolo viaţa era luată, toată, în glumă, într'un mod caricatural, deci totodată mai intens redată (caricatura subliniază), şi mai simplist (caricatura simplifică). Indiferent de al cui e meritul (cei doi actori, regisorii, sau chiar publicul care a cerut asta) — e limpede că filmele Rogers-Astaire riscă să inaugureze un gen artistic original, care va fi poate „adevărata revistă", şi nu o insuportabilă grefă de numere acrobatice diverse pe trunchiul unei poveşti comice sau tragice. Am buna nădejde că se va mai scormoni în această direcţie. Deocamdată regretăm că se continuă a se inunda piaţa cu corcituri de felul revistelor obicinuite. Şi paguba e evidentă. Luaţi cele două filme din această săptămână: „Cântecul iubirii" şi „Premieră". Ambele abundă în materiale de bună calitate, unul în ordinea comică, celalt mai ales în ordinea tragică. Dar toate aceste valori sunt înecate în plictiseală şi enervare. Ce folos că toate aventurile acelui indescriptibil cleptoman pe care îl face actorul american Hugh Herbert sunt de un comic enorm şi original; căci numaidecât după asta intervine o arie de bella-voce intercalată hodoronc tronc.

In „Premiere" inconvenientul e şi mai evident. Căci acest film este o tragică poveste de omor, jucată magistral de cei mai buni actori din Viena, dramă destul de bine combinată şi condusă. Decât, la fiecare pas, avem câte un Kunststück de fete goale cu tălpi de tinichea, tumbe de ambe sexe, defilări de jigolo în uniforme sclipitoare, şi cântece, cântece până la leşin. In toată aceasta, interesul poveştii se rupe, se taie, se fărâmiţează. Şi se reuşeşte acest paradox ca un cântec cântat de Zarah Leander, care cântă nespus de bine şi are o voce gravă şi dreaptă, să scadă în loc de a adăoga la valoarea totală. Zarah Leander are o voce remarcabilă. Era deajuns dacă ni se arăta această voce cu prilejul conversaţiilor sau cu prilejul unei arii cântate aşa, spontan, cum oricăruia din noi i se întâmplă să cânte în decursul unei zile.

Insfârşit, publicul îşi poate da seama ce grotesc lucru poate fi alternanţa între evenimente palpitant poliţiste şi nişte simple numere de saltimbanci. Veţi spune poate că tocmai asta exasperează şi mai tare interesul, pe care îl comprimăm prin aşteptare, ca el să se retrezească astfel şi mai ascuţit. Raţionament care-i doar o glumă. Căci în condiţiile astea cea mai pasionantă meotdă de a ceti de pildă un roman de Edgard Wallace ar fi aceea de a întrerupe, din zece în zece minute, lectura spre a purcede la o mică versiune latină sau la o problemă de algebră; asta stimulează prin refulare, etc., etc... In fond, — adevărata regulă în materie de artă e puritatea stilului, care duce la autonomia genurilor. Fuziunile de alfabete sunt aci tot atâtea confuziuni, cu efecte păgubitoare esteticeşte. Genul revistă este o erezie, şi asta tocmai pentrucă nu este gen, nu este încă unul. Sperăm din tot sufletul ca el să devie odată asta. Până atunci nu vom osteni niciodată arătând cât de proaste sunt, prin definiţie, toate aceste spectacole hibride, unde music-hall-ul şi drama sunt cu sila combinate împotriva naturii, logicei şi bunului gust.

Demonii măr.

Totuşi filme „agreabile" au existat şi în această săptămână. Astfel au fost „Ultimul sărut al Doamnei Cheney" şi „Demonii mărilor". In acesta din urmă, Victor Mac Laglen are o nouă impresionantă creaţie actoricească: un marinar scandalagiu dar foarte conştiincios la meserie, conştient că-i un ratat din pricina firii sale impulsive. Afară de asta, filmul prezintă lucruri documentar interesante cu privire la marina de coastă şi variile sale îndeletniciri (spargere de iceberg-uri, etc...).

„Ultimul sărut...

...al doamnei Cheney" este un film care reuneşte pe William Powel cu Robert Montgomery în jurul doamnei Franchot Tone — alias Joan Crawford. Filmul este mai mult decât 100% vorbitor; căci este 80% vorbit şi numai 20% jucat. Adică aproximativ totul se petrece în conversaţie. Dialoguri, de altfel, extrem de spirituale; poate chiar prea, în tot cazul prea des spirituale. Căci filmul este artă de acţiune. Spectatorul asta cere. Când intri la restaurant, şi comanzi un biftec, nu eşti desigur mulţumit dacă chelnerul îţi aduce, în loc, un flacon de parfum Guerlain, deşi acesta e cel mai bun parfum din lume şi fără îndoială mult mai scump decât un biftec. Dar este o regulă generală de a da publicului ceeace cere el, în acel moment, indiferent de celelalte momente posibile din restul existenţei sale.

D. I. SUCHIANU

Cu privire la Haşdeu (II) de Barbu Lăzăreanu

D. Barbu Lăzăreanu îşi continuă seria „cu privire la"... In aceasta a doua broşură despre Haşdeu, domnia sa ne înfăţişează un Haşdeu cronicar teatral. Apoi ne dă amănunte lexicale inedite asupra lui „Aghiuţă", amănunte asupra polemicei dintre Haşdeu şi „Junimea", polemică dezlănţuită de Petre Carp care şi-a inaugurat colaborarea la „Convorbiri literare" cu o critică nu tocmai obiectivă despre „Răzvan Vodă" a lui Haşdeu, ceiace a atras fulgerele de mânie şi ironie ale marelui filolog şi istoric, fulgere care s'au revărsat din belşug atât asupra membrilor Junimei cât şi asupra „Convorbirilor literare".

Rolul d-lui Barbu Lăzăreanu în istoriografia noastră literară este considerabil. Fiecare nouă lucrare a domniei sale, arată râvna de a înfăţişa cât mai precis, cât mai obiectiv, trecutul nostru literar. Şi cu acest al doilea volumaş „Cu privire la Haşdeu" se împlineşte un gol, înfăţişându-ni-se câteva elemente necunoscute din activitatea gigantică a marelui Haşdeu.

T.

Viaţa teatrală

Teatrul Naţional: „Despot Vodă" de V. Alecsandri

D. Paul Prodan a avut lăudabila idee de a deschide actuala stagiune a Teatrului Naţional din Bucureşti, cu o capodoperă uitată a literaturei dramatice româneşti: „Despot Vodă" de Vasile Alecsandri.

S'au găsit o mulţime de voci care să huiduiască drama în versuri a bardului dela Mirceşti, şi să decrete inoportună, alegerea făcută de directorul Teatrului.

Şi de data aceasta, ca de multe ori majoritatea publicului de premieră — un public atât de puţin preocupat de arta dramatică — a judecat în pripă.

„Despot Vodă" este o piesă romantică şi influenţată de teatrul lui Victor Hugo, lucrul este evident. Dar nu trebue să uităm că aceste piese romantice constituesc *teatrul nostru clasic*, că la baza lor arta dramatică franceză din secolul 19-lea a avut o influenţă vitală. Date fiind raporturile noastre spirituale cu Franţa, la acea epocă, şi că în definitiv, o piesă clasică poate să ajungă demodată, fără a i se ştirbi nimic din valoarea ei proprie. Apoi, trebue luată în consideraţie, misiunea unui teatru Naţional, de a alimenta în mod perpetuu scena, cu lucrări clasice, fie ele uitate, fie ele demodate, mai cu seamă când aceste lucrări clasice fac parte din literatura dramatică românească.

Iată pentru ce, alegerea piesei „Despot Vodă", pentru deschiderea stagiunii Teatrului Naţional, ni s'a părut cum nu se poate mai fericită. Decât o „Casă Hervey" sau un „Om cu mască" mai bine tot repertoriul lui Vasile Alecsandri sau Haralamb Lecca, căci rostul unui teatru Naţional este de a da posibilitate tineretului să cunoască clasicii.

Nu vom face aici o analiză amănunţită a piesei lui Vasile Alecsandri. Probabil că am făcut-o cu toţii, în adolescenţa noastră, pe băncile liceului. Dar trebue să subliniem faptul că reprezentarea lui „Despot Vodă" a constituit pentru noi o revelaţie. Intreaga piesă este animată de un suflu dramatic, într'adevăr nebănuit. Loviturile de teatru se succed la fiecare scenă, cu o uşurinţă uimitoare, personagiile se mişcă, se transformă, se zbat în faţa noastră cu o putere scenică fără de seamăn. Despot Vodă rămâne înainte de toate, o piesă de acţiune. Cu alte cuvinte, o adevărată piesă de teatru, cum nimeni nu mai îndrăzneşte să facă în zilele noastre, de frică de a nu fi demodat...! Precăderea dată conflictului dramatic, nu a împiedicat pe Vasile Alecsandri să caracterizeze fiecare personagiu, cu un colorit deosebit. Figura lui Despot Vodă, aventurierul etern, şi ambiţiosul niciodată sătul de glorie este redată de autor, cu trăsături sigure. Apoi „Ciubăr Vodă", nebunul ajuns fanatic, care ucide pe Despot, într'un moment de exaltare, este un personagiu de proporţii shakespeariene, atâta complexitate şi nuanţe de tot felul se împletesc în juru-i.

Teatrul Naţional ne-a prezentat un spectacol omogen, din punct de vedere al interpretării. D. Soare Z. Soare care a pus piesa în scenă a condus ansamblul cu multă autoritate. Dar ne întrebăm, nedumeriţi, şi vina este desigur a regisorului — ce căutau fotoliile stil Ludovic al XV-lea, în saloanele palatinului Lasky, în anul 1560? Iată desigur o neatenţie, condamnabilă din toate punctele de vedere, şi care are darul de a strica toată buna impresie lăsată de izbutita realizare a spectacolului.

In rolul lui Despot Vodă, a apărut d. Pop Marţian. Cu o mască excelentă, cu o voce sigură, stăpânind textul de minune, d. A. Pop Marţian a făcut una din cel mai bune creaţii ale carierei sale, debitând tiradele sonore ale lui Alecsandri cu multă autoritate.

De neuitat apariţiunea d-lui I. Sârbul în „Ciubăr Vodă", care ne-a fost redat cu toate amănuntele cerute de un personagiu atât de complex.

Bună, figura d-lui I. Ulmeni în Alexandru Lăpuşneanu, precum şi aceia a d-lui C. Duţulescu în Laţki. Din restul interpretării subliniem creaţiunile d-lor A. Athanasescu în Tomşa, G. Ciprian în Moţoc, şi Stroe Atanasiu în Spancioc. Acesta din urmă în special ne-a dovedit încă odată cât de înzestrat este pentru cariera de artă dramatică.

In ansamblul feminin, în afară de scurta dar excelenta apariţiune a d-rei Aglae Metaxa, nu prea este de remarcat nimic, afară poate de faptul că d-na Lilly Carandino nu a învăţat încă meşteşugul de a se farda, şi că d-na Marietta Anca este într'un regres vizibil.

Un spectacol bun, ce l-am dori cât mai des în programul matineurilor pentru şcolari

Teatrul Regina Maria: „Kean", după Alexandru Dumas

Piesa pe care Kasimir Eschmid a adaptat-o după Alexandru Dumas pare azi destul de anodină. Episodul din viaţa lui Kean, care a fost pus în scenă este lipsit de unitate şi mai cu seamă de interes. Monoloagele şi tiradele cu vorbe goale, abundă în această melodramă banală, a cărei reprezentare nu-şi are nici o justificare, afară de puternica creaţiune a d-lui Tony Bulandra.

„Kean" a fost pus în scenă de d. Soare Z. Soare — cel puţin aşa am aflat ulterior, căci programul nu ne indica nici un nume. D-sa a realizat un spectacol corect, cu un foarte bun act III — scena tavernei —, dar ne întrebăm miraţi, cum de a lăsat d-sa pe d. Mircea Şeptilici să facă... pe englezul într'o piesă care se petrece la Londra. Lucrul este într'adevăr mai mult decât ridicul, deoarece ar însemna că ceilalţi Londonezi, vorbesc cu toţii... româneşte! Toată iluzia teatrală dispare faţă de excentricităţi atât de uşuratice. In aceeaşi situaţie ridiculă a fost şi d-ra Alina Jibaldan, care a cântat o romanţă în englezeşte.

Despre interpretarea d-lui Tony Bulandra, am vorbit mai sus.

Din restul ansamblului desprindem umoristica creaţiune a d-lui I. Talianu, apariţiunile pline de pitoresc ale d-lui Chr. Eterle, silueta d-lui Petru Nove, care a fost un foarte bun Prinţ de Galles, precum şi interpretările d-lor Marcel Enescu, Coco Demetrescu, I. A. Manolescu şi Niculescu Cadet, un element promiţător.

D-na Dina Cocea a jucat cu graţie rolul Contesei de Vroelfeld, iar d-ra Elvira Petreanu ne-a arătat că perseverenţa poate duce la un rezultat, chiar şi atunci când cel ce perseverează nu este chemat cu nimic. D-sa a fost o Daisy Miller, plină de bunătate firească şi cu mult bun simţ. D-na Glăjaru în rolul episodic al unei contese, ne-a făcut mereu impresia de a nu pricepe niciun cuvânt din rolul pe care-l debita. D-ra Ninetta Gusty nu a fost tocmai în avantajul ei, iar d-ra Clody Bertola a întruchipat o Julietă cam ştearsă.

Un început de stagiune promiţător, mai cu seamă că programul ne arată pentru viitor un repertoriu dintre cele mai alese: „Coriolan" de Shakespeare „Peer Gynt" de Ibsen şi „Hoţii" de Shiller.

GH. NENIŞIOR

Cartea românească

Cronica literară

Lucreţia Petrescu, Mărăcini

Romanul d-nei Lucreţia Petrescu este întocmit cu suficientă îndemânare, se citeşte cu interes, fără să desvăluie nicio facultate artistică. Nici nu era aici de neapărată nevoie.

Este un roman care, păstrând obiectivitatea, nu se sfieşte totuşi să atace şi probleme. Şi ce probleme poate să atace o femee decât cele feministe? Ni se vorbeşte dar de o femee care e pusă în toate acele circumstanţe din care pot să rezulte pentru cititor noţiuni despre destinul unei femei în societatea modernă.

Iată pe scurt cuprinsul. Linica Pârvu, studentă la litere şi funcţionară, întreţine legături amoroase cu un coleg pe nume Ionică Verzea. Legăturile sunt fructuoase şi Linica se vede cu groază în perspectiva de a face un copil nelegitim.

Atunci recurge la avort, cu atât mai mult cu cât Ionică Verzea, Don Juan ieftin, nu vrea să audă de astfel de complicaţiuni. Abia scăpată de acest accident, Linica se exaltă de un alt tip de student cuceritor, mai select, Petruş Văreanu, care arătase până aici pentru ea un oarecare dispreţ. Petruş cade însă în cursa uşurătăţii lui fiindcă se îndrăgosteşte deabinelea şi se îmbolnăveşte. Atunci d-na Văreanu, femee inocentă, îi îngădue să aducă în casă pe pretinsa d-ră, ba chiar vorbeşte de datoria unei căsătorii, încât deacum încolo Linica a devenit „logodnica", lucru ce pare să măgulească grozav vanitatea ei feminină, atinsă de purtarea indiferentă a lui Ionică Verzea. Acum însă începe pentru Linica o luptă nouă. Familia profesorului Văreanu înfăţişează un fel de aristocraţie faţă de aceea a logodnicei. Linica e dintr'o mahala a Piteştiului, are o soră măritată cu un cismar, face parte într'un cuvânt din clasa cea mai de jos. Chiar purtările ei sunt trădătoare ale unei joase origini şi familia lui Petruş e îngrijată. Petruş merge la Piteşti, descoperă însfârşit familia logodnicei şi pare amuzat de ingenuitatea mahalagiilor.

Oricum această penibilă întâlnire nu fărâmă legăturile dintre cei doi şi e necesar ca mândria lui Petruş să fie atinsă de ştirile asupra vechilor legături dintre Linica şi Verzea pentruca desmeticit să plece la Paris, spre a face de altfel alte cuceriri. Linica se simte o adevărată victimă. In definitiv Petruş, gândeşte ea, ştia de vechea ei poveste cu Verzea, ceeace nu l-a împiedicat s'o iubească. Familia lui Văreanu îi apare ca o societate perversă care urmăreşte numai satisfaceri fără răspunderi şi Linica se gândeşte acum serios să se întoarcă în mahala şi să se mărite cu un domn Iorgu, om simplu şi de treabă, după facerea altui avort.

Acesta este subiectul şi s'ar părea că se desprinde din el o morală, în felul acesta: tot mai oneşti sunt oamenii simpli; sau: fiecare să stea în cercul lui. Insă cine citeşte romanul rămâne cam dezorientat. El are mereu sentimentul că d-na Lucreţia Petrescu nutreşte o intenţie. Aci bărbaţii par puşi în postură defavorabilă şi tragedia femeii compătimită, aci însă Linica însăşi e dispreţuită pentru lipsa ei de maniere. O umoare a autoarei împotriva eroilor există, dar fiindcă nu e sistematică asta dă impresiunea obiectivităţii. Totuşi, să ne fie îngăduit a spune, nu aceasta este obiectivitatea ce se cere unui romancier. Oamenii au pasiuni şi năzuinţe, fie individuale, fie de origină socială. Romancierul trebue să scoată în evidenţă bine această luptă, chiar şi cu riscul unui parti-pris. Intr'asta stă obiectivitatea ce nu înseamnă decât obiectivare adică realizare. In chipul acesta eroii devin simpatici şi antipatici, după cum e cazul. Ce se întâmplă în romanul doamnei Petrescu? Nu ştim ce simte şi ce vrea fiecare şi neştiind asta nu avem nici sentimentul de simpatie şi de antipatie, aşa încât unele atitudini ale autoarei ni se par deconcertante. Eroii trebuesc definiţi fiindcă din definirea lor iese în chip neapărat chipul lor probabil de purtare. S'o examinăm pe Linica.

E o fată de oameni simpli care, înstrăinându-se cu totul de mentalitatea mediului ei, vine la oraş şi se înscrie la Universitate. Din această temă decurg câteva posibilităţi hotărîte pe care autoarea nu le studiază. Pentruca o fată de mahalagii provinciali să poată să meargă la Universitate trebue ca în familia aceasta să existe o voinţă dârză de ascensiune prin membrii nouei generaţii. Atunci familia aceasta e simpatică şi fetei îi mai rămâne să înfrunte rezistenţa societăţii în care va intra. Când această voinţă colectivă de ascensiune nu există (cum pare a fi cazul) atunci trebue măcar ca fata, printr'o vocaţiune inanalizabilă, să vrea să se smulgă unui mediu pe care îl socoteşte inferior. Atunci ea trebue să aibă o inteligenţă superioară, sau măcar o sensibilitate aleasă. Curios. Nici acesta nu pare a fi cazul Linichii.

Nu poţi să nu te întrebi ce caută această fată trivială, întru nimic deosebită de mediul din care a ieşit, într'un mediu căruia nu i se poate adapta. Presupunerea că o fată care urmează literele e osândită să fie vulgară numai fiindcă vine din provincie în vreme ce o fetiţă de mediocru profesor e un manual de educaţie viu, nu e deloc convingătoare. Se va zice că Linica s'a dus la Universitate ca să-şi facă o carieră De ce a mers însă la liceu şi Universitate? De ce nu s'a măritat cu un cismar bogat, de ce nu s'a făcut croitoreasă? Dacă e vorba să studieze condiţia unor intelectuale române care provin din clase sărace şi n'au ajuns să se adapteze bine clasei în care vor să intre (problema există), trebuia totuş explicată prezenţa acestei înalte năzuinţe de a merge la universitate. Oricât de intimidată ar fi o studentă, fată de ţăran, de o colegă cu limuzină, oricât de neghioabă, ea are totuş o flacără lăuntrică, un sentiment al unei alte existenţe care o ridică deasupra comunului. Unei astfel de fete i se pot pune următoarele probleme. Familia e obtuză, împiedicătoare. Societatea în care vrea să intre o suspectează asupra originilor, o bârfeşte. Sau e şi una şi alta. Fata poate cădea sau poate învinge. In romanul de faţă nimic nu e clar. Familia e umilă, fata e trivială, societatea orăşenească arată oarecare împotrivire dar în fond e mai îngăduitoare decât ar trebui şi toată vina cade pe purtările nechibzuite ale fetei.

Nimic aşadar nu e logic, nimic nu decurge explicabil şi verosimil şi ca atare nici vreo problemă serioasă nu se naşte din roman. Dar ce psihologie curioasă are această studentă care nu pare de loc studentă! Ea n'a fost de loc sedusă de Verzea, fiindcă acela i-a spus limpede că nu vrea „belea" pe cap. A consimţit la împreunare ca să-şi potolească o nevoie fiziologică. Autoarea are aerul să spună că femeia, prin natura ei, devine o sclavă a bărbatului. Fiziologia femeii tăgădueşte însă astfel de ipoteze şi ne arată că femeia e mult mai aptă să aştepte cu calm căsătoria. Nimic nu îndreptăţea pe Linica să se prostitueze şi ea nu merită nici o simpatie. Purtarea ei faţă de Petruş este de asemeni a unei prostituate interesate. E posibil ca acesta să fi fost şi gândul autoarei dar psihologia rămâne totuş nebuloasă. Costică Verzea e zugrăvit fugitiv ca un nepăsător grobian. Iată o exagerare. Oamenii sunt răi, dar vor să pară buni încât efectul comun este ipocrizia. Verzea vorbeşte ca cu o ţigancă: „Ce tot îmi baţi capul?... ce vrei dela mine?" Şi e şi el student. Dacă cumva există un astfel de animal integral, cazul Linichii nu se explică mai uşor. Căci nimic n'o silea pe Linica, pentru nevoi fiziologice, să se ofere unui astfel de cretin. Inseamnă atunci că Verzea este omul de nivelul ei, care-i place.

S'ar zice că d-na Lucreţia Petrescu a voit să studieze efectele la femee ale unui instinct ce vine şi la păsări de vreo două ori pe an. Dar, l-a studiat, feminin, ca problemă şi cu un ochiu prea terestru. Fiindcă într'adevăr trebue să observăm că femeia are adesea o pornire de a vedea lucrurile, în literatură cel puţin, prea material. Gingăşia femeii este de esenţă practică. Marile poeme de dragoste nu le-a scris femeia sau când a scris ceva în soiul acesta apoi acelea sunt ţipete de voluptate. In literatură femeia îşi pune probleme, se apără, deplânge victimele iubirii, văzând în această iubire numai un instinct. Ea nu are sensul absolutului, nu poate analiza dragostea ca un sentiment, ca un ideal. Linica îşi face caşi eroul lui Flaubert „educaţia sentimentală", dar la ea educaţia e mai mult genezică. Sufletul autoarei tratează problema cu delicateţă, cu puritate, dar problema însăşi e pusă prozaic. E un ce care te desgustă de dragoste şi te disperă de ideal. In romanul rus se vorbeşte despre prostituate cu mai multă spiritualitate decât aici despre studente. Şi, să nu se supere autoarea, lucrurile nici nu sunt adevărate în substanţa lor, fiindcă viaţa e mult mai complexă. Şi insistarea asupra mizeriei vulgare o socotim inoportună. Căci mizeria nu zugrăveşte nimic şi este numai un element de melodramă. Totul e în legătură cu tonul scrierii.

Coliba care acoperă pe Dafnis şi Cloe nu e mizerabilă.

G. CALINESCU

Transilvania

(Buletin de tehnică a culturii) Anul 68 Iulie-August 1937 No. 4

Această publicaţiune care apare de 68 de ani, este oficiosul „Asociaţiunii" pentru literatura română şi cultura poporului român, de sub preşedinţia de onoare a M. S. Regele Carol II.

Ultimul volum apărut pe lunile Iulie şi August, cuprinde o amănunţită dare de seamă asupra strălucitei activităţi a „Asociaţiunii".

Fiecare dintre conducătorii despărţămintelor s'a străduit să realizeze cât mai mult din scopurile „Asociaţiunii". De altfel numele acestor conducători sunt o suficientă chezăşie că nu se poate să nu se îndeplinească toate comandamentele morale şi culturale ce formează programul de activitate. Aceste nume sunt: D-na Constanţa Bogdan-Duică, d-nii I. Agârbiceanu, Tiberiu Brediceanu, prof. Haţieganu, Stanciu, Lupaş, Emil Pop, dr. Daniello, Moga, etc.

Relevăm din realizările Asociaţiunii în primul rând apariţia preţioasei „Revue de Transylvanie" în care au apărut studii documentate în care se combate teza revizionistă, apoi funcţionarea echipei regale a „Astrei" la Săcel în Maramureş, care echipă a contribuit cu fapta şi cu vorba la luminarea populaţiei rurale, în sfârşit organizarea de muzee locale, conferinţe şi acordarea unor însemnate burse studenţilor meritoşi şi lipsiţi de mijloace.

„Asociaţiunea" pentru literatura română şi cultura poporului român este far puternic, care îndrumă către limanul culturii. Activitatea ei cuprinsă succint în volumul pe Iulie şi August al buletinului „Transilvania", confirmă din plin această afirmaţie.

Inceputurile capitalismului în cele trei Principate române

Perioada istorică în care principatele române au fost antrenate pe făgaşul unei totale schimbări a structurii lor de bază a fost lipsită — în general — de o cercetare serioasă. Şi acest lucru constitue o mare lacună pentru istoria noastră naţională, pentrucă e vorba de începuturile dezvoltării moderne a statului român şi lipsind cercetările în acest sens, sau fiind îndrumate pe o cale greşită, lipsesc sau sunt greşite şi concluziile pe care trebue să le tragem, când e vorba să adoptăm o atitudine ideologică sau practică faţă de actualul moment istoric.

Iată de ce trebue salutată orice preocupare serioasă în direcţia aceasta.

„Inceputurile capitalismului în cele trei principate române" este un studiu extrem de documentat, pe care-l publică d. Ion C. Ion în ultimul număr al „Vieţii Romîneşti". Pe lângă bogăţia documentaţiei se adaogă punctul de vedere cu totul nou în interpretarea fenomenelor vieţii noastre istorice.

Studiul amintit — se pare un fragment dintr'o lucrare de proporţii mai largi — cercetează agravarea stării ţărănimii din principatele române din momentul când acestea au suferit trecerea dela economia închisă, naturală, la economia de schimb, când banul a devenit forma ideală şi cea mai apreciată a bogăţiei, când „dreptul feudal de stăpânire asupra pământului se transformă în proprietate individuală absolută, de esenţă burgheză, prin exproprierea în masă a ţărănimii".

Setea de clacă pe care o manifestă boerimea dealungul noii evoluţii economice şi procesul de expropriere a ţărănimii de glia stăpânită de veacuri, cele două consecinţe rezultate din angrenarea boerimii feudale pe calea legăturilor cu piaţa, sunt analizate cu lux de argumente şi într'o documentare care face cinste tânărului cercetător.

„Dijmuirea noilor soiuri de produse, monopolul comerţului de desfacere la sate, constrângerea la cumpărări forţate, în primul rând de alcoluri, îngrămădirea fără capăt a dărilor — acestea au constituit marile mijloace cu care ţărănimea iobagă, despoiată de munca ei, expropriată de o parte a principalului ei mijloc de producţie — pământul, a fost spoliată şi de produsele restului muncii ei, care au îmbrăcat formă bănească. Pe acest fond se vor isca primele mişcări ţărăneşti de răsvrătire din secolul al 19-lea".

Acestea sunt concluziile la care se opreşte studiul de faţă. Nu ne îndoim că apariţia întregului studiu va umple un gol adânc simţit în cultura noastră.

Al. An.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

In căutarea lui Shakespeare

Doi autori englezi Kenneth Muir şi Jean O'Loughlin au scris un studiu asupra lui Shakespeare, în care scot în evidenţă că ideia dominantă a lui Shakespeare în opera sa a fost sforţarea de a face o sinteză între iubirea fizică şi iubirea spirituală. Conflictul dintre aceste două iubiri este dezvoltat în sonete, se întrevede în „King Lear", face un haos în „Timon din Athena" şi nu se limpezeşte decât în „Antoniu şi Cleopatra". Inainte însă de această lucrare, Shakespeare a făcut anumite experienţe mistice, a căror

SHAKESPEARE

expresiune se găseşte în „Phoenix and the Turble". Autorii englezi, despre care vorbim, au găsit în acest poem pierderea credinţei în iubire, care a fost odinioară religia lui Shakespeare. In a doua parte din „Henry VII" ei descopăr un adânc pesimism. Acolo el se dovedeşte a-şi fi pierdut şi credinţa în viaţă. Dar în urma experienţei din poemul „The Phoenix and the Turble", a urmat o nouă regenerare, de inspiraţie.

Shakespeare a învins prima sa amărăciune, dar ruptura dela Southampton l-a silit să-şi revizuiască atitudinea în iubire, adică a făcut încercarea de a-şi îneca amărăciunea în voluptate. Temele cele mai principale ale pieselor din această perioadă a vieţii au fost credinţele sale asupra înşelăciunii şi a trădării femeilor şi deziluziile izbucnind de aci. In „Antoniu şi Cleopatra" se simte, pentru întâia oară, că Shakespeare a rezolvat problema axială a propriei sale vieţi. Poate nu ar fi scris-o dacă ar fi întâlnit o femee în care ar fi găsit voluptate şi afecţiune legate în aceiaşi fiinţă.

Lumea din primele sale scrieri pare a fi creiată în atmosfera păgânismului, ca în „King Lear". In piesele care au urmat se desemnează un sistem vădit creştin, clădit însă nu pe o bază teologică, ci pe o bază poetică.

Se pare că Shakespeare a ajuns la creştinism prin procesul natural al dezvoltării sale proprii. „The Tempest", de pildă, nu este o predică ci o parabolă. Această temă e susţinută de cei doi autori englezi citaţi cu multă flexibilitate în judecată, în opoziţie cu alţii care-şi închipue că cele descoperite de ei în analiza unei opere sunt singurele lucruri autentice în evoluţia lui Shakespeare.

Ceiace pare nediscutabil în opera lui Shakespeare este urma profundă a patimilor, ca în Machbeth sau Othello; dar nu se poate zice, în nici un caz, că se găsesc numai elemente în care se revarsă patimă, ca de pildă în confesiunile lui Keats.

Cu toate lipsurile inerente unor studii de felul acesta, cartea lui K. Muir şi Jean O'Loughlin este o interpretare care stimulează imaginaţia şi serveşte mult.

„Tentations"

„Tentations", povestirile lui „Frédéric Lefèvre", apărute în colecţia „Les Artisans du style", Fernand Solo, sunt tablouri din viaţă, zugrăvite în trăsături mari şi colorit viu, adevărată pictură de moravuri. Scriitorul descrie, pentru plăcerea sa şi a cititorului, zugrăvind şi dezvoltând temele sale liber şi vesel, fără preocupare de timp şi loc. Povestirile acestea nu sunt moderne, cu toate că sunt presărate de amănunte contimporane. Par mai degrabă a fi nişte povestiri din secolul trecut, stilul vechiu al glumei, cam groase, de pe la mijlocul secolului al XII-lea.

In prima povestire sunt redate vacanţele a doi tineri în vremea războiului.

Părinţii lor au închiriat o casă de ţară, cu un mic pavilion. Intr'o noapte, ei aud pe proprietar înşirându-şi amintirile sentimentale cam ciudate, în convorbirea pe care o are cu o servitoare, care fusese, pe timpuri „ţaţă" într'o prăvălie de... iluzii.

In altă povestire, scurtă, Lefèvre descrie în culori vii o staţiune de băi, cu decorul şi bătălia dintre rivale.

Sunt mici povestiri, în genul celor din secolul al XVI-lea, directe moştenitoare ale aşa ziselor „Fabliaux".

Dar cea mai bună povestire din volum se intitulează „Le plus bel amour de Joseph Milion", care pare un capitol din romanul său „Ce Vagabond". E povestea unui şomeur, care e respins de toate femeile, fiindcă e prost îmbrăcat şi sărac.

Face însă fericirea fizică unei străine, care se îmbăiase într'un ascunziş şi căreia el îi apare gol. Povestire radiând de voluptate şi de viaţă, episod din care se vede că pentru Frederic Lefevre nu există oameni „goi", ci oameni desbrăcaţi, „după cum se vede şi pe plajele noastre actuale".

Alberic Cahuet: Pontcarral, roman

In această carte, d. A. Cahuet a reuşit să facă o sinteză foarte originală şi foarte interesantă a vieţii politice şi sentimentale franceze din cursul unui secol, nespus de bogat în viaţă nouă şi pasiuni. Umbra Imperiului defunct, Restauraţia şi vâltoarea în care trecutul şi prezentul se lovesc şi se încrucişează, Monarhia din Iulie şi explozia sa romantică—cele trei epoci formează cele trei decoruri ale dramei în care eroul d-lui Cahuet deţine rolul principal.

Fiul unui colportor sărac, Pontcarral devenise, ca atâţia alţii în acest ceas de tumult, unul din actorii epopeii imperiale; apoi căderea lui Napoleon, ura care a urmărit pe fidelii săi sub reacţiunea albă au făcut din acest personagiu un proscris în propria sa ţară, când a căzut zeul său. Refugiat într'un mic oraşel, Pontcarral va cunoaşte o existenţă mizerabilă, până în ziua în care un incident îl va pune în prezenţa a două femei surori, aparţinând clanului persecutorilor săi cei mai înverşunaţi şi care vor juca un mare rol în existenţa sa.

Autorul a dat acestor trei fiinţe, pe care pasiunile politice, jocul sentimentelor contradictorii şi dragostea îi pun alături, aici relieful cel mai dramatic, aici cea mai delicată şi caldă expresie. Insă descrierea personagiilor — puternicul Pontcarral, proaspăta şi adorabila Sibylle şi sora sa mai puţin pură, M-me Blessanges, nu e singura trăsătură remarcabilă a acestui roman. Descrierea mediului divers, din Paris sau din alte localităţi ale vremurilor de acum câteva sute de ani, ne oferă cea mai curioasă şi cea mai vie reconstituire a unei întregi epoce.

Maurice Larrouy: La grande Fraude roman

In timpul marelui război, d. Maurice Larrouy, care purta pe atunci uniforma de marinar, a publicat celebra *Odyssée d'un Transport torpillé*, al cărei succes se cunoaşte. Drama trăită, pe care ne-o povestea în această carte, avea valoare nu numai prin patetismul său, ci şi prin profeţiile ale cărei realizări le-am văzut. Cartea pe care ne-o prezintă astăzi, în acelaş cadru maritim, este de acelaşi calibru.

„De mai mulţi ani, — ne spune autorul în prefaţă, — îmi propuneam să schiţez mulţimea minciunilor şi a ipocriziilor de orice natură care se elaborează pe mări sau în porturi, cu complicitatea involuntară sau forţată a vaselor. Cititorul le ignoră. Multe interese opuse, chiar când e vorba de invective înverşunate publice, se acordă spre a împiedica să nu apară în jurnale sau în declaraţiile politice înşelătoriile frauduloase şi complicităţile internaţionale".

Timp de zece ani, se ofereau multe aventuri d-lui Larrouy pentru tema sa. El căuta una însă care să fie caracteristică şi să sintetizeze toate aventurile reale sau posibile. Cu mult înainte de a izbucni tragedia spaniolă, el era chinuit de gândul pericolului pe care-l prezenta pentru pace marea fraudă invizibilă a armelor şi muniţiunilor. Din această nelinişte s'a născut altădată remarcabilul *Cargo tragique*.

Zodiac, a cărui aventură ne-o descrie d. Larrouy în *La grande fraude*, este un alt vapor tragic, jucându-şi rolul infernal într'o dramă şi mai crudă, drama unui mare şi nobil popor, căruia marea îi aduce în fiecare zi noi focuri. Tragedia Spaniei, care se desfăşura sub ochii d-lui Larrouy, simboliza cu atrocitate crudă răul de care se temea de atâţia ani; ca îi apărea în declanşarea sa neaşteptată drept o urmare naturală, inevitabilă, a tot ceiace se preparase în umbră în timpul ultimei decade.

Spre a scrie această istorie, autorul a fost pregătit bine de întreaga sa existenţă de mare călător, de o experienţă adâncă a oamenilor şi a pasiunilor. Marea şi marinarii i-a cunoscut în mod intim din copilărie. Din revoluţii, n'a existat niciuna, în cursul acestui tumultos început de secol, la care să nu fi fost martor.

In acest roman totul este tot aşa de exact ca în cel mai veridic dintre reportagii. Dacă nimic nu e copiat de pe un fapt determinat, dacă niciunul dintre personagii nu este fotografiat, nu e nimic şi nimeni în această carte care să nu fie real. Cei patru protagonişti principali, care se ridică asemănători unor simboluri vii, Tchonta, fecioara rusă contradictorie şi violentă, Strobosky, Axil, Dioktès, sunt „fiinţe de carne şi sânge care trăesc unul din actele cele mai autentice ale epocii noastre".

In această povestire, de un realism pătrunzător, unde se concentrează toate „fraudele" politicii, ale războiului şi ale oceanului, caşi acelea ale amorului, — d. M. Larrouy a ştiut să prezinte cele mai tragice episoade cu cea mai sumbră poezie.

Mica bibliotecă particulară

Comitetul societăţii literaţilor francezi a admis în unanimitate propunerea lui Gabriel Boissy, privitoare la această chestiune şi al cărui conţinut este cam acesta:

Obiceiul cărţii nu se capătă decât în prima tinereţe. Deci statul trebuie să se preocupe de a organiza nu numai petrecerea şi recreaţia fizică a tineretului, ci şi aceia a spiritului. Terenuri de joc, basinuri de înot, plaje, canotaj dar şi lectură plăcută, interesantă care să combată în sufletul tineretului înclinarea spre plăcerile degradante: alcoolismul, jocul de cărţi, etc.

„Les loisirs", adică petrecerea şi repaosul vacanţei, trebuie să cuprindă:

1. Secţiunea Sport;
2. Secţiunea jocuri şi spectacole;
3. Secţiunea lectură.

Cartea este şi trebuie să rămână elementul preponderent în cultură, căci ea este mijlocul cel mai sigur pentru creşterea culturii.

La eşirea din şcoală însă, elevul se separă de carte, tinerii pierd nu numai contactul cu cartea didactică, dar chiar cu orice carte şi de aci începe anchiloza intelectuală. Toate categoriile de cetăţeni şi mai ales toate vârstele trebuie să-şi aibă biblioteca lor particulară, cărţi din care să-şi poată întocmi o bibliotecă personală.

Să se deprindă copilul de pe băncile şcolii să-şi aibă o asemenea bibliotecă, alcătuită din 15—20 de cărţi de lectură pentru vacanţă. Dar comercializarea excesivă a cărţilor didactice, a adus după sine şi monopolul exclusiv al celor câteva cărţulii care au pretenţia de a fi biblioteca şcolarului. Ele sunt însă puţine, uscate, uşor epuizate şi pierd orice interes pentru copil care le cumpără silit de profesorul de română sau de director. De sigur, pentru a îngădui copilului o alegere, ar trebui să i se pună la îndemână bogate colecţii de cărţi, traduse, localizate de scriitori buni. Aceasta cere sume enorme. E vorba însă de promovarea culturii care trebuie să ridice nivelul claselor sociale şi când se irosesc atâtea sume pentru parăzi şi defilări, nu înţelegem de ce atâta zgârcenie pentru biblioteci şi cărţi. Un bun plan de organizare, încredinţat însă nu unei „clici", ci unei elite reale şi unui grup de statisticieni care să cifreze exact cantităţile necesare după categorii şi împrejurări, va mări fără îndoială circulaţia cărţii şi va provoca dezvoltarea atâtor activităţi în legătură cu acest fapt.

Biblioteca mică sau mare va apărea astfel în casa cetăţeanului, iar cartea va redeveni din nou culmea şi centrul unei existenţi umane.

Se'nţelege, intelectualii autentici au datoria să vegheze ca să nu devină biblioteca un mijloc de propagandă în favoarea politicii.

Din potrivă ea va constitui o disciplină şi un frâu împotriva ţiurelii şi iluziilor primejdioase pe care le seamănă azi toţi cei ce profită de tabere şi de lagăre spre a rătăci minţile oamenilor.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de
„CARTEA ROMANEASCA"
a fost acordat anul acesta de
ACADEMIA ROMANA
D-LUI GENERAL C. MANOLACHE
pentru romanu d-sale
SFANTA DREPTATE
apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT
MEMORII
(volumul III)
de
E. Lovinescu

Cultura română în Suedia

Limba și literatura română câștigă din ce în ce mai mult teren în străinătate, fără ca România, aceia care ar trebui să fie în primul rând interesată, să afle câtuși de puțin despre aceasta. Catedrele de l. română dela universitățile din Paris și Lipsca sunt vechi și cunoscute. Printre cele mai recent create se cuvine să menționăm catedrele dela Columbia University, dela Roma, dela Upsala și dela Amsterdam.

Cu titularul catedrei de l. română din venerabila universitate din Upsala—Heidelbergul Suediei, — d. docent Alf Lombard, am avut nepreţuita cinste să mă întreţin de două ori în cursul verii trecute, în cocheta sa vilă din Djursholm, la o jumătate de oră de Stockholm, pe ţărmul mării Baltice. Cu o emoţiune pe care numai un specialist poate s'o priceapă, am ascultat și sorbit, în acest sat pierdut în extremitatea Europei, măgulitoarele cuvinte ale savantului meu coleg, la adresa cărturarilor noștri, din care pe mulţi îi cunoaște personal (d. Lombard a vizitat România). Bătrânul folclorist român Gorovei din Fălticeni, pomenit într'o seară cu lună plină într'o pădure nordică! Știinţa, mai mult chiar decât arta, este marea înfrăţitoare între popoare.

Simpaticul meu interlocutor îmi povestește cum a ajuns să se intereseze de România. Romanist prin atavism, d. Lombard este fiul unui profesor francez, însurat cu o suedeză, și e unul din rarele fenomene bilinguice pe care mi-a fost dat să le întâlnesc, cunoscând la perfecţie toate limbile romanice pe care le profesează teoretic la universitatea din Upsala. Urmând exemplul profesorului Psylander din Stockholm și Sandfeld din Copenhaga, d. Lombard s'a apucat cu ardoare de tânăr și de studiul limbii române și al albanezei. In 1934 a fost în ţară și-și propune s'o revadă. D. Lombard a scris mult despre România în suedeză, în reviste de specialitate și în cotidiane. Printre numeroasele sale publicaţiuni, consacrate României, cităm: „La prononciation du roumain", în *Mémoires de la Société linguistique d'Upsal*, 75 pagini, Upsala, 1935, (descriere detaliată a pronunţării culte a limbii române din București, cu texte în transcriere fonetică), precum și alte diferite articole.

Pentru d-sa, crearea catedrei de l. română la Upsala a fost o „bătălie de câștigat". Și a câștigat-o! Studenţii și studentele din Suedia îl cunosc actualmente în original pe Creangă și pe Eminescu, după cum îl cunosc pe Andersen și pe Esaias Tegnfer.

In admirabila sa tovarășă, distinsă traducătoare din rusește, colegul Lombard a găsit o colaboratoare de invidiat. Iși împart timpul între Upsala, unde locuesc și lucrează în cursul anului școlar, între Djursholm, unde își petrec vacanţele în tovărășia unei mici biblioteci, care ar face onoare unui savant chiar dacă n'ar fi numai pentru vacanţă, și între călătorii de studii. Departe de haosul politicii, în fericita Suedie, care n'a cunoscut războ de mai bine de 120 de ani, care n'are aproape șomaj, unde muncitorul de fabrică are o mică vilă la ţară, unde socialiștii sunt la putere și se întrunesc în fiecare săptămână sub președenţia regelui, d. Alf. Lombard, care, la nevoe, face naveta între universităţile din Upsala și din Lund, și care peste câtva timp va ilustra definitiv o catedră din ţara lui Celsius, adaugă o piatră angulară la modestul și frumosul edificiu al românismului, la care lucrează în tăcere și alţi muncitori intelectuali, români și neromâni, răspândiţi în lume, pe care marele public din România, care cunoaște, probabil, la perfecţie numele și capriciile tuturor vedetelor de cinematograf, îi ignorează cu desăvârșire.

Cu prilejul șederii mele în Suedia, am întâlnit și pe d. M. Ibrovac, profesor de limbă și de literatură franceză la Universitatea din Belgrad, directorul institutului de franceză din capitala Jugoslaviei, prieten sincer al României și bun cunoscător al literaturii noastre. Savantul coleg, autor al unei teze remarcabile și definitive despre Heredia, spirit enciclopedic, fost profesor la Școala de limbi orientale din Paris, a ţinut câteva conferinţe extrem de interesante și de instructive despre arta plastică și poezia sârbă, la universitatea liberă din Vigbyholm, unde a profesat și subsemnatul în cursul acestei veri. D. Ibrovac, care mai este și membru în secţiunea jugoslavă a Penclubului, mi-a sugerat o idee nespus de interesantă, care ar putea să aibă urmări extrem de fecunde; inceperea unei campanii vajnice pentru răspândirea așa ziselor mici literaturi. Nu e oare trist că un român, care îl cunoaște pe Dreiser și pe Remarque, habar n'are de marii poeţi sârbi, bulgari, cehoslovaci și unguri? Lăudabila iniţiativă a „Adevărului literar" de a traduce din când în când din susnumitele literaturi n'ajunge, după cum n'ajunge nici seria de traduceri întreprinse de curând la Paris de casa de editură Kra. Trebue altceva, ceva metodic. A cunoaște o literatură nu înseamnă a citi la întâmplare câteva romane din această literatură. Fetele de pension, care au în...iţit toate romanele Selmei Lagerlöf, nu cunosc literatura suedeză. Dacă timpurile se schimbă, dacă vâltoarea politică se mai potolește, dacă epidemia atât de costisitoare a conferinţelor de succes problematic încetează, s'ar putea face ceva folositor în sensul sugestiei d-lui Ibrovac.

ILIE DIACONIDE

docent universitar la Amsterdam, avocat la Curtea de Apel

Amsterdam, în 15 Septembrie 1937.

Două mii de ani de artă chineză

Expoziţia de la Orangerie ne face să călătorim prin treizeci de veacuri de artă chinezească în care cu toate schimbările și variaţiile de forme, putem urmări evoluţia unuia și aceluiași geniu. Ne apar, rând pe rând, argila, piatra, jadul decolorat, calcarul cenușiu, fildeșul, stampele și bijuteriile.

La intrare domină un leu cu gâtul încordat, fără picioare, cu trupul arcuit, demn reprezentant al dinastiei Ham (202 ani înainte de Christ). Alături o Chimeră cu penele stilizate, din epoca celor șase dinastii dela începutul secolului al VI-lea. Rolul Chimerei era de a priveghia morţii.

La stânga, în sală două „stele" monumentale, dintre care cea mai mică, de doi metri, datează dela 528. Ea prezintă în cotloanele sale, înconjurate de șerpi, statui nenumărate și un Budha cu trăsăturile aproape șterse.

Alt Budha, în meditaţie, se înalţă pe un soclu mai înalt de doi metri. E din secolul al cincilea și cel mai vechiu dintre statuile zeului expuse la Tuileries. Despre el a scris Georges Salles, conservatorul muzeului de artă asiatică. „O technică sintetică de statuar monumental, care exprimă fixitatea unui vis prin odihna suverană a liniilor și a volumelor". Lângă „turnul de porţelan", coroana imperială a acestei expoziţii, Kuan-Jin de lac uscat, din epoca lui Song — așezată pe un bloc de stejar de culoare deschisă, meditând într'o imobilitate arhaică. Ea pare obosită de rochia-i lungă, drapată, — numai roș și aur.

Arta chinezească, care se cunoaște în Europa, este arta barocă. Din aceasta e o singură statue din epoca lui T'ang păzitoarea templului: un dvarapala. Acest gen de statui, după cum spune G. Salles, reprezintă forţele divine încordate în cea mai mare sforţare, pentru apărarea locurilor sfinte, în opoziţie cu pacifismul și seninătatea lui Budha. Ele au o înfăţișare sălbatică și sunt monstruoase ca geniile rele ale Chinezilor.

O mostră de statui mici, reprezentând divinităţile mărunte care împodobesc zidurile și ornamentează statuile monumentale ale lui Budha, este reprezentată prin Bodhisattra, din colecţia Michel Calman. Acolo însă sunt adunate obiecte interesante cu miile. Cunoscătorii se opresc mai ales în faţa vitrinei în care sunt expuse „ceramicele T'ang", mici sculpturi care, deși minuscule, condensează în ele toată arta plastică a Chinei, forţa nervoasă, ritmul său neînvins. Muzicante șezând jos, femei în picioare, rivalizând în graţie subtilă și în culori palide, jade scoase din săpături archeologice — obiecte rituale și de găteală, toate făurite în al doilea mileniu dinaintea erei noastre, făcute din materie care asigură veșnicia, reprezintă o civilizaţie în faţa căreia trebue să amuţim de admiraţie.

In alte săli, se înșiră regimente de vaze pe lăzi acoperite cu rafie. Cele mai noi sunt cele din clasa „K'anghi", cu data de nouă mii treizeci și șapte. Vaze pântecoase sau plate, cu gâtul strâmt sau căscat, în culori strălucitoare sau șterse, luminoase sau sumbre, cu decoruri de flori, fructe, păsări și pești,te dezmiardă sau te lovesc cu o plăcere dureroasă prin arta lor nedescriptibilă.

Sala Stampelor este o grădină prin care se plimbă fete tinere, cu ochi codaţi, sau visează femei sub ramuri înflorite în culori fluide — adevărate minuni, dela care ochii nu se pot desprinde și pe care gândul nu le poate uita.

AZI A APĂRUT
CINEMA
— SAPTAMANAL —
complet reorganizat, cu senzaţionale reportagii, fotografii superbe din viaţa vedetelor, cronica filmelor, ultimele evenimente cinematografice, bilete cu reducere la cinematografe
24 pagini mari 5 LEI

Primim la redacţie

Cărţi:

Lucian Mănescu: *Zidar de gânduri* (poezii) Editura „Ramuri" Craiova.

Reviste:

Munca No. 9 (Septembrie)
Naţiunea No. 31 (12 Septembrie)
Conferenţa No. 15-18 (Iulie-August)
România Medicală No. 18 (15 Septembrie)
Buletinul Asoc. Medicilor sanitari No. 7 (30 August)
Buletin informativ No. 3 (15 Septembrie)
Insemnări ieșene No. 17-18 (15 Septembrie)
Viaţa Basarabiei No. 9 (Septembrie)
Șantier No. 7-8 (Iulie-Septembrie).

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Aventură spirituală

„Ştim cu toţii că tinereţea este vârsta extremelor, e vârsta adică, în care viaţa noastră îşi îngăduie riscul superb al celor mai îndrăzneţe aventuri spirituale, având întotdeauna tainica certitudine că ceea ce face nu-i un act definitiv", — *îşi începe articolul tânărul Septimiu Bucur dela „Sfarmă-Piatră".*

„Mă îndoesc dacă există sau dacă a existat cândva vreun tânăr care să aibă conştiinţa tragică a ireparabilului".

Ne îndoim şi noi de acest lucru. Că în mintea tânărului s'a produs ceva tragic şi ireparabil, nu poate însă exista îndoială.

Citiţi însă întreg articolul şi — „probabil, zic probabil deşi sunt convins", veţi avea în faţă riscul superb al celei mai îndrăzneţe aventuri spirituale.

Sfârşitul unui început

Dintr'o revistă de provincie:

„Avut-am presimţiri?... Poate!... Priceputu-le-am tâlcul?... Poate...

„Din nimic se plămădeşte începutul. Nimicurile servesc pentru construcţia lui. Vremea roade neîncetat şi sfârşitul — un nimic — reduce complexul la formula iniţială: nimic".

Şi tirada „filosofică", din pasaj în pasaj, începând cu „poate" şi sfârşind cu „nimic", continuă până ajunge la o „ceremonie funebră", care nu este decât sfârşitul unui început ce, la rândul său, nu este decât un... nimic" *şi la care, pe lângă că* „nu s'au aprins făclii, nu s'a cădelniţat cu tămâe..., nu va îngenunchia nimeni... sfârşitul începutului îngenunchindu-se pe sine, îngenunchindu-se în mine, îngenunchind un.... „nimic".

Semnat: Nicolae N. Geoveanu-Nimic, „începutul" unui „sfârşit".

„Nobleţă pugilistică"

Din cronica sportivă a unei reviste.

„Ultima mărturie a muncei depusă pe acest târâm este reuniunea pugilistică de aseară, cea mai grandioasă organizare a anului şi datorită căreia s'a ridicat din nou „sportul nobil" ce părea sortit să lâncezească.

„Să ia aminte şi alţii, în deosebi o parte din aceia ce se erijează în conducători şi susţinători ai mişcărei sportive româneşti!...".

Strigăm şi noi: să ia aminte! Altfel, ridicarea „sportului nobil" din lâncezeala în care căzuse le poate aduce surprize... Te pui cu nobleţea pumnului?!...

Innoirea

este numele unei reviste care ne vine din Ardeal, dar care nu e deloc o înoire.

Printre altele, iată ce scrie un d. Moţiu despre generaţia tânără. (Păstrăm ortografia poprie Inoirii):

„Prin generaţia, aceasta poporul romănesc intră în destinul lui şi devine naţiune. Nici o generaţie, afară de marea generaţie a întregirii, n'a făcut istoria să freamăte de atâta elan romănesc. Generaţia întregirii, însă, freamătă în marş de răsboi sub privirile crunte ale zeului Marte; generaţia nouă, freamătă în tovărăşia muzelor".

Atâta freamăt şi atâta istorie, încât până la urmă rămăi convins că trebue să accepţi „inoirea" limbii preconizată de generaţia nouă. Pe viitor, veţi binevoi ca obiectului acela de metal, care strecoară moartea în trupul omului, să nu-i mai spuneţi aşa cum l-au numit generaţiile crescute sub privirile crunte ale zeului Marte, ci muză. Iar când va cădea un om, se va şti că unui tânăr i-a cântat o muză...

Afinitate

Intr'o revistă de curând convertită spre dreapta găsim rândurile următoare:

„Că s'a furat ca 'n codru, că s'a distrus burghezia naţională în folosul elementelor alogene, că s'a năpăstuit ţărănimea, că s'a introdus politicianismul în administraţie şi în învăţământ, că s'au desnaţionalizat profesiunile libere, — toate aceste crime împotriva siguranţei statului şi toate aceste atentate contra fiinţei neamului nostru ar putea — după marea victorie finală — să fie iertate"

Ah! Ce ziceţi de această largă indulgenţă, de această generozitate a dreptaşilor noştri? Este o înţelegere care presupune cel puţin o afinitate...

Cum gândesc „naţionaliştii"

Conducătorul „spiritual" al publicaţiei naţionaliste săptămânale, care spre a-şi dovedi constructivismul are un titlu ...dinamitard, mai conduce şi o altă publicaţie care apare lunar.

Vorba ceia, nu strică să sugi dela mai multe ugere. Mai ales că „naţionalismul" cu toată criza este o afacere care mai merge... In această din urmă publicaţie, conducătorul „spiritual" scrie despre un confrate:

„Sânt şi la noi publicişti ca d. Nicolae Roşu cari mai gândesc în felul lui Ciadaiew de acum o sută de ani..."

Ba bine că nu. Sunt unii publicişti naţionalişti care gândesc ca acum o mie de ani şi sunt mai ales alţii care nu gândesc de loc. De pildă chiar conducătorul „spiritual"...

Obiectivitate

Scriind despre acest conducător „spiritual", un alt publicist de dreapta conchide:

„Atunci când ni se întâmplă să-l mai recitim ne impresionează dureros parda aceea nesfârşită cu martirajul său naţionalist, ieremiada, accentele de megalomanie, atitudinile de geniu neînţeles".

Bună părere au „naţionaliştii" unii de alţii... In fond, când se judecă, par a fi foarte obiectivi! Dar ca să repare impresia produsă de aceste rânduri, să vedeţi pe conducător cum o să-şi struneasc „băeţii" să-i închine pocale de proză...

Gura păcătosului...

Tot în revista săptămânală, proaspăt convertită spre dreapta, găsim următoarele rânduri:

„Orice om care spune adevărul este, chiar condamnă şi naţionalismul...."

Restul nu interesează fiindcă este pur şi simplu ceaţă.

Reţineţi însă această mărturisire preţioasă: că în numele adevărului, „naţionalismul" aşa cum se practică, poate fi condamnat.

Gura păcătosului...

Autocritică

După ce a scris un pogon de proză, un tânăr indianolog, erotolog şi „naţionalist" constată:

„Inutil să mai continui. Şi am fost stăpânit de acest înspăimântător sentiment al inutilităţii în tot timpul cât am scris paginile de faţă".

Iată un om care e dotat cu un îmbelşugat spirit autocritic. Decât ar fi mai bine să fie stăpânit de „înspăimântătorul sentiment al inutilităţii" nu în timpul scrisului, ci mai 'nainte. Nu de alta, dar cruţă cetitorului aceiaşi constatare...

Jurământ

In „Vremea", un d. Ar. A. scrie o notă despre spiritişti, ocultişti, antroposofi şi-i găseşte pe toţi „îndrăciţi" şi „pseudo-spiritualişti". Asta spre a dovedi că singurul spiritualist este d-sa. La sfârşit, cu un citat lung, d. Ar. A. se jură că a spus adevărul şi că numai adevărul şi că „orice om care spune adevărul este un om de dreapta."

Am înţeles. Şi la „Vremea" au început a se lua legiuitele jurăminte. A mai rămas să se arboreze cuvenitul drapel cu svastică...

Diplomaţie

Cu citate bine alese şi articole bine ticluite, revista de dreapta „Vremea" închină două pagini mari democratului dispărut Masaryk, vrând să ajungă la concluzia că Masaryk cel real n'a prea fost Masaryk cel care se crede.

Inţelegem. E diplomaţia dreptei când din necesitate are de vorbit despre oamenii de stânga. Afară de cazul când chestia o fi având alt soi de corelaţie cu diplomaţia. (E vorba de diplomaţia reală, nu de cea a deiului...).

Cronica mizantropului

Un monstru

In curtea mea şi-au întins pânzele păianjeni de toate rasele (semn de toamnă lungă, dar în special unul e remarcabil. E un fel de uriaş al păianjenilor şi e ca un mic crab aerian. Il observ de o lună de zile cu atenţie. Evident, pentru naturalist observaţiile mele n'au niciun interes dar pentru cititor le cred interesante.

Ei bine iată ce am aflat dela păianjenul meu. Casa şi-o face noaptea cu acea tehnică pe care fiecare o ştie. Noaptea pe lună stă în mijlocul ei. Ziua însă se ascunde sub frunze. Insă îl descopăr numaidecât fiindcă îşi face o scară de două fire pe care o trage din centru spre un ghem de frunze sub care se ascunde rămânând cu două picioare aşezate pe aceste fire ca pe coardele unei harfe. Când o vibraţie se produce, păianjenul meu o aude cu picioarele, se repede la centru şi de acolo consultă firele centrifuge.

Am surprins pe păianjen făcând o operaţie ciudată, în zorii zilei. Aşezat în centru trăgea pe rând câteva fire cu picioarele, strângându-le spre centru. Părea un acordor de pian. Şi de fapt, nu făcea altceva decât să-şi controleze soliditatea firelor. El are o memorie spaţială remarcabilă, fiindcă l-am smuls din locul lui şi l-am aruncat la distanţe de zeci de metri şi el s'a întors în ciuda frunzişului des în acelaş loc, a doua zi. Căci e de observat că dacă rupi păianjenului pânza în timpul zilei, el nu şi-o reface decât în noaptea următoare.

Am voit să-i verific sentimentul casnic şi am transportat un păianjen ceva mai mic pe pânza păianjenului uriaş. Noul chiriaş s'a aşezat numaidecât în centru. Dându-i o muscă a prins-o în noua reţea şi a început s'o sugă. Atunci s'a întâmplat un lucru îngrozitor. Trezit din locul lui dosnic de observaţie, proprietarul s'a repezit în centrul pânzei şi de acolo la musafir şi după o scurtă ezitare a început să-l înfăşure şi să-l mănânce, cu musca lui cu tot. Mărturisesc că am repetat experienţa şi m'am încredinţat că păianjenii se mănâncă între ei.

Când unul cade în pânza altuia, el se aruncă cu disperare jos cu o repeziciune de fulger. O frică reciprocă îi paralizează pe locurile unde se află şi intrusul se îngrozeşte să mişte pânza. E o chestie de excitaţie momentană. Dacă adversarii ajung faţă în faţă atunci cel mai slab leşină de spaimă şi celălalt îi face o cămaşă albă, un sos ca să zic aşa. Doi păianjeni liberi nu se bat, deoarece păianjenul nu mănâncă decât vânat „în pânză". Pot să afirm că monstrul meu a mâncat toţi păianjenii din curtea mea, rămânând stăpân pe situaţie.

Acum sunt în căutarea unui gândac infect, uriaş, a unei răgace cu crusta tare cu care lupta să se complice prin elemente neprevăzute.

Natural vă voi da ştiri de pe câmpul de luptă.

ARISTARC

Țara păcii

Geneva. Vedere generală

La Geneva s'a întrunit consiliul Ligii Națiunilor. La Nyon s'a ținut de curând conferința mediteraniană.

Locarno, Montreux, etc. sînt localități care aparțin istoriei păcii.

Reprezentanții tuturor țărilor din lume s'au întâlnit pe pământul Elveției ospitaliere pentru evitarea conflictelor armate și pentru consolidarea păcii.

Chiar dacă războiul n'a fost desființat, desele întruniri ale reprezentanților tuturor națiunilor au determinat o cunoaștere reciprocă a popoarelor — cu interesele, revendicările și aspirațiunile lor.

Elveția pe pământul căreia trăesc în frăție trei neamuri: Francezi, Italieni și Germani— nu cunoaște iridentismul, deși patriile respective ale acestor popoare sânt hotar în hotar cu republica șvițerană.

Aceste popoare deosebite n'au privirea ațintită spre graniță, din pricină că ele — în fruntariile Elveției — găsesc libertate a opiniilor și respect pentru limbă și religie.

Intrucât oare a fost atinsă unitatea Elveției de faptul că numele gărilor sânt trecute în mai multe limbi?

Putem urma exemplul acestei republici, unde libertățile au intrat în sângele populației (încât profesorul C. Stere a putut spune că cele mai bune răspunsuri la dreptul constituțional i-au fost date — în cariera-i universitară — de un birjar elvețian!?).

Acum când pacea lumii e în pericol, când însăși cultura este primejduită, — ne îndreptăm ochii spre sălașul păcii și al libertăților.

Spre țara cu lacuri verzi ca smaraldul între munți împăduriți, unde se văd doar șuvițele albe ale pâraelor, care fac o singură cascadă perpendiculară, din vârf și până'n poalele muntelui, — spre țara unde fiecare cetățean nu-și culcă fruntea pe pernă înainte de a fi cetit o carte, o revistă, un ziar (uneori scris pe fiecare pagină într'o limbă deosebită)... către Elveția ne îndreptăm acum toate dorurile de pace și de libertăți.

Deasupra valurilor străbătute de pirați, peste câmpurile de luptă — pe care se ucid frații și străinii — se ridică, drept speranță și simbol, piscurile de cristal ale idealurilor pure.. încotro tinde omenirea plină de noroiu și de sânge.

M. SEVASTOS

Zermat. Castele vechi și piscul Cervin

Montreux și Alpii

Zurich. Muzeul Național

Berna Fântâna Carnemusien

Adevĕrul literar și artistic

Trenul lui Pilat la Eselwand

Anul XVIII, Seria III-a, No. 877 26 Septembrie 1937 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar și artistic

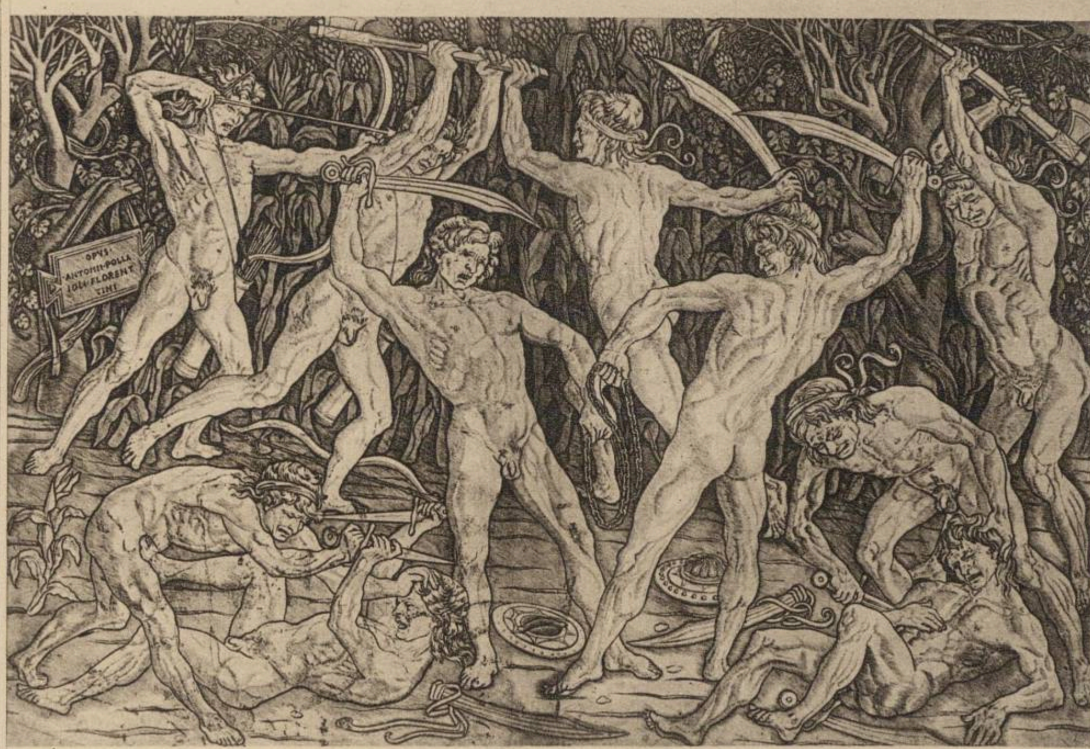

Pietro Perugino: Portretul unui tânăr

DIN PREDECESORII RENAŞTERII

Donatello: Madonă

Antonio Pollajuolo: Lupta

Andrea Mantegna. *Născut în 1431, mort în 1506. A fost fiul adoptiv al lui Squarcionis, care l-a adoptat spre a trage foloase de pe urma acestui copil precoce. La 17 ani era cel mai vestit pictor din Padua şi chiar din Italia de Sus. Partea de căpetenie a artei din Padua lui îi aparţine.*

Andrea del Verrocchio. *Născut în 1436, mort în 1488. A fost pictor, sculptor şi gravor în aur. Având renume, primea comenzi multe, din care cauză şi-a luat elevi şi ajutoare, transformându-şi atelierul din Florenţa în şcoală.*

Donatello, *pe adevăratul lui nume Donato di Nicolo de Beito Bardi, sculptor florentin, născut la Florenţa în 1386, mort în 1466. A fost elevul şi ajutorul lui Ghibertis. Prin creaţiile sale apropiate de natură, caracterizate prin diferenţierea caracterelor şi înţelegerea formelor, a dat aproape maximum de creaţie pe care-l putea da Quattrocento.*

Fra Filippo Lippi. *Născut în jurul anului 1409, mort în 1469. E arătat de Vasari ca elev al lui Masaccios. Inceputurile sale artistice însă îl apropie de un alt Frate, Fra Angelico, care s'a bucurat de favoarea Medicilor.*

Luca dela Robbia: Portretul unui tânăr

Sandro Boticelli. *Născut în 1444/5, mort în 1510. A format punctul culminant al artei italiene din Quattrocento. La început a fost elevul lui Fra Filippo Lippi. Mai târziu a lucrat sub influenţa lui Verrocchio.*

Filippino Lippi. *Născut în 1459, mort în 1504. A fost cel mai credincios elev al lui Boticelli, dela care a reluat prezentările pline de farmec ale Madonei înconjurate de îngeri.*

Pietro Perugino *(născut în 1446, mort în 1524) aparţine şcolii sud-umbriene din Perugia. A avut cel mai mare succes cu frescele din Capela Sixtină. Mai târziu, trei dintre acestea au fost înlăturate pentru a face loc „Judecăţii de apoi" a lui Michelangelo.*

Giovanni Bellini. *Printr'o activitate de aproape jumătate de secol, a hotărît desvoltarea picturii veneţiene. Prin el, pictura veneţiană din Quattrocento ajunge la apogeu, care constitue totodată şi punctul culminant al desvoltării picturii italiene din acele vremuri.*

Andrea Mantegna: Pogorîrea în mormânt

Luca della Robbia. *Sculptor născut în 1399/400 în Florenţa, mort în 1482. A descoperit arta de a picta şi smălţui argila. La început a lucrat sub influenţa lui Ghibertis, apoi aceia a lui Donatello.*

Desiderio da Settignano *(cioplitor în marmoră). Născut în 1428 la Settignano lângă Florenţa, mort în 1464 la Florenţa. A lucrat sub influenţa lui Donatello.*

Antonio Pallajuolo — *pictor, gravor în aur şi aramă —, s'a născut în Florenţa la anul 1429 şi a murit în anul 1498. A fost elevul tatălui său Iacapo. Ln început a lucrat în Florenţa, iar din anul 1484 în Roma, unde a şi murit.*